

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
LATVISTIKAS UN BALTISTIKAS NODAĻA

INTERPUNKCIJAS UN GRAFISKO ZĪMJU LOMA TEKSTVEIDĒ

**Promocijas darbs zinātnes doktora (Ph.D.) grāda iegūšanai
humanitārajās un mākslas zinātnēs valodniecības un literatūrzinātnes
nozares latviešu sinhroniskās valodniecības apakšnozarē**

Autore: Sintija Ķauķīte

Darba vadītāja: asoc. prof. *Dr. philol.* Ilze Lokmane

RĪGA 2023

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda projekta „LU doktorantūras kapacitātes stiprināšana jaunā doktorantūras modeļa ietvarā” atbalstu (Nr. 8.2.2.0/20/I/006).

ANOTĀCIJA

Promocijas darba mērķis ir atklāt pieturzīmju, emocijzīmju, reālijzīmju un citu grafisko zīmju funkcijas latviešu prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos un šo zīmju lomu tekstveidē. Izmantojot plašu piemēru analīzi, datu ieguves (tekstu korpusā balstīto pieeju, sociolingvistiskas aptaujas) un datu apstrādes metodes (deskriptīvo jeb aprakstošo metodi un kvantitatīvo metodi), promocijas darbā aplūkots un ar piemēriem ilustrēts interpunkcijas zīmju, emocijzīmju un reālijzīmju un grafisko līdzekļu – burtstila, lielo burtu, teksta grafiskā izkārtojuma, burtu atkārtojuma u. c. – lietojums prozā, publicistikā, interneta portālos, sociālajās tīklošanās vietnēs, emuāros un forumos. Pētījumā izveidota grafisko zīmju un grafisko līdzekļu klasifikācija, kurā iekļautas šādas funkcijas: gramatiskā, emotīvā, intonatīvā, konatīvā, fātiskā, tekstveides, references un ornamentālā funkcija. Šo klasifikāciju varētu izmantot arī citos tekstveides pētījumos, aplūkojot pieturzīmju, emocijzīmju un reālijzīmju lietojumu ne tikai latviešu, bet arī citās valodās.

Atslēgvārdi: interpunkcija, emocijzīme, reālijzīme, grafiskais līdzeklis, tekstveide

ANNOTATION

The aim of thesis is to reveal the functions of punctuation, emoticons, emojis, and other graphical signs in Latvian prose, mass media, and electronic media texts and the role of these signs in text-formation. Using extensive analysis of examples, data extraction (corpus-based approach, sociolinguistic surveys), and data processing methods (descriptive method and quantitative method), the thesis examines and illustrates with examples the use of punctuation marks, emoticons, and emojis, and graphical means – typeface, capital letters, text layout, repetition of letters etc. – in fiction, mass media, internet portals, social networking sites, blogs, and forums. The study develops a classification of graphical signs and graphical means that includes the following functions: grammatical, emotive, intonative, conative, phatic, text-formation, referential, and ornamental. This classification could be used in other studies of text-formation, looking at the use of punctuation, emoticons, and emojis not only in Latvian but also in other languages.

Keywords: punctuation, emoticon, emoji, graphical means, text-formation

Saturs

IEVADS	7
1. ZĪMJU IZMANTOJUMS SAZIŅĀ	22
1.1. Tekstveide. Valodas runas un rakstu forma	26
1.2. Grafisko zīmju un grafisko līdzekļu tipi	29
1.3. Grafisko zīmju un grafisko līdzekļu funkcijas	33
2. PIETURZĪMES PROZĀ, PUBLICISTIKĀ UN ELEKTRONISKAJOS SAZIŅAS LĪDZEKĻOS	39
2.1. Daudzpunkte	39
2.2. Domuzīme	50
2.3. Pēdiņas	53
2.4. Izsaukuma zīme	58
2.5. Jautājuma zīme	66
2.6. Kols un punkts	72
2.7. Pieturzīmju savienojumi	74
3. EMOCIJZĪMES UN REĀLIJZĪMES PROZĀ, PUBLICISTIKĀ UN ELEKTRONISKAJOS SAZIŅAS LĪDZEKĻOS	83
3.1. Emocijzīmju un reālijzīmju vēsture un attīstība	84
3.2. Emocijzīmju un reālijzīmju tipi un motivācija	85
3.3. Emocijzīmes	91
3.4. Reālijzīmes	99
3.5. Selektīvs sociālo tīklošanās vietņu ierakstu salīdzinājums	110
3.6. Aptauja „Saziņa sociālajos tīklos”	115
3.7. Aptauja „Emodži lietojums saziņā”	119
4. CITI GRAFISKIE LĪDZEKĻI TEKSTĀ	126
4.1. Burtstils	126
4.1.1. Treknraksts	126
4.1.2. Slīpraksts	127
4.1.3. Dubultais izcēlums	130
4.2. Lielie burti	132
4.3. Burtu atkārtojums vārdā	135
4.3. Teksta grafiskais izkārtojums	136
4.5. Citas grafiskās zīmes	139

5. DAŽĀDU GRAFISKO ZĪMJU UN GRAFISKO LĪDZEKĻU MIJIEDARBE MULTIMODĀLOS TEKSTOS	141
SECINĀJUMI	151
TĒZES.....	154
PROMOCIJAS DARBĀ IZMANTOTO JĒDZIENU UN TERMINU SARAKSTS	157
AVOTU UN IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS.....	161
PIELIKUMI.....	179

IEVADS

Teksta struktūra jeb veids, kā autors organizē informāciju tekstā, mainās atkarībā no stila, žanra, situācijas konteksta un saziņas mērķa (Biber, Conrad 2009, 1–15; Meletis, Dürscheid 2022, 1). Taču tā pārveidojas arī diahroniski – kopš rakstu valodas sākotnes mainījušies gan daiļliteratūras, gan publicistikas, gan citu tekstu veidošanas principi, un īpaši strauji tie attīstās mūsdienās, kad pastāv un no jauna rodas dažādi elektroniskie saziņas līdzekļi. Īpaši tas vērojams interneta tekstu veidošanā, kur tiek lietoti grafiski līdzekļi ar dažādu papildinformāciju. Ar grafiskajām zīmēm – interpunkcijas zīmēm, emocijzīmēm, reālijzīmēm jeb emodži – un grafiskajiem līdzekļiem, piemēram, lielajiem burtiem u. c. – daļa autoru mēģina izteikt to, ko runātā valodā izsaka prosodija (pauzes, uzsvars, intonācija) un paralingvistiskās zīmes (piemēram, žesti, mīmika). Lielākoties tie ataino emocijas. Tās rakstos mēģina paust ar valodiskiem (leksikostilistiskiem) un nevalodiskiem (pieturzīmēm, emocijzīmēm un reālijzīmēm) līdzekļiem. Grafiskā zīme ir vizuāla zīme, kas rakstītā tekstā veic kādu funkciju, piemēram, saista teikuma daļas, palīdz izteikt emocijas un attieksmi u. tml. Savukārt grafiskais līdzeklis ir tehnisks paņēmieni, ko rakstos izmanto teksta daļas izcelšanai, uzsvēršanai vai uzmanības pievēršanai.

Interpunkcijas un grafisko līdzekļu lietojumu nosaka saziņas situācija, kurā valodu izmanto kā saziņas kodu, kā arī komunikācijas partneru sociālās lomas, sociokultūras konteksts, plašsaziņas līdzekļu piedāvātās iespējas, komunikācijas paradumi u. tml. Teksta autors izvēlas saziņas mērķim un situācijai piemērotāko saziņas līdzekli un izmanto valodas plašās lietojuma iespējas (Skulte 2019, 79). Promocijas darbā pievērsta uzmanība tam, kā runātā valoda un prosodiskās un paralingvistiskās zīmes tiek kodētas rakstos un ar kādiem nevalodiskiem līdzekļiem ir iespējams paust emocionālu papildinformāciju. Pētījumā aplūkots specifisks grafisko zīmju tips – pieturzīmes – un citas grafiskās zīmes (emocijzīmes un reālijzīmes), kā arī citi grafiskie līdzekļi (burtstils, lielie burti, burtu atkārtojums vārdā, teksta grafiskais izkārtojums un citas grafiskās zīmes, piemēram, @, & un #). Tie analizēti galvenokārt funkcionālā un semantiskā aspektā – pētīta zīmju un grafisko līdzekļu loma komunikācijā.

Terminam *interpunkcija* ir divas nozīmes: pirmkārt, ar to saprot pieturzīmju kopumu, kas tiek izmantots gramatisko vai jēdzienisko izsacījuma vienību atdalīšanai rakstos, otrkārt, pieturzīmju lietošanas principus (Blinkena 2009, 8). Tā kā interpunkcijas zīmes gan pēc formas, gan pēc galvenajām funkcijām vairumā valodu ir vienādas, tad arī terminoloģija pamatos ir līdzīga. Terminiem, kas nosauc tās rakstu zīmes, kuras neapzīmē skaņas, saknē ir

vai nu leksiskais elements *punkt-*, piemēram, angļu *punctuation*, vācu *Interpunktion*, latviešu *interpunkcija*, vai arī nosaukums, kurš norāda uz šo zīmju pamatfunkciju – valodas vienību nošķiršanu, atdalīšanu ar pauzēm vai intonatīvi – piemēram, lietuviešu *skyrybos ženklai*, arī latviešu *pieturzīmes jeb pieturas zīmes* (Bergmane, Blinkena 1986, 198). Latviešu valodā speciāls termins šo zīmju nosaukšanai radies līdz ar pirmajiem apcerējumiem un norādījumiem, kas veltīti interpunkcijas lietojumam. Terminus *interpunkcija* un *pieturas zīmes* pirmais pieminējis Stērstu Andrejs savā 1880. gadā izdotajā gramatikā „Stērstu Andreja Latviešu valodas mācība: sistēmisks kurss” (Stērste 1880, 62). Ainas Blinkenas grāmatā „Latviešu interpunkcija” lietots saliktenis *pieturzīmes*, kas tiek izmantots paralēli terminam *interpunkcijas zīmes* arī mūsdienās (Blinkena 2009). Promocijas darbā lietoti abi iepriekš minētie termini – *pieturzīmes* un *interpunkcijas zīmes*.

Mūsdienu tekstos tiek izmantotas arī *emocijzīmes* – grafiskas zīmes, kas ir pievienotas rakstītam tekstam un paredzētas emociju un attieksmes paušanai biežāk drukātā, retāk ar roku rakstītā tekstā (Ptaszynski et al. 2011, 1159). Rakstos izmanto vēl citas grafiskās zīmes, kas atspoguļo emocijas, sajūtas vai darbības, daļa no tām vizuāli atgādina cilvēka sejas mīmiku un žestus. No japāņu kultūras šādu grafisku zīmju apzīmēšanai pārņemts termins *emoji* – *e* ‘attēls’, *moji* ‘burts’ (Danesi 2017, 2). Šajā promocijas darbā tiek lietots termins – *reālijzīmes* – kā ekvivalents aizgūtajam *emodži*. Termins *emodži* lietots vienīgi aptaujas nosaukumā, tās jautājumos un respondentu atbildēs, jo šis termins ir pazīstamāks, tiek plaši lietots saziņā un dažādos tekstos.

Promocijas darba mērķis ir atklāt pieturzīmju, emocijzīmju, reālijzīmju un citu grafisko zīmju funkcijas latviešu prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos un šo zīmju lomu tekstveidē. Šī mērķa īstenošanai izvirzīti vairāki **darba uzdevumi**:

1. analizēt un vērtēt pētījumus par tekstveidi, semiotiku, multimodalitāti, interpunkciju un tēlainajām grafiskajām zīmēm;
2. ekscerpēt prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstus (arī no korpusa „Emuāri”) un izveidot piemēru korpusu;
3. izstrādāt interpunkcijas zīmju klasifikāciju, balstoties uz to funkcijām tekstveidē;
4. analizēt emocijzīmes un reālijzīmes, balstoties uz to funkcijām tekstveidē;
5. analizēt grafisko līdzekļu (piemēram, burtstila, teksta grafiskā izkārtojuma utt.) lietojumu tekstā;
6. konstatēt dažādu grafisko zīmju un grafisko līdzekļu mijiedarbi un iekļaušanos multimodālos tekstos;

7. savstarpēji salīdzināt sociālo tīklošanās vietņu ierakstus, pievēršot uzmanību grafisko zīmju lietojumam tekstā;
8. analizēt divu sociolingvistisko aptauju rezultātus gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi.

Promocijas darba aktualitāte ir saistīta ar teorētisku un praktisku pētījumu nepieciešamību interpunkcijas un grafisko zīmju izpētē. Mūsdienu saziņa un jaunu grafisko zīmju izmantojums paver iespējas pētījumiem, ņemot vērā gan atsevišķu tekstu īpatnības, gan autora nolūku. Mūsdienās pastiprinājies pieturzīmju lietojums emotīvā un tekstveides funkcijā, tāpēc šajā promocijas darbā autore pievēršusi uzmanību jaunajām tendencēm pieturzīmju lietojumā dažādos tekstos.

Promocijas darba novitāti nosaka tas, ka līdz šim latviešu valodniecībā nav plašāka apkopojoša teorētiska un praktiska pētījuma par mūsdienu (21. gs.) interpunkcijas un grafisko zīmju izmantojumu dažādos tekstos. Interpunkcija līdz šim skatīta galvenokārt valodas normēšanas aspektā. 20. gadsimtā tika pētīti dažādi interpunkcijas jautājumi, piemēram, Annas Bergmanes un Ainas Blinkenas grāmatā „Latviešu rakstības attīstība: Latviešu literārās valodas vēstures pētījumi” (1986) un Ainas Blinkenas monogrāfijā „Latviešu interpunkcija” (1969; atkārtotais izdevums 2009. gadā) sniegts ieskats latviešu interpunkcijas vēsturē, pieturzīmju lietošanas principos, aplūkotas interpunkcijas funkcijas tekstā, ilustrācijai izmantojot piemērus no prozas tekstiem. Savukārt Initas Vītolas doktora disertācijā „Interpunkcijas stilistiskās funkcijas latviešu modernisma prozā (19. un 20. gs. mijā, 20. gs. pirmajā trešdaļā” (1997) pievērsta uzmanību pieturzīmju funkcijām un īpatnībām gadsimtu mijas un 20. gadsimta pirmās trešdaļas modernisma prozā, kā arī izziņāta tā laika normatīvās interpunkcijas un daiļliteratūrā lietotās interpunkcijas savstarpējā saistība un mijiedarbība.

Promocijas darbā „Interpunkcijas un grafisko zīmju loma tekstveidē” vienkopus aplūkots un ar piemēriem ilustrēts interpunkcijas zīmju, emocijzīmju un reālijzīmju lietojums prozā, publicistikā, interneta portālos, sociālajās tīklošanās vietnēs, emuāros un forumos. Šajā pētījumā aplūkots arī pieturzīmju, emocijzīmju un reālijzīmju lietojums multimodālos elektronisko saziņas līdzekļu tekstos, piemēram, elektronisko saziņas līdzekļu ierakstos, reklāmās, interneta mēmēs, recepšu fragmentos un citviet, lai noskaidrotu, kā šīs grafiskās zīmes mijiedarbojas ar citiem semiotiskajiem resursiem jeb modiēm nozīmes izteikšanas procesā.

Promocijas darba autore piedāvā savu interpunkcijas zīmju klasifikāciju, tajā iekļaujot šādas pieturzīmju funkcijas: gramatiskā, intonatīvā, emotīvā, konatīvā, fātiskā, tekstveides, references un ornamentālā funkcija. Šo klasifikāciju varētu izmantot pieturzīmju analīzei arī

citās valodās, jo var pamanīt daudz kopīga pieturzīmju lietojumā dažādās valodās, piemēram, latviešu un angļu valodā (piemēram, Ķauķīte 2021e). Arī emocijzīmju un reālijzīmju lietojumā dažādās valodās var pamanīt gan kopīgas, gan atšķirīgas iezīmes, piemēram, ar tām grafiskā veidā mēģina paust emocijas un attieksmi, aizstāt dažādu reāliju nosaukumus (Ptaszynski et al. 2011; Danesi 2017; Zhang 2020). Šis promocijas darbs varētu kalpot par pamatu jauniem tekstveides pētījumiem. Tekstveide ir saistīta teksta veidošana atbilstoši autora komunikatīvajam nolūkam un funkcionālā stila un runas žanra prasībām (Skujiņa 2007, 393).

Promocijas darba teorētisko un praktisko nozīmību nosaka tas, ka darbā tiek apzināta grafisko zīmju loma mūsdienu tekstos, pievēršot uzmanību verbālās un neverbālās informācijas mijiedarbei. Izveidoto grafisko zīmju un grafisko līdzekļu funkciju klasifikāciju ir iespējams izmantot citos tekstveides pētījumos, piemēram, bakalaura, maģistra vai promocijas darbu izstrādē, zinātnisku publikāciju un referātu sagatavošanā u. tml. Šis pētījums būs noderīgs arī interpunkcijas normu, ieteikumu veidošanā, kā arī stilistikas pētījumos, jo tajā analizēts un ar piemēriem ilustrēts pieturzīmju lietojums gan mūsdienu prozā un publicistikā, gan elektroniskajos saziņas līdzekļos. Promocijas darbā izveidotā pieturzīmju klasifikācija izmantojuma, analizējot pieturzīmju lietojumu dažādās funkcijās prozā, dzejā, drāmā, plašsaziņas līdzekļos, lietišķos vai zinātniskos tekstos. Promocijas darbs izmantojams arī kontrastīvos pētījumos, salīdzinot pieturzīmju, emocijzīmju vai reālijzīmju lietojumu dažādās valodās. Pētījumu iespējams izmantot arī turpmākos multimodalitātes pētījumos, piemēram, aplūkojot semiotisko resursu izmantojumu attēlu, video un audio satura koplietošanas vietnēs (piemēram, *YouTube*, *TikTok*) vai citās sociālajās tīklošanās vietnēs.

Pētījumā izmantotais **valodas materiāls** ir autores datubāze (piemēru korpus) – 1500–2000 ekscerpti (darbā iekļauti vairāk nekā 600 piemēru) no mūsdienu prozas, publicistikas un elektroniskajiem saziņas līdzekļiem (sociālajām tīklošanās vietnēm, interneta portāliem, forumiem un emuāriem). Promocijas darba autore citātos no prozas un publicistikas tekstiem, kā arī interneta portālu komentāriem, sociālajām tīklošanās vietnēm, emuāriem un forumiem atstājusi autora tekstu nemainītu – nav labotas ortogrāfijas un interpunkcijas kļūdas. No daiļliteratūras galvenokārt analizēti prozas teksti, dzeja aplūkota tikai nedaudz, drāmas teksti nav aplūkoti. Prozas teksti izvēlēti tāpēc, ka tos ir vieglāk salīdzināt ar elektronisko saziņas līdzekļu tekstiem (piemēram, emuāru ierakstiem). Dzeja ir specifiskāka, jo tajā teikumu un teksta struktūra ir citāda, līdz ar to atšķiras arī pieturzīmju lietojums, piemēram, dzejā ir atļauts ignorēt gramatiskās pieturzīmju lietojuma normas, ir

izplatīts fakultatīvo pieturzīmju lietojums. Lielāka nozīme nekā prozā ir arī teksta grafiskajam izkārtojumam. Izstrādātais funkciju dalījums būtu izmantojums dzejas tekstu analizē, bet tas būtu cita pētījuma objekts. Iespējams, ka dzejā netiktu konstatēta kāda no analizētajām funkcijām vai tiktu konstatēta vēl cita promocijas darbā neanalizēta funkcija. Lai gan mēģinājumi radīt reālijzīmju dzeju (skat. 3.2 apakšnodaļu) ir interesants piemērs veidam, kā šīs grafiskās zīmes tiek lietotas mūsdienās, un varētu būt atsevišķa pētījuma vērti, tomēr promocijas darba autore tos atsevišķi neaplūko. Mūsdienu prozas tekstos šāds reālijzīmju lietojums references funkcijā nav konstatēts, vien atsevišķos darbos citēti ieraksti no īsziņām mobilajā telefonā, kuros lietotas reālijzīmes (skat. 3.2. apakšnodaļu). Savukārt drāmā ir dažādi līdzekļi, kas var norādīt, piemēram, uz emocijām dialogos, tomēr šajā daiļliteratūras veidā ir vērojama lielāka vienveidība – dominē dialogi, autora teksts parādās vienīgi remarkās, pamatā šie teksti ir orientēti uz aktieri, kas attiecīgo dramaturga tekstu runās, nevis uz lasītāju.

Analīzei izmantoti hronoloģiski atšķirīgos laika periodos izdoti 49 mūsdienu latviešu prozas teksti – romāni, dienasgrāmatas, stāsti, atmiņu grāmata un autobiogrāfijas – un ir atlasīti, pievēršot uzmanību grafisko līdzekļu lietojumam tajos. Vecākie no tiem (Noras Ikstenas romāns „Jaunavas mācība” un Ingas Ābeles romāns „Uguns nepadina”) izdoti 2001. gadā, bet jaunākie 2023. gadā (Māras Upmanes-Holšteines autobiogrāfija „Piezīmes uz šaubu malām” un Zanes Daudziņas dienasgrāmata „Mans kara gads”).

Promocijas darbā izmantoti arī 22 publicistikas teksti – 7 nacionāla mēroga vai reģionālās avīzes („DDD” (2020), „Diena” (2021), „Druva” (2021), „Ievas Padomu Avīze” (2021), „Latvijas Avīze” (2021), „Zaļā Latvija” (2021), „Zemessargs” (2021)), 16 dažādām auditorijām paredzēti un stilistiski atšķirīgi žurnāli („Cosmopolitan” (2013, 2017), „Ieva” (2017, 2019, 2021), „Ievas Stāsti” (2019, 2021, 2023), „Ievas Veselība” (2021, 2023), „Ilustrētā Junioriem” (2016, 2017, 2021, 2023), „Kas Jauns” (2015, 2017), „Lilit” (2017), „National Geographic Latvia” (2015), „OK!” (2017), „Patiesā Dzīve” (2017, 2021), „Praktiskais Latvietis” (2021), „Shape” (2016), „Una” (2017), „Vakara Ziņas” (2016, 2017, 2023), „Privātā Dzīve” (2023), „Astes” (2019, 2023)). Šie žurnāli izvēlēti, lai aplūkotu iespējami daudzveidīgu pieturzīmju, grafisko zīmju (emocijzīmju un reālijzīmju) lietojumu. Dažos žurnālos ietverti arī citāti no sociālajām tīklošanās vietnēm, kuros lietotas emocijzīmes vai reālijzīmes. Šajos žurnālos konstatēts daudzveidīgs pieturzīmju lietojums, kā arī teksta grafiskā izkārtojuma, burtstila, burtu atkārtojuma vārdā un citu grafisko līdzekļu lietojums.

Analīzei izmantoti arī ekscerpti no elektroniskajiem saziņas līdzekļiem: 13 interneta portāliem – jauns.lv, delfi.lv, tvnet.lv, la.lv, nra.lv, tautaruna.nra.lv, skaties.lv, apollo.lv, spoki.lv, lsm.lv, sportazinas.com, sportacentrs.com un diena.lv –, 24 emuāriem (piemēram, autodroms.lv, blonde.lv, naskoties.com u. c.), „Latviešu valodas emuāru korpusa” (Emuāri). Promocijas darba autore piemērus no emuāriem ekscerpējusi gan manuāli (autore kartotēka), gan automātiski izguvusi no „Latviešu valodas emuāru korpusa”, kurā manuāli apkopotas emuāru vietnes. Analizēti arī ekscerpti no deviņiem forumiem (boot.ritakafija.lv, calis.delfi.lv, copeslietas.lv, forums.dieviete.lv, iauto.lv, precos.lv, mammamunteti.lv, maminuklubs.lv, sieviesuklubs.lv) un sociālās tīklošanās vietnēm *Twitter*, *Facebook* un *Instagram*. Empīriskajā materiālā iekļauto tekstu autori: 30 *Facebook*, 13 *Instagram* un astoņi *Twitter* lietotāji. Analizēto tekstu veidi ir sociālās tīklošanās vietnes *Facebook* ieraksti, ierakstu komentāri, sludinājumu un reklāmas teksti, anekdotes, mīmi, kā arī attēlu apraksti; *Twitter* un *Instagram* ieraksti.

Pētījumā izmantotas divas **datu ieguves metodes**. Pirmkārt, izmantota tekstu korpusā balstīta pieeja (*corpus-based approach*), kas balstās uz korpusu kā valodas datu krājumu. Otrkārt, izmantotas divas sociolingvistiskas aptaujas (skat. 1.–4. pielikumu). Aptaujā „Saziņa sociālajos tīklos” noskaidroti respondentu sociālo tīklu lietošanas paradumi un atklāts kādās funkcijās saziņā tiek izmantotas no interpunkcijas zīmēm veidotas emocijzīmes. Savukārt aptaujā „Emodži lietojums saziņā” noskaidrots, vai, kā un kāpēc respondenti ar mobilā telefona un datora starpniecību izmanto reālizīmes. Abas aptaujas izveidotas aptauju portālā „VisiDati.lv” – aptauja „Saziņa sociālajos tīklos” 2020.–2021. gadā (171 respondents – 48 vīrieši un 123 sievietes), bet „Emodži lietojums saziņā” 2022. gadā (258 respondenti – 42 vīrieši un 216 sievietes).

Pētījumā izmantotas divas **datu apstrādes metodes**:

- 1) deskriptīvā jeb aprakstošā metode, kas izmantota, skaidrojot un analizējot no prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstiem ekscerpētās vienības, izdarot secinājumus, kā arī analizējot atbildes uz aptauju jautājumiem;
- 2) kvantitatīvā metode, ar kuru noteikts grafisko zīmju biežums tekstā, izmantojot programmu *Microsoft Office Excel*, un apkopoti aptauju rezultāti (skat. 2. un 4. pielikumu).

Promocijas darba **objekts** ir pieturzīmes un grafiskās zīmes, kas lietotas konsituatīvi nesaistītās vienībās (teikumos), konstituatīvi saistītos izteikumos (reducējumos, izsacījumos) un teksta fragmentos jeb frāžkopās – relatīvi pabeigtu saturiski cieši saistītu teikumu, respektīvi, izteikumu kopumos (Lokmane 2005, 11, 12).

Konsituatīvi nesaistītas vienības izsaka pabeigtu ziņojumu un ir saprotamas ārpus konteksta, bet konsituatīvi saistītas vienības ir atkarīgas no konteksta un/vai situācijas (Lokmane 2005, 32). Procentuāli lielāko daļu (80 %) ekscerptu promocijas darbā veido teikumi, atlikušo daļu (20 %) – citas sintaktisku konstrukciju vienības (konsituatīvi saistīti izteikumi – reducējumi un izsacījumi). Ar *reducējumu* valodā saprot izteikumu, kurā konsituācijas ietekmē nav minēts viens vai vairāki strukturāli nozīmīgi teikuma komponenti (Skujiņa 2007, 321–322). Savukārt *izsacījums* ir izteikums, kura pamatā nav teikuma struktūras un kuru lieto kā gatavu runas formulu noteiktās saziņas situācijās, piemēram, izsaukmes vārds viens pats (Skujiņa 2007, 171). Vēl viens promocijas darbā aktuāls termins ir *parcelācija*. Ar to saprot teikuma dalīšanu atsevišķos izteikumos, kādas tā daļas nošķiršanu (Nītiņa 2013, 907). Detalizēti par parcelāciju dialogā rakstīts 2. nodaļā. Ar pieturzīmēm mēdz nodalīt *diskursa iezīmētājus* – valodas līdzekļus, kas palīdz strukturēt tekstu, rādīt sarunas virzību un runātāju nolūkus. Tie pieder pie dažādām vārdšķirām, piemēram, diskursa iezīmētāji var būt partikulas, darbības vārdi, apstākļa vārdi, leksikalizētas teikuma daļas (Brēde 2004, 323). Kā norāda Maija Brēde, diskursa iezīmētāji ir sintaktiski atdalāmi no izteikuma, signalizē par pāreju pie jauna notikuma vai arī par atgriešanos pie iepriekšējā. Tie parāda runātāju orientēšanās spēju konkrētajā situācijā un attieksmi gan pret sarunu partneriem, gan pret to, kas tiek pasacīts (Brēde 2004, 323; skat arī Chalker, Weiner 1994, 119; Siepmann 2005, 52).

Promocijas darba **teorētiskais pamats** ir pētījumi par tekstu, interpunkciju un grafiskajām zīmēm. Tekstveides aprakstam un analīzei izmantota Dainas Nītiņas nodaļa par teksta sintaksi no „Latviešu valodas gramatikas” (Nītiņa 2013), Ilzes Lokmanes un Andras Kalnačas monogrāfija „Latvian Grammar” (Kalnača, Lokmane 2021) un Maijas Brēdes raksts „Diskursa iezīmētāju funkcijas latviešu sarunvalodā dažādos laikposmos” (Brēde 2004, 323). Lai noteiktu un analizētu pieturzīmju funkcijas mūsdienu prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos, izmantota A. Blinkenas monogrāfija par latviešu interpunkciju (Blinkena 2009), I. Vītolas raksts un promocijas darbs (Vītola 1997; 2000) un Juoza Abaraviča (*Juozas Abaravičius*) grāmata „Skyrybos stilistika” (Abaravičius 2002). Promocijas darbā „Interpunkcijas stilistiskās funkcijas latviešu modernisma prozā (19. un 20. gs. mijā, 20. gs. pirmajā trešdaļā)” I. Vītola prozas tekstu avotus izvēlējusies atkarībā no to piederības kādam modernisma strāvojumam un pieturzīmju lietojuma oriģinalitātes. I. Vītola rakstā „Interpunkcijas lietojums 20. gs. sākuma impresionisma prozā Latvijā” aplūko daudzpunkti, punktu, komatu, domuzīmi, kolu, semikolu, kā arī pieturzīmju blīvējumus – izsaukuma zīmes savienojumu ar jautājuma zīmi, izsaukuma zīmes vai jautājuma zīmes

savienojumu ar daudzpunkti (Vītola 2000, 178). I. Vītolas promocijas darbs un raksts izmantots, analizējot pieturzīmju lietojumu emotīvā funkcijā, īpaši pievēršot uzmanību pieturzīmju savienojumiem, piemēram, izsaukuma zīmes vai jautājuma zīmes savienojumam ar daudzpunkti. Arī J. Abaraviča darbs izmantots, pētot pieturzīmju lietojumu emotīvā funkcijā. Latviešu interpunkcijas vēstures apskats balstīts vairākos pētījumos (piemēram, Bergmane, Blinkena 1986; Ozols 1965; Rūķe-Draviņa 1977). Anna Bergmane un Aina Blinkena grāmatā „Latviešu rakstības attīstība: Latviešu literārās valodas vēstures pētījumi” sniegušas ieskatu latviešu interpunkcijas vēsturē, pieturzīmju lietošanas principos, aplūkojušas interpunkcijas funkcijas tekstā, ilustrācijai izmantojot arī piemērus no prozas tekstiem (Bergmane, Blinkena 1986). Konsituatīvi saistītu un konsituatīvi nesaistītu izteikumu analizē izmantots I. Lokmanes promocijas darbs „Konsituatīvo saistījumu tipi mūsdienu latviešu valodā” (Lokmane 2005) un Dainas Nītiņas nodaļa „Teksta sintakse” no „Latviešu valodas gramatikas” (2013). Analizējot domuzīmes lietojumu paskaidrojumu atdalīšanai tekstā, izmantots Alda Lauža raksts „Pirms paskaidrojuma, precizējuma, domas izvērsuma: ko signalizē kols un ko – domuzīme?” (Lauzis 2021). Grafisko zīmju analizē atziņas gūtas vēl citu autoru pētījumos, piemēram, aplūkojot pēdiņu un kola izmantojumu citrunas izcelšanai vai atdalīšanai tekstā, izmantots I. Lokmanes raksts „Citrunas atspoguļojums valodā: sintaktiskais un pragmatiskais aspekts” (Lokmane 2020), salīdzinot valodas runas un rakstu formu, Vairas Strautiņas grāmata „Latviešu valodas grafētika un ortogrāfija: mācību līdzeklis” (Strautiņa 1994) un Deivida Kristala (*David Crystal*) grāmata „How Language Works: How Babies Babble, Words Change Meaning, and Languages Live or Die” (Crystal 2005). Analizējot reālijīmju funkcijas tekstā izmantots Marsela Danesi (*Marcel Danesi*) darbs „The semiotics of emoji: The rise of visual language in the age of the internet” (Danesi 2017), Dimitrija Meleta (*Dimitrios Meletis*) un Kristas Dūršeidas (*Christa Dürscheid*) grāmata „Writing Systems and Their Use. An Overview of Grapholinguistics” (Meletis, Dürscheid 2022), Vivjena Evansa (*Vyvyan Evans*) grāmata „The Emoji Code: How Smiley Faces, Love Hearts and Thumbs Up are Changing the Way We Communicate” (Evans 2017), kā arī vairāki raksti no krājuma „Emoticons, Kaomoji, and Emoji. The Transformation of Communication in the Digital Age” (piemēram, Giannoulis, Wilde 2020; Freedman 2020; Siever 2020; Kavanagh 2020). Emocijzīmju vēstures, veidu un funkciju aprakstam izmantoti vairāki pētījumi (Ptaszynski et al. 2011; Moschini 2016; Zhang 2020; skat. arī Giannoulis, Wilde 2020; Freedman 2020; Kavanagh 2020; Matsuda 2020). Rakstot par citu grafisko līdzekļu izmantojumu mūsdienu tekstos, izmantoti Daces Strelēvicas-Ošiņas pētījumi par slīprakstu un pēdiņām (Strelēvica 2002, 447; 2006, 47; 2010, 32). Arī

promocijas darba autore līdz šim vairākās publikācijās pievērsusi uzmanību dažādu grafisko zīmju – pieturzīmju, emocijzīmju, reālijzīmju – un grafisko līdzekļu – lielo burtu (tostarp abreviatūru), burtstila, teksta grafiskā izkārtojuma u. c. – lietojumam dažādos tekstos: prozā, publicistikā, interneta portālos, sociālajās tīklošanās vietnēs, forumos un emuāros (piemēram, Ķauķīte 2017b, 2018b, 2019). Iepriekšējos pētījumos aplūkota gan pieturzīmju vēsture, gan pieturzīmju funkcijas tekstā. Arī promocijas darba autore pētījusi pieturzīmes 16. un 17. gadsimta tekstos (Ķauķīte 2021d).

Promocijas darbā izmantota semiotikas teorija, kuras teorētiskās atziņas autore guvusi vairāku ārzemju pētnieku, piemēram, Čārlza Sandersa Pīrsa (*Charles Sanders Peirce*), Ferdināna de Sosīra (*Ferdinand de Saussure*), Guntera Kresa (*Gunther Kress*) un Roberta Hodža (*Robert Hodge*), Marsela Danesi (*Marcel Danesi*) un Kristīnas Mārgritas Zīveras (*Christina Margrit Siever*) darbos (Peirce 1955; Saussure 1959; Hodge, Kress 1988; Danesi 2017; Siever 2020). Pētījumā izmantota Č. S. Pīrsa un F. de Sosīra zīmju teorija, lai analizētu konvencionālas, indeksālas un ikoniskas zīmes – emocijzīmes un reālijzīmes. No G. Kresa un R. Hodža darba aizgūtas idejas par multimodalitāti un sociālo semiotiku. Multimodalitāte ir atšķirīgu modu jeb semiotisko resursu izmantojums vienā tekstā (Kress 2010, 54). No semiotikas viedokļa aplūkota grafisko zīmju loma tekstā, atšifrētas to nozīmes un funkcijas; pievērsta uzmanība arī sociālajai semiotikai – kā zīmes jeb semiotiskie resursi savstarpēji mijiedarbojas un tiek izmantoti komunikācijā un multimodālos tekstos (Hodge, Kress 1988). Marsela Danesi pētījums par reālijzīmju semiotiku (Danesi 2017) izmantots, analizējot reālijzīmju funkcijas mūsdienu prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos. K. M. Zīveras raksts par reālijzīmju lietojumu elektroniskajos saziņas līdzekļos izmantots grafisko zīmju un grafisko līdzekļu funkciju aprakstam un šo grafisko zīmju analīzei.

Lai raksturotu semiotisko resursu lietojumu mūsdienu elektronisko saziņas līdzekļu tekstos, promocijas darbā izmantota arī multimodalitātes teorija (Kress 2010; Page 2010; Skulte 2019), kas pamatojas atziņā, ka komunikācija ir multimodāla: lai sazinātos, mēs bieži vien vienlaikus izmantojam valodu, žestus, stāju un citus neverbālos līdzekļus. Multimodalitātes teorija izmantota, galvenokārt aplūkojot komunikāciju elektroniskajos saziņas līdzekļos, kur vienā tekstā apvienotas dažādu valodas un semiotisko resursu jeb modu – pieturzīmju, emocijzīmju, reālijzīmju, lielo burtu, attēlu u. c. – kombinācijas (piemēram, Leeuwen 2005; Matthiessen 2007; Kress 2010; Skulte 2019). Ar modu jeb semiotisko resursu promocijas darbā saprasts vizuāls, verbāls vai neverbāls līdzeklis, kuru izmanto saziņā. Cilvēki aizvien vairāk informāciju uztver vizuāli, nevis verbāli. Mūsdienu tekstos pieturzīmju kombinācijas, emocijzīmes un reālijzīmes kombinējas ar citiem

vizuāliem līdzekļiem – semiotiskajiem resursiem. Katrs multimodālais teksts ir unikāls, ar tikai šim tekstam raksturīgu zīmju kombināciju, tāpēc grūti saskatīt noteiktus multimodālu tekstu tipus. Šajā promocijas darbā par multimodālu tekstu uzskatīta jebkura teksta vienība, kas apvienota ar kādu citu vizuālu materiālu (krāsu, attēlu utt.), lai izteiktu pozitīvu vai negatīvu attieksmi u. tml. Šādi ar multimodalitātes elementiem cenšas atspoguļot to, ko runātā tekstā norāda ar žestiem, kustībām, sejas izteiksmi, prosodiskiem elementiem (piemēram, balss kvalitāti, augstumu, tempu un ritmu). Multimodalitātes ilustrēšanai darbā izmantoti multimodāli teksti no sociālajām tīklošanās vietnēm un interneta portāliem, piemēram, sociālo tīklošanās vietņu ieraksti, reklāmas sociālajās tīklošanās vietnēs un interneta portālos, interneta mīmi, anekdošu teksti un attēlu apraksti no sociālās tīklošanās vietnes *Facebook*, kā arī recepšu fragmenti no ēdienu emuāriem. Tā kā pieturzīmju kombinācijas bieži tiek lietotas netiešajos runas aktos, promocijas darbā izmantota arī runas aktu teorija (Austin 1962; Searl 1969).

Promocijas darbā izmantots Romana Jakobsona (*Roman Jakobson*) valodas funkciju dalījums – emotīvā, references, poētiskā, fātiskā, metalingvālā un konatīvā funkcija (Jakobson 1960, 7) –, lai analizētu pieturzīmju, emocijzīmju, reālijzīmju un grafisko līdzekļu lietojumu prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos. Promocijas darbā uzmanība pievērsta galvenokārt intonatīvajai, emotīvajai, fātiskajai, konatīvajai un tekstveides funkcijai. Šīs pieturzīmju funkcijas tekstā nav viegli nošķiramas, jo tās var īstenoties arī vienlaikus, piemēram, intonatīvā un emotīvā funkcija vai emotīvā un tekstveides funkcija. Gramatiskā funkcija tuvāk netiks aplūkota, jo tā ir saistīta ar valodas normēšanas aspektu.

Promocijas darbā izmantota arī Jana van Deika tīkla jeb tīklotās sabiedrības teorija (*Theory of Network Society*), lai raksturotu komunikāciju elektroniskajos saziņas līdzekļos. Šī teorija par komunikācijas pamatmodeli pieņem tīklu – vienību vai krustpunktu kopumu, ko savā starpā vieno saites, kas nodrošina komunikāciju (Dijk 2006).

Darba struktūra. Promocijas darba struktūru veido ievads, 5 nodaļas ar vairākām apakšnodaļām, secinājumi, tēzes, nobeigums, promocijas darbā izmantoto jēdzienu un terminu saraksts, izmantotās literatūras un avotu saraksts, 4 pielikumi. Pirmajā nodaļā „Zīmju izmantojums saziņā” ir aplūkots zīmju izmantojums komunikācijā, tekstveides jēdziens, raksturotas runātas un rakstītas valodas atšķirības, pievērsta uzmanība dažādiem grafisko līdzekļu un zīmju tipiem, īpaši interpunkcijas zīmēm, to vēsturei, funkcijām un klasifikācijai.

Promocijas darba otrajā nodaļā „Pieturzīmes prozā, publicistikā un elektroniskajos saziņas līdzekļos” ir analizēts pieturzīmju – daudzpunktes, domuzīmes, pēdiņu, izsaukuma zīmes, jautājuma zīmes, kola un punkta – un to savienojumu izmantojums iespēstajā prozā, publicistikā un elektroniskajos saziņas līdzekļos.

Trešajā nodaļā „Emocijzīmes un reālijzīmes prozā, publicistikā un elektroniskajos saziņas līdzekļos” ir raksturots emocijzīmju un reālijzīmju lietojums publicistikā, prozā un elektroniskajos saziņas līdzekļos.

Ceturtnā nodaļa „Citi grafiskie līdzekļi tekstā” ir veltīta citu grafisko zīmju lietojumam un funkcijām tekstā (burtstilam – treknrakstam un slīprakstam – un citiem grafiskajiem līdzekļiem: burtu atkārtojumam vārdā, anaforai, teksta grafiskajam izkārtojumam, pasvītrotumam, iekrāsojumam, lielajiem burtiem u. c).

Piektā nodaļā „Dažādu grafisko zīmju un grafisko līdzekļu mijiedarbe multimodālos tekstos” ir analizēts interpunkcijas un grafisko zīmju – emocijzīmju un reālijzīmju –, kā arī citu grafisko līdzekļu lietojums multimodālos elektronisko saziņas līdzekļu tekstos.

Secinājumos apkopotas galvenās darbā gūtās teorētiskās un praktiskās atziņas. Darbam pievienotas tēzes, promocijas darbā izmantoto jēdzienu un terminu saraksts, avotu un teorētiskās literatūras saraksts.

Promocijas darba pielikumā doti aptauju „Saziņa sociālajos tīklos” un „Emodži lietojums saziņā” paraugi un rezultātu kopsavilkums (diagrammas).

Darba aprobācija. Pētījuma rezultāti atspoguļoti 11 zinātniskos rakstos, kas publicēti recenzētos izdevumos:

1. **Ķauķīte, Sintija.** Zīme vārda vietā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 21 (1/2). 2017, 72–82. URL:

<https://www.liepu.lv/uploads/files/kopsavilkumi,%20rakstur%20C4%81rdi,%20literat%C5%ABra.pdf>

2. **Ķauķīte, Sintija.** Lielo burtu loma prozas tekstā. *Linguistica Lettica*, 25. 2017, 360–384. DOI: 10.22364/lingualet.25

3. **Ķauķīte, Sintija.** Runa, rakstība, domāšana. *Nacionālās identitātes sociolingvistiskie aspekti*. 2018, 103–138. URL: http://primolatvija.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/fulldisplay?docid=371KISC_AlephLUA01-000122119&context=L&vid=371KISCLU_VU1&search_scope=lua01&isFrbr=true&tab=default_tab&lang=lv_LV

4. **Ķauķīte, Sintija.** Stilistisks pieturzīmju lietojums prozā un publicistikā. *Linguistica Lettica*, 26. 2018, 204–235. DOI: 10.22364/lingualet.26

5. **Ķauķīte, Sintija.** Grafiskie līdzekļi sociālajos tīklos Twitter, Facebook un Instagram. *Linguistica Lettica*, 28. 2020, 186–218. DOI: 10.22364/lingualet.28

6. **Ķauķīte, Sintija.** Pieturzīmes interneta portālu virsrakstos. *Valoda – 2020. Valoda dažādu kultūru kontekstā.* 2020, 145–150. URL: https://du.lv/wp-content/uploads/2021/02/Valoda_2020_DRUKA.pdf

7. **Ķauķīte, Sintija.** Emocijzīmju lietojums sociālajos tīklos. *Valoda – 2021. Valoda dažādu kultūru kontekstā.* 2021, 151–157. URL: https://du.lv/wp-content/uploads/2022/03/Valoda_2021_DRUKA.pdf

8. **Ķauķīte, Sintija.** Pieturzīmes senajos latviešu tekstos. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 25. 2021, 83–94. DOI: <https://doi.org/10.37384/VTPA.2021.25.083>

9. **Ķauķīte, Sintija.** Punctuation marks as stylistic markers in Latvian and British corpora. *Baltistica, LVI(1)*. 2021, 141–155. DOI: 10.15388/Baltistica.56.1.2420. Indeksēts Scopus datubāzē.

10. **Ķauķīte, Sintija.** Pieturzīmes emuāros. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 26. 2022, 82–92. URL: <https://dom.lndb.lv/data/obj/765995.html> ISSN 1407-4737

11. **Ķauķīte, Sintija.** Pieturzīmes emuāru virsrakstos. *Valoda – 2022. Valoda dažādu kultūru kontekstā.* 2022, 176–181. URL: <https://du.lv/zinatne/zinatniskie-izdevumi/valoda-dazadu-kulturu-konteksta/>

Pētījuma rezultāti atspoguļoti 8 tēzēs, kas publicētas konferenču tēžu krājumos:

1. **Ķauķīte, Sintija.** *Grafiskie līdzekļi tekstā.* Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 145. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference „Valoda daudzveidībā”, 22. – 23. februāris, 2018, Rīga: tēzes = International Scientific Conference „Language in its Diversity” to commemorate the 145th anniversary of the academician Jānis Endzelīns, 22–23 February, 2018, Rīga: Abstracts. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2018, 32.–33. lpp., URL: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelins_tezes_2018_20.02.pdf

2. **Ķauķīte, Sintija.** *Grafisko līdzekļu lietojums virtuālajā saziņā.* Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 147. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference „Valoda sabiedrībā”, 2020. gada 20. – 21. februāris: tēzes = Language in society: International Scientific Conference to commemorate the 147th anniversary of the academician Jānis Endzelīns, 20–21 February, 2020: Abstracts. Lit. red. Dite Liepa. Rīga: Latviešu valodas institūts, 2020 41.–43. lpp., URL: http://lavi.lu.lv/wp-content/uploads/2021/03/Endzelina_tezes_2020.17.02_end-version-4.pdf

3. **ᲠauᲕīte, Sintija.** *Graphical means in social networks Twitter, Facebook and Instagram.* „7th Language, Linguistics and Life Virtual Conference”, April 23, 2021: [Abstracts]. 1 p., URL: https://whova.com/web/llalc_202011/

4. **ᲠauᲕīte, Sintija.** *Use of Emoticons in Social Networks.* „COMMUNICATION no. 2021: Degradation and/or innovation?: 22nd Annual International Meeting of Young Linguists”, 17th–18th May, 2021, Online at ZOOM : Book of Abstracts. Filozofická fakulta Univerzity a Palackého v Olomouci, 2021. P.14., URL: <http://mladilingviste.upol.cz/wp-content/uploads/2021/05/Book-of-2021-1.pdf>

5. **ᲠauᲕīte, Sintija.** *The use of graphical means in blogs.* „8th Language, Linguistics and Life Virtual Conference”, April 22, 2022: [Abstracts]. 1 p., URL: <https://whova.com/web/c3pyUxpbGoGjDWZDMRpYwJDUfxIjRAaiJayWrObrng8%3D/>

6. **ᲠauᲕīte, Sintija.** *The use of emoticons and emojis in blogs.* „23. Mezinárodní setkání mladých lingvistů”, 16th–17th May 2022, Olomouc, Czech Republic: Abstrakty příspěvků = Book of Abstracts Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity a Palackého v Olomouci, 2022. P. 10., URL: <http://mladilingviste.upol.cz/wp-content/uploads/2022/05/Book-of-2022.pdf>

7. **ᲠauᲕīte, Sintija.** *Pieturzīmju lietojums tekstveides funkcijā.* Akadēmika Jāņa Endzelīna 150. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences „Endzelīns. Valoda. Laiks”, 2023. gada 22.–23. februāris: tēzes = Endzelīns. Language. Time: International Scientific Conference to commemorate the 150th anniversary of the academician Jānis Endzelīns, 22–23 February, 2023: Abstracts. Lit. red. Sanda Rapa, Renāte Siliņa-Piņķe, Anna Stafeca, Agris Timuška, Anta Trumpa, Anna Vulāne, Regīna Kvašīte. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2023 45.–46. lpp., DOI: <https://doi.org/10.22364/ajeszk.2023.evl>

8. **ᲠauᲕīte, Sintija.** *The use of emoticons and emojis in Internet forums.* The 20th STaPs (Sprachwissenschaftliche Tagung für Promotionsstudierende – ‘Linguistics Conference for Ph.D. Students’) 24-26 February 2023 Book of Abstracts Augsburg, Budapest, Vienna: Universität Wien, 2023. 63.–64. lpp., URL: <https://staps.stuts.eu/en/idee-ueberblick-english/>

Par promocijas darba tēmu nolasīts **21** referāts starptautiskās zinātniskās konferencēs un semināros Latvijā un ārpus tās:

1. **ᲠauᲕīte, Sintija.** *Zīme vārda vietā.* – 21. starptautiskā zinātniskā konference „Vārds un tā pētīšanas aspekti”, 2016. gada 1.–2. decembrī (Liepājā).

2. **Ķauķīte, Sintija.** *Interpunkcijas stilistisks lietojums prozā un publicistikā: salīdzinošais aspekts.* – Letonikas 7. kongresa Valodniecības sekcija „Latviešu valodas pētījumi 21. gadsimta zinātnes kontekstā”, 2017. gada 2. novembrī (Rīgā).
3. **Ķauķīte, Sintija.** *Grafiskie līdzekļi tekstā.* – Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 145. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskā konference „Valoda daudzveidībā”, 2018. gada 22.–23. februārī (Rīgā).
4. **Ķauķīte, Sintija.** *Pieturzīmju stilistisks lietojums „Līdzsvarotajā mūsdienu latviešu valodas tekstu korpusā” un „Britu nacionālajā korpusā”* – Latvijas Universitātes 77. konferences latviešu valodniecības sekcija „Gramatika un valodas normēšana”, 2019. gada 14. februārī (Rīgā).
5. **Ķauķīte, Sintija.** *Pieturzīmes interneta portālu virsrakstos.* – Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes starptautiskā zinātniskā konference „XXX Zinātniskie lasījumi”, 2020. gada 30.–31.01. janvārī (Daugavpilī).
6. **Ķauķīte, Sintija.** *Grafisko līdzekļu lietojums virtuālajā saziņā.* – Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 147. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference „Valoda sabiedrībā”, 2020. gada 20.–21. februārī (Rīgā).
7. **Ķauķīte, Sintija.** *Pieturzīmes senajos latviešu tekstos.* – Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultātes un Kurzemes Humanitārā institūta 25. starptautiskā zinātniskā konference „Vārds un tā pētīšanas aspekti”, 2020. gada 26.–27. novembrī, tiešsaistes konference platformā *Microsoft Teams*.
8. **Ķauķīte, Sintija.** *Emocijzīmju lietojums sociālajos tīklos.* – Starptautiskā zinātniska konference „XXXI Zinātniskie lasījumi”, 2021. gada 28. janvārī, tiešsaistes konference platformā *Zoom*.
9. **Ķauķīte, Sintija.** *Graphical means in social networks Twitter, Facebook and Instagram.* – *7th Annual Language, Linguistics and Life Virtual Conference*, 2021. gada 23. aprīlī, tiešsaistes konference platformā *Zoom*.
10. **Ķauķīte, Sintija.** *Use of emoticons in social networks.* – *22nd International Meeting of Young Linguists. COMMUNICATION no. 2021: Degradation and/or innovation?*, 2021. gada 17. maijā, tiešsaistes konference platformā *Zoom*.
11. **Ķauķīte, Sintija.** *Pieturzīmes emuāros.* – 26. starptautiskā zinātniskā konference „Vārds un tā pētīšanas aspekti”, 2021. gada 25.–26. novembrī (Liepājā).
12. **Ķauķīte, Sintija.** *Pieturzīmes emuāru virsrakstos.* – Starptautiskā zinātniskā konference „XXXII Zinātniskie lasījumi”, 2022. gada 27.–28. janvārī, tiešsaistes konference platformā *Zoom*.

13. **Ķauķīte, Sintija.** *Aktualitātes interpunkcijas un grafisko zīmju pētniecībā. Pieturzīmes emuāru virsrakstos.* – LU Latviešu valodas institūta zinātniskais seminārs „Aktuālie latviešu valodas sinhronijas jautājumi”, 2022. gada 12. aprīlī, tiešsaistes seminārs platformā *Microsoft Teams*.

14. **Ķauķīte, Sintija.** *The use of graphical means in blogs.* – *8th Annual Language, Linguistics and Life Virtual Conference*, 2022. gada 22. aprīlī, tiešsaistes konference platformā *Zoom*.

15. **Ķauķīte, Sintija.** *The use of emoticons and emojis in blogs.* – *23rd International Meeting of Young Linguists: Potential of the Change*, 2022. gada 17.–18. maijā, tiešsaistes konference platformā *Zoom*.

16. **Ķauķīte, Sintija.** *Pieturzīmes interneta forumos.* 27. starptautiskā zinātniskā konference „Vārds un tā pētīšanas aspekti”, 2022. gada 24.–25. novembrī (Liepājā).

17. **Ķauķīte, Sintija.** *The use of emojis in communication.* – *The 1st International Humanities – Society – Identity Congress*, 2022. gada 7.–9. decembrī, tiešsaistes konference platformā *Zoom*.

18. **Ķauķīte, Sintija.** *Emodži elektronisko saziņas līdzekļu reklāmās.* – Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes starptautiskā zinātniskā konference „XXXIII Zinātniskie lasījumi”, 2023. gada 26.–27. janvārī, tiešsaistes konference platformā *Zoom*.

19. **Ķauķīte, Sintija.** *Pieturzīmju lietojums tekstveides funkcijā.* – Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 150. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference „ENDZELĪNS. VALODA. LAIKS”, 2023. gada 22.–23. februārī (Rīgā).

20. **Ķauķīte, Sintija.** *The use of emoticons and emojis in Internet forums.* – *Sprachwissenschaftliche Tagung für Promotionsstudierende – ‘Linguistics Conference for Ph.D. students’*, 2023. gada 24.–26. februārī, tiešsaistes konference platformā *Zoom*.

21. **Ķauķīte, Sintija.** *The role of emojis in multimodal posts on social networks.* – *15th Conference on Baltic Studies in Europe (CBSE). Turning Points: Values and Conflicting Futures in the Baltics*, Kauņā 2023. gada 15.–17. jūnijā.

1. ZĪMJU IZMANTOJUMS SAZIŅĀ

Šajā nodaļā sniegts ieskats tekstveides teorijā un pamatprincipos, kā arī aplūkoti grafisko zīmju un grafisko līdzekļu tipi, kas tiek izmantoti tekstveidē, un, balstoties uz piemēru klasifikāciju, izstrādāts grafisko zīmju un grafisko līdzekļu funkciju kopums, kas izmantots turpmāk, analizējot konkrētu grafisko zīmju un grafisko līdzekļu tipus un to piemērus.

Zīme ir galvenais saziņas instruments, savukārt saziņas jeb komunikatīvā (no latīņu *communicatio* ‘kopība’) funkcija ir viena no valodas pamatfunkcijām līdzās nominatīvajai (nosaucošajai), kognitīvajai (domāšanas) un ekspresīvajai (pašizpaušmes) funkcijai (Jakobson 1960, 353–354). Ar valodas starpniecību – vārdos, rakstos vai zīmju valodā – cilvēki cits citam dara zināmas savas domas un viedokļus un uzzina, ko domā un jūt citi (Rogers, Kincaid 1981, 63; Cruse 2000, 5; Baltiņš, Druvieta 2017, 15–17). Izšķir verbālo un neverbālo komunikāciju. Verbāla komunikācija ir raksturīga tikai cilvēku sabiedrībai, savukārt neverbāla komunikācija – gan cilvēkiem, gan dzīvniekiem (Baltiņš, Druvieta 2017, 13). Verbāli informācijas apmaiņa notiek runā vai rakstos, bet neverbāli emocijas tiek atspoguļotas bez vārdiem, proti, izmantojot ķermeņa pozu, žestus un sejas izteiksmi. Neverbāla komunikācija tiek izmantota arī rakstos, piemēram, tērzējot, sūtot e-pastu vai pievienojot komentārus sociālajās tīklošanas vietnēs. Neverbālas (vārdiem neizteiktas) informācijas nodošanai rakstos parasti izmanto dažādus grafiskus līdzekļus. Rakstītā tekstā emocijas un attieksmi attēlo ar interpunkcijas zīmēm, emocijzīmēm un reālijzīmēm, bet žestus, mīmiku un kustības cenšas aizstāt ar citām grafiskajām zīmēm – emocijzīmēm un reālijzīmēm. Prosodiskie runātās valodas elementi (uzsvērumi, intonācija utt.) rakstos tiek kodēti galvenokārt ar pieturzīmēm un grafiskiem līdzekļiem: slīprakstu, treknrakstu utt. Neverbālas informācijas nodošanai rakstos parasti tiek izmantotas pieturzīmes un tēlainās grafiskās zīmes – emocijzīmes un reālijzīmes – un divi grafisko līdzekļu veidi (burtstils, lielie burti, burtu atkārtojumi, teksta grafiskais izkārtojums).

No semiotikas viedokļa tās visas ir zīmes, kas nodod informāciju, kura ir plašāka par pašu zīmi (piem., Fiske 1990; 40; Chandler 2007, 2; Romanovska 2023). Kā norāda Alans Kruss (*Alan Cruse*), visas zīmes nosacīti iedala dabiskās, tēlainās un konvencionālās zīmēs. Daudzas no zīmēm, ko cilvēki izmanto saziņā, ir dabiskas tādā nozīmē, ka tās ir daļa no ģenētiski iedzimtās bioloģiskās uzbūves un tās nav jāapgūst. Pie dabiskajām zīmēm pieder paralingvistiskās zīmes – mīmika, žesti –, tās ir vieglāk interpretēt dažādās kultūrās. Tēlainās zīmes ir ārēji līdzīgas tam, ko tās apzīmē, savukārt konvencionālu zīmju pamatā ir

savstarpēja vienošanās, tās atšķiras dažādās sabiedrībās (Cruse 2000, 7–9). Raugoties no šāda aspekta, reālijzīmes un emocijzīmes ir tēlainās grafiskās zīmes, bet pieturzīmes un grafiskie līdzekļi visbiežāk ir konvencionālas zīmes.

Semiotikā izstrādāti vairāki zīmju modeļi: loģikas pētnieks Čārlzs Sanderss Pīrss izstrādājis trīsdaļīgu zīmes modeli (Peirce 1955, 98–119), bet Ferdināns de Sosīrs to veidojis divdaļīgu (Saussure 1959, 65–100). Grafisko līdzekļu interpretācijā un definēšanā vienlīdz nozīmīgs ir gan Č. S. Pīrsa modelis, gan F. de Sosīra secinājumi par zīmes elementu (apzīmētājs un apzīmētais) attiecībām un funkcijām (Peirce 1955, 98–119; Saussure 1959, 65–100). Loģikas pētnieka Č. S. Pīrsa zīmes trīsdaļīgajā modelī ietverts apzīmētais objekts, tā interpretācija un zīme, kas veidojas uz interpretācijas pamata, kā arī aprakstītas dažādas zīmju klasifikācijas sistēmas pēc sakariem starp zīmes elementiem. Č. S. Pīrss definējis trīs zīmju veidus: ikoniskās zīmes, kuru pamatā ir zīmes un apzīmējamā objekta līdzība; indeksi, kuriem ir reāla saikne starp zīmi un apzīmēto objektu laikā un telpā; konvencionālās jeb simboliskās zīmes, kuras raksturo brīva saikne starp zīmi un objektu (Peirce 1955, 98–119).

Č. S. Pīrsa modelis ļauj zinātniski interpretēt dažādu zīmju kombinācijas un to izveidošanās procesu (Peirce 1955, 98–119). Kā norāda Terenss Diakons (*Terrence W. Deacon*), emocijzīmes (kā :-)) ir konvencionālo jeb simbolisku zīmju (pieturzīmju)

kombinācijas, kas noteiktā kontekstā kļūst ikoniskas, jo vizuāli atgādina smaidoša cilvēka seju. Tā kā emocijzīmes tekstā palīdz atspoguļot emocijas un attieksmi, tās var tikt interpretētas arī simboliski, piemēram, ar :-)) pasakot, ka „šī doma dara mani laimīgu” (Deacon 2012, 398–399).

F. de Sosīrs izstrādāja divdaļīgu zīmes modeli, kuru veido apzīmētājs (zīmes skaniskais koncepts) un apzīmētais (apzīmētā objekta koncepts), nošķirot sistēmu (valoda) un tās konkrēto realizāciju (runu), sociālo un individuālo aspektu zīmju lietojumā, kā arī paradigmātiskos un sintagmatiskos sakarus starp zīmēm. Vēstījums, viņaprāt, rodas informācijas sūtītāja prātā un tiek nodots saņēmējam ar zīmju palīdzību – verbāli vai neverbāli (Saussure 1959, 65–100).

Semiotiķi Vinfrīds Nīts (*Winfried Nöth*) un Tomass Sebeoks (*Thomas Sebeok*) norāda, ka zīmes nozīme (tātad arī grafisko līdzekļu interpretācija) ir atkarīga no koda, kurā tā atrodas. Kods ir zīmju kombinācija, ko izmanto, lai nodotu nozīmi. Kodēšana ir process, kas notiek pēc tam, kad vēstījums ir izteikts ar zīmju palīdzību (Nöth 1990, 207–208; Sebeok 2001, 152). Tātad kodēšana ir nozīmes sadalīšana zīmēs ar nolūku pārraidīt to saņēmējam. Lai atšifrētu nozīmi, kura piemīt zīmei, jāveic dekodēšana. Tādējādi tiek nodrošināta valodas komunikatīvā funkcija (Cruse 2000, 5–6; Danesi 2012, 134; Romanovska 2023). F. de

Sosīra atzinumi ļauj interpretēt kodēšanas procesu. Piemēram, kāda persona nosūta otrai ziņu, kas sastāv tikai no grafiskajām zīmēm, – reālijzīmēm (piemēram, 🎉🎉 vai 😍❤️). Lai saprastu ziņojumu, nepieciešams to atšifrēt – saprast (piešķirt nozīmi simboliem) un interpretēt (🎉🎉 > *daudz laimes svētkos*; 😍❤️ > *buča, mīlu*). Efektīva saziņa notiek tikai tad, ja ziņojums tiek saņemts un saprasts paredzētajā veidā (Vairāk par reālijzīmēm, to nozīmēm un funkcijām tekstā lasāms promocijas darba 3. nodaļā).

20. gadsimta pētnieki R. Hodžs, G. Kress (Hodge, Kress 1988) un Luiss Hjelmsslevs (*Louis Hjelmslev*) (Hjelmslev 1943) noliedza F. de Sosīra divdaļīgo modeli un tā universālo dabu, jo atšķirīgās kultūrās vienu un to pašu zīmi var interpretēt citādi (tātad svarīgs ir konteksts), zīmes nevar būt atdalītas no konkrētām sociālās saskarsmes formām (Hodge, Kress 1988, 18) un pašu zīmi var sadalīt vēl sīkāk (Hjelmslev 1943, 44, 65, 67). Semiotikai mūsdienās ir dažādi virzieni – biosemiotika, datorsemiotika, kognitīvā semiotika, kultūras un literatūras semiotika, sociālā semiotika un vizuālā semiotika (Romanovska 2023). Kā norāda Teo Lēuvens (*Theo Leeuwen*), mūsdienu sociālajā semiotikā, analizējot zīmes, priekšroka tiek dota jēdzienam *semiotiskais resurss* (jeb *mods*), ar to saprotot darbības un artefaktus, ko mēs izmantojam saziņai fizioloģiski – ar mūsu balss aparātu; ar muskuļiem, ko izmantojam, lai radītu sejas izteiksmi un žestus utt. – vai ar tehnoloģiju palīdzību – ar pildspalvu, tinti un papīru, datortehniku un programmatūru, audumiem, šķērēm un šujmašīnām utt. Sociālajā semiotikā par resursiem tiek uzskatīti apzīmētāji, novērojamas darbības un objekti, kas ir iekļauti sociālajā komunikācijā un kuriem ir teorētisks semiotiskais potenciāls, ko veido visi to iepriekšējie lietojumi un visi to iespējamie lietojumi, un faktiskais semiotiskais potenciāls, ko veido tie iepriekšējie lietojumi, kuri resursa lietotājiem ir zināmi un kurus tie uzskata par būtiskiem, un tādi iespējamie lietojumi, kurus lietotāji varētu atklāt, pamatojoties uz savām konkrētajām vajadzībām un interesēm (Leeuwen 2005, xi, 3–4). Šajā promocijas darbā termins *semiotiskais resurss* lietots, analizējot multimodālus tekstus.

Sociālā semiotika salīdzina un pretstata semiotiskos resursus, pētot to kopīgo un atšķirīgo un kā tos var integrēt multimodālā vidē, artefaktos un pasākumos (Leeuwen 2005, xi, 178; Jewitt 2006, 3). Šāda zīmes un tās konteksta izpēte ir likusi semiotikas pētniekiem īpaši pievērsties multimodalitātei un zīmes funkcijām multimodālā vidē.

Multimodalitātes izpēte aizsākusies 20. gadsimta 90. gados ar Jaunās Londonas grupas (*New London Group*) zinātnisko darbību (Cazden, Cope, Fairclough et al. 1996, 62), un arvien tiek izstrādātas jaunas teorijas. Kaut arī multimodalitāte sakņojas semiotikā, tā jo īpaši

saistīta ar diskursu analīzi, sistēmisko funkcionālo lingvistiku un sociāli orientētiem darbiem, kas saistīti ar kritiskā diskursa analīzi (Page 2010, 4). Multimodalitāti aplūkojuši arī latviešu pētnieki, piemēram, literatūrkritiķe un mediju teorētiķe Ilva Skulte (skat. Skulte 2019) un sociolingviste Solvita Berra (Pošeiko), akcentējot, ka teksta vienība var sastāvēt no vairāk nekā viena verbāla vai vizuāla moda (Pošeiko 2018, 103, 104).

Multimodālos tekstos tiek izmantots bagātīgs semiotisko resursu klāsts. Starp tiem var būt skaņu celiņi, mūzika, attēls, burtstils, hipersaites (Page 2010, 1). Modi jeb semiotiskie resursi var dažādi savstarpēji sasaistīties (papildinot vai pretstatot nozīmes, ko tie veido, vai arī tie var tikt sakārtoti hierarhijā), un jebkurā tekstā viens no modiņiem var dominēt. Taču tas nenozīmē, ka pārējie modi ir mazāk nozīmīgi (Iedema 2003, 39; Norris 2004, x; Matthiessen 2007, 10; skat. arī Bowcher 2007, 239; Page 2010, 4). Katrs no modiņiem dara kaut ko īpašu: attēls parāda to, ko lasīt aizņem pārāk daudz laika, un rakstīšana nosauc to, ko būtu grūti attēlot. Krāsa tiek izmantota, lai izceltu konkrētus vispārējā vēstījuma aspektus (Kress 2010, 1; Pan 2015). Multimodālu tekstu radīšana ir atkarīga no auditorijas, kurai paredzēts teksts. Vēstījuma autors prātā ir izdomājis saikni starp dažādiem semiotiskajiem resursiem jeb modiņiem, bet nav zināms, vai auditorija var to uztvert. Ja nav iespējams uztvert teksta jēgu, vēstījums ir neveiksmīgs.

Multimodalitāte arvien biežāk sastopama mūsdienu tiešsaistes tekstos – tie tiek papildināti ar grafiskiem elementiem, piemēram, reālijzīmēm, attēliem, video, kustīgiem attēliem (GIF), uzlīmēm utt. (Meletis, Dürscheid 2019, 168). To ietekmējusi komunikācijas tehnoloģiju straujā attīstība un informācijas nodošanas un uztveršanas ātrums. Internets ir būtiski pārveidojis saziņu gan starp cilvēkiem kā indivīdiem, gan kā sociālo grupu un sociālo lomu pārstāvjiem (Sīlis 2012, 151). Šīs pārmaiņas var izpausties dažādi: 1) ir iespējams visu laiku būt kontaktā ar kādu – dalīties ar ziņām un pieredzi, 2) var izvēlēties, vai komunicēt ar otru personu vai tomēr ne, kas parasti nav iespējams tiešā saziņas situācijā (Baron 2008, 5–8; Buholcs 2013, 26).

Šāda saziņas forma, kurā sociālās attiecības tiek organizētas mediju tīklos, pakāpeniski aizstājot vai papildinot klātienē saziņu, ir likusi radīt jaunu jēdzienu – *tīklotā sabiedrība* jeb *tīkla sabiedrība*. To pirmo reizi lietojis Jans van Deiks (*Jan van Dijk*) 1991. gadā (Dijk 1991), un ar to var skaidrot multimodalitātes attīstību, žanru veidošanos un ietekmes apmērus. Tīkla sabiedrībā (internetā) ir vērojama sociālās vides sadrumstalotība. Tā sastāv no mazāk konkrētām, nepārtrauktām un kopīgi izmantotām teritorijām un vairāk abstraktas, izkliedētas teritorijas, ko izmanto īpašiem mērķiem. Turklāt viendabīgas kopienas pakāpeniski aizstāj visdažādākās izkliedētās kopienas – sociālie tīkli. Sociālās tīklošanās

vietnes sniedz iespēju uzzināt par politiskiem, finansiāliem, sociāliem un kultūras notikumiem, tos izmanto arī lielāku masu ietekmēšanai (Dijk 2006, 166). Sociālās tīklošanās vietnes, piemēram, *Facebook*, *Twitter* un *Instagram*, tūlītēja ziņojumapmaiņa un e-pasts ir spilgti tīkla sabiedrības piemēri. Šie tīmekļa pakalpojumi ļauj cilvēkiem visā pasaulē sazināties, izmantojot digitālos līdzekļus bez tieša kontakta citam ar citu. Dalīties ar informāciju var tīmekļa dienasgrāmatās – emuāros –, sociālajās tīklošanās vietnēs un forumos, diskutēt par dažādiem jautājumiem – emuāros, sociālajās tīklošanās vietnēs un forumos –, bet komentēt jaunākās ziņas – interneta portālu un sociālo tīklošanās vietņu komentāros. Nereti emuāristu vai ietekmētāju viedoklis var mainīt sabiedrības domāšanas vai uzvedības paradumus. Ietekmētāji var raisīt interesi par pasākumiem, produktiem, pakalpojumiem, organizācijām vai uzņēmumiem. Bieži emuāru lasītāji jautā emuāristu viedokli un lūdz dalīties pieredzē par dažādiem jautājumiem, kļūst par viņu sekotājiem. Viedokļu līderi sazinās ar saviem sekotājiem viņiem saprotamā valodā, ierakstus papildinot ar grafiskām zīmēm – emocijzīmēm, reālijzīmēm – un attēliem.

Multimodāli teksti tiek pretstatīti monomodāliem tekstiem, kas satur vienu interpretācijas modu, piemēram, novelē, poēmā (Kress, Leeuwen 2001; Baldry, Thibault 2006, 19).

Šīs nodaļas apakšnodaļās aplūkoti dažādi ar zīmju izmantojumu saziņā saistīti jautājumi, piemēram, runātas un rakstītas valodas atšķirības, grafisko zīmju un grafisko līdzekļu tipi, kā arī pievērsta uzmanība konkrētām grafiskajām zīmēm tekstā – interpunkcijas zīmēm –, to funkcijām un lomai tekstveidē.

1.1. Tekstveide. Valodas runas un rakstu forma

Valoda ir zīmju sistēma, kas sastāv no iekšēji organizētu, savstarpēji saistītu un nosacītu elementu kopuma (Saussure 1959, 65–100; skat. arī Freimane 1993, 25; Linell 2005, 113). Valodas struktūra ir tāda, ka tā nodrošina bezgalīgu izteiksmes spēju, proti, nav nekā tāda, ko principā nevarētu kodēt. Katra zīme ir stabila simboliska asociācija starp nozīmi un formu (fonētisku vai grafisku); elementārās zīmes var kombinēties kopā, lai veidotu zīmes, kas izsaka sarežģītas nozīmes (Cruse 2000, 6). Šādu zīmju kombinēšanu, kas atkarīga no konkrēta teksta tipa, teikuma apkaimes un autora individuālā stila, sauc par tekstveidi (Nītiņa 2013, 883).

Teksti var būt gan runāti, gan rakstīti. Promocijas darbā pievērsta uzmanība rakstītiem tekstiem. Lai noskaidrotu, kāda ir interpunkcijas un grafisko zīmju loma tekstveidē,

promocijas darbā analizēts grafisko zīmju un grafisko līdzekļu lietojums tekstā, konkrētāk dažādās teksta vienībās.

Teksts ir mutvārdos izteikts vai rakstveidā fiksēts loģiski strukturēts, funkcionāli vienots jēdzieniski saistītu izteikumu kopums vai atsevišķs izteikums (Skujiņa 2007, 392), ko tekstveides teorijā dēvē par *komunikātu* (Nītiņa 2013, 885). Teksts nodrošina nozīmju apmaiņu sabiedrībā – nozīmes ir izteiktas teksta formā un iekodētas semantiskajā sistēmā (Halliday 2002, 51). Runājot par tekstu, lieto arī jēdzienu *diskurss* – teksts mijiedarbē ar apkārtējo pasauli (sociāliem, psiholoģiskiem, kultūras un citiem faktoriem). Tas ir runātais vai rakstītais teksts kā valodas saziņas akts (Aronoff, Rees-Miller 2001, 428; Crystal 2010, 121; Danesi 2017, 18).

Runātam un rakstītam tekstam ir gan kopīgas, gan atšķirīgas iezīmes, piemēram, runa ir ierobežota laikā un telpā, dinamiska, bet rakstība statiska, tai nav laika ierobežojuma. Runu var saglabāt skaņu ierakstos, tā garantējot tās palikšanu sākotnējā fonētiskajā veidolā (Meletis, Dürscheid 2022, 20). Ja agrāk rakstīta valoda radās no runātas, tad mūsdienās pastāv atgriezeniskā saite starp abām valodas izpausmes formām (Crystal 1987, 181; Strautiņa 1994, 3; Linell 2005, 19–21). Runāta valoda saistīta ar ķermeņa kustībām, bet rakstos šāda saskarsme nav iespējama (Linell 2005, 19). Valoda katrai tautai lielākoties ir sava, bet grafiskās zīmes var būt kopīgas ar citām valodām. Lai gan ar dažādiem grafiskiem līdzekļiem ir iespējams rakstītu valodu pietuvināt runātai, tomēr runāta valoda ir primāra attiecībā pret rakstu valodu. Grafiski var attēlot, piemēram, izlaistas zilbes, saīsinātas vārda beigas, nepilnus teikumus, elipsi u. c., tomēr šāda veida komunikāciju nevar salīdzināt ar kontaktu starp runātājiem, kas rodas sarunas brīdī, atrodoties aci pret aci vienam ar otru (Meletis, Dürscheid 2022, 24).

Mūsdienu tehnoloģijas ļauj veidot jaunu saziņas formu, kurai ir gan runāta, gan rakstīta teksta iezīmes. Šis pētījums parāda, ka arvien lielāka nozīme tekstā ir grafiskajām zīmēm – pieturzīmēm, emocijzīmēm un reālijzīmēm. Šīs zīmes kopā un mijiedarbībā ar citām zīmju sistēmām tiek izmantotas sarakstei dažādos tekstos – interneta forumos, interneta portālu komentāros, sociālajās tīklošanās vietnēs, emuāros un arī e-pastā. Saziņas ātrums un mutvārdu runas atspoguļojums ietekmē rakstību – tekstu autori mēdz neievērot ortogrāfijas un interpunkcijas normas (Skulte 2019, 80–81, 84; Meletis, Dürscheid 2022, 1). Valodas līdzekļi, kas ienāk interneta saziņā, piemēram, saīsinājumi, netradicionālās daudzpunktes lietojums, pieturzīmju blīvējumi parādās arī citos valodas paveidos un saziņas situācijās (Bogdan 2012, 16–18). Atšķirība starp komunikāciju internetā un tradicionālu runas situāciju ir tāda, ka, sazinoties par noteiktu tematu internetā, mēs varam vienlaicīgi

komunicēt ar vairākiem cilvēkiem, pat no visas pasaules, izvēloties atbildēt uz tik daudz komentāriem vai jautājumiem, cik mēs konkrētā brīdī vēlamies, atkarībā no mūsu interesēm un spējas ātri rakstīt. Turpretī tradicionālā runas situācijā mums nav iespējams vienlaicīgi iesaistīties tik liela apjoma komunikācijā. Tomēr ritms, kādā interneta lietotāji komunicē savā starpā, ir daudz lēnāks nekā runas situācijā, jo ne vienmēr sarunas dalībniekiem ir pieejams internets, tāpēc arī atbildes uz jautājumiem, ko sarunas dalībnieki uzdod cits citam, var sasniegt jautātājus gan sekundes, gan pāris mēnešu laikā, salīdzinot ar runas situāciju klātienē, kad atbildes lielākoties iespējams sniegt uzreiz (Crystal 2005, 154).

Teksts sastāv no vairākām teksta vienībām. Mazākā teksta vienība ir uz konkrētu saziņas vienību orientēts *izteikums* jeb *komunikāts* – minimālā komunikatīva vienība, kas ir intonatīvi pabeigta un ko rakstos norobežo ar teikuma beigu pieturzīmi (Kārklīšs 1972, 447; Lokmane 2005, 10, 11; Nītiņa 2013, 885). Jau iepriekš ievadā tika minēts, ka promocijas darbā analizēts pieturzīmju lietojums konstitutīvi nesaistītos izteikumos (teikumos) un konsituatīvi saistītos izteikumos – izsacījumos un reducējumos. Kā norāda Daina Nītiņa, tekstā var būt dažādi konsituācijas ietekmē radušies teikuma struktūru pārveidojumi, piemēram, izlaidums jeb redukcija, sadalīšana jeb parcelācija (Nītiņa 2013, 883). Promocijas darbā analizēta parcelācija dialogā, pieturzīmju lietojums reducētos izteikumos (skat. 2. nodaļu). Teikuma struktūras pārveidojumi var rasties arī ārēju apstākļu, psihisku vai fizioloģisku norišu, emocionāla stāvokļa, piemēram, baiļu, pārsteiguma ietekmē. Šādus teikuma aprāvumus rakstos mēdz apzīmēt ar daudzpunkti (Nītiņa 2013, 897). Arī ekscerpētajā materiālā konstatēti gadījumi, kad daudzpunkte lietota, lai norādītu uz psiholoģisku vai fizioloģisku cēloņu radītām pauzēm (skat. 2.1 apakšnodaļu). Tekstveidē izmanto arī no atsevišķiem vārdiem veidotus komunikātus – *nosaucējvienības* –, kas norāda uz teksta galveno domu un nosauc dažādas parādības (Nītiņa 2013, 885–886). Šajā promocijas darbā analizētas *nosaucējvienības*, kas lietotas preses izdevumu un elektronisko saziņas līdzekļu virsrakstos un norobežotas ar punktu no pārējā teksta (skat. 2.6 apakšnodaļu). Komunikātus, kam nav teikuma struktūras un nosaucējfunkcijas sauc par *izsacījumiem* (Ceplītis et. al. 1989, 150–154; Nītiņa 2013, 889). Tos var veidot partikulas, modālie vārdi, izsaukmes vārdi, saikļi, prievārdi, uzrunas vai uzrunas grupas (Nītiņa 2013, 889). Promocijas darbā analizēts izsaukuma zīmju lietojums aiz konsituatīvi saistītiem izteikumiem – *izsacījumiem* (skat. 2.4 apakšnodaļu). Pētījumā analizēts pieturzīmju lietojums izteikumu kopumos jeb *frāžkopās*, piemēram, dialogos (skat. 2.1 apakšnodaļu). Frāžkopas var sastāvēt no diviem, trim vai vairākiem komunikātiem (Nītiņa 2013, 891–892).

Jau ievadā tika minēts, ka promocijas darbā izmantota runas aktu teorija (Austin 1962; Searl 1969), lai analizētu pieturzīmju kombinācijas, kas tiek lietotas netiešajos runas aktos. Lai tekstā atklātu saziņas mērķi (pastāstīt, jautāt, pamudināt, paust jūtas u. tml.), lieto noteikta tipa teikumus. Teikuma komunikatīvais tips parāda izteikuma komunikatīvo mērķi un ir cieši saistīts ar runas akta veidu. Pieturzīmju kombinācijas lietotas netiešajos runas aktos, kur intonāciju atspoguļo pieturzīmes teksta vienības beigās (Austin 1962; Searle 1969; Levinson 1983). Tiešajā runas aktā teikuma komunikatīvais tips atbilst tā funkcijai runas situācijā, piemēram, stāstījuma teikums lietots, lai sniegtu informāciju, pamudinājuma teikums – lai rosinātu ko darīt (Skujiņa 2007, 404). Savukārt netiešajā runas aktā nav atbilstes starp teikuma komunikatīvo tipu un tā funkciju runas situācijā, piemēram, jautājuma teikums tiek izmantots kā lūgums, stāstījuma teikums – kā jautājums (Skujiņa 2007, 254). Visi runas aktu tipi un saziņas veidi vislabāk atklājas dialogā, proti, runas situācijā iesaistot gan sūtītāju, gan adresātu. Runātā valodā komunikatīvais tips tiek apzīmēts ar frāzes intonāciju, rakstos to daļēji atspoguļo pieturzīmes. Ja komunikatīvais tips tiek atzīmēts gramatiski, pieturzīmes ir sekundāras un vairumā gadījumu nav noteicošas komunikatīvā tipa definēšanā (Kalnača, Lokmane 2021, 463). Ja teikumā paustas runātāja šaubas vai neapmierinātība, var runāt par ekspresīvu runas aktu (Kalnača, Lokmane 2021, 470).

1.2. Grafisko zīmju un grafisko līdzekļu tipi

Pieturzīmes radās ar specifisku nolūku – iezīmēt robežas starp vārdiem (jo atstarpju nebija) vai loģiskām vienībām, piemēram, 5.–7. gs. p.m.ē. senajā Grieķijā un Romā robežas starp vārdiem iezīmēja ar punktiem vai ornamentālām zīmēm (Otha Wingo 1972, 22). Līdz ar grāmatiespiešanas rašanos ap 1450.–1515. gadu tika ieviesta arī vienota interpunkcijas zīmju sistēma, tās autors bija Venēcijas grāmatiespiedējs Aldus Manūcijs (*Aldus Manutius*) (alduspress.com/aldusmanutius/).

Latviešu rakstos pieturzīmes sāk parādīties atšķirīgā laikposmā (daļa 16. gadsimtā, bet daļa 17. un 18. gadsimtā). 16. gs. lietotas šādas interpunkcijas zīmes – punkts, jautājuma zīme, slīpsvītra, biedruzīme, kols un iekavas (Rūķe-Draviņa 1977, 63; Blinkena 2009, 56–57). 17. gs. rakstos sāka lietot arī semikolu un izsaukuma zīmi, bet kopš 18. gadsimta – domuzīmi, daudzpunkti, apaļās pēdiņas, komatu un apostrofu –, tomēr šīs pieturzīmes lietotas pēc citiem principiem nekā mūsdienās (Blinkena 2009, 58–65; Jansone 2018, 12). Senajos latviešu tekstos kā tehniska savienotājzīme lietota arī biedruzīme (Bergmane, Blinkena 1986, 244; Bukelskytė-Čepelė 2017, 33), ko veido divas paralēlas horizontālas vai

nedaudz ieslīpas defisgaruma svītriņas. Tā raksturīga tikai agrāko laiku tekstiem. 20. gadsimtā to aizstājusi defise (Blinkena 2009, 411). 19. gadsimtā nav izmaiņu interpunkcijas zīmju lietošanas principos, arī jaunlatvieši neveica nekādas reformas interpunkcijas sistēmā. Savukārt gramatikās un pareizrakstības rokasgrāmatās jau parādās norādījumi par pieturzīmju lietošanu (Blinkena 2009, 72). 1880. gadā izdotajā gramatikā (3. izdevums) Stērstu Andrejs apraksta un ar piemēriem ilustrē komata, semikola, kola, punkta, izsaukuma zīmes, jautājuma zīmes, domuzīmes un daudzpunktes un papildu zīmju (iekavu, pēdiņu, biedruzīmes, divpunkta un apostrofa) lietošanas gadījumus (Stērste 1880, 62–65). 20. gadsimta pirmajos divos gadu desmitos fraktūras tipa pieturzīmes nomaina latīņu rakstībā lietotās antīkvas tipa pieturzīmes (Blinkena 2009, 86–87).

Mūsdienu interpunkcija radusies 20. gadsimta 30. gados. Tas ir laiks, kad, pateicoties pareizrakstības vārdnīcām, skolu programmām un Jāņa Endzelīna un Kārļa Mīlenbaha „Latviešu gramatikai” un „Latviešu valodas mācībai”, pieturzīmes sāk lietot pēc samērā vienotiem principiem (Blinkena 2009, 94). Arturs Ozols pirmais pievērsies latviešu interpunkcijas vēstures aprakstam, salīdzinot K. Barona dainu tekstus ar 20. gadsimta interpunkcijas principiem (Ozols 1968, 289–302). Latviešu interpunkcijas vēsture aprakstīta arī A. Blinkena monogrāfijā „Latviešu interpunkcija” (Blinkena 1969, 55–95), kas atkārtoti izdota 2009. gadā, un Veltas Rūķes-Draviņas grāmatas „The Standardization Process in Latvian 16th Century to the Present” nodaļā „Punctuation” par interpunkciju, tās funkcijām un lietošanu (Rūķe-Draviņa 1977, 62–67). Monogrāfijā „Latviešu interpunkcija” (1969; atk. izdev. 2009) A. Blinkena sniegusi īsu ieskatu latviešu interpunkcijas vēsturē, pieturzīmju lietošanas principos, aplūkojusi pieturzīmju funkcijas. Grāmatā atsevišķi aplūkotas 16 pieturzīmes: punkts, jautājuma zīme, izsaukuma zīme, daudzpunkte, defise, domuzīme, slīpsvītra, kols, semikols, apostrofs, pusiekava, pēdiņas, vienpēdiņas, divpunkte, komats un iekavas. A. Blinkena minējusi vēl divas interpunkcijas zīmes – diarēzi (..) un biedruzīmi (=) –, ko mūsdienās vairs nelieto.

Šīs grafiskās zīmes latviešu valodā, tāpat kā citās Eiropas tautu valodās (Blinkena 2009; Asgarova 2021, 45–48), var iedalīt dažādi, piemēram, pēc to atrašanās vietas tekstā (beigu pieturzīmes, teikumā ievietotās pieturzīmes). A. Blinkena šķir arī atdalītājpieturzīmes, ko tekstā lieto neatkarīgi citu no citas, un izdalītājpieturzīmes, kas ir savstarpēji nosacītas (Blinkena 2009, 51). Promocijas darbā analizēta daudzpunkte, domuzīme, pēdiņas, izsaukuma zīme, jautājuma zīme, kols, punkts un pieturzīmju kombinācijas. Daļa no šīm pieturzīmēm norāda uz runātāja attieksmi un emocijām (daudzpunkte, pēdiņas, izsaukuma zīme, jautājuma zīme, pieturzīmju kombinācijas), daļa –

uz intonāciju vai pauzēm (daudzpunkte, pēdiņas, izsaukuma zīme, jautājuma zīme, pieturzīmju savienojumi), daļa – atdala teikumus vai teikuma daļas (daudzpunkte, domuzīme, kols), daļa – aizstāj kādu valodas vienību (daudzpunkte, domuzīme), daļa – norāda uz neformālu saziņu (pēdiņas), daļa – izceļ atsevišķus vārdus vai teksta vienības (pēdiņas, kols), daļa – palīdz izteikt aicinājumu vai pavēli (izsaukuma zīme), daļa – norāda uz teksta vienības pabeigtību (izsaukuma zīme, jautājuma zīme, punkts, pieturzīmju kombinācijas), bet daļa – izdaiļo tekstu (daudzpunkte). Par pieturzīmēm un to funkcijām dažādos tekstos plašāk lasāms promocijas darba 2. nodaļā.

Tekstveidē izmantojamo grafisko zīmju attīstībā ir vērojamas dažādas tendences. Sākotnēji bija divi rakstības principi – rakstu zīme radusies no attēla (attēls atspoguļo nozīmi), rakstu zīme atspoguļo izrunātās skaņas. Piktogrammās, izmantojot stilizētus attēlus, tika attēlotas situācijas, tās apzīmēja vārdu, teikumu, bet ideogrammas apzīmēja jēdzienus. Zīmes bija vienkāršas, shematiskas, ar laiku kļuva par simboliem (Nöth 1990, 253; Coulmas 1996, 224, 406; Danesi 2017, 7). Logogrāfiskās rakstu zīmes apzīmēja vārdus, morfēmas (piemēram, Trask 2007, 326; Crystal 2010, 210; Danesi 2017, 7). Fonogrāfiskās rakstu zīmes attēloja zilbes un skaņas (Malmkjaer 1991, 497; Coulmas 1996, 405; Danesi 2017, 7). Mūsdienu rakstu sistēmās joprojām sastopami visi šo grafisko zīmju veidi, un tie arvien vairāk tiek kombinēti. Piemēram, piktogrāfiskā un logogrāfiskā rakstība ir konstatējama arī mūsdienās lietoto emocijzīmju un reālijzīmju veidošanā, jo šīs grafiskās zīmes apzīmē vai aizstāj dažādas reālijas, simbolus, situācijas, tekstu u. tml. (Crystal 1987, 199, 200; Strautiņa 1994, 4; Malmkjaer 2010, 556). Emocijzīmi – grafisku zīmi (visbiežāk dažādu pieturzīmju kombināciju, kas vizuāli atgādina kādu no emocijām) – pievieno fonogrāfiskajai rakstībai, lai paustu emocijas un attieksmi ne tikai drukātā, bet arī ar roku rakstītā tekstā. Tāds pats nolūks ir reālijzīmei jeb emodži (grafiskajai zīmei, kas atveido kādu no emocijām), ko parasti pievieno drukātam tekstam.

Saziņas prosodiskos elementus drukātā tekstā parāda ne tikai grafiskās zīmes, bet arī citi grafiska izcēluma paņēmieni, ko varētu nosaukt par grafiskajiem līdzekļiem, jo izcēlumam vai attieksmes paušanai tiek izmantota nevis kāda no zīmēm, bet vairāk kāds tehnisks paņēmiens (visbiežāk īstenojams ar kādu no elektroniskajās ierīcēs pieejamu tehnisku paņēmieni).

Tātad neverbālas informācijas nodošanai rakstos parasti tiek izmantoti gan grafisko zīmju tipi (pieturzīmes un tēlainās grafiskās zīmes), gan grafisko līdzekļu veidi (burtstils, lielie burti, burtu atkārtojumi, teksta grafiskais izkārtojums):

1. grafiskās zīmes:

- 1.1. konvencionālās zīmes – pieturzīmes:
- 1.2. tēlainās grafiskās zīmes:
 - 1.2.1. konvencionālas un ikoniskas zīmes – emocijzīmes;
 - 1.2.2. konvencionālas, ikoniskas un indeksālas zīmes – reālijzīmes;
2. grafiskie līdzekļi:
 - 2.1. burtstils:
 - 2.1.1. treknraksts;
 - 2.1.2. slīpraksts;
 - 2.1.3. dubultais izcēlums (slīpraksts kombinācijā ar treknrakstu vai citu grafisku līdzekli);
 - 2.2. lielie burti;
 - 2.3. burtu atkārtojumi;
 - 2.4. teksta grafiskais izkārtojums u. c.

Latviešu valodā rakstīta teksta organizēšanā izmanto galvenokārt pieturzīmes – ar pieturzīmēm rāda teksta gramatisko saistījumu un dalījumu, atsedzot teksta gramatisko struktūru un palīdzot rakstītājam izteikt un klausītājam uztvert domas saturu (Blinkena 2009, 11, 12). Ar pieturzīmēm tekstā parāda vārdu saistījumu sintaktiski un jēdzieniski nozīmīgās grupās, izceļot izteikuma gramatisko organizāciju un iezīmējot emocionālos un intonatīvos akcentus (Bergmane, Blinkena 1986, 198):

(1.1) *Šaut, sist un sviest ar pagalēm reizē, cenšoties viņus atmuguriski nogrūst lejā pa stāvajām trepēm? Un tālāk?* (Bankovskis 2014, 69)

Ar emocijzīmēm grafiskā veidā iespējams paust emocijas, jūtas, domas, attieksmi, piešķirt ziņojumam humoristisku noskaņu vai padarīt to personīgāku:

(1.2) *Mīļš paldies par ieteikumiem :) Pilnīgi piekrītu!* (seekthesimple.lv)

Reālijzīmes atspoguļo teksta autora attieksmi un emocijas, tās var lietot neformālā saziņā dažādās kombinācijās. Nākamajā piemērā ar ☐ attēlo muļķīgu uzvedību (parasti pozitīvā nozīmē), 😊 – smieklus, 😂 – smieklus līdz asarām, 👍 – apstiprinājumu, patiku (EP):

(1.3) *Es ceru, ka tie kristīgie darbaļaudis masveidā amputācijas ceļā ir atvadījušies no viņus apkaunojošajiem falliem!* 😊 😂 👍 (jauns.lv)

Reālijzīmes tekstā var arī ievadīt izteikumu, norādīt uz tā beigām vai novērst (aizpildīt) klusumu, kas varētu rasties runātā valodā (Danesi 2017, 18–25). Šīm grafiskajām zīmēm ir

gan piktogrāfiskas (tiešs objekta attēlojums), gan logogrāfiskas (vārdu aizstāšana) funkcijas. Reālijzīmes atšķiras arī stilistiski, piemēram, šis mākonis (☁) ir piktogrāfisks, jo tas norāda uz mākoņa aprisēm, savukārt saullēkta reālijzīme (☀) pēc formas ir ideogrāfiska (apzīmē jēdzienu), jo attēlo sauli, kad tā paceļas augšup agri no rīta (Danesi 2017, 4, 12–13). Daļa reālijzīmju ir simboli, piemēram, sarkana sirds (♥) simbolizē mīlestību (EP), sarkana izsaukuma zīme (⚡) norāda uz satraukumu, pārsteigumu, pievērš uzmanību ziņojumam (EP).

1.3. Grafisko zīmju un grafisko līdzekļu funkcijas

Tradicionāli uzskatīts, ka interpunkcijai rakstu valodā ir četras funkcijas – gramatiskā, intonatīvā, semantiskā un stilistiskā funkcija (Blinkena 2009). Emocijzīmju un reālijzīmju pētnieki M. Danesi (2017, 100–103), Aidzjina Džana (*Aijing Zhang*; 2020, 3) un K. M. Zīvera (Siever 2020, 136–143) grafisko zīmju funkciju definēšanā balstījušies galvenokārt uz Romana Jakobsona valodas funkciju dalījumu (Jakobson 1960, 7). Ir tikuši izstrādāti arī sīkāki funkciju dalījumi, piemēram, Jergs Meibauers (*Jörg Meibauer*) emotīvajai funkcijai konstatējis piecas apakšfunkcijas: 1) omisīvā jeb izlaišanas (apzināti izlaists kāds vārds vai vārda daļa), 2) suģestīvo (autors nepabeidz domu, ļaujot to pabeigt lasītājam), 3) kontinuitātes jeb turpinājuma (norāda uz vārdu un domas atkārtojumu), 4) novilcināšanas (norāda uz pauzi), 5) savienojuma funkciju (savieno vārdus vai plašākas teksta daļas). Savienojuma funkcija atbilst tekstveides funkcijai, bet pārējās palīdz tekstā izteikt emocijas un intonāciju (Meibauer 2020, 72–77). Šajā promocijas darbā tik sīks funkciju dalījums nav izmantots, jo tas traucētu gūt priekšstatu par grafisko zīmju un grafisko līdzekļu pamatfunkcijām un aptvert visu grafisko zīmju un grafisko līdzekļu kopumu. Apkopojot pieturzīmju un citu grafisko zīmju pētnieku funkciju klasifikāciju un papildinot to ar latviešu tekstos lietoto pieturzīmju konstatētajām funkcijām, izstrādāta grafisko zīmju un grafisko līdzekļu klasifikācija, kas izmantota to funkciju aprakstīšanā un kopēja funkciju pārskata izveidošanā (skat. 1. tabulu).

Tātad vaer secināt, ka grafisko zīmju, tostarp pieturzīmju, funkciju nosaukumi – gramatiskā, intonatīvā, emotīvā, fātiskā un konatīvā – lietoti jau iepriekš (Blinkena 2009; Danesi 2017; Zhang 2020; Meibauer 2020), promocijas darba autore tiem pievienojusi apzīmējumus *tekstveides funkcija* un *ornamentālā funkcija*:

- gramatiskā funkcija, lai organizētu tekstu atbilstoši teikuma gramatiskajai struktūrai;
- emotīvā funkcija, lai paustu teksta autora sajūtas un attieksmi;

- intonatīvā funkcija, lai atspoguļotu runāta teksta prosodiju, uzsvāru un pauzes;
- konatīvā funkcija, lai ietekmētu saņēmēja rīcību un domas;
- fātiskā funkcija, lai izteiktu sūtītāja attieksmi un uzturētu labas attiecības ar saņēmēju;
- tekstveides funkcija, lai veidotu saistītu tekstu atbilstoši autora komunikatīvajam nolūkam un funkcionālā stila un runas žanra prasībām;
- references funkcija, lai nodotu saņēmējam ziņojumus un informāciju, piemēram, dialoga replikas vietā nosūtot emocijzīmi kādā no elektroniskajiem saziņas līdzekļiem;
- ornamentālā funkcija, lai vizuāli izrotātu tekstu (vizuāli ierāmētu vai vārdam vai izteikumam pievienotu vizuālu (neverbālu) veidolu).

Gramatiskā funkcijā lieto tikai pieturzīmes – tās ievieto tekstā atbilstoši teikuma gramatiskajai struktūrai (Blinkena 2009, 11), piemēram, ar pieturzīmēm atdala vienlīdzīgus teikuma locekļus (1.4a), uzrunu (1.4b) un citas sintaktiskas vienības:

(1.4a) *Mēbeļu virsmu var apgleznot ar smalku otiņu un veidot gaumīgus ornamentus, tematiskus zīmējumus vai trafaretus.* (Praktiskais Latvietis, 2021b)

(1.4b) *Anna, rīt atver bodes!* (Ieva, 2021)

Gramatiskā funkcijā interpunkcijas zīmes lieto arī atbilstoši teikuma jēdzieniskajām niansēm, kā piemēros (1.5a–1.5d), pārceļot vai lietojot komatu, izteikta cita doma:

(1.5a) *Sodīt nedrīkst, apžēlot!*

(1.5b) *Sodīt, nedrīkst apžēlot!*

(1.5c) *Ejam ēst, Muri!*

(1.5d) *Ejam ēst Muri!*

Emotīvā funkcijā pieturzīmes lieto gadījumos, kad teksta autors vēlas izteikt emocionālo papildinformāciju (paust emocijas un attieksmi). Lai norādītu uz pastiprinātu emocionalitāti, teksta autors blakus var rakstīt vairākas izsaukuma zīmes:

(1.6) *Nevērtējiet manus izgājienus, domas un jūtas no sava redzes viedokļa. Jūs nezināt pat pusi no tā visa, kas man iekšienē notiek!!!* (F_F_21)

Emotīvā funkcijā bieži lieto arī reālijzīmes un emocijzīmes, lai paustu teksta autora sajūtas, aizstājot sejas izteiksmi un prosodiskos līdzekļus runātā valodā. Emotīvā funkcijā reālijzīmes un emocijzīmes lieto neformālā saziņā, kur pieļaujams ekspresīvs grafisko līdzekļu lietojums.

Pieturzīmju lietojums **intonatīvā funkcijā** atspoguļo runāta teksta prosodiju un pauzes, piemēram:

(1.7) *Jā, nogurums bija liels, tomēr... bērni, viņu prieks, pacilātība un ticība brīnumiem man vienmēr ir devuši spānus svētku svinēšanai.* (Ieva, 2019)

Intonatīvā funkcijā pieturzīmes lietotas, lai norādītu uz teikuma komunikatīvo tipu:

(1.8) *Viņa vairs nav. Kas tagad manu riteni uzpasēs?...* (Ievas Stāsti, 2021)

Konatīvā funkcijā ir radniecīga valodas ietekmējošajai funkcijai. Konatīvā funkcijā pieturzīmes lieto, lai ietekmētu teksta adresāta rīcību un domas, mudinātu adresātu uz kādu rīcību, piemēram, izsaukuma zīme lietota pamudinājuma teikuma beigās:

(1.9) *Nu, tad atrodi to vepri! Ja filmiņa pazudīs...* (Seleckis 2016, 46)

Arī reālijzīmes un emocijzīmes lieto konatīvā funkcijā, lai ietekmētu saņēmēja rīcību un domas (Danesi 2017, 18–25, 101), piemēram, gadījumos, kad reālijzīmes vai emocijzīmes aizstāj atsevišķus vārdus. Konatīvā funkcija ir orientēta uz adresātu, tā aicina cilvēkus ko darīt, ietver rīkojumus, lūgumus u. tml. Konatīvā funkcijā reālijzīmes vai emocijzīmes var norādīt arī uz spēcīgu emocionālu kontekstu, piemēram, gadījumos, kad sieva, sarakstoties ar vīru, izmanto bērna reālijzīmi, aicinot vīru ātrāk atgriezties mājās pie ģimenes u. tml. (Danesi 2017, 102).

Fātiskā funkcijā pieturzīmes lietotas, lai norādītu uz neformālumu saziņā:

(1.10) *Kā "nesačakarēt" savu mājas lapu ar slikti formatētu saturu?* (mozello.lv)

No visiem grafiskajiem līdzekļiem tieši tēlainās grafiskās zīmes – reālijzīmes un emocijzīmes – visbiežāk veic fātisko funkciju, jo tiek lietotas, lai izteiktu sūtītāja attieksmi un uzturētu labas attiecības ar saņēmēju. Reālijzīme fātiskā funkcijā darbojas kā izteikuma ievadītājs, ja atrodas tā sākumā, aizstājot sasveicināšanos. Izteikuma nobeigumā tā darbojas kā atvadu sveiciens, ļaujot sūtītājam mazināt draudus netieši paust noraidošu attieksmi, apliecinot draudzīgo saikni, kas pastāv starp sarunbiedriem. Fātiskā funkcijā reālijzīme palīdz izvairīties no klusuma, aizpildot pauzi, kas radusies runas brīdī, un palīdzot izvairīties no neveiklām situācijām. Tātad galvenais fātiskās funkcijas uzdevums ir uzturēt draudzīgu un priekpilnu saskarsmi starp sarunbiedriem, piemēram, neformālā saziņā starp ģimenes locekļiem, draugiem vai kolēģiem (Danesi 2017, 18–25, 101).

Pieturzīmju lietojums **tekstveides funkcijā** norāda uz veidu, kā pieturzīmes organizē tekstu, parāda teksta struktūru, padara lasītājam teksta struktūru vieglāk uztveramu. Pieturzīmju lietojums tekstveides funkcijā redzams dialogos (detalizēti par daudzpunktēs un jautājuma zīmes lietojumu dialogā rakstīts 2. nodaļā). Ilustrācijai – parcelācija dialogā.

Dialogā ar daudzpunkti norāda uz to, ka otrais runātājs pārtrauc pirmo, neļauj pabeigt, turpinot iesākto domu:

(1.11) – *Biju Centrāltirgū, – Īrisa pavēstīja. – Man bija beigušies...*

– ...*kartupeļi?* (Grietēna 2016, 52)

Gramatiskā funkcija būtu ietilpināma tekstveides funkcijā tādos gadījumos, kad pieturzīmes tiek lietotas starp teksta vienībām, piemēram, izsaukuma zīme izsaukuma teikuma beigās. Tekstveides funkcija ir svarīga, jo promocijas darbā tiek analizēta teksta, nevis teikuma struktūra.

Pieturzīmes **references funkcijā** aizstāj kādu sarunas biedriem zināmu informāciju, piemēram, daudzpunkte aizstāj valodas vienības, kas nav verbalizētas, tomēr kontekstā identificējamas. Ar daudzpunkti aizstāta daļa no prozas varones vārda (*Robina > ...bina*):

(1.12) – ...*bina Benetija! Vai nu tūlīt pat izstāstīsi, kas par lietu, vai es...* (Dreize 2012, 7)

References funkcijā lieto arī emocijzīmes un reālijzīmes – ir sastopamas arī zīmes, kas ataino cilvēkus, dzīvniekus u. c.

Ornamentālā funkcijā grafiskās zīmes izdaiļo tekstu. Tā līdzinās R. Jakobsona poētiskajai funkcijai (Jakobson 1960, 7), bet ir par to šaurāka. Grafiskās zīmes, piemēram, reālijzīmes palīdz radīt estētiski baudāmu tekstu:

(1.13)*šodien bij'meiteņu diena..* ☹️ *Panorāmas rata brauciens ar draudzenes meitiņu Eli(2×) , kompānija..apburoša...tas ir laiks un sajūtas , kurās tu esi tu, kurās tevi saprot no pusvārda...* 📖 (I_F_9)

Grafisko zīmju un līdzekļu funkciju iespējas atšķiras. Nav nevienas zīmes vai līdzekļa, kas varētu realizēt visas funkcijas, toties ir funkcija, kas piemīt visām zīmēm un līdzekļiem – tā ir tekstveides funkcija. Tātad grafisko līdzekļu un zīmju galvenā funkcija ir strukturēt tekstu, atvieglot tā uztveri. Samērā bieži izmantota arī emotīvā un intonatīvā funkcija, kas rāda teikuma komunikatīvo tipu. Retāk izmantotas adresātu ietekmējošās funkcijas: konatīvā, fātiskā. Vismazāk izmantota ornamentālā funkcija, kuras nolūks ir izrotāt tekstu.

1. tabula. Grafisko zīmju un grafisko līdzekļu funkcijas

FUNKCIJA ZĪME, LĪDZEKLIS	EMOTĪVĀ	INTONATĪVĀ	KONATĪVĀ	FĀTISKĀ	REFERENCES	TEKSTVEIDES	ORNAMENTĀLĀ
DAUDZPUNKTE	norāda uz runātāja attieksmi un emocijām, piemēram, uz	norāda uz intonatīvo nenobeigtību un	–	–	aizstāj neverbalizētu, bet restaurējamu informāciju	atdala teikuma daļas, parcelē dialoga runātāju teikto, norāda uz	lieto teksta izrotāšanai

	vilšanos un nepatīkamu pārsteigumu	pauzēm, teikuma aprāvumu				teksta vienību savstarpējo sasaisti		
DOMUZĪME	–	–	–	–	–	norāda uz reducētu teikuma locekli vai saitiņas nullformu	atdala dialoga replikas, iespraudumus, parāda teikuma daļu jēdzieniskās attieksmes	–
PĒDIŅAS	norāda uz ironiskā nozīmē lietotiem vārdiem	norāda uz ironiski izrunāta vārda intonāciju	–	rada neformālumu saziņā, iezīmējot cita (no pamatteksta atšķirīga) stila vārdus, piemēram, žargonismus	–	–	atdala citrunu, tiešo runu, sarunvalodas vārdus, vārdu pārnests nozīmes, frazeoloģismus, ironiskā nozīmē lietotus vārdus	–
IZSAUKUMA ZĪME	izsaukuma teikumos vai retoriskos jautājumos pauž gan pozitīvas, gan negatīvas – emocijas, piemēram, prieku, sajūsmu, pārsteigumu, izbrīnu, sašutumu	norāda uz teikuma komunikatīvo tipu (izsaukuma, vēlējuma, pamudinājuma utt.)	pamudinājuma teikuma beigās aicina uz kādu rīcību, bet reducējuma vai iestarpinājuma beigās izsaka aicinājumu vai pavēli	–	–	–	teikuma beigās parāda teksta vienību robežas	–
JAUTĀJUMA ZĪME	teikuma beigās norāda uz izbrīnu, pārsteigumu (arī nepatīkamu), neizpratni, šaubām, arī vilšanos, ironiju	norāda uz teikuma komunikatīvo tipu (jautājuma, izbrīna, pārsteiguma), atspoguļojot teikuma kāpjošo intonāciju	teikuma beigās vai iekavās teikuma vidū aicina atbildēt uz jautājumu	–	–	–	teikuma beigās parāda teksta vienību robežas	–
KOLS	–	–	–	–	–	–	atdala piebildi, paskaidrojumu par iepriekš minēto informāciju, kā arī tiešo runu, konsituatīvi saistītus izteikumus	–
PUNKTS	–	–	–	–	–	–	teikuma beigās parāda teksta vienību robežas	–
PIETURZĪMJU SAVIENOJUMI	norāda uz prieku un sajūsmu vai spēcīgu neizpratni (?!, !?), arī pārdomu pauzi pēc emocionāla izteikuma (!..., ?...)	norāda uz teksta autora intonāciju izteikuma beigās un intonāciju pauzi	norāda uz vēlmi piesaistīt sarunbiedra uzmanību, liek ieklausīties vai atbildēt uz uzdoto jautājumu, izsaka pavēli	–	–	–	teikuma beigās parāda teksta vienību robežas	–
EMOCIJZĪMES	pauž teksta autora sajūtas, aizstājot sejas izteiksmi un prosodiskos līdzekļus runātā valodā	–	–	palīdz adresātam precīzāk saprast adresanta attieksmi pret viņu un labāk izprast saziņas jēgu, tiecas uzturēt pozitīvas saziņas gaisotni	aizstāj teksta vienību, piemēram, dialoga repliku	aizstāj pieturzīmi tekstveides funkcijā (parasti teksta vienības beigās)	–	
REĀLIJZĪMES	izsaka emocijas un attieksmi	–	pievērš uzmanību informācijai tekstā	norāda uz teksta autora attieksmi un tiecas uzturēt pozitīvas saziņas gaisotni ar ziņas saņēmēju	aizstāj teksta vienību, piemēram, dialoga repliku vai komentāru elektroniskā saziņas līdzeklī	aizstāj pieturzīmi tekstveides funkcijā (parasti teksta vienības beigās)	lieto teksta izrotāšanai	
TREKNRAKSTS	–	norāda uz īpaši uzsvērtu teksta daļu	–	–	–	–	norāda uz jauna satura sākumu	–

						(piemēram, izcēlumam)	
SLĪPRAKSTS	–	–	–	izceļ neliterāro leksiku – vārdus, kas neatbilst literārās valodas normām	–	norāda uz jauna satura sākumu (piemēram, nosaukumu, sarunvalodas vārdu, iesauku vai pārdomām)	–
DUBULTAIS IZCĒLUMS	–	slīpraksts vai treknraksts kopā ar lielajiem burtiem norāda uz vārdu uzsvēršanu	–	–	–	norāda uz jauna satura sākumu (dubultu izcēlumam)	–
LIELIE BURTI	apvienojumā ar vairākām izsaukuma zīmēm norāda uz spēcīgām emocijām, piemēram, paužot sašutumu	izceļ vārdu, kas runātā tekstā tiktu uzsvērts	izceļ saistošāko tekstu, pievēršot adresāta uzmanību	–	–	norāda uz jauna satura sākumu (izcēlumam)	–
BURTU ATKĀRTOJUMS	attēlo attieksmi pret notikušo, emocionālo saturu, kļiedzienu, skaņu atdarinājumus u. tml.	–	–	–	–	norāda uz jauna satura sākumu (piemēram, izcēlumam)	–
TEKSTA GRAFISKAIS IZKĀRTOJUMS	–	–	–	–	–	nodala teksta daļas vai atsevišķus vārdus	–
CITAS GRAFISKĀS ZĪMES	norāda uz dūsmām (@!)	–	–	–	norāda uz citātu (@)	norāda uz references sākumu	–

Ikviena teksta autora uzdevums ir ar grafisku līdzekļu palīdzību atspoguļot teikumā izteikto domu tā, lai teksta adresāts to varētu skaidri uztvert un tas neradītu pārpratumus. Ja teksta fragments (1.14) būtu bez pieturzīmēm (*), lasītājam būtu grūti saprast, ko teksta autors ar šo tekstu ir vēlējis pateikt, kur liekamas pieturzīmes, kur rakstāmi lielie burti:

(1.14) *Vai siltumnīcas izbūvei nepieciešama saskaņošana ar būvvaldi, ja siltumnīca ir paša veidota – koka karkasa ar plēvi apdarināta vai arī rūpnieciski ražota polikarbonāta siltumnīca?* (Praktiskais Latvietis, 2021b)

* *vai siltumnīcas izbūvei nepieciešama saskaņošana ar būvvaldi ja siltumnīca ir paša veidota koka karkasa ar plēvi apdarināta vai arī rūpnieciski ražota polikarbonāta siltumnīca*

Grafisko zīmju un grafisko līdzekļu lietojumu tekstā nosaka valodas normas un situācija – autora komunikatīvais nolūks, konteksts. Ir teksti, kur pieļaujams tikai noteikts pieturzīmju minimums – komats, kols, pēdiņas, punkts, izsaukuma zīme, jautājuma zīme, semikols, divpunkte kā izlaiduma norāde, iekavas, pusiekava, vienpēdiņas (zinātnisks teksts, lietišķa stila teksts) –, un tādi, kuros var izmantot ekspresīvus grafiskos līdzekļus

(pieturzīmju lietojums norāda uz jūtu, pārdzīvojumu izteikšanu daiļliteratūrā, publicistikā, elektroniskajos saziņas līdzekļos).

2. PIETURZĪMES PROZĀ, PUBLICISTIKĀ UN ELEKTRONISKAJOS SAZIŅAS LĪDZEKĻOS

Šajā nodaļā analizēts pieturzīmju – daudzpunktes, domuzīmes, pēdiņu, izsaukuma zīmes, jautājuma zīmes, kola, punkta – un to savienojumu izmantojums prozā, publicistikā un elektroniskajos saziņas līdzekļos. Analizējot tekstus, pievērsta uzmanību to lietojumam emotīvā, intonatīvā, konatīvā, fātiskā, references, tekstveides un ornamentālā funkcijā.

2.1. Daudzpunkte

Daudzpunkte ir viena no izplatītākajām pieturzīmēm dažādos tekstos, tostarp prozā, publicistikā un elektroniskajos saziņas līdzekļos.

Daudzpunkte izteikuma beigās **emotīvā un intonatīvā funkcijā** mēdz norādīt uz runātāja vilšanos, nepatīkamu pārsteigumu:

(2.1) *Pati esmu veselus divus šādus peldkostīmus iegādājusies, pielaiķojusi, izmēģinājusi... Un sapratusi, ka nebūs...* (maminuklubs.lv)

(2.2) *Cita firmīgas drēbes kuru sākuma cena ir 3-4x lielāka liek par tādām summām...* (forums.dieviete.lv)

A. Blinkena norāda, ka daudzpunkte parasti atspoguļo teikuma intonatīvo nenobeigtību un pauzes teikumos ar aprāvumu, respektīvi, psiholoģisku vai fizioloģisku cēloņu radītas pauzes (Blinkena 2009, 28). Aplūkotajos prozas (2.3), publicistikas (2.4) un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos (2.5) teikuma aprāvums vai pauzes teikuma vidū visbiežāk saistītas ar psiholoģiskiem cēloņiem un emocijām:

(2.3) *Es atmācu mājās, durvis vaļā... un... laikam datori ir pazuduši.* (Nemiera 2016, 26)

(2.4) *Braucu, cik varēju, bet... jā, es nevaru apgalvot, ka biju paraugmāte.* (Patiesā Dzīve, 2021)

(2.5a) *Garšo kā ... kautkas ļoti kraukšķīgs un stiegrains , bet reizē sīkst , nesakošļājams un ļoti ļoti sulīgi salds .* (Emuāri)

(2.5b) *Lai arī cik triviāli tas neskanētu, taču... nekādi.* (blondie.lv)

Jergs Meibauers (*Jörg Meibauer*) šādos gadījumos runā par daudzpunktes lietojumu pauzes (novilcināšanas) funkcijā (Meibauer 2020, 76–77), tomēr, kā iepriekš norādīts, paužu cēlonis visbiežāk ir tieši emocijas.

Ar daudzpunkti no abām pusēm mēdz atdalīt sarunvalodā lietojamus diskursa iezīmētājus – tādus kā *ē, mmm, ā* u. tml. Šo diskursa iezīmētāju izmantojums visbiežāk saistīts ar spēcīgu emocionālo fonu. Ar diskursa iezīmētājiem attēlo pauzes, kas radušās, personai apdomājoties pirms tālākā teksta, nespējot uzreiz atrast īstos vārdus domas

formulēšanai. Tātad daudzpunkte pastiprina diskursa iezīmētāju funkciju un mēdz norādīt uz apjukumu, neveiklības sajūtu:

(2.6) *Te nu mums ar Briču ir jāpieliek visi spēki, lai paliktu nopietnas, jo elegantās vietas godu krūtīs izspīlējušais meitietis nupat kā piešķīris vienam no pagrimušākajiem Rīgas naktsklubiem, gadiem zināmai zelta jaunatnes tusiņu vietai. – Mmm... ē... ā... Pārdoši modeļi... sporta tērps kā vakartērps, varat iedomāties... ar fotosesijas rezultātu esmu apmierināta... Piedalījās daudzas pazīstamas sievietes, ar kurām esmu uz “tu”! Bet, protams, man vēl daudz jāmacās, – pieticīgi atzīst Fiona. – Ja es jau nebūtu tik mmm...ē... ā... slavena, es pieteiktos mmm... ē... ā... Mis Rīga un Mis Latvija konkursos. Bet tā nebūs mmm... ē... ā... godīga konkurence, tā teikt, fairplay!* (Eņģele 2014, 42)

(2.7) *Fizikas eksāmens. Pasniedzējs pagirains un nikns, nolemj izgāzt visus studentus līdz pēdējam. Ienāk pirmais. Pasniedzējs:*

– *Iedomājieties, jūs braucat autobusā un jums ir karsti, ka nav ko elpot. Ko jūs darīsiet?*

– *Atvēršu lūku!*

– *Lieliski, tagad aprēķiniet izmaiņas autobusa aerodinamikā.*

– *Ēēē...* (Vakara Ziņas, 2017b)

(2.8) *emm ... izskatās ka jums tomēr būs taisnība ... redziet mēs jau tos gadījumus izskatām individuāli ... un es paskatīšos ... nu jā ... emm ... es tad likšu jūs uz deklarēšanu* (Emuāri)

Ar daudzpunkti mēdz parādīt aprautu runu, kad teikums aprauts pusvārdā. Aprautas runas atspoguļojums ar daudzpunkti bieži sastopams emocionāli iekrāsotos dialogos.

Teikuma aprāvumam var būt ārēji cēloņi, piemēram, cita runātāja iejaukšanās (2.9a), runātājs teikumu aprauj arī tīši (2.9b):

(2.9a) – *Mamm, tā ir Ie...* – *Danuta mēģina paskaidrot, taču tiek pārtraukta pusvārdā.* (Egle 2016, 25)

(2.9b) *Baigie pā...* – *Viņa samulsusi aprāvās. – Es gribēju teikt... lauki. Baigie lauki.* (Kļavis 2018, 162)

Prozas tekstos citātos no īsziņām mobilajā telefonā konstatēta netradicionālā daudzpunkte. Ar pieturzīmi norādīts uz vilšanos un nepatīkamu pārsteigumu, saņemot telefona rēķinu:

(2.10) *Mums laikam būs jāizdomā kāds lētāks saziņas veids* (Bugavičute-Pēce 2019, 135)

Iespējams, ka netradicionālā daudzpunkte lietota, lai norādītu uz garāku pauzi runā un tādējādi emocionālo saturu pastiprinātu. Nākamajos piemēros ar šo daudzpunkti izsaka, piemēram, vilšanos, dusmas:

(2.11) *Ir iemesls pavīpsnāt katru reizi , kad lasām zinātnieki ir noskaidrojuši , ka* (Emuāri)

(2.12) *Skaidrs,ka uz Austrāliju viņa ilgi nedosies* (tvnet.lv)

Jo vairāk punktu, jo spēcīgākas emocijas izteiktas. 2.13 piemērā ar daudzpunkti pausta ironija un dusmas, bet 2.14 piemērā teksta autora emocijas nosakāmas tikai kontekstā:

(2.13) *to PULKSTANI vinaivajaga lai KONTROLETU....ka VISSSS.ir laicigi PADARITS....UN KUR TAD VEL SEVIS APKOPE...Par brīvu.....*

(jauns.lv)

(2.14) *Auto manā dzīvē* (boot.ritakafija.lv)

Netradicionālā daudzpunkte lietota arī aiz interjekcijām, tādējādi pastiprinot emocijas, piemēram, dusmas. Nākamajā piemērā pagarināta ne tikai daudzpunkte, bet arī interjekcijas grafiskais atveidojums:

(2.15) *Pffffff..... mana nauda ir mana .Punkts.* (mammamunteti.lv)

Kaut gan daudzpunkte visbiežāk lietota teikuma vidū vai beigās, interneta portālu komentāros tā sastopama arī izteikuma sākumā. Iespējams, tā norāda uz teksta izlaidumu:

(2.16) *....ko darīt, kodarīt??? Nopirkt graudus pa lēto un kaut vai izmantot lopbarībā, būs lētāka gaļa.* (tvnet.lv)

Emotīvā funkcijā daudzpunkti mēdz lietot arī iestarpinājumā. Iestarpinājums ir iekavās likts autora komentārs par tekstu. Ja iekavās liktais apgalvojums saistīts ar pozitīvām vai negatīvām emocijām – priecīgām bērnības atmiņām (2.17), vilšanos (2.18, 2.19) vai skumjām par nodegušo māju (2.19) –, tad emocijas pastiprina daudzpunkte:

(2.17) *Iemirdzas eglītē sveču liesmiņas, kamīnā līksmi šaudās uguns mēlītes. Ak, bērnība! (Kad piparkūkas bija gardākas un sniega daudz vairāk...)* (Una, 2017a)

(2.18) *Padomājiet labi! (Pagaidām gan izskatās, ka šajā novadā joprojām cieņā ir malēniskā pārcentība, nesot Gaismu ar maisiem istabā.)* (delfi.lv)

(2.19) *Rīkotājai biju ieteikusies, ka pirms pasākuma uz mirkli labprāt piebraukšu paskatīties sava opapiņa bijušo māju “Kucēniešus” (izrādījās, ka tās vairs nav, nodegusi...).* (Daudziņa 2021, 128)

Emocionālo saturu arī iestarpinājumos, tāpat kā pamattekstā, var pastiprināt izteikumā lietoti izteiksmes vārdi, kas šajā gadījumā izsaka vilšanos:

(2.20a) *Filmu angļiski sauc par " Counterfeiters " un tā ir tā pati filma , kas dabūja Oskaru par gada filmu nevalodā (americans ... pff) . (Emuāri)*

(2.20b) *Lai gan bija 1 dalībnieks , kas atbildēja nepareizi uz visiem (!) jautājumiem , kas iedzina mani dziļās pārdomās (ak , vai ...) par cilvēci kopumā . (Emuāri)*

Daudzpunkti **tekstveides funkcijā** bieži izmanto dialoga grafiskajā atspoguļojumā, un tās galvenais uzdevums ir norādīt uz teksta vienību savstarpējo sakarību. Pētījumā konstatēti trīs biežāk sastopamie dialoga veidošanas paņēmieni jeb modeļi. Pirmais no tiem ir parcelācija, kurā teikums ar daudzpunkti sadalīts divās daļās. Šādā dialogā otrais runātājs turpina pirmā runātāja teikto, ar daudzpunkti parasti beidzas pirmā un sākas otrā replika. Otrajā no dialoga modeļiem otrais runātājs neļauj pirmajam pabeigt sakāmo un iestarpina savu repliku, pēc tam pirmais turpina iesākto. Daudzpunkte parasti lietota pirmās replikas beigās un trešās sākumā. Trešajā dialoga modelī ar pieturzīmi aizstāj kādu no dialoga replikām. Retāk sastopams modelis ir teksts, kurā notiek vairākas paralēlas un savstarpēji nesaistītas sarunas. Daudzpunkte lietota katras paralēlās replikas sākumā.

Turpmāk katrs no minētajiem modeļiem tiks aplūkots atsevišķi.

Lai gan parasti parcelācija ir viena cilvēka runā, prozas tekstos konstatēta arī parcelācija dialogā (Lokmane 2005, 166). Otrais runātājs turpina pirmā runātāja teikto (iespējams, pasakot ko pavisam citu, nevis to, ko pirmais runātājs gribējis teikt):

(2.21a) – *Nokritu no debesīm! – Maruta smējās. – Dieviņš mani sūtīja pie tevis, lai...*

– *...lai es beidzot saprastu, kas ir mīlestība! – Marģers viņu pārtrauca. (Jērums 2016, 44)*

(2.21b) – *Kortelīti kungam! Miroņa pirkstus, kādu duci un...*

– *... kādu reņģīti, zirnišus, spēķīti... – viņš izvaidēja un bija laimīgs. Un dabūja kāroto.*

(Muktupāvela 2005, 39)

(2.21c) – *Vieni, kuri no sirds priecājās līdz panākumiem....*

– *Otri, kuri plati smaidīja, bet varēja manīt, ka skauž, vai ne tā, Lorencos?*

– *To var teikt cilvēks, kurš pats sajutis skaudību. Tā ir, Līā. (Ketnere 2022, 31)*

Nākamajā piemērā kombinējas tekstveides un emotīvā funkcija, jo ar daudzpunkti norādīts ne tikai uz parcelāciju dialogā, bet vienlaikus attēlots arī emocionāls saturs:

(2.22) – *Cik esmu dzirdējusi, Andrea Bočelli arī nāk no Toskānas.*

Redzu, ka Lorencos ir priecīgs.

– *Jā! Jā! Viņš ir toskānietis.*

– *Kā tu?*

– *Nē, es esmu dzimis un audzis....*

Kas ir ar mani? Es atkal un atkal kļūstu neadekvāta pēc pagātnes pieminēšanas.

– *Rimini, protams! Rimini, mans mīļais, – es glāstu viņa matus.* (Ketnere 2022, 27)

Parcelācija dialogā sastopama ne tikai prozas tekstos, bet arī publicistikā. Viena sarunas dalībnieka atbilde pabeigta ar daudzpunkti, otra – iesākta ar to. Tā intervējamie viens otru papildina, piedalās intervijas teksta veidošanā:

(2.23) *Kristīne: – Man sen bija sajūta – ja būs puika, tad Eduards. Kad piedzima, bija skaidrs...*

Marts: – ...ka viņš ir Eduards. (OK!, 2017)

Iespējams arī, ka viena sarunas dalībnieka replika beidzas ar izsaukuma zīmi, bet nākamā sākas ar daudzpunkti. Arī šis būtu uzskatāms par parcelācijas gadījumu, jo viena runātāja iesākto teikumu turpina un pabeidz otrs:

(2.24) – *ŠAUSMAS, HOKEJA BIĻETE MAKSĀS 100–150 EIRO!*

– *IESNIEGŠU LIKUMPROJEKTU PAR LĒTĀKĀM BIĻETĒM!*

– *...UN LIKUMU PAR ATĻAUJU TIRGOT ALU ARĪ!* (Latvijas Avīze, 2021d)

Parcelācija konstatēta intervijas tekstā arī tad, ja intervējamā replika ievietota pa vidu intervētāja replikai un sarunas dalībnieki papildina viens otra teikto. Šādā gadījumā daudzpunkte rakstīta pirmās replikas beigās, otrās un trešās replikas sākumā:

(2.25) *Jums ir tāda dziesma – man apnicis būt vajadzīgam...*

Marts: – ...kā ritenīšiem pulkstenī.

– *...un labāk kā naktsvijolei noziedēt. Kā atrodāt balansu starp pienākumu un ziedēšanu?*

(OK!, 2017)

Retāk parcelācija sastopama nevis divu, bet trīs personu sarunā. Viena sarunas dalībnieka replika pabeigta ar daudzpunkti, otrais un trešais turpina runātājs secīgi turpina pirmā iesākto teikumu. Tikai pēc tam pirmā sarunas dalībniece, nesagaidīdama trešās replikas beigas, pabeidz savu sakāmo:

(2.26) – *Mammuci! Es vienmēr esmu apbrīnojusi tavu enerģiju un mērķtiecību, un drosmi...*

Centusies mācīties no tevis...

– *... palaikam izrādot pretestību... – Santa čukstēja.*

– *... un paraudot spilvenā... – brālis Ģirts tāpat klusītēm piebalsoja mammai.*

– *Jūs izbeidziet jaukties pa vidu! – Zane piecirta kāju. – Mamma, es tevi mīlu!*

(Grietēna 2016, 147)

Parcelācija rodas arī gadījumos, kad intervētājs pabeidz intervējamā repliku ar jautājumu. Tā kā šajā gadījumā abu izteikumu komunikatīvie tipi atšķiras, šis būtu uzlūkojams par parcelācijas un redukcijas robežgadījumu. Pēc jautājuma redzama intervējamā atbilde:

(2.27a) *Esmu profesionāla, zinu, kādu prezentāciju sagatavot, lai nokomunicētu. Es nemācu...*

... dzīvot?

Jā! Cenšos nekad nevienam neko nepārmest. (OK!, 2017)

(2.27b) *Kad man bija četrpadsmit, uztaisījām ar čomiem grupu, spēlējot ir baigi labā...*

... izlādēšanās? Var izlikt agresiju?

Jā. Vīriešiem jau vajag izlikt agresiju – vai nu jāiet medībās, vai jāspēlē grupā, jāiet boksēties vai peldēt... (OK!, 2017)

Prozas tekstos konstatēts arī otrais dialoga modelis, kur pirmais runātājs nepabeidz teikumu, jo otrais, negaidīdams replikas beigas, pārtrauc pirmo. Pēc tam pirmais runātājs turpina tekstu no tās vietas, kur pārtraukts:

(2.28a) – *Lielbritānijas pilsonim Dousonam būs jāpārdod savs Rīgas dzīvoklis...*

– *Dousonam?*

– *...kuram patiesībā arī pieder Normunda dzīvoklis. (Ermlere 2016, 157)*

(2.28b) – *Mums jābrauc prom. Te kāds nomira, īsi pirms mēs pārradāmies...*

– *Nu un? Vietējā plaušu vēža reklāmas seja atdeva galus – tad nu gan liela muiža! Tāpēc jau nevajag izārdīt visu...*

– *...un viņš dzīvoja šeit! Saproti, Eiprila, – šeit, šajā mājā! (Dreize 2017, 7)*

Samērā bieži prozas tekstos konstatēts arī trešais dialoga modelis. Ar daudzpunkti dažreiz norāda uz neesošu repliku dialogā, arī tādos gadījumos vienlaikus īstenojas gan tekstveides, gan emotīvā funkcija. Piemēram, viena dialoga replika aizstāta ar jautājuma zīmi, otra ar daudzpunkti (2.29). Šāds grafisks tekstveides paņēmiens izmantots gadījumos, kad saziņa ir emocionāli piesātināta, tāpēc tekstu var interpretēt dažādi, piemēram, ar daudzpunkti un jautājuma zīmi attēlots kaut kas līdz galam nepabeigts vai nepateikts. Jautājuma zīme norāda uz pārsteigumu, izbrīnu un lūgumu pēc informācijas, bet daudzpunkte – nevēlēšanos atbildēt vai neziņu. Teksta aizstāšana ar pieturzīmēm varētu norādīt arī uz kopēju zināšanu fondu, tomēr precīzi pateikt, kas aizstāts ar pieturzīmēm, un pilnībā atjaunot tekstu nav iespējams:

(2.29) – *Tavuprāt, viņam būtu vajadzējis tevi informēt? Kāpēc gan? – Dagnija uzdeva šo jautājumu nejaukas učenes tonī, lai saprastu Laimas reakciju.*

– *Daudzpunktes dēļ... – viņa sāka rūgti raudāt. – Manu kāzu dienas rītā Alens atsūtīja īsziņu: “?”, es viņam: “...” Līdz šim brīdim tā tikšķinājās mums pa vidu. .. Būtu vismaz tieši uzrakstījis un pateicis: “Viss, paldies, dāvai, čau, dzīvojam katrs savu dzīvi!” Bet nē...*

(Judina 2019, 174)

Līdzīgs paņēmiens izmantots nākamajā piemērā, kur sarunas dalībnieks neatbild uz pirmās personas teikto, bet ietur pauzi, jo nevēlas atbildēt vai uzskata, ka nav vērts atbildēt, jo atbilde ir pašsaprotama:

(2.30) – *Būtu labāk audzinājušas bērnus!*

– *Anton, es arī gribu bērnu.*

– ...

– *Es uz ielām redzu tikai grūtnieces. Ja lasu citos žurnālos publicēto, tad pirmie teksti ir par modēm un bērnpopību. Esmu kā apsēsta. Kam tad es visu sakrāto atstāšu?*

– *Strādāt vajag, tad tev nenāks dumības galvā. Mums taču jau ir, kam atstāt... (Muktupāvela 2005, 242)*

Prozas tekstos konstatēti arī dialogi, kuros attēlotas vairākas paralēlas un savstarpēji nesaistītas sarunas. Paralēlās sarunas dalībnieku replikas sākas ar daudzpunkti un mazo burtu. Tā grafiski nošķirts nākamo divu runātāju teksts no iepriekšējā.

(2.31) – *Nu jā, kā es to agrāk nesapratu? Ar govīm taču ir... – Kārlis iesaucās, acīm mirdzot, – bet stāstiet, jaunkundz, stāstiet!*

– *Tāpēc, ka vienīgais pareizais ceļš te būtu – kārtīga grāmatvedība! Katra mana darbinieka ieguldītā darba svēršana vai mērīšana un dabūto skaitļu ierakstīšana sevišķā priekš tam ierīkotā grāmatā, – es ar pirkstu sāku grafēt uz galda mironpirkstiņu siera drupačās, likt no šķīvja izņemto zirņus kā tabulā, skaidrojot kā lektore, – bet to nu gan derētu pārdomāt, vai nevajadzētu tomēr ar nopietnību ķerties pie darbinieku kārtīgas pārbaudīšanas. Es domāju, pietiktu mums sākumam pat tikai ar to, ka mēs zinātu, cik labuma dod katrs darbinieks...*

– ... *par ko viņa runā? – kāds ormanis ļoti aizdomīgi pajautāja otram, es saklausīju.*

– ... *par govīm, nedzirdi? – ar strupu pirkstu pabakstīdams zirni uz notaukotā galda, otrs manī neklausījās, bet atkārtoja Kārļa teikto. Tas viņam šķita pārlicinošāks sarunu biedrs. (Muktupāvela 2005, 42)*

Daudzpunkti tekstveides funkcijā var izmantot arī monologā, piemēram, kad autora teksts ir iesprausts varoņa monologā un tikai daudzpunkte norāda uz teksta vienību savstarpējo sasaisti:

(2.32) – *Pērkūn, tu, kas valdi debesu sētā, kura ieskauj visu zemi...*

Ļaudis bailēs sastinga un, gaidīdami debesu valdnieka sodu, iedūra skatienus zemē. Nebija tak pagājušas vēl ne sešas dienas, kad negaisa laikā zilām liesmām aizdegās ozols iepretim pilij. Tagad, izdzirdis to piesaucam, Pērkūns savās nevaldāmajās dusmās varēja nodedzināt visu pili. Tomēr nevienam nebija drosmes zēnu apturēt.

– ...*dod mums zīmi... nieka zīmi, kas apliecina, ka runāju taisnību, - sauca Ardis.* (Kļavis 2018, 84)

Reizēm atsevišķa monologa replika sākas ar daudzpunkti, teksts rakstīts ar mazo burtu. Varones pārdomas iespraustas pa vidu monologam:

(2.33) – *Jaunkundz, jūs man atverat acis! – Kārlis pie katra mana ābeču zinību bārstījuma sajūsminājās arvien vairāk. Mēs bijām izdzēruši kortelīšus sausus, nograuzuši visus sālītos mironīpirkstiņus, un es sapratu, ka gribu beigt tā skaisti:*

– ... *un tikai kārtīgi un nenogurstoši pārbaudīdami mūsu darbinieku atdevību darbam, mēs izaudzināsim labus strādniekus un mierīgi varēsim šķirt no viņiem mācekļus!*

Mēs abi bijām iesīlušī savās runās. Viņam dega acis, bet es zināju, ka patiešām gribu darīt to, ko, ormaņiem klātesot, lādzīgajam zemgalietim pati biju pastāstījusi. (Muktupāvela 2005, 42)

Piemēram, garš monologs – romāna varones pārdomas (pārmētumi otrai personai) par radušos situāciju – grafiski nodalīts no pārējā teksta. Aiz piebildes rakstīta domuzīme, bet monologs izdalīts jaunā rindkopā ar atkāpi. Tas iesākts un pabeigts ar daudzpunkti, tajā tikpat kā nav izmantotas citas pieturzīmes (izņemot komatus monologa nobeigumā), teikumi cits no cita nav atdalīti un nav sākti ar lielo sākumburtu, toties ievērots lielo burtu rakstījums īpašvārdos. Daudzpunkte lietota gan tekstveides, gan emotīvā funkcijā, jo vienlaikus norāda arī uz emocijām, piemēram, vilšanos un dusmām:

(2.34) *Kad Ārija, septīto reizi atgriezusies no kaktu dakteres, guļ gultā bāla un vienaldzīga, Saksa kundze klusi ieslīd istabā, aizver aiz sevis durvis un runā elēģiski praktisku monologu*

–
...kāpēc tu kauj tās dzīvības nost tev būs bērni un tev būs tiesības runāt ar Lamsteru lai tas Gogis iet šķērsu pār Rīdziņu ne jau viņš tas maka turētājs ne jau viņam ar dievu būs jāskaidrojas par septiņreiz pārkāptu vienu un to pašu bausli tu zini to bausli tev nebūs nokaut tā tur melns uz balta rakstīts un nevar zināt cik reizes vēl tev būs to bausli pārkāpt it kā ne savas vainas dēļ sievietēm vienmēr jācieš jo.. tu kamp kas tev tāpat vien nebija nav un nebūs dots ak tu neņemsi nu neņem es nespēju oi gandrīz rūgts oi labi oi tūlīt kritīs ārā no eņģēm, tūlīt vējš, tūlīt es kampšu to vēju, oii... (Ikstena 2001, 68–70)

Līdzīgi tekstveides funkcijā daudzpunkte lietota arī publicistikā. Viena raksta sadaļa beidzas ar daudzpunkti, tad turpinās teksts, pēc tam ar daudzpunkti sākas nākamā raksta sadaļa, aiz tās turpinās teksts. Aiz daudzpunktes sniegts ieskats Krievijā ražoto motobloku darbībā. Savukārt aiz vārda *Balkrievijas* šajā valstī ražoto motobloku darbībā:

(2.35) *Motobloki no Krievijas...*

Motobloks pārspēj citu tehniku manevrēšanas ziņā. [...] “Piemēram, Krievijā ražotajiem Neva motoblokiem iespējams pievienot vairāk nekā 30 papildaprīkojuma vienību. [...]

...un Baltkrievijas

Savukārt M.T.Z.-SERVISS tirdzniecības pārstāvis Ivans Sovins atklāj, ka motobloks Belarus, ko ražo Baltkrievijā, jau kopš tā pirmsākumiem sevi pierādījis kā ļoti uzticamu un universālu, kas nodrošina gandrīz jebkuras piemājas saimniecības vajadzības. (Praktiskais Latvietis, 2021a)

Tekstveides funkcijā daudzpunkte var ne tikai vienot, bet arī nošķirt kādu teksta daļu, uzsverot saturisku vai stilistisku atšķirību no pārējā teksta. Tā, piemēram, prozas tekstā daudzpunkte likta rindkopas sākumā un beigās, lai no pārējā teksta nodalītu darbību, kas notiek vienlaikus ar pamattekstā atspoguļoto, bet nav ar to saistīta:

(2.36) *Mazs, balts šunelis sargādams lādina svešo nācēju. Asnāte apstājas pagalma vidū un gaida.*

...tai mirklī rudens saule apžāvē Marijas piena kannu, tai mirklī zedeņu dārziņā miķeļīši skatās saulē, tai mirklī Ķurzēnu virtuvē pulkstenis bimbina īstenības stundu, tai.. , tai mirklī rūsganās piejūras pļavās viņu pie sevis paņem māte valoda un tēvs laiks, tai brīdī Ķuzēnu virtuvē pulkstenis bimbina īstenības stundu...

„Pagāns, vai liksies mierā,” čokurā savilkta večiņa tuvodamās apsauc lādinātāju. (Ikstena 2001, 60)

Daudzpunkti tekstveides funkcijā lieto arī virsrakstos, piemēram, publicistikā daudzpunkte tiek izmantota tekstveidē starp virsrakstu un pamattekstu – raksta virsraksts beigts ar daudzpunkti, bet raksts sākts ar daudzpunkti un mazo alfabēta burtu. Šis ir neparasts paņēmieni kā apvienot divas atsevišķas teksta struktūras vienības – virsrakstu un pamattekstu. Tātad virsraksts un pirmais teikums ir viens vesels:

(2.37a) *Ne “Covid – 19”...*

...bet 19. augusts, mēneša 19. diena, ceturtnā nedēļas diena, gada 231. diena ir klāt. (Druva, 2021e)

(2.37b) *«Esmu noguris...»*

...saka Latvijas bobsleja izlases galvenais treneris SANDIS PRŪSIS. (Ievas Stāsti, 2023b)

Daudzpunkte tekstveides funkcijā lietota arī elektroniskajos saziņas līdzekļos, lai, neizpaužot līdz galam raksta saturu, piesaistītu lasītāju uzmanību, radītu interesi par to. Ar

daudzpunkti šādi norādīts uz tālāku tēmas izvērsumu. Virsraksti interneta portālos var būt veidoti dažādi: daudzpunkte teikuma beigās (2.38a), aiz pirmā virsraksta izteikuma (2.38b), aiz otrā (2.38c) vai trešā izteikuma (2.38d):

(2.38a) *Advokāti atsakās no lietas uzreiz pēc tam, kad padzirdējuši Guļāna uzvārdu...* (pietiek.com)

(2.38b) *Tu pat nenojauti... Slavenības, kuras sirgst ar autismu* (tvnet.lv)

(2.38c) *VIDEO. Gāja tumsā bez atstarotāja... Uz Valmieras šosejas nāvējoši notriekta sieviete* (la.lv)

(2.38d) *Izlasī šodienas horoskopu! Dienas gaisotne ļoti dinamiska. Būs...* (skaties.lv)

Daudzpunkte teikuma vidū iezīmē intonatīvu pauzi, liekot iedomāties balsī izteiktu uzrunu lielas publikas priekšā, pēc kuras parasti seko īss klusuma brīdis. Vienlaikus tā ļauj norobežot divas saturiski dažādas izteikuma daļas, veicot punkta vai komata funkcijas:

(2.39) *Dāmas un kungi... jūsu uzmanībai PlayStation 5 DualShock 5* (spoki.lv)

Arī emuāru (2.40) un forumu (2.41) virsrakstos konstatēta daudzpunkte. Tekstveides paņēmieni šeit ir līdzīgi: virsraksts beidzas ar daudzpunkti, saturisks virsraksta turpinājums ir meklējams tekstā (2.40a), virsraksts sastāv no diviem atsevišķiem izteikumiem, starp tiem ir daudzpunkte, tā parāda abu izteikumu robežas (2.40b), daudzpunkte atrodas aiz otrā (2.40c) vai trešā virsraksta izteikuma (2.41):

(2.40a) *Savienojam skaitļus un ...* (cirkulis.lv)

(2.40b) *HOPERI NĀK... KO NU!* (monday.lv)

(2.40c) *Pieminot izcilo aktieri Žanu Polu Belmondo! Stāsts par viņa Alpine A108 kabrioletu un ne tikai to...* (autodroms.lv)

(2.41) *Redzēt vairāk. Dzirdēt vairāk. Mīlēt vairāk...* (sieviessuklubs.lv)

Ja ar daudzpunkti virsrakstā attēlots emocionāls saturs, piemēram, vilšanās (2.42a un 2.42b), kombinējas tekstveides un emotīvā funkcija:

(2.42a) *FAIL... JEB STĀSTI NO MANAS DZĪVES NR. 2* (dgfelton.wordpress.com)

(2.42b) *Ko sapratu par Lieldienām... jeb Jēzus ir Augšāmcēlies!* (tuvuma.lv)

Daudzpunkte lietota **references funkcijā**, ja tā aizstāj neverbalizētu, bet nepārprotami restaurējamu informāciju. Piemēram, ar daudzpunkti norādīts uz fizioloģisku cēloņu radītām pauzēm (Blinkena 2009, 28), jo atšķirībā no iepriekš aplūkotajiem piemēriem ir skaidri zināms, ko daudzpunkte aizstāj (*slikti > slik...*):

(2.43) – *Man **slik**... – nepaguva pateikt, pagriezās uz sāniem, un viss kuņģa saturs vēlās laukā, notraipīja sevi, gultasbiedru, palagu un segu.* (Auziņš 2017, 37)

Daudzpunkte publicistikā (2.44) un elektroniskajos saziņas līdzekļos (2.45) izmantota arī, lai daļēji aizstātu vulgārismu (2.44 un 2.45a) (*bl...*, *d...* u. c.), ko literārajā valodā nedrīkst lietot. Tā kā daudzpunktei šādā gadījumā ir arī eifēmisma raksturs un tā vājina vulgārisma negatīvo emocionālo iedarbību, tekstveides funkcija kombinējas ar emotīvo:

(2.44) *Latvieši ir divi ķenguri – kabata tukša, bet lec divu d... augstumā!* (Vakara Ziņas, 2016a)

(2.45a) *Russkij mir ikdienas ainas... neizdevās bl...* (jauns.lv)

(2.45b) *Laikam domā, ja no manis nav citas jēgas, tad parādīšu savu d...* (tvnet.lv)

Sociālās tīklošanās vietnes *Instagram* ierakstā konstatētas vairākas daudzpunktes gan teksta vienības sākumā, gan beigās. Kā redzams ekscerpētajā teksta vienībā (2.46a), ne vienmēr ar daudzpunkti attēlots emocionāls saturs. Tas var liecināt par individuālu rakstības manieri, kas robežojas ar **ornamentālo funkciju**, jo ar daudzpunktēm tiek izdaiļots teksts. Arī reālijīmju lietojums teksta vienības beigās liecina par tendenci ierakstos lietot ornamentālus papildinājumus. Šajā piemērā daudzpunkte vienlaikus lietota arī tekstveides funkcijā, aizstājot citu pieturzīmi, piemēram, tur, kur varētu likt komatu vai punktu, autore izvēlējusies likt daudzpunkti. Par tekstveides funkciju liecina arī netradicionālā daudzpunkte pirms vārda *draudzība* un tradicionālā daudzpunkte aiz tās. Autore strukturē tekstu, nodalot virsrakstu no pārējā teksta:

(2.46a)*Draudzība*...

Draudzība daudzu gadu garumā ir kā labs vīns, kā mātes siltās rokas, kā draiskulīgais kaimiņu puika...tas ir tas , kas ļauj jebkurā laikā tev būt tam kas esi....ar mīnisiem un plusiem...rezultāts no tā nemainās ♥ ☹️ (I_F_10)

Līdzīgs daudzpunktes lietojums pamanīts arī citos tās pašas autores ierakstos sociālās tīklošanās vietnē *Instagram*. Arī šajā gadījumā iespējams runāt par daudzpunktes lietojumu tekstveides funkcijā, ar netradicionālo daudzpunkti un divpunkti daudzpunktes funkcijā nodalot virsrakstu no pārējā teksta. Par teksta izdaiļošanu liecina arī tekstam pievienotās reālijzīmes:

(2.46b)šodien bij'meiteņu diena..☹️ *Panorāmas rata brauciens ar draudzenes meitiņu Eli(2×) , kompānija..apburoša...tas ir laiks un sajūtas , kurās tu esi tu, kurās tevi saprot no pusvārda.* ☹️ (I_F_9)

Gan prozā, gan publicistikā un elektroniskajos saziņas līdzekļos daudzpunkte lietota emotīvā, intonatīvā, tekstveides un references funkcijā. Elektroniskajos saziņas līdzekļos daudzpunktei konstatēta arī ornamentālā funkcija. Daudzpunktes lietojums konatīvā un

fātiskā funkcijā šajā pētījumā netika konstatēts. Emotīvā funkcijā ar daudzpunkti parasti norāda uz runātāja attieksmi un emocijām, bet intonatīvā funkcijā – uz intonāciju un pauzēm. Emotīvā funkcija bieži kombinējas ar intonatīvo funkciju, jo runātā tekstā intonācija un pauzes ir viens no līdzekļiem, ar kuru norāda uz emocijām. Tekstveides funkcijā, funkcionējot kā atdalītājpieturzīme, daudzpunkte atdala teksta vienības – teikumus vai teikuma daļas. Šī pieturzīme bieži tiek izmantota monologa vai dialoga veidošanā. References funkcijā daudzpunkte aizstāj valodas vienības, kas nav verbalizētas, tomēr kontekstā identificējamas. Ornamentālā funkcijā daudzpunkte lietota kā teksta rotājums.

2.2. Domuzīme

Domuzīmes lietojums prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos ir šaurāks nekā daudzpunktei. Lai arī tā ir izplatīta pieturzīme, tā lietota tikai divās funkcijās – tekstveides un references. A. Blinkena norāda, ka ar domuzīmi var atdalīt teikuma komponentu (paskaidrojumu vai pamatojumu), palīgteikumu no virsteikuma, parādīt izlaistu saitiņu vai vārdu, izcelt atsevišķus virsraksta elementus, izdalīt savrupinājumus un iespraudumus, kā arī saistīt nozīmes ziņā līdzīgus jēdzienus (Blinkena 2009, 379–384). Aplūkotajos prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos domuzīme visbiežāk funkcionē kā atdalītājpieturzīme. Domuzīmes vietā elektroniskajos saziņas līdzekļos diezgan bieži lietota defise, kam latviešu rakstu valodā ir citas funkcijas.

Ar domuzīmi **tekstveides funkcijā** citu no citas atdala dialoga replikas, ja katra runātāja teikto sāk ar jaunu rindu (Blinkena 2009, 381). Līdzīgā funkcijā mūsdienu tekstos lieto arī pēdiņas, dažos gadījumos daudzpunkti (skat. 2.1. un 2.3. apakšnodaļu). Domuzīme atdala arī tiešo runu no piebildes, kas atrodas aiz dialoga replikas:

(2.47) – *Tev būs papildu ienākumi! Defilē nodarbības notiks “Brigantīnas” telpās! Viņas godīgi maksās telpu īri, tikai nosaki cenu.*

– *Miljons latu stundā.*

– *Neāksties, izdomāsi un pateiksi man vēlāk. – Cenšos nesamulst no Bričas sejas izteiksmes.*

(Eņģele 2014, 73–74)

Robežas starp cita teikto un paša autora teikto ir ļoti plūstošas. Lai nošķirtu autora tekstu no citas personas teiktā, domuzīmi lieto aiz citrunas. Citrūna ir citas personas runas vai domu attēlojums (Lokmane 2020, 118, 121). Tai ir trīs paveidi: tiešā runa, netiešā runa un noģiedamā runa (Skujiņa 2007, 254, 255, 402–403). Par citrunas paveidu uzskatāms arī citāts – citas personas vai sevis paša runātu vai rakstītu domu atkārtojums (Blinkena 2009,

323). Tiešo runu, atšķirībā no netiešās un noģiedamās runas, liek pēdiņās. Domuzīmes lietojumu citronas atspoguļojumā var kombinēt ar pēdiņām vai nelietot pēdiņas:

(2.48a) VIDEO, FOTO. *“Laiks ir lielākā un dievišķākā dāvana, kas mums ir dota” – ar jaunumiem klajā nāk dziedātājs Dons (la.lv)*

(2.48b) *“Nāves trose” ceļā uz ezeru bijusi novilkta jau labu laiku - par traģēdiju Madonā runā vietējie (tvnet.lv)*

Izdalītājpieturzīmes funkcijā domuzīme atdala iespraudumus. Līdzīgā funkcijā iekavās mēdz likt iestarpinājumus (skat. 2.1., 2.4 un 2.5 apakšnodaļu). Ar domuzīmi var atdalīt iespraustus teikumus (2.49a), vārdus (2.49b) vai vārdu savienojumus (2.49c):

(2.49a) *Daļēji tāpēc – par to esmu pārliecināta –, ka viņam bija maz draugu, taču vēl svarīgāk viņam bija saglabāt neatkarību. (Patiesā Dzīve, 2021)*

(2.49b) *Visas manas bērnības vasaras, no pirmā jūnija rīta un līdz pat pēdējai augusta nedēļai, pagāja Inčukalnā. Precīzāk – vietā, ko sauc par Krustiņiem, bet toreiz – par Sēnīti. (Ievas Virtuve, 2023)*

(2.49c) *Kādā no Igaunijas pieturas punktiem – 2005. gadā laikam – viesu grāmatā atradām kādas latvietes ierakstu. (Patiesā Dzīve, 2021)*

Saliktu teikumu varētu traktēt kā tekstu, jo tas sastāv no vairākām predikatīvām vienībām (skat. Valdmanis 1985). Visi līdzekļi (ieskaitot saikļus), kurus lieto starp teikuma daļām, tiek uzskatīti par tekstveides līdzekļiem. Gadījumos, kad pieturzīme starp teikuma daļām norāda ne tikai šo daļu robežas, bet vēl ko citu, tā lietota tekstveides funkcijā. A. Blinkena norāda, ka domuzīmi lieto palīgteikuma atdalīšanai no virsteikuma, ja abas teikuma daļas grib vairāk nošķirt un starp tām ir objekta vai nosacījuma attieksmes (Blinkena 2009, 379). Domuzīmi lieto saliktā teikumā starp teikuma daļām, lai parādītu noteiktas jēdzieniskās attieksmes, piemēram, paskaidrojumu un pamatojumu. Paskaidrojumi var būt gan salikta teikuma daļas, gan vārdi, vārdkopas, vārdrindas, divdabja teicieni vai palīgteikumi. Aldis Lauzis šos paskaidrojumus ir iedalījis divās grupās: frazālie jeb teikumiskie un subfrazālie paskaidrojumi. Frazālos paskaidrojumus tekstā piesaista ar kolu vai domuzīmi, bet subfrazālos paskaidrojumus tikai ar domuzīmi (Lauzis 2021, 166–168). Tātad frazāls paskaidrojums ir atsevišķa teikuma daļa, bet subfrazāls paskaidrojums – nepredikatīva vienība, piemēram, vārds, vārdu savienojums. 2.50a–2.52 piemēros domuzīmes atdala frazālus paskaidrojumus. Subfrazāliem paskaidrojumiem atbilst iespraudumi (skat. 2.49a–2.49c piemērus):

(2.50a) *Saprātu, ka nekādas sarunas nebūs – esmu aizmirsis sarunāties, varu runāt tikai ar tādām pašām kā es, un es tagad esmu cits. (Joņevs 2013, 269)*

(2.50b) *Ir man kāds priekštecis? Māsiņa? Brālītis? Cik man zināms – ne. Esmu viens kā pirksts. Tavam dzīves gaišumam un apmierinājumam.* (Repše 2016, 72)

(2.51) *Bet es, protams, neapstājos, to mūziku dabūju un tāpat uztaisīju – man televīzijā bija blats.* (Patiesā Dzīve, 2017)

(2.52) *Kā jau teicu, šo apbalvojumu uztveru kā uzticības avansu un ar pilnu atbildību vēlos apgalvot - es turpināšu aktīvi piedalīties un organizēt labdarības projektus!* (pipars.lv)

Domuzīme **references funkcijā** lietota, lai norādītu uz reducētu teikuma locekli vai saitiņas nullformu. Ar domuzīmi teksta autors parasti norāda uz to, ka teikumā kaut kas ir izlaists:

(2.53a) *Ģimenes atbalstīts, Kārlis dodas skoloties vispirms uz Tukumu un tad – [dodas skoloties] uz Rīgu.* (Ievas Stāsti, 2019)

(2.53b) *Annijas Kļavas vārdā Bernē ir nosaukta iela, bet Cīrihē [nosaukts] – laukums.* (Ievas Stāsti, 2023a)

(2.54) *Sabiedrībā zināmi tēti atklāj, kas viņus iepriecina un kas – [viņus] sadusmo.* (tvnet.lv)

Aiz nosacījuma palīgteikuma, kuru ievada pakārtojuma saiklis *ja*, nav minēts palīgteikuma korelāts virsteikumā – laika apstākļa vārds *tad* –, tā vietā likta domuzīme (Kalnača, Lokmane 2021, 527):

(2.55a) *Ja patīk supervaroņu un komiksfilmas – noteikti jāskatās, citādi kam tad vēl tas viss ir domāts.* (Emuāri)

(2.55b) *Ja sižeta apraksts vien Jums uzdzina vēlēšanos to visu redzēt Tūlīt un Tagad – viss ok, ar mani ir tāpat, taču pagaidām mums nāksies iztikt vien ar filmas Treileri.* (Emuāri)

Šajā pētījumā konstatēts, ka domuzīmi visai bieži lieto preses izdevumu, interneta portālu un emuāru virsrakstos. Tekstveides funkcijā publicistikā un interneta portālos domuzīmi lieto rakstu virsrakstos, pievēršot uzmanību informācijai aiz tās. Tā iespējams izcelt atsevišķus virsraksta elementus. Virsraksts sastāv no divām neatkarīgām, ar domuzīmi saistītām teikuma daļām, kuras, lietojot punktu, būtu iespējams sadalīt virsrakstā un apakšvirsrakstā (piemēram, *Veloceliņi. Sapņi un īstenība.*):

(2.56) *Veloceliņi – sapņi un īstenība* (Druva, 2021b)

(2.57) *Viņa dienas vada aprūpes namā - izcilā aktrise Astrīda Kairiņa uz skatuves vairs neatgriezīsies* (jauns.lv)

Reizēm autors ar domuzīmi cenšas pievērst uzmanību svarīgākajai virsraksta daļai, nodalot palīgteikumu no neatkarīgas teikuma daļas. Līdzīgi kā 2.56 piemērā, neatkarīgo teikuma daļu varētu noformēt kā atsevišķu izteikumu, bet teksta autors, vēloties pievērst uzmanību izteikumam, to ar domuzīmi piesaistījis palīgteikumam:

(2.58) *Trīs jaungada apņemšanās, kas regulāri izgāžas - kā to labot?* (tvnet.lv)

Aiz domuzīmes seko nosaucošais jautājuma teikums, bet bez jautājuma zīmes teksta vienības beigās, kas rāda, ka tekstā tiks sniegta atbilde uz virsrakstā izvirzīto jautājumu. Satura ziņā tie līdzinās stāstījuma teikuma veidā izteiktiem palīgteikumiem, kurus ievada jautājamais vārds (Moze 1997, 39; Blinkena 2009, 134, 155; Beitīņa 2009, 70). Arī šajā gadījumā ar domuzīmi apvienoti divi atsevišķi patstāvīgi izteikumi:

(2.59) *Gavēnis - kā man gāja* (topivesels.lv)

Funkcionējot kā izdalītājpieturzīme, domuzīme virsrakstā izceļ savrupinājumus:

(2.60) *Sagaida smilšu skulptūra – Jūras māte* (Druva, 2021c)

(2.61a) *VIDEO: Toms Grēviņš un Lelde Dreimane Vjetnamā nobauda vietējo gardumu - cāļa embriju* (jauns.lv)

(2.61b) *FOTO un VIDEO: tūkstošiem cilvēku Rīgā sagaida mūsu varoņus - Latvijas basketbola izlasi* (jauns.lv)

(2.61c) *VIDEO. Kaķēnam vislabākā gulvieta pasaulē – Ukrainas karavīra zābakā!* (la.lv)

Nereti domuzīme virsrakstā gramatisku apsvērumu dēļ nav nepieciešama, bet, gribot izcelt svarīgāko teksta daļu, tā tomēr lietota:

(2.62) *5 konkrēti padomi, kā iemācīties pateikt "nē" citiem - un atrast laiku sev* (jauns.lv)

Virsrakstos references funkcijā domuzīmi lieto, lai norādītu uz izlaistu saitiņu un vienlaikus vairāk uzmanības pievērstu virsraksta beigu daļai. Virsraksts ir potenciāli verbāls:

(2.63a) *VOM FASS [ir] - kvalitāte, ko var izgaršot!* (topivesels.lv)

(2.63b) *Datu atlase [ir] – palīgs klientu datu bāzes analīzē* (blog.lursoft.lv)

(2.64a) *Ielās – [ir] elektroskrejriteņi!* (Ievas Padomu Avīze, 2021b)

(2.64b) *Dienas kļūst garākas, mūsu cenas[kļūst] – zemākas!* (Kas Jauns, 2015)

Tekstveides funkcijā domuzīmi lieto dažādos gadījumos, piemēram, dialoga repliku atdalīšanai, tiešās runas atdalīšanai no piebildes, ar to tekstā izceļ paskaidrojumus, iespraudumus, savrupinājumus, izceļ atsevišķus virsraksta elementus, atdala palīgteikumu no virsteikuma u. tml. References funkcijā ar domuzīmi norāda uz kaut ko vārdos nepateiktu, bet kontekstā identificējamu, piemēram, reducētu teikuma locekli vai izlaistu saitiņu. Elektroniskajos saziņas līdzekļos domuzīmi mēdz aizstāt defise, kas ļauj secināt, ka teksta autori, iespējams, nešķir šīs pieturzīmes un to funkcijas tekstā.

2.3. Pēdiņas

Pēdiņām prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos ir dažādas funkcijas (gandrīz tikpat daudz, cik daudzpunktei). Kā norāda A. Blinkena, pēdiņas rakstos

lieto dažādos gadījumos, piemēram, nosaukumu, ironiskas, pārnestas nozīmes, frazeoloģismu un citu vārdu, kā arī citātu un citrunas izcelšanai tekstā (Blinkena 2009, 398–406). Pēdiņu vietā interneta portālos mēdz lietot vienpēdiņas, kam latviešu rakstu valodā ir citas funkcijas.

Pēdiņās **tekstveides funkcijā** tiek likta tiešā runa. Šādu paņēmienu izmanto interneta portālu virsrakstos. Jau virsrakstā tiek skaidri norādīts, kura persona ir ko teikusi vai rakstījusi:

(2.65a) *Skandālos iepītā influencere Armaņeva: "Tie, kas man tic, turpina man ticēt!"* (tvnet.lv)

(2.65b) *Rinkēvičs: "Lai kādas būtu peripetijas, jaunajai valdībai jāsāk strādāt pēc iespējas ātrāk"* (la.lv)

Interneta portālos pēdiņās likti arī citi citrunas paveidi, piemēri, citāti. Atšķirībā no tiešās runas, kā citātu pēdiņās var likt ne tikai izteikumus, bet arī atsevišķus vārdus vai teikuma daļas, ko testa autors vēlējis īpaši izcelt (Blinkena 2009, 323). Pētījumā konstatēts, ka citāts var atrasties pirms autora teksta (2.66a un 2.66b) vai aiz tā (2.66c). Kā norādījusi I. Lokmane, ne vienmēr iespējams stingri novilkt robežu starp tiešo runu un citātu, jo autora teksts, kas rakstīta pirms citāta vai aiz tā, līdzinās gan tiešās runas piebildei, gan patstāvīgam izteikumam (Lokmane 2020, 120):

(2.66a) *"Es gribu adekvātu vīrieti!" Jana Bruka īsziņā paziņo, ka vēlas oficiālu šķiršanos* (jauns.lv)

(2.66b) *"Zona, kas jāpamet tūristiem." Austrālijas varasiestādes liek tūristiem 48 stundu laikā evakuēties* (apollo.lv)

(2.66c) *Innusa sola pieņemt lēmumus "bez apšaubāmas likumības pazīmēm"* (diena.lv)

Kā jau iepriekš tika minēts, interneta portālos konstatēts vienpēdiņu lietojums pēdiņu funkcijā. Vienpēdiņās likti citāti:

(2.67a) *'Projektu valdība' un 'intensīva sarkano līniju pārkāpšana' – žurnālisti par topošo valdību* (delfi.lv)

(2.67b) *'Civilizēta Eiropas prakse prasītu rīkoties ātrāk' – Rinkēvičs kritizē JV reakciju Baika lietā* (delfi.lv)

Par tekstveides funkciju būtu uzskatāms arī pēdiņu lietojums sarunvalodas vārdu atdalīšanai, jo šādi teksta autors parāda, ka tekstā tiek iesaistīts citāts no cita stila. Šādos gadījumos ir iespējams vilkt paralēles ar citātu un tiešās runas iesaistīšanu tekstā (skat. 2.65–2.67 piemērus), jo, ja sarunvalodas vārdu liek pēdiņās, tas tiek izcelts vairāk un pievērš lasītāju uzmanību. Pēdiņās sarunvalodas vārdi likti gan elektroniskajos saziņas līdzekļos,

piemēram, sociālajās tīklošanās vietnēs (2.68), gan prozas tekstos (2.69). Pēdiņās likti tādi sarunvalodas vārdi kā *draņķis* ‘nederīgs’ (MLVV) un *plezīrs* ‘izprieca’ (MLVV). Vienlaikus ar tekstveides funkciju realizējas arī emotīvā, jo vairums sarunvalodas vārdu ir emocionāli ekspresīvi. Piemēram, ar sarunvalodas vārdu norādīts uz ironisku attieksmi:

(2.68) *Labi, tagad teikšu- veiksmi darbā! Un turpināšu pati rakstīt, jo ar facebook un citiem "draņķiem" vaļā īpaši uz priekšu neiet 😊* (F_F_14)

(2.69) *Un nodzeršanās nebija paredzēta manos nākotnes nodomos, bet „plezīram” gan vieta bija atvēlēta pat ar skaidru apziņu.* (Rikmane 2018, 33)

Tā kā sarunvalodas vārdus mēdz lietot arī, lai radītu neformālumu saziņā, vienlaikus var saskatīt arī fātisko funkciju, piemēram, *sačakarēt* ‘sabojāt’ (MLVV), *iešmaukt* ‘slepus, neatļauti ieiet, iebēgt (kur iekšā)’ (MLVV):

(2.70) *Kā "nesačakarēt" savu mājas lapu ar slikti formatētu saturu?* (mozello.lv)

(2.71) *Atsevišķas nozares pat pamanījušās "iešmaukt" kopējā atbalsta sniegšanas procesā, sacīja VK padomes loceklis Edgars Korčagins.* (Latvijas Avīze, 2021b)

Lai norādītu uz neformālumu saziņā, fātiskā un tekstveides funkcijā pēdiņās emuāru virsrakstos (2.72) vai prozas tekstos (2.73) mēdz iekļaut vārdus no cita stila, piemēram, neliterārās leksikas (*atšūt* ‘atraidīt, atvairīt’ (MLVV)) vai literārās sarunvalodas (*ķep ļep* ‘pavirši, sasteigti’ (Tēzaurs)). Fātiskā funkcija ir pašam sarunvalodas vārdam. Acīmredzot organizācijas pārstāvji, lietojot sarunvalodas vārdu, cenšas uzrunāt auditoriju tai saprotamā valodā (2.72):

(2.72) *Kā izdarīt tā, lai pirmā zvana laikā "neatšūtu"?* (blondie.lv)

(2.73) *Vai ļauties tās plūdumam, pie kā pienes, to nobauda, un tā uz priekšu? "Ķep, ļep" līdz beigām.* (Rikmane 2018, 17)

Pēdiņās rakstītas arī sarunvalodai raksturīgās vārdu pārnestās nozīmes, piemēram, *gorilla* ‘liela auguma, brutāla izskata miesassargs, gangsteris’ (Tēzaurs), *uzsēdināt* ‘pieradināt kādu’ (MLVV), *apēst* ‘patērēt daudz vai visu’ (Tēzaurs):

(2.74) *Viens no tiem „gorillām” atgādināja pazīstamu spēkavīru, tikai šim te kucsbērnam ģimīs izskatījās kā loterijā vinnēts, kamēr spēkavīrs izstaroja inteliģenci un labsirdību.* (Grietēna 2016, 90)

(2.75) *Valmieras skolēnus "uzsēdina" uz zelējamās tabakas* (jauns.lv)

(2.76) *Man ir grūti atzīties, ka es "apēdu" emocijas.* (seekthesimple.com)

Rakstu virsrakstos pēdiņās likti sarunvalodiski pārnestā nozīmē lietoti vārdu savienojumi. Teksta autors ar pēdiņām signalizē, ka vārdu savienojums jāsaprot nevis tiešā, bet pārnestā nozīmē:

(2.77a) *Kā top «rezerves daļas» cilvēkiem, un ko maina tehnoloģijas?* (lsm.lv)

(2.77b) *FOTO: Rīgas lidostā nolaižas „ukraiņu haizivs”* (jauns.lv)

Vārdu pārnestās nozīmes var būt burtisti tulkotas no angļu valodas. Ar burvjiem saprasta basketbola komanda Vašingtonas „Wizards” – *wizard* ‘burvis’:

(2.78) *Ko “burvjiem” iesākt ar Dāvi?* (sportazinas.com)

Pēdiņās tekstveides un emotīvā funkcijā likti vārdi, kas lietoti ironiskā nozīmē, jo ironija norāda uz teksta autora attieksmi pret notiekošo (2.79, 2.80a un 2.81) vai kādu personu (2.80b un 2.82):

(2.79) *Oktobra beigu „drēgnums” ir 25 grādi, mūsu Bella aulēkšiem šlakstās pa Adrijas jūru, kurā ūdens nav daudz aukstāks kā Baltijā lielāko daļu vasaras.* (Una, 2017a)

(2.80a) *“Smieklīgi tas ir!” Ietve nekurienē: kārtējais būvniecības “šedevrs” nīrgājas par rīdziniekiem* (skaties.lv)

(2.80b) *komanda bez Porziņģa būtu nospēlējusi daudz labāk, būtu komandas spēle, nevar komandas spēli pārvērst par vienas „zvaigznes” punktu guvēja šovu (kā emerikā), kad pārējie spēlētāji ir tikai šīs „zvaigznes” piedevas* (delfi.lv)

(2.81) *piestājām , uzreiz sāka bāzties virsū ar savu “ vislabāko hotelu ” vizītkartēm* (Emuāri)

(2.82) *Nekad nepirktu neko no viņas, ne līdzīgām “biznesmenēm”.* (forums.dieviete.lv)

Dažos gadījumos (2.83), kad ironiski lietoto vārdu runātā tekstā izrunā ar īpašu intonāciju, pēdiņas lietotas emotīvā un intonātīvā funkcijā:

(2.83) *Eiženija, Eiženija, Eiženija, saulīt! Trūkuma dēļ aizņēmos „nelielu” summiņu – apaļus divus tūkstošus rubļu paša nepieciešamākā iegādei.* (Bauere 2015, 14)

Pēdiņās tekstveides funkcijā interneta portālos (2.84), emuāros (2.85), prozas (2.86) un publicistikas tekstos (2.87) likti arī frazeoloģismi, piemēram, *par sviestmaizi* ‘ļoti lēti’ (MLVV), *nagi niez* ‘saka, ja dedzīgi vēlas ko darīt’ (MLVV), *raganu medības* ‘nepamatota vērsšanās pret kādu personu vai personu grupu’ (MLVV). Lielākajai daļai frazeoloģismu piemīt sarunvalodas stila ekspresija. Frazeoloģisms likts pēdiņās, aicinot to uztvert pārnestā, nevis tiešā nozīmē:

(2.84) *Valsts kūdru izdāļā «par sviestmaizi» un nezina resursu vērtību; ZM sola vērtēt LVM valdes atbildību* (lsm.lv)

(2.85) *Tomēr tiklīdz visi sagurumi, enerģijas trūkums un nelabuma sajūta bija garām, sāka “niezēt nagi” pēc kādas lasāmvielas.* (maminuklubs.lv)

(2.86) *Bija sākušās „raganu medības” – jāatrod vainīgais, citādi šo situāciju nevarēja sagremot.* (Grietēna 2016, 183)

(2.87) *Latvijas lielākajā novadā sola nerīkot “raganu medības”* (Latvijas Avīze, 2021f)

Dažreiz pēdiņās likta tikai daļa no frazeoloģisma, piemēram, *izbāzt degunu laukā* ‘atstāt mitekli, iziet ārā’ (MLVV). Acīmredzot teksta autors vēlējies likt akcentu tikai uz vārdu *izbāzt*, nevis uz visu frazeoloģismu kopumā. Varētu būt arī tā, ka pēdiņas liktas tāpēc, ka frazeoloģisms ir modificēts vai aprauts:

(2.88) .. , *izlēmām, ka beidzot laiks savus degunus “izbāzt” civilizācijā!* (maminuklubs.lv)

Šāds lietojums pamanīts arī forumā „Dieviete”, piemēram, *uzmest aci* ‘ātri, arī pavirši ieskatīties’ (MLVV). Arī šajā gadījumā autors akcentējis tikai daļu no frazeoloģisma, nevis visu kopumā. Iespējams, ka lietotāja neapzinās frazeoloģisma robežas, nezina, vai pārnestā nozīme ir vārdam *aci* vai visam frazeoloģismam kopumā:

(2.89) *Vienai kleitiņai biju uzmetusi “aci”, bet tad atradu citu meiteni ig, kas tirgoja to pašu ko Didrihsone, tikai lētāk.* (forums.dieviete.lv)

Dažkārt pēdiņas lieto bez vajadzības, piemēram, vārdu *idalgo* nav nepieciešams likt pēdiņās, jo vārds *idalgo* ‘spāņu muižnieks, bruņinieks’ (Tēzauris) lietots tiešā nozīmē. Vārds *egilisks* raksturo portreta līdzību ar romāna varoni, kurš saņem portretu kā dāvanu dzimšanas dienā:

(2.90) *Egilam portrets, lietošu vārdu „briesmīgi”, iepatikās, jo izskatījās viņš tur tūri smuks, pēc spāņu romantiska „idalgo”. Knuts un Vitauts arī, vai nu pieklājības pēc, vai patiesi, izteicās atzinīgi, esot skaists krāsās un ļoti „egilisks”.* (Rikmane 2018, 45)

Interneta portālā la.lv raksta nosaukums *Kad gaidāms čika laiks janvārī?* izmantots divas reizes – 2018. un 2019. gadā. 2018. gadā vārdu savienojums *čika laiks* likts pēdiņās, bet 2019. gadā – nē (2.91a) (*Kad gaidāms „čika laiks” janvārī?*). Līdzīgi virsraksti portālā izmantoti vairākkārt – gan 2018., gan 2019. gadā. Vai nu pēdiņas nav lietotas (2.91b), vai pēdiņas likts vārdu savienojums *čika laiks* (2.91c), vai vārds *čika* (2.91d). Autors, visticamāk, domājis, ka vārds *čika* ir lietojams pārnestā nozīmē vai ir stilistiski iezīmēts (izsaka teksta autora attieksmi, emocijas). Promocijas darba autore uzskata, ka šajos piemēros pēdiņām ir tikai tekstveides funkcija, jo emocijas nav izteiktas:

(2.91b) *Kad gaidāms čika laiks decembrī?* (la.lv)

(2.91b) *Kad gaidāms ”čika laiks” maijā?* (la.lv)

(2.91c) *Aprīlis jau klāt! Kad gaidāms “čika” laiks?* (la.lv)

Lai pievērstu uzmanību izteiktajai domai un veidotu kopīgu nozīmi veselai frāzei, teksta vienība likta pēdiņās un rakstīta bez atstarpēm – *man vajag kafiju tūlīt un tagad* > *manvajagkafijutūlītuntagad*:

(2.92) *Krēmīga, maiga un ļoti labi palīdz, kad uznāk “manvajagkafijutūlītuntagad” garastāvoklis.* (krustnaglina.lv)

Prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos pēdiņas lieto emotīvā, intonatīvā un tekstveides funkcijā, elektroniskajos saziņas līdzekļos un publicistikā tām konstatēta arī fātiskā funkcija. Aplūkotajos tekstos netika konstatēts pēdiņu lietojums konatīvā, references un ornamentālā funkcijā. Tekstveides funkcijā pēdiņās likta citruna, tiešā runa, sarunvalodas vārdi, vārdu pārnestās nozīmes, frazeoloģismi un ironiskā nozīmē lietoti vārdi. Emotīvā un intonatīvā funkcijā pēdiņās izceļ ironiskā nozīmē lietotus vārdus, kurus izrunā ar īpašu intonāciju. Tekstveides funkcija prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos kombinējas ar emotīvo un fātisko funkciju, norādot uz teksta autora emocijām un attieksmi vai neformālu saziņu. Fātiskā funkcijā pēdiņās likti žargonismi. Interneta portālos pēdiņās likti vārdi, kuru nozīme un terminoloģiskais raksturs vēl nav nostabilizējies, piemēram, *čika laiks* u. tml.

2.4. Izsaukuma zīme

Līdzīgi kā pēdiņām, arī izsaukuma zīmei ir gandrīz tikpat daudz funkciju, cik daudzpunktei. Izsaukuma zīme sastopama divu komunikatīvo tipu – izsaukuma teikuma un pamudinājuma teikuma – beigās. Kā norāda A. Blinkena, izsaukuma zīmi liek izsaukuma teikuma, pamudinājuma teikuma, vēlējuma teikuma un retoriska jautājuma teikuma beigās, aiz īpaši intonētiem izsaukmes vārdiem, kā arī iekavās vai iestarpinājumā beigās (Blinkena 2009, 369–370).

Visbiežāk **emotīvā funkcijā** lietota viena izsaukuma zīme teikuma beigās. Izsaukuma teikumā tā pauž jūtas vai emocionālu attieksmi pret runas saturu vai sarunas biedru (Skujiņa 2007, 171). Izsaukuma teikumos var paust dažādas – gan pozitīvas, gan negatīvas – emocijas, piemēram, prieku, sajūsmu, pārsteigumu, izbrīnu, sašutumu u. c. 2.93 piemērā ar izsaukuma zīmi pastiprina prieka un pārsteiguma nozīmi, kas izteikta arī ar leksiskiem līdzekļiem. Tā kā izsaukuma zīme rakstīta izteikuma beigās, tā lietota arī tekstveides funkcijā:

(2.93) – *Kāds pārsteigums! Nesmu cerējusi, ka šogad kaut dažas rindas ieraudzīs dienasgaismu! – vaļširdīgi atzīstos, nopriecājusies par cilvēku ticību manām spējām.*
(Tjarve 2002, 168)

Izsaukuma zīme lietota arī virsrakstos, nereti bez motivācijas. Tādā gadījumā izsaukuma zīme lietota tekstveides funkcijā, jo parāda tikai teksta vienību robežas:

(2.94) *BLOGAM 10 GADI – ATSKATS, STATISTIKA UN NĀKOTNES PLĀNI!*
(dghelton.wordpress.com)

Tā kā izsaukuma teikumus izrunā ar īpašu intonāciju, uz ko rakstos norāda izsaukuma zīme, var apgalvot, ka vienlaikus ar emotīvo funkciju īstenojas arī intonatīvā. Īpaši spilgti šo funkciju apvienojums parādās izteikumos, ko veido tikai izsaukmes vārdi. Izsaukuma zīme lietota ar mērķi pievērst uzmanību sacītajam (2.95a) vai paust sašutumu (2.95b):

(2.95a) *Ahā! Un bija vēl viena interesanta atkāpe no ikdienas normas – man piedāvā lomu TV3 romantiskā krimināldrāmā, kas tiek filmēta kā lietuviešu seriāla rimeiks.* (Daudziņa 2021, 39)

(2.95b) *Ak tu, mī un žē! Vai pasaulē ir kāda sieviete, kas nebūtu ragana? – abi brāļi smaidot saskatījās un tēloti nopūtās.* (Judina 2020, 86)

Izsaukuma zīme likta arī retorisko jautājuma teikumu beigās. Tā teksta autors, piemēram, pauž varoņa emocijas un attieksmi pret Ziemassvētku laiku, kurā tēvs no bērniem atpērkas ar dāvanām:

(2.96) *Kas nekaiš būt tēvam, ja tik vien to rūpju!* (Līce 2014, 234)

Izsaukuma zīme lietota tāda izsacījuma beigās, kas izsaka novēlējumu:

(2.97) – *Liducīt, daudz laimes jubilejā!* (Tjarve 2002, 26)

(2.98) *Daudz laimes, prezident!* (Privātā Dzīve, 2023b)

Interpunkcijas zīmju lietošanas principos minēts, ka atsevišķos gadījumos, piemēram, uzmanības pievēršanai, emociju pastiprināšanai izsaukuma zīmes var dubultot (!!) vai trīskāršot (!!!) (Ceplītis et al. 1989, 254; Abaravičius 2002, 197; Blinkena 2009, 371; skat. arī Kniūkšta, Lyberis 1996, 53). Kā norāda A. Blinkena, lai teikuma emocionālo saturu īpaši izceltu, lieto divas vai trīs izsaukuma zīmes (Blinkena 2009, 371). Divu vai trīs izsaukuma zīmju lietošana teksta vienības beigās nav nepieciešamība, bet teksta autora izvēle. Šādi izteikta prieka, sajūsmas intensitāte:

(2.99) – *Eu, tas būtu super, paldies!!* (Eņģele 2016, 251)

(2.100a) *Šādi kontakti ir dikti vērtīgi!!* (seekthesimple.com)

(2.100b) *Damn , cik labs Mentos !!!* (Emuāri)

Ar izsaukuma zīmju trīskāršojumu paustas dusmas, aizkaitinājums (2.101), izteikts brīdinājums (2.102a), pārmetums (2.102b) vai prieks (2.102c):

(2.101) *Apsēdies, es teicu!!! Un tā ka lai miers būtu!!!* (Jēruma 2016, 17)

(2.102a) *NB!!! Čūskas (mūsu platuma grādos bīstamākā ir odze) kodumi ir īpašs gadījums, tur nevajag nodarboties ar pašdarbību.* (Ieva, 2017)

(2.102b) *Kauns! Kauns! Kauns, latvieti!!!* (DDD, 2020c)

(2.102c) *Atceļā pievedām dažus maisus lauku labumu sievas draudzenei, kura ikdienā brauc ar "VW" "vaboli". Tieši stila dēļ. Un arī Māra sacīja – šis gan ir varens un smuks!!!*
(Latvijas Avīze, 2021a)

Dažkārt trīs izsaukuma zīmes lietotas arī aiz izteikuma, kuru veido viens pats izsaukuma vārds:

(2.103) – *Kā vienā vārdā pateikt – „sievasmāte ar sievu aizbrauca uz laukiem, līdzī paņēma arī bērņus”?*

– *Yes!!!* (Vakara Ziņas, 2016b)

Konsituatīvi saistītos izteikumos izsaukuma zīme parādās biežāk, jo tie ir emocionālāki – jo mazāk vārdu, jo vairāk emociju. Nākamajā piemērā reducēta izteikuma beigās lietotas divas izsaukuma zīmes:

(2.104) *Bet viņai ir sastīpota galva!! Ir!!* (Ikstena 2001, 57)

Arī izsacījuma beigās mēdz lietot divas izsaukuma zīmes:

(2.105) – *NĒ!!!* (Dreiže 2012, 44)

Prozas tekstā konstatēts arī piecu izsaukuma zīmju blakus lietojums, piemēram, tekstā, kurā stāstīts par sievieti, kas sirds sāpēs piedzeras un atceras savu mīļoto:

(2.106) *Nu jau kļuva silti. Vēl malciņu, un tad būs okidoki. Labs gan tāds Napoleons. Napo-leo... Leo... Nē!!!! Nekāds Leo! Aizmirsti!* (Grietēna 2016, 62)

Līdzīgs izsaukuma zīmes lietojums redzams arī publicistikā. Tā kā intervējamais var brīvi izpausties (paust emocijas un attieksmi sev vēlamā veidā), nav arī ierobežojuma pieturzīmju lietojuma ziņā:

(2.107) *SPORTS IR...*

Izmainījis manu dzīvi!!!! (Shape, 2016)

Izsaukuma zīmju blīvējumi ir raksturīgi interneta portālu komentāriem. Lai izceltos pārējo komentētāju vidū un pievērstu sev uzmanību, kā arī norādītu uz pastiprinātu emocionalitāti, teksta autors blakus var rakstīt vairākas izsaukuma zīmes (2.108). Jo vairāk izsaukuma zīmju lietots, jo spēcīgākas emocijas izteiktas. Izsaukuma zīmju blīvējumi konstatēti arī sociālajās tīklošanās vietnēs (2.109):

(2.108) *Viņa patiesam daudz devusi mums!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!* (jauns.lv)

(2.109a) *SOS! Meklē mājas!!* (F_F_10)

(2.109b) *!!!! SOS!!!! Mārupes Hercogam vakar, piegādes laikā, pazudis termināls!!*
(F_F_9)

Nereti mūsdienu prozas tekstos tiek izmantoti materiāli no neformālās saziņas – valodiski nekvalitatīvi, sarunvalodā rakstīti citāti no sociālās tīklošanās vietnēm. Rakstniece

teikuma beigās lietojusi vairāk nekā četras izsaukuma zīmes. Iespējams, ka tas darīts, iedvesmojoties no sociālajās tīklošanās vietnēs un interneta portālu komentāros redzamajām pieturzīmju lietojuma tendencēm (pieturzīmju blīvējums teksta vienības beigās):

(2.110) *VALDĪBAS BANDA drebiet jūsu laiks beidzas!!!!!!!!!!!!!!* (Eņģele 2014, 98–99)

Izsaukuma zīmi lieto arī emocionāli ietonētos iestarpinājumos jeb autora komentāros, kas likti iekavās, lai atklātu pozitīvu vai negatīvu attieksmi pret kādu teksta fragmentu, vārdu vai vārdkopu. Izsaukuma zīme likta aiz iestarpinājuma gan prozas (2.111), gan publicistikas tekstos (2.112a un 2.112b):

(2.111) *Noņemas ar enerģijām, meditē. (Nezinu, kāda jēga minūtēm un stundām sēdēt aizvērtām acīm vai blenzt vienā punktā!)* (Eņģele 2011, 17)

(2.112a) *Turklāt, pēc cūcības likuma, draudzene uz jūsu kopīgo branču noteikti atsķries nokavējusies, izspūrusi un tīksmīgipiesārtusi (ņemtu to zosi un apgrieztu sprandu!) vai ballītē tiks noceltas visas citas, tikai ne tu.* (Shape, 2016)

(2.112b) *Tramps piešķīra 8,3 miljardus lielajai valstij (327,2 miljoni iedzīvotāju), latviešu dārgumiņi sev (oficiāli – pundurvalstij, 1,9 miljoni iedzīvotāju) piešķīra miljardu (legāli!).* (DDD, 2020a)

Teksta autora piebilde, kas rakstīta iekavās kā iestarpinājums, konstatēta arī emuāros:

(2.113a) “ *Rango* ” kinoteātros būs skatāms no šī gada 18. Marta , arī dublēts latviešu valodā (*bet ne 3D !*) . (Emuāri)

(2.113b) *Jāatzīst, ka pēdējā laikā esmu pasākusi ēst vairāk piena produktu, kā gribētos (es skatos uz tevi, siermaize!)* (krustnaglina.lv)

(2.113c) *Jāpiebilst, ka pieaugušiem cilvēkiem šīs vakcīnas lielā mērā ir drošas, un tās pasargā no simptomātiskas saslimšanas, kas cilvēkiem riska grupās (bet ne tikai!) var būt arī ļoti smaga.* (tuvuma.lv)

(2.113d) *Ļoti iesaku ikvienam. Paņēmām opciju ar gidu (tikai 5 eiro!) un uzzinājām tik daudz par mākslinieka Rotko dzīvi un mākslu* (krustnaglina.lv)

Kādā no ierakstiem sociālajās tīklošanās vietnēs – *Facebook* un *Instagram* – redzams, ka latviešu valodas tekstā lietoti stilistiski neitrāli valodas līdzekļi, bet angļu valodas tulkojumā iekavās ievietots iestarpinājums ar izsaukuma zīmi aiz tā. Ar mazāk ekspresīviem valodas līdzekļiem latviešu valodas tekstā izteikta tā pati doma, kas angļu valodas tekstā, proti, beidzot kopā ar ģimeni ir iespēja nesteidzīgi pavadīt laiku mājās. Vērojamas atšķirības arī tekstā – latviešu valodas tekstā izmantots retorisks jautājums, bet angļu valodas tekstā – stāstījuma teikums ar iestarpinājumu. Iespējams, ka iestarpinājums izmantots, lai pievērstu īpašu uzmanību vārdam *beidzot* (*finally*):

(2.114) *Rīta kafija. Tā mēs pavadām svētdienu mājās. Mūsu mājās. Šis vārdu salikums ilgi nav sēdējis uz mēles. Un māju sajūta? Arī tā ļoti sen pie mums nebija viesojusies.*** Morning coffee. This is how we spend this Sunday – at home. Our home. This phrase tastes strange but sweet. Same as the feeling of (finally!) being at home.*** #homesweethome #morningcoffee #lifewithdogs #sundayvibes #greytones #pawesome #peaceandquiet #movingforward #dogandowner @ar.suni (I_F_4; F_F_6)*

Tekstā mēdz iestarpināt arī gatavas frāzes angļu valodā, kuras autors uzskatījis par netulkojamām. Šādu iestarpinājumu beigās mēdz likt izsaukuma zīmi:

(2.115) *Kad dzīve pamazām nokārtojās un es iemācījos drusku labāk tikt galā ar saviem nerviem, un labāk sadzīvot ar sevi (selflove!), tas niķis lielākoties atkāpās pats no sevis. (seekthesimple.com)*

Vienā teikumā var būt iekļauti arī divi vai vairāki iestarpinājumi, aiz kuriem rakstīta izsaukuma zīme. Tā, piemēram, var attēlot teksta autora sajūsmu par draugu pārsteigumu:

(2.116) *Un tālāk jau viss notika kā sapnī – šampanietis no rīta, Vilītim “Mežezers” (par visu padomāts!) un (kāda laime!) līdzī pašņemtais tortes gabals – lielākā pusīte no piecdesmitnieka nulles, ko uz Viļa dzimšanas dienu bija uzcepusi “Osirisa” konditore Daiga. (Daudziņa 2021, 172)*

Redzams arī cits vairāku iestarpinājumu iekļaušanas veids: vienās iekavās – tikai izsaukuma zīme, bet otrās – iestarpinājums un izsaukuma zīme. Teksta autors pievērsis uzmanību gan daudzumam, gan izteicis attieksmi par filmas kvalitāti:

(2.117) *Tā kā Denzelam un Tonijam Skotam šis ir jau 5. (!) kopdarbs, tad par kaut kādu radošo inovāciju runāt ir lieki, vēl vairāk – Denzels šeit ir vēl lielākā autopilotā, nekā savās pēdējās filmās (tas ir gan labi – jo Denzels ir Denzels, gan slikti – jo viņš ir visur vienāds!), ar Krisu Painu tas pats – “ir ok”. (Emuāri)*

Pirmajās iekavās likts iestarpinājums bez pieturzīmes aiz tā, otrajās – procentuāls daudzums un trīs izsaukuma zīmes, bet trešajās – iestarpinājums un viena izsaukuma zīme. Ar izsaukuma zīmi aicina pievērst uzmanību detaļām, piemēram, siera veidam, daudzumam u. tml.:

(2.118) *Sagatavojam mērcīti: sarīvējam cieto sieru (parmezāna tipa), liekam bļodiņā 50 ml saldo krējumu (10%!!!), tikpat daudz arī majonēzes (var likt mazāk!), pāris pilienus olīveļļas, 2-3 ēdamkarotes sojas mērces un visu samaisa un pārlej salātiem! (edamvielas.blogspot.com)*

Kādā no emuāriem konstatēts iestarpinājums iestarpinājumā. Iestarpinājums rakstīts iekavās, tajā iekļauts iestarpinājums – izsaukuma zīme bez paskaidrojošajiem vārdiem. Izsaukuma zīme likta iekavās, lai pievērstu teksta autora uzmanību vārdam – *sabiedrotajiem*: (2.119) *Vai ir izveidots unikāls un interesants saturs (patiesībā kvalitatīvs saturs ir viens no jūsu lielākajiem sabiedrotajiem(!), kad ir runa par SEO)?* (latvijastalrunis.lv)

Emuāra virsrakstā var būt iekļauts iestarpinājums. Tas ir viens no veidiem, kā teksta autors var vērst lasītāja uzmanību uz teksta saturu un rosināt ielūkoties rakstā. Lasītājs tiek brīdināts par nepatīkamiem kadriem raksta turpinājumā (2.121a) un vedināts uz pārdomām (2.120, 2.121b):

(2.120) *36. LINE. (Nevis kaut kāda tur 36.līnija!)* (estmilis.lv)

(2.121a) *Šausmas Sīrijā: Austrumgutā septiņās dienās nogalināti vismaz 500 parastie iedzīvotāji (Brīdinām, nepatīkami!)* (jauns.lv)

(2.121b) *Ārste izstāsta, kā nomest 17 kg (uzmanību - līdz vasarai mazāk nekā 25 dienas!)* (jauns.lv)

Lai pievērstu uzmanību iestarpinājumam, emuāros (2.122) un interneta portālu virsrakstos (2.123) aiz tā rakstītas divas vai trīs izsaukuma zīmes:

(2.122) *Mani no vīna malkošanas (ikvakara!!) atradināja stāvoklī būšana un barošana.* (seekthesimple.com)

(2.123) *Baiba atklāj: kā viegli atbrīvoties no liekajiem kg (+ pēdējā brīža Pavasara izaicinājuma garantija!!!)* (jauns.lv)

Aiz iestarpinājuma konstatētas arī divas izsaukuma zīmes. Tā attēlotas dusmas, izmisums (2.124) vai ironiska attieksme (2.125):

(2.124) *Ja es nesadarbošoties ar VDK, man tikšot atņemtas jebkādas saskarsmes tiesības ar dēlu. Tajā brīdī es pat nebiju krustcelēs. Lai! Gan jau paies kādi desmit divpadsmit gadi, es viņu, savu dēlu, uzmeklēšu, un... Un nekā! Nākošie teikumi vēstīja, ka, ja es nesadarbošos (un nesadarbošos!!) un nedzīvošu likumīgā laulībā ar V. biedreni, tad mans dēls tikšot nodots audzināšanā kādiem cilvēkiem. Māte tam piekrītot.*

– *Jurģi, nevar būt! – Liene kliedz. – Nevar būt!* (Ketnere 2022, 86)

(2.125) *Starp citu , pēdējais pēc sava čomaka Dīzela ieteikuma (20 milj. Facebook draugu un neviena ienaidnieka !!!) arī pierēģistrējās minētajā soc . tīklā , kur mēdz postēt bildes un video saviem faniem .* (Emuāri)

Iekavās aiz kādas teksta vienības var atrasties tikai izsaukuma zīme bez paskaidrojošiem vārdiem. Tā var izteikt papildinformāciju par iepriekš sacīto, piemēram, pārsteigumu, šaubas, izbrīnu (Guļevska 2002, 195). Piemēram, romāna varone priecājas par

dāvanu, kuru viņai pasniegusi priekšniece (2.126). Šāds izsaukuma zīmes lietojums konstatēts arī publicistikā (2.127) un elektroniskajos saziņas līdzekļos (2.128):

(2.126) *Mani uzmundrināja Grendzenes (!) personīgā dāvana vārdadienā – „Depeche Mode” koncertieraksts. DVD UN CD. (Eņģele 2016, 310)*

(2.127) *2018. gadā pirms turnīra bija deviņi zaudējumi un tikai astoņas iemestas ripas (!), toties vēlāk sasniegts ceturtdaļfināls. (Latvijas Avīze, 2021c)*

(2.128) *Sieviete telefonā atrod negadījuma foto, kas uzņemti stundu (!) pirms avārijas (jauns.lv)*

Izsaukuma zīme ievietota iekavās arī aiz atsevišķiem vārdiem tekstā. Šāds izsaukuma zīmes lietojums konstatēts interneta portāla virsrakstā (2.129), interneta portālu komentāros (2.129), emuāros (2.130) un sociālajās tīklošanās vietnēs (2.131):

(2.129) *Latvijai iegūtā 5 - 8.vieta ir labākais panākums(!)Eurobasket pēdējos 20 gados! Tāpēc ar prieku(!) sagaidīsim lidostā Latvijas komandā labi spēlējošos K.Porziņģi, Dāvi un Dairi Bertānus, Jāni Timmu, Jāni Strēlnieku, Rolandu Šmitu... (delfi.lv)*

(2.130) *Bērni ēd reizes 5 – 7 dienā (!), un regulāra maltīšu gatavošana aizņem lielu daļu dienas! (viensplusviens.lv)*

(2.131) *Jā, mežā var arī maizi cept! Tāpēc mēs devāmies pārgājienā, lai Pūpolsvētdienai parādītu, ka dabā var vienkārši un ļoti, ļoti (!) garšīgi. .. ••• Yes, you CAN make bread in the forest! Therefore, we went for a hike to show Sunday how easy and very, very(!) delicious it is. .. (F_F_6)*

Sociālās tīklošanās vietnē *Twitter* (2.132), kā arī emuāros (2.133) aiz kādas teksta vienības liktas pat trīs izsaukuma zīmes. Ar izsaukuma zīmi aicina pievērst uzmanību konkrētam vārdam tekstā:

(2.132) *Un te kādas Jelgavas ārstes (!!!) ceļojuma apraksts. (T_F_4)*

(2.133) *Rezumē : šis noteikti ir viens no tiem pēdējā laika pirkumiem par kuriem (Zum) ir nozaguši no Brum ideju par divriteni (!!!) . (Emuāri)*

Izsaukuma zīme prozā (2.134), publicistikā (2.135) un elektroniskajos saziņas līdzekļos (2.136) likta iekavās aiz skaitļiem, lai norādītu, ka minētais daudzums ir pārsteidzoši liels:

(2.134) *Mammīte pēc sarunas ar senu skolasbiedreni stāsta, ka Skrīveros viss esot izpirkts – nelīdzot nekādi pārdevējas mierinošie vārdi, ka visu drīz atkal pievedīs – tantuki ķer 10 (!) sāls pakas pa kilogramam katrā un laikam taisās uz atomkaru. (Daudziņa 2021, 21–22)*

(2.135) *Tā Kanādas izlasē šoreiz būs 21(!) pasaules čempionātu debitants un tikai četriem hokejistiem azotē ir pa vienam šādam turnīram. (Latvijas Avīze, 2021c)*

(2.136) *Kopumā Morica filmogrāfijā ir jau 79 (!) producēti darbi, bet sāka viņš ar tādiem darbiem kā “Volcano”, “I Know What You Did Last Summer”, un “Cruel Intentions”, kurām sekoja tādas filmas kā “xXx”, “Fast & Furious” sērija (visas filmas, (Emuāri)*

Ziņu portāla „Jauns.lv” virsrakstu analīze norāda uz tendenci aiz skaitļiem, kas apzīmē daudzumu, iekavās ievietot vienu vai vairākas izsaukuma zīmes bez paskaidrojošajiem vārdiem. Kā redzams, arī virsrakstos ar izsaukuma zīmi norāda uz pārsteidzoši lielu daudzumu:

(2.137a) *Sievietei, kura dzemdējusi 44 (!) bērnus, liegts radīt vēl pēcnācējus (jauns.lv)*

(2.137b) *Sāc jauno gadu skaisti! Vīrietis atklāj, kā ātri un efektīvi notievēt -37kg (!!!) (jauns.lv)*

Dažkārt prozā un publicistikā divas vai trīs izsaukuma zīmes liktas iekavās aiz skaitļa, lai pievērstu tam uzmanību:

(2.138) *Braucot pēc Ziemeļblāzmas parkā tikai 100 (!!!) cilvēkiem izrādītas “Saldenās pudeles” atpakaļ uz laukiem, paņēmu Maiju un beidzot varēju piepildīt viņas vēlmi paciemoties pie mums. (Daudziņa 2021, 103)*

(2.139) *No koronavīrusa divos mēnešos (!) mira mazliet vairāk nekā 3 tūkstoši. (DDD, 2020a)*

Vienā teksta vienībā var ievietot arī divus iestarpinājumus, kas sastāv no iekavās ievietotas vienas vai divām izsaukuma zīmēm. Arī šajā gadījumā ar izsaukuma zīmi norāda uz emocijām un attieksmi un pievērs uzmanību tekstā paustajai informācijai:

(2.140) *Filmā ir ielānoti abu (!) seriāla galveno varoņu, Lucius Vorenius (aktieris Kevins Makkids) un Titus Pullo (aktieris Rejs Stīvensons), turpmākie (!!) piedzīvojumi pie Ģermāņu ciltīm, četrus gadus pēc seriāla notikumu beigām. (Emuāri)*

Izsaukuma zīmi **konatīvā funkcijā** lieto pamudinājuma teikuma beigās. Tā izteikts aicinājums uz rīcību (2.141a) vai skarba pavēle (2.141b):

(2.141a) *Hei, visi – smejamies par viņu! (Joņevs 2013, 112)*

(2.141b) *Nu, tad atrodi to vepri! Ja filmiņa pazudīs... (Seleckis 2016, 46)*

Izsaukuma zīmi liek arī aiz reducējuma, ja ar to tiek izteikts pamudinājums uz kādu darbību vai pavēle. Piemēram, tekstā, kurā apraksta sievieti, kas ar skaļu kļiedzienu iztriec kaķi no mājas:

(2.142) – *Eidi!!! Ko tu dari! Marš, prom! – parādījās sieviete pāri sešdesmit, krāsotiem, glīti safrizētiem matiem, melnā zīda kleitā ar mazām rozā puķītēm. (Jēruma 2016, 5)*

Ar izsaukuma zīmju blīvējumu mēģināts piesaistīt adresāta uzmanību:

(2.143) *Hey Meitenes !!! Varbūt kādai interesē mans blogs!! (sieviesuklubs.lv)*

Izsaukuma zīmi var rakstīt iekavās aiz iestarpinājuma, kas paredzēts kā ieteikums lasītājam. Ar izsaukuma zīmi adresāts tiek mudināts ko darīt, piemēram, pievērst uzmanību detaļām:

(2.144) *Liec indijas riekstus uz cepampannas un grauzdē 6 – 7 minūtes, līdz rieksti apbrūnējuši (uzmanies, lai nepiedeg!)* (krustnaglina.lv)

Emuāra virsrakstu var veidot divi izsaukuma teikumi pēc kārtas. Lai piesaistītu lasītāju uzmanību, virsraksts rakstīts ar lielajiem burtiem. Ja izsaukuma teikumā izteikums pamudinājums, izsaukuma zīme lietota konatīvā funkcijā:

(2.145) *VEIDO TĪKLU! DARI TO VIEGLI UN INTERESANTI!* (monday.lv)

Izsaukuma teikums var būt rakstīts arī ar lielajiem burtiem. Teikuma beigās likta izsaukuma zīme. Tā tiek pievērstā lasītāju uzmanība:

(2.146) *SVARĪGI! Latvijā aizliedz visus pasākumus; dievkalpojumi skatāmi video formātā (papildināts)* (tuvuma.lv)

Emuāru ierakstus ievada virsraksti, aiz kuriem liktas arī divas vai trīs izsaukuma zīmes. Tā mēģināts piesaistīt adresāta uzmanību:

(2.147a) *REĀLI RULLĒ!! VĪNA STUDIJAS RESTORĀNS.* (estmilis.lv)

(2.147b) *BLOGAM JAUNA ADRESE!!!* (dgfelton.wordpress.com)

Izsaukuma zīmei prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos konstatēta emotīvā, intonatīvā, konatīvā un tekstveides funkcija. Izsaukuma zīmes lietojums fātiskā un ornamentālā funkcijā šajā pētījumā netika konstatēts. Emotīvā funkcijā izsaukuma zīme likta izsaukuma teikuma un retoriska jautājuma teikuma beigās. Izteikuma beigās var lietot vairākas izsaukuma zīmes, lai paustu teksta autora emocijas un attieksmi. Emotīvā funkcijā izsaukuma zīme likta iekavās aiz iestarpinājuma. Konatīvā funkcijā izsaukuma zīme likta pamudinājuma teikuma beigās, aicinot uz kādu rīcību, vai aiz reducējuma vai iestarpinājuma, kurā izteikts aicinājums vai pavēle. Izsaukuma zīme lietota gan emotīvā, gan intonatīvā funkcijā, ja vienlaikus attēlota runāta teksta intonācija un pausta autora attieksme un emocijas. Ja izsaukuma zīme lietota izteikuma beigās, tai vienlaikus īstenojas gan emotīvā, gan tekstveides funkcija. Tekstveides funkcijā izsaukuma zīme lietota aiz virsraksta, kurā nav izteiktas emocijas vai pamudinājums.

2.5. Jautājuma zīme

Līdzīgi kā izsaukuma zīme un pēdiņas, arī jautājuma zīme ir plaši izmantota gan prozas, gan publicistikas, gan elektronisko saziņas līdzekļu tekstos.

Tekstveides funkcijā visbiežāk rakstīta viena jautājuma zīme teikuma beigās.

Jautājuma zīme lietota arī intonatīvā funkcijā, jo teikumam ir kāpjoša intonācija:

(2.148) *Vai manī notiek iekšējais monologs katru reizi kad dziedu?* (Upmane-Holšteine 2023, 147)

(2.149) *Kurš tad tagad ir uzvarētājos?* (jauns.lv)

Arī virsrakstos tekstveides funkcijā likta viena jautājuma zīme izteikuma beigās:

(2.150) *KĀPĒC MAN SĀK NEPATIKT DŽ. K. ROULINGA?* (dgfelton.wordpress.com)

(2.151a) *Vai citplanētieši mūs ignorē?* (tvnet.lv)

(2.151b) *Vai par slimnīcas uzņemšanas nodaļā saņemto palīdzību ir jāmaksā?* (jauns.lv)

Reizēm preses izdevuma virsrakstā uzdots jautājums, uz kuru atbildi sniedz viss raksts:

(2.152a) *Kas mūs aizrauj?* (National Geographic Latvia, 2015)

(2.152b) *Vai kaķi jūtas vainīgi?* (Astes, 2019)

Jautājuma zīme likta retoriska jautājuma teikuma beigās. Šis jautājums pats jau ietver sevī uzsvērtu apgalvojumu vai noliegumu – jautājuma forma ir tikai apstiprinājuma līdzeklis (Liepa 2003, 353). Jautājuma zīme lietota arī emotīvā funkcijā, jo norāda uz emocionalitāti:

(2.153a) *Vai kāds varēja iedomāties, ka tā ir viņu pēdējā tikšanās?* (Grietēna 2016, 56)

(2.153b) *Kurš gan būtu iedomājies, ka varētu ilgoties pēc pandēmijas mājsēdes ar šauru, ierobežotu lauku dzīvi un bez lidmašīnām debesīs virs galvas?* (Daudziņa 2023, 128)

(2.154) *Kurš tēvs gan pēc šādiem vārdiem liegtu savas meitas roku?* (Lilit, 2017a)

Emuāru ierakstos konstatēti vairāki pēc kārtas veidoti teksta autora jautājumi lasītājiem. Jautājumā vienlaikus tiek sniegta arī atbilde/ieteikums, iespējams, tiek sagaidīts, ka lasītājs pievienos savas pārdomas komentāros:

(2.155) ***Ja mazulis raud visu laiku, pajautā sev- par ko Tu skumsti, kas Tevi satrauc visvairāk un no kā ir bail? Ja streiko vēders un ir pārtikas nepanesamības- ko Tu nevari savā dzīvē sagremot? Ko gribi kontrolēt?*** (topivesels.lv)

Iespējams vērot gadījumus, kad intervējamais atbildes laikā pats uzdod sev jautājumu, uz kuru pēc tam arī atbild:

(2.156) *Bet smukais Andris... Kam viņš ir smuks? Kādam ir, kādam nav. Tā ir tāda tukša, neko par tavu personību neizsakoša runāšana.* (Kas Jauns, 2017b)

Virsrakstus veido t. s. nosaucošie jautājuma teikumi (bez jautājuma zīmes teksta vienības beigās). Šādi virsraksti lietoti gan emuāros (2.157), gan forumos (2.158), gan interneta portālos (2.159):

(2.157) *Kā es piedalījos festivālā "LAMPA"* (pipars.lv)

(2.158) *Kas notiek Latgalē* (copeslietas.lv)

(2.159) *Kā Ziemassvētkus svin citās valstīs* (nra.lv)

Ar jautājuma zīmi izteikts pamudinājums atbildēt uz jautājumu, tāpēc tā lietota gan tekstveides, gan konatīvā funkcijā:

(2.160) *Kas tur vaidēja? Kāpēc? Vai tas bija brīdinājums? Sauciens palīgā? Lūgums pēc atpestīšanas? Ja šeit uzkavēšos vēl ilgāk, vai tā vaidēšu arī es?* (Dreize 2012, 256)

Nereti trīs jautājuma zīmes tekstveides un emotīvā funkcijā lietotas aiz emuāru (2.161) un interneta portālu (2.162) virsrakstiem. Jautājuma zīmes ne tikai norāda uz jautājuma teikuma beigām, bet arī atspoguļo vilšanos (2.161) vai apvienojumā ar leksiskiem līdzekļiem norāda uz ironisku attieksmi (2.162). Par emotīvo funkciju liecina arī vairāk kā vienas jautājuma zīmes lietojums teksta vienības beigās:

(2.161) *KASHA , BET VAI GOURMET ???* (estmilis.lv)

(2.162) *Vai Tu šovasar beidzot notievēji vai atkal atliki???* *Skaistā Paula Freimane izaicina...* (jauns.lv)

Divu jautājuma zīmju lietojums **emotīvā funkcijā** norāda uz sarunas biedra izbrīna, neizpratnes intensitāti. Tā kā teikums izrunāts ar īpašu intonāciju, uz kuru tekstā norāda jautājuma zīme, tā lietota arī intonatīvā funkcijā:

(2.163) *Pārbiedēts bērns iestājas atvērtās durvīs un, skaļi raudot, kliedz: „Man nav savas somas.” Ārija iztrūcināta nomet šujamo pie malas: „Domas, bērniņ? Tev nav savas domas???”* (Ikstena 2001, 19)

Ja jautājums ir emocionāli pastiprināts, aiz kādas teksta vienības var parādīties viena, divas vai vairākas jautājuma zīmes. Tā grafiski mēģināts attēlot neizpratni, dusmas u. tml.:

(2.164) *Bieži dzirdu tekstus – “ Ko ? 4. daļa ?? Cik var ??? ”* (Emuāri)

(2.165) *„Tev ir telefons? TEV IR TELEFONS???” viņa plātīja muti kā zivs sausumā. „Tev visu šo laiku bija telefons, bet tu klusēji???”* (Nemiera 2016, 121)

(2.166) *Kada veida var kontus sajaukt???* (jauns.lv)

Jautājuma zīmju blīvējums var parādīties arī aiz reducējuma. Tas vērojams gadījumos, ja dialoga laikā kāds no sarunas dalībniekiem cenšas parādīt, ka nesaprot uzdoto jautājumu, vai izliekas, ka nezina, par ko ir runa:

(2.167) – *Tas kartupeļu puisis no kolhoza, – turpināju liet eļļu ugunī.*

– *Kas???* – *Īrisa pieklusināja balsi un, šķiet, izgāja otrā istabā.*

– *Nu tas, kurā tu biji iemīlējusies pirmajā kursā talkas laikā!* (Grietēna 2016, 50)

Prozas tekstos mēdz iekļaut citātus no īsziņām mobilajā telefonā (piemēram, Judina 2019; Krilova 2021; Ketnere 2022). Šādos gadījumos konstatēts vairāk nekā trīs jautājuma zīmju lietojums teksta vienības beigās. Ar jautājuma zīmēm pausts pārsteigums:

Jautājuma zīme emotīvā funkcijā mēdz atspoguļot nepatīkamu pārsteigumu (2.174) vai palīdz atspoguļot ironiju (2.175a un 2.175b):

(2.174) *Pa telefonu teica, ka mums gripozais klepus kurš esot ļoti stiprs un varot ilgt līdz 2 nedēļām. (Kas tas par zvēru?)* (calis.delfi.lv)

(2.175a) *Tagad pat esmu tā atradusi, ka neprasās un bieži vairāk negaršo (kas to būtu zinājis?)* (seekthesimple.com)

(2.175b) *Noskatījos un sagribējās padalīties – lai gan “ Biutiful ” īsti nav Kino Kulta specifika (lai gan , kas tad vairs ir ?) , tomēr treileris ir vienkārši fantastisks un kaut kas pats par sevi , pat nodalot no reklamējamās filmas .* (Emuāri)

No šī pētījuma izriet, ka publicistikā tekstveides funkcijā jautājuma zīme kopā ar iekavās liktu iestarpinājumu lietota, lai uzrunātu lasītāju, pievērstu viņa uzmanību:

(2.176a) *Viss šķiet tīri pieklājīgi līdz brīdim, kad savelc paralēles – viņas brālis (Robs) ir kopā ar grūtnieci, topošo sievu (BlacChyna), kura ir māšas (Kailijas) drauga (Tyga) bērna māte (paspēji izsekot līdz?)*. (Cosmopolitan, 2017)

Arī teksta autora komentārs ievietots iekavās kā iestarpinājums. Šādi autors uzdevis jautājumu sev vai lasītājam:

(2.176b) *Pamuks savā labākajā romānā “Sniegs” parāda vienas kalnu pilsētas Karsas (bet varbūt visas Turcijas? Zemeslodes?) mikrokosmu, atdalītu no pārējās pasaules ar sniegu, kas aizbēra kalnu ceļus.* (Zemessargs, 2021)

Iestarpinājums var būt arī kā atsevišķs jautājuma teikums. Tā pievērsta teksta adresāta uzmanību:

(2.177) *Tas, visticamāk, paredz prasības pret biznesa komandu un no malas piesaistīto konsultantu (jūs taču plānojat algot konsultantu, vai ne?)* (blondie.lv)

Ja jautājuma zīme lietota iekavās aiz vārda, uz kuru tā attiecas, proti norāda uz teksta autora šaubām par šī vārda saturu, var runāt par tās lietojumu konatīvā funkcijā. Piemēram, 2.178 piemērā ar vārdu *Kāds* autore domājusi Dievu, likteni vai kādu citu augstāku spēku. 2.179 piemērā izteiktas šaubas par minētās personas atbilstību profesijai, bet 2.180 piemērā – tautībai:

(2.178) *Es sapratu. Viņi viens otram bija sūtīti kā skaista, dārga dāvana, un to vajadzēja prast novērtēt. Pārāk zīmīga, pārāk nepārprotama bija viņu otrā tikšanās. Tā vien šķita, ka kaut kur augšā Kāds(?) smaida un teic: izbaudiet savu mīlestību, piepildiet to, lai jums vieglāk dzīvot tālāk!* (Grietēna 2016, 34)

(2.179) *Ja mediķis (?), tad Dievs sargi mūsu dvēseles no tāda "atbildības pārpilna" ārstniecības personāla..* (T_F_2)

(2.180) *Salīdziniet bijušo ministri-latvieti Zviedrijā un esošo prezidentu-latvieti(?) Latvijā un izvērtējiet – kurā vietā godīgums ir Bērziņam? „Kājiņās” vai pa-aļā* (tvnet.lv)

Jautājuma zīme aiz vārda pieminējuma tekstā lietota arī tad, ja nav pārlicības, vai tekstā minētais vārds izvēlēts pareizi:

(2.181) *Viņa strādās par izpildproducenti vai plānotāju (?) “Nemīlēto” otrajai sezonai “Svešie”.* (Daudziņa 2021, 191)

Jautājuma zīmes tekstveides funkcijā aizstāj daļu no komentāra teksta emuārā. Pilnībā atjaunot tekstu un precīzi pateikt, kas aizstāts ar jautājuma zīmēm, nav iespējams. Tā kā jautājuma zīmes norāda uz pārsteigumu, tās lietotas arī emotīvā funkcijā:

(2.182) – *Paldies par vielu pārdomām! Kārtējo reizi – ļoti vērtīgi!*

– ?? ♡ *Ja manas pārdomas var iedot vēl kādam pārdomas, es tikai par to gaviļēju!*

(seekthesimple.com)

Arī prozas teksta dialogā ar trīs jautājuma zīmēm tekstveides un emotīvā funkcijā norāda uz pārsteigumu, izbrīnu un vien sarunas dalībnieci zināmu informāciju, kas netiek izteikta vārdos. Jautājuma zīmes aizstāj visu dialoga repliku:

(2.183) *Tikko esmu ienākusi foajē, mani gandrīz vai no kājām nogrūž kāds vīrs.*

– *Kungs! Ko jūs atļaujaties? – es liecos pie somiņas, kas nokritusi man pie kājām. Arī Kārlis smagnēji noliecas, bet iztaisnojies skatās uz nogāzēju, stāv sastindzis kā ozola bluķis un klana galvu. Soma karājas viņa rokā kā tukšs spainis pie vindas.*

– ???

Tas taču Blaumanis! Mans vecais brūtgāns!

Ha, hā! (Muktupāvela 2005, 46)

Šādu funkciju var veikt arī viena jautājuma zīme, piemēram, šajā piemērā no anekdošu slejas, kur dialoga replika aizstāta ar jautājuma zīmi un norāda uz izbrīnu, neizpratni:

(2.184) *Bāra menedžeris – bārmenim:*

– *Šodien tev jāsaļauc tāds kokteilis – 5 grami šņabja uz 100 litriem ūdens!*

– ?

– *Homeopātiem darba ballīte!* (Vakara Ziņas, 2017a)

Jautājuma zīme emuāros nereti neuzmanības dēļ lietota izsaukuma zīmes vietā. Šādu teksta vienību beigās iederīgāka būtu viena vai vairākas izsaukuma zīmes:

(2.185) *Lai izdodas brīnišķīga fotosesija un pēc tam vēl ilgi ar kāri skatīties bildes ??*

(seekthesimple.com)

Jautājuma zīme prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos lietota tekstveides, emotīvā, intonatīvā un konatīvā funkcijā. Jautājuma zīmes lietojums fātiskā,

references un ornamentālā funkcijā šajā pētījumā netika konstatēts. Tekstveides funkcijā jautājuma zīmi raksta izteikuma beigās, jo tā parāda teksta vienību robežas, emotīvā funkcijā ar to atspoguļo emocijas un attieksmi. Tā kā jebkuru jautājuma teikumu izrunā ar īpašu intonāciju, tekstveides un emotīvā funkcija gandrīz vienmēr kombinējas ar intonatīvo funkciju, izņemot gadījumus, kad jautājuma zīme rakstīta aiz atsevišķiem vārdiem tekstā vai aizstāj kāda sarunas dalībnieka repliku. Ja jautājums ir emocionāli pastiprināts, raksta vairāk nekā vienu jautājuma zīmi teksta vienības beigās. Jautājuma zīmi var likt iekavās aiz iestarpinājuma, kas ievietots teikumā, tā norādot uz šaubām par iepriekš izteikto vārdu patiesumu. Emotīvā funkcijā jautājuma zīme iekavās aiz kāda vārda norāda uz šaubām. Tekstveides funkcijā jautājuma zīme aizstāj kādam sarunas dalībniekam zināmu, bet vārdos neizteiktu informāciju. Tekstveides funkcijā jautājuma zīme rakstīta arī aiz virsrakstiem.

2.6. Kols un punkts

Kola un punkta lietojums prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos ir ievērojami šaurāks nekā citu iepriekš aplūkoto pieturzīmju lietojums. Kā norāda A. Blinkena, punkts atspoguļo gramatiskas un jēdzieniskas vienības patstāvīgumu un pabeigtību un parasti atbilst pauzei runā (Blinkena 2009, 366). Savukārt kols norāda uz sekojošu paskaidrojumu (Blinkena 2009, 377).

Kols **tekstveides funkcijā** lietots tiešās runas teikumos aiz piebildes. Šāds kola izmantojums konstatēts gan prozas (2.186), gan publicistikas tekstos (2.187), gan interneta portālu virsrakstos (2.188):

(2.186) *Viņš man pārsteigts jautāja: “Ko tu te dari?!” Un es lepni: “Tagad arī esmu starp jums!” Viņa atbilde mani samulsināja: “Tinies, kamēr vari!”* (Upmane-Holšteine 2023, 30)

(2.187) *Vienīgais, ko mamma teica: «Šodien nedrīkst iet ne slēpot, ne hokeju spēlēt.»* (Privātā Dzīve, 2023a)

(2.188) *Sēņu tirgotājai Centrāltirgū sirds pilna: “Tā, man šķiet, ir nīrgāšanās!”* (nra.lv)

Interneta portālu (2.189), emuāru (2.190) un preses izdevumu (2.191) virsrakstos tiešās runas tekstā bieži trūkst pēdiņu un citu pieturzīmju, tāpēc nevar zināt, vai teksts aiz kola ir tiešs citējums vai pārstāsts. I. Lokmane norāda, ka par citronu šādos gadījumos signalizē kols aiz reducētas piebildes, kurā minēts informācijas devējs – persona, medijs u. tml. (Lokmane 2020, 121). Tekstu aiz piebildes mēdz sākt gan ar mazo (2.189), gan lielo burtu (2.190 un 2.191):

(2.189) *Medijs: vismaz piecas NBA komandas vēlas iegūt Bertānu* (tvnet.lv)

(2.190) *Indulis Paičs: Kāpēc es vakcinējos un aicinu to darīt citus* (tuvuma.lv)

(2.191) *Matvejeva sieva: Bija sajūta, ka esmu atkal satikusi Niku...* (Privātā Dzīve, 2023b)

Interneta portālu (2.192), emuāru (2.193) un preses izdevumu (2.194) virsrakstos tiek izmantots tekstveides paņēmiens, kad kols atdala divas virsraksta daļas, ko varētu uzskatīt arī par virsrakstu un apakšvirsrakstu. Otrā daļa sniedz precīzāku informāciju par pirmajā daļā minēto:

(2.192) *Vērienīga kratīšana Rīgas Centrāltirgū: aizturēti pārdevēji, apsargi* (la.lv)

(2.193) *Infografika: 2021.gada pirmie 9 mēneši biznesā* (blog.lursoft.lv)

(2.194) *MISIJA: ENERGOEFEKTĪVA MĀJA* (Deko, 2023)

Savukārt punktu **tekstveides funkcijā** lieto izteikuma beigās, norādot uz tā pabeigtību:

(2.195) *Suni pie zobu tīrīšanas rekomendē radināt jau kucēna vecumā.* (Astes, 2023)

Ar punktu var atdalīt ne tikai gramatiski pilnu un saturiski pabeigtu teikumu, bet arī kontekstuāli saistītu izteikumu. Piemēram, interneta portālu virsrakstos punkts lietots aiz konsituatīvi saistītiem izteikumiem – *nosaucējvienībām* –, kas tikai nosauc runas priekšmetu jeb tēmu, bet atšķirībā no teikuma neko par to nepaziņo. Tās lasītājam atvieglo teksta uztveri. Par nosaucējvienībām visbiežāk lieto lietvārda nominatīva un darbības vārda nenoteiksmes formu (Kārklīņš 1972, 73–74; Lokmane 2005, 112; Skujiņa 2007, 260). Nosaucējvienības lietvārda nominatīva formā īpaši izplatītas interneta portālu (2.196), emuāru (2.197) un preses izdevumu (2.198) virsrakstos:

(2.196) *Degviela, alkohols un elektrība. Kas kļūs dārgāks vai lētāks 2020. gadā?* (apollo.lv)

(2.197a) *Diskusija. Vai vakcinēt bērnus?* (+AUDIO) (tuvuma.lv)

(2.197b) *ĒSTMĪLIS. PAVISAM PRIVĀTI UN PAT MAZLIET INTĪMI!* (estmilis.lv)

(2.198a) *Lendav Maaler. Oda garšām un dizainam* (Ievas Virtuve, 2023)

(2.198b) *Kalcināti. Kas tie tādi?* (Ievas Veselība, 2023)

Nosaucējvienības nominatīvs var veidot vārdkopu – piesaistīt paplašinātājus uz pakārtojuma sakara pamata (Lokmane 2005, 115). Lietvārdam piesaistīts cits lietvārds ģenitīvā (2.199 un 2.200) vai saskaņots īpašības vārds (2.201):

(2.199) *Skaņu fobijas. Kā pasargāt savu mīluli no salūta radītā stresa?* (apollo.lv)

(2.200) *Pērmindera sieva. Pa laimi, bijusī* (Vakara Ziņas, 2023)

(2.201) *Tehniskas ķibelītes. Māte nenofilmē meitas bildinājumu, bet gan savu reakciju selfijā* (apollo.lv)

Vienā virsrakstā var būt arī vairākas nosaucējvienības:

(2.202) *Jurģis Liepnieks. Jaunā valdība. Es nesaprotu, kā mēs te nonācām* (nra.lv)

(2.203) *Valdemārs Zandbergs. Zemes cilvēks. Klusētājs* (Vakara Ziņas, 2023)

Interneta portālu (2.204) un emuāru (2.205) virsrakstos pietiek ar tēmas pieteikumu un faktu vispārīgu konstatāciju, jo plašāku informāciju sniedz raksti (Kalnača 2007). Promocijas darba autore uzskata, ka pie nosaucējvienībām varētu pieskaitīt arī tēmas pieteikumus – lietvārda un prievārda *par* savienojumus, līdz ar to paplašinot nosaucējvienību definīciju:

(2.204) *Par burgeriem, soļankas kūku un tikšanos ar prezidentu. Saruna ar „Latvijas lepnumu” Piparu* (apollo.lv)

(2.205) *Par teoloģiju praksē. Iesakām Bonijas un Marka Milleru-Maklemoru seminārus* (tuvuma.lv)

Emuāros par nosaucējvienībām lieto arī darbības vārda nenoteiksmes formas:

(2.206) *Pilnveidot, nevis aizliegt. Valerijas pieredze – bērnunami, adopcija, audžuģimene* (tuvuma.lv)

Kolu tekstveides funkcijā mēdz izmantot gan prozas un publicistiskas tekstos, gan publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu, piemēram, interneta portālu un emuāru virsrakstos. Aiz kola seko piebilde, paskaidrojums par iepriekš minēto informāciju. Kols lietots tiešās runas teikumos aiz piebildes. Virsrakstos punkts tekstveides funkcijā lietots aiz konsituatīvi saistītiem izteikumiem – nosaucējvienībām (lietvārda nominatīva vai darbības vārda nenoteiksmes formām, tēmas pieteikumiem).

2.7. Pieturzīmju savienojumi

Tekstā mēdz kombinēt izsaukuma zīmi un jautājuma zīmi (?!, !?), kā arī izsaukuma zīmi un/ vai jautājuma zīmi un daudzpunkti (?..., ...?, !..., ...!). Pieturzīmju savienojumi prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos lietoti emotīvā, intonatīvā, konatīvā un tekstveides funkcijā. A. Blinkena norāda, ka gadījumos, kad teikums ir aprauts, nepabeigts, daudzpunkte var būt izsaukuma zīmes vai jautājuma zīmes priekšā. Savukārt, ja starp atsevišķiem izsaukuma, pamudinājuma vai jautājuma teikumiem ir pauze un katrs no tiem ir pabeigts, daudzpunkti liek aiz izsaukuma zīmes vai jautājuma zīmes (Blinkena 2009, 394). Ar izsaukuma un jautājuma zīmes apvienojumu norāda runas aktu kombinācijas – teikums pēc komunikatīvā tipa ir gan izsaukuma teikums, gan jautājuma teikums (Austin 1962, 74).

Preses izdevumos daudzpunktes un izsaukuma zīmes savienojums (!...) lietots **emotīvā funkcijā**. Ar izsaukuma zīmi norāda uz prieku, sajūsmu, bet ar daudzpunkti – pauzi aiz emocionāla izsaukuma teikuma:

(2.207) *Līdzīgi kā Čehova māsām – uz Maskavu, uz Maskavu... –, man bija tikai viens sapnis: “Uz Rīgu, uz Rīgu!...”* (Ievas Stāsti, 2021)

Vienlaikus īstenojas arī intonatīvā funkcija, jo, ja teksts būtu runāts, attiecīgajā vietā, iespējams, būtu pauze. Izsaukuma zīme pastiprina tekstā izteiktās emocijas, piemēram, prieku (2.208) vai norāda uz tekstā pausto ironisko attieksmi (2.209):

(2.208) *Ja vēl spēju sapņot vaļējām acīm un ilgoties pēc tā, kas reāli piepildītu garās, vienmuļās, tukšās dienas, sirds vēl nav mirusi dzīvei. Arī tā ir laime!...* (Tjarve 2002, 32)

(2.209a) *Tad nu gan!... Man atliek tik noelsties par tādu aprobežotību...* (delfi.lv)

(2.209b) *šeit nestrādā teiciens,ko Bojārs izteica AP raidījumā,lasiēt sēnes ko pazīstat! vai Bojāram bija pazīstamas sēnes delfu.lv izskatā...ja tā, tad mēs jau esam galīgi dibua!...* (jauns.lv)

Izsaukuma zīmes savienojums ar daudzpunkti redzams arī aiz iekavās ievietota iestarpinājuma. Teksts iekavās ir papildināts ar pieturzīmēm, ja autora komentārs ir emocionāli iekrāsots. Iekavas lietotas tekstveides funkcijā, bet pieturzīmju savienojums – emotīvā funkcijā:

(2.210) *Ļoti interesanti un ideju bagāta nedēļa , kuras ietvaros radās doma - Dabas skola bērniem . (un kāpēc ne mūsu zemītē Latvijā !...)* (Emuāri)

Ja izteikumā vienlaikus paustas gan dusmas, gan aicinājums ko darīt, pieturzīmes lietotas gan emotīvā, gan konatīvā funkcijā. Nevar apgalvot, ka šo funkciju kombinējums būtu tieši saistāms ar izsaukuma zīmes un daudzpunktes apvienojumu, jo noteiktā kontekstā abas funkcijas var piemist izsaukuma zīmei vienai pašai, tomēr daudzpunktes lietojums pastiprina emotīvo funkciju:

(2.211) *Beidz mani plosīt!... Pietiek!...* (Seleckis 2016, 55)

Aizkaitinājuma kļiedziens attēlots kā trīs izsaukuma zīmju savienojums ar daudzpunkti (2.212):

(2.212) *Pārplēsa man kleitu pa vidu pušu. Es viņai – naudu. Viņa man kļiedz – par manu sabojāto dzīvi trīsdesmit latu!!!!...* (Ābele 2001, 77)

(2.213) *Un tās uzstāšanās , kurās sēžot baltā blūzē pie klavierēm viena doma bija , kaut tik nesajaucu , jo no tā ir atkarīga mana atzīme !!!!....* (Emuāri)

(2.214) *jaپ bez naudas nevar nu nekādi!!!!!!* ..(mammamunteti.lv)

Pieturzīmju secībai teksta vienības beigās ir nozīme. Ja vispirms lietota daudzpunkte un pēc tam izsaukuma zīme, tas sākumā norāda uz nepabeigtu teikumu, tad izsaka vēlējuma, rosinājuma vai izsaukuma komunikatīvo tipu. Savukārt, ja vispirms lietota izsaukuma zīme

un tad daudzpunkte, daudzpunkte norāda uz psiholoģisku pauzi, kas seko pēc ekspresīviem izsaukuma teikumiem (Vītola 1997, 93):

(2.215) *Ej tu ar savu Fočiku...!* (Seleckis 2016, 111)

(2.216) *Mums neviena burka nav atvērta , kur nu vēl uzservēti gurķīši bērnam sasniedzamā augstumā ...!!!* (Emuāri)

Šis pieturzīmju savienojums lietots arī aiz konsituatīvi saistītiem izteikumiem, piemēram, reducējumiem, norādot uz teksta autora dusmām, vilšanos:

(2.217) *Monstru valdība...!* (jauns.lv)

Tekstā daudzpunkti var aizstāt ar diviem punktiem – izsaukuma zīmes punkts aizstāj daudzpunktes trešo punktu (Bergmane, Blinkena 1986, 212):

(2.218) *Ledusmati..!* 😊 (F_F_8)

Arī netradicionālā daudzpunkte lietota pirms izsaukuma zīmes:

(2.219) *Vistu vanags asistē pie meža pūcēm ...!* (F_F_8)

(2.220) *" Sausā laika , Diev , es Tevi ļoti - lūdzu ... rīt esi sauss...! "* (Emuāri)

Jautājuma zīmi lieto pirms daudzpunktes, lai norādītu uz autora pārdomām teikuma beigās:

(2.221) *Līķis?... Kapā?... Bet kur gan vēl tam būt, ja ne kapā?... Dubultapbedījums, saki, un rakts vakar?...* (Judina 2018, 7)

(2.222) *Vai varbūt jāņuguns kopš tās nakts mīt tavās mājās un tagad ik vakaru silda ar atmiņām un sveču liesmām?...* (Lilit, 2017a)

(2.223) *Pasaulē ir tik daudz krāsu . Kam , lai es tās rādu ?...* (Emuāri)

Šī pieturzīmju kombinācija norāda uz psiholoģisku pauzi, kas rodas, izskanot jautājumam. Teksta adresāts apdomājas, pirms atbild:

(2.224) *Bet latviešus?...Ak tā, pag, pag, tie taču bija latvieši, uz tā ledāja...* (Jēruma 2016, 161)

Konatīvā funkcijā šāda kombinācija var norādīt uz vēlmi piesaistīt sarunas biedra uzmanību, likt ieklausīties vai atbildēt uz uzdoto jautājumu:

(2.225) *VĀCIEŠI AIZGĀJA, BET KRIEVI?...* (DDD, 2020b)

Jo vairāk jautājuma zīmju pirms daudzpunktes, jo spēcīgākas emocijas izteiktas:

(2.226) *TIKAI VIENS JAUTĀJUMS : KĀPĒC IVANAM PAREDZĒTĀ NAUDA JĀDOD KAUT KĀDAM VIKTORAM ???...* (jauns.lv)

(2.227) *Nu ko , atkal būšu mudinājusi cienījamās rokdarbnieces nobeigt kādu sen iesāktu darbiņu ???...* (Emuāri)

Jautājuma zīmes un daudzpunktes savienojums lietots nodaļu virsrakstos. Tā var piesaistīt lasītāju uzmanību, radīt interesi par rakstīto:

(2.228) *Solveiga, Pērs Gints ir melis?... (Grietēna 2016, 35)*

Jautājuma zīme mēdz aizstāt daudzpunktes trešo punktu:

(2.229) *..un kas tas būtu?.. (seekthesimple.com)*

Ja daudzpunkte lietota jautājuma zīmes priekšā, tas norāda uz noklusētām teikuma beigām. Teikumā var būt noklusētas šaubas (2.230) vai nepatīkams pārsteigums (2.231). Teksta autore uzdevusi jautājumu, kas saistīts ar spēcīgām emocijām. Daudzpunkte lietota, jo viņa baidās no atbildes (2.230):

(2.230) *Es gribētu uzzināt – vai ir kāda iespēja, ka es varētu paturēt bērniņu sev...? (Rēdliha 2013, 156)*

(2.231) *kad tad ķersies klāt B lapām, jo man ir mazi bērni, bet par B lapām maksā no 1. dienas...? (jauns.lv)*

Šī pieturzīmju kombinācija var būt lietota arī aiz reducējumiem, norādot uz nepabeigtu jautājumu. Domas aprāvumu, iespējams, izraisījis kāds psiholoģisks pārdzīvojums:

(2.232) *Kad, kad, kad ...? (Emuāri)*

Jautājuma zīme lietota kombinācijā ar divpunkti. Iespējams, ka jautājuma zīme aizstāj daudzpunktes trešo punktu. Arī šeit pieturzīmju kombinācija atspoguļo emocijas, piemēram, bailes, izmisumu:

(2.233) *Atceros dienu, kad piedzima mana meitiņa, es skatījos uz to brīnumu kā balta lapa, es taču neko nezinu, neko nemāku, es pat viņu īsti nemāku paņemt rokās, kur nu vēl zināt un just viņas vajadzības..?? (topivesels.lv)*

Šajā pētījumā konstatēts pieturzīmju blīvējums – netradicionālās daudzpunktes lietojums kopā ar vairākām jautājuma zīmēm. Iespējams, ka emuāros izmantots līdzīgs paņēmieni kā interneta portālu komentāros, kur, pieturot klaviatūras taustiņu, parādās vairākas izsaukuma zīmes vai jautājuma zīmes (šajā gadījumā daudzpunktes un jautājuma zīmes):

(2.234) *Viņš skatījās , skatījās uz jaku , ko biju uzlikusi sev uz punča un pilnīgā nopietnībā teica : " NĒ ! " " ??? " Vajag šādi!" , un apgriezta jaciņu otrādi! (Emuāri)*

Ja blakus lieto jautājuma zīmi un izsaukuma zīmi, teikums pēc komunikatīvā tipa vienlaikus ir gan jautājuma teikums, gan izsaukuma teikums. Savukārt daudzpunkte norāda uz pārdomām, emocijām:

(2.235) *Kad nav aizmugures, ātri vari dabūt pa degunu, arī no mīļotām draudzenēm, kuras kādā brīdī pateica: "Nu, ko tu te iztaisies un kas tu tāda esi?!." (Ievas Stāsti, 2021)*

(2.236) *Nesaprotu, kas tā par „brīnišķīgo”Kaupera balsi?!... (jauns.lv)*

(2.237) *Ir t i k gardi , ka ēd vēl un vēl ... un kāda sajūta rodas pēc tam , kad pārēdamies !?... (Emuāri)*

Šo pieturzīmju savienojumu mēdz lietot arī aiz reducējumiem, norādot uz šoka izraisītu spēcīgu pārdzīvojumu:

(2.238) – *Māri, Maruta ir atrasta.*

– *Ko?! Kas?! (Jēruma 2016, 25)*

Izsaukuma zīmi kopā ar jautājuma zīmi var rakstīt arī aiz daudzpunktēs. Tas norāda uz nepabeigtu domu un to, ka teikums vienlaikus uztverams gan kā izsaukuma teikums, gan kā jautājuma teikums. Arī šādā savienojumā jautājuma zīme var aizstāt daudzpunktēs trešo punktu (2.239b):

(2.239a) *Mīlā , esmu mājās ! Kas pie ?! (Emuāri)*

(2.239b) *Gaidīju savu rindu un nodomāju : “ Bet varbūt ... Varbūt svētdien man viss būs kārtībā ..?! ” (Emuāri)*

Tāda pati pieturzīju kombinācija lietota arī iestaerpinājumos. Tas norāda uz teksta autora pārdomām, šaubām. Pieturzīmju savienojums lietots arī konatīvā funkcijā, jo teksta autors aicina sevi atbildēt jautājumu:

(2.240) *Pirms nav zināmi rezultāti un sīkāka informācija ir pārāgri spriest un tiesāt , tomēr visdrīzāk , ka gaļa steigas dēļ nav kārtīgi izcepta un visdrīzāk cilvēka faktors (**varbūt tomēr salāti vai Cola ..?!**) , tomēr tas rada jautājumu katram , kurš lasīja par šo gadījumu – cik droši ir iegādāties kebabu kādā no Rīgas ēstuvēm ? (Emuāri)*

Tekstā jautājuma zīmi var lietot kombinācijā ar izsaukuma zīmi pirms vai pēc tās – teikumam vienlaikus ir gan jautājuma, gan izsaukuma teikuma raksturs. Ja jautājuma zīme lietota pirms izsaukuma zīmes, tajā dominē jautājums. Ja izteikumā dominē emocionālais saturs, tad vispirms lietota izsaukuma zīme un tikai pēc tam jautājuma zīme. Tā iespējams paust dažādas emocijas, piemēram, pārsteigumu (2.241), dusmas (2.242), neizpratni (2.243) u. tml. Jautājuma zīmes savienojums ar izsaukuma zīmi lietots arī tekstveides funkcijā, jo rāda teikuma robežas:

(2.241) *Ko tas viss nozīmē?! (Sakss, Liepnieks 2014, 410)*

(2.242a) *Nu kur tad vēl kaut kas briesmīgāks?! (DDD, 2020b)*

(2.242b) *Kā viņa tad izcelsies?! Klasiska līdzatkarība. (Kas Jauns, 2017a)*

(2.243) *Kāpēc? Nu kāpēc tas lētums izlauzās?! (jauns.lv)*

(2.244) *Kas gan būtu Lieldienās bez kūkas?! (maminuklubs.lv)*

Emuāru autori mēdz uzdot jautājumus lasītājiem un komentāros gaidīt auditorijas reakciju par dažādu situāciju aprakstiem. Šādu jautājumu beigās lietots izsaukuma zīmes savienojums ar jautājuma zīmi, jo tajos pausts arī kāds emocionāls saturs. Šis pieturzīmju savienojums lietots arī ierakstu komentāros (2.245b):

(2.245a) *Izklausās aizraujoši, vai ne?! (dghelton.wordpress.com)*

(2.245b) *@MrBalins – jo kas tas būtu par jautrāko Twitter lietotāju sarakstu, ja tajā nebūtu iekļauts Edgars Bāliņš?! (dghelton.wordpress.com)*

Arī sociālajās tīklošanās vietnēs tiek izmantots izsaukuma zīmes un jautājuma zīmes savienojums, piemēram, anekdošu tekstā, lai paustu pārsteigumu:

(2.246) - *Jāni, daudz laimes!*

- *Paldies, bet kas zvana?!*
- *Tava kvēlākā vēlme!*
- *... motocikl, tu? (F_M_3)*

Tādas pašas pieturzīmes, kādas ir latviešu valodas tekstā, ir saglabātas arī angļu valodas tulkojumā. Ar pieturzīmju savienojumu pausta sajūsma:

(2.247) *Juhū?! Agrs pirmsdienas rīts mežā netraucē X atrādīt sejas izteiksmes viņas arsenālā. •••Yoo-hoo?! Early Monday morning in the forest isn't an obstacle for X to show off grimaces in her arsenal. (F_F_6)*

Jautājuma zīmi tekstā var lietot savienojumā ar vairākām izsaukuma zīmēm. Lai gan interpunkcijas teorijā norādīts, ka šāds pieturzīmju blīvējums nav vajadzīgs, jo afektu (spēcīgu pārdzīvojumu) jau raksturo konteksts, situācija un teikuma raksturs un pietiek tikai ar divām pieturzīmēm blīvējumā (Blinkena 2009, 131), tomēr mūsdienās tas ir plaši izplatīts un liecina par pārmaiņām grafisko zīmju lietojumā. Spēcīgu pārdzīvojumu, izbrīnu var attēlot ar dažādām pieturzīmju kombinācijām:

(2.248) – *Ko?!? Ko jūs teicāt? – Santa iesaucās un nostājās nelūgtajam ciemiņam otrā pusē. (Grietēna 2016, 174)*

(2.249) – *Sveiki, draugi! Nu, vai esat gatavi šodienas kontroldarbam?*

– *Kādam kontroldarbam?!?!?*

– *Kas tas par kontroldarbu?!?!? (Ilustrētā Junioriem, 2016)*

(2.250) *Eļļas maiņa 200e????!!! (iauto.lv)*

Šis interpunkcijas zīmju savienojums kopā ar iestarpinājumu var atrasties iekavās aiz kāda vārda, paužot attieksmi pret to, visbiežāk neizpratni vai sašutumu:

(2.251) *Meita aizprecējusies uz Portugāli (šausmas, ko tur var iesākt latviešu zeltene?!), vedekla jau nenāks logus mazgāt... (Grietēna 2016, 48)*

(2.252a) *Man bija nepieciešams kāds laiks, līdz atradu cilnes ar kontiem, uzņēmumiem un precēm (Preces? Ko gan tās tur dara?!).* (blondie.lv)

(2.252b) *Tāpēc diezgan interesanti pavērot kā velkas nost kaut kādas servisa pakas (telefonam ???) un kas tik vēl ne..* (Emuāri)

Vienlaikus var uzdot gan jautājumu teksta adresātam, gan paust teksta autora attieksmi pret iepriekš minēto. Atkal redzams veids, kā, iekavās ievietojot iestarpinājumu, padarīt tekstu ietilpīgāku:

(2.253) *Arvien biežāk pamostos mokošās pagīrās, turklāt jau esmu izstrādājusi teoriju, ka zilos lokus zem acīm rada sarkanvīna tanīni (ģeniāli, vai ne?!).* (Cosmopolitan, 2017)

Lai paustu šaubas pret izteikto vārdu patiesumu, konatīvā funkcijā iekavās kā iestarpinājums tiek ievietota tikai iepriekš minētā pieturzīmju kombinācija:

(2.254) *Liels bija mans pārsteigums, kad sapratu ka tas nav laptops. bet kādus desmit gadus vecs Compaq Armada 1500, kuram ir 266 Mhz Celeron (?!) procesors.* (Emuāri)

Šis pieturzīmju savienojums lietots arī virsrakstos, lai pievērstu lasītāja uzmanību un aicinātu ielūkoties rakstā:

(2.255) *Kas tur, MUTĒ, iemeties?! (Ievas Veselība, 2021)*

(2.256) *KUR PAZUDA BLOGGERIS?! (dghelton.wordpress.com)*

(2.257) *Kā sauc, un nedaudz info?! (sieviessklubs.lv)*

(2.258) *"Kur ir Valsts policija?!!" Iedzīvotāji pikti par Ždanokas plivināšanos ar sarkaniem karogiem Lucavsalā (tautaruna.nra.lv)*

Emuāra virsraksts var būt veidots no divām daļām. Otrā virsraksta teikuma beigās lietota izsaukuma zīmes un jautājuma zīmes kombinācija. Emuārista Pipara (*Rojs Puķe*) emuārā bieži sastopami ieraksti, kas pēc komunikatīvā tipa vienlaikus ir gan jautājuma teikumi, gan izsaukuma teikumi. Arī sadaļai „Par mani” dots virsraksts (2.259a) „*Kāpēc manam blogam šāds nosaukums?!?*” (pipars.lv). Tekstā tiek sniegta atbilde uz šo jautājumu. Redzami arī citi līdzīgi virsraksti, piemēram:

(2.259b) *Lētākie VS dārgākie pelmeņi. Kuri garšīgāki?! (pipars.lv)*

Ja izsaukuma zīme novietota aiz jautājuma zīmes, tā atbild uz iepriekš izteikto retorisko jautājumu ar kategorisku nē vai arī norāda uz to, ka izsaukums pauž noliedzosu izbrīnu (Vītola 1997, 110). Tā var paust sašutumu (2.260), dusmas (2.261), pārsteigumu (2.261, 2.262, 2.263) u. c.:

(2.260) *Kā!?* (Rikmane 2018, 190)

(2.261) *Pirmkārt, kurš te šodien galu galā ir galvenais!?* (Ieva, 2017)

(2.262) *Tas ir maz!?* (delfi.lv)

(2.263) *džakuzi tagad arī vērmaņdārzā!?* (T_M_1)

(2.264) *Esmu jau smējies, ka uz veikalu dodamies nevis pēc konkrētiem produktiem, bet skatīties ko veikalā var nopirkt par "akcijas cenu"!?* (pipars.lv)

Izsaukuma zīmes un jautājuma zīmes savienojums var atrasties iekavās aiz kāda vārda, tā paūžot attieksmi pret to. Tā pausta neizpratne, sašutums vai ironija:

(2.265) *Ir skaidrs, ka viņi (arī latvieši) divriteni ir izgudrojuši (!?) vēl pirms abiem galvenajiem šī stāsta varoņiem, bet pagaidām izvēlas palikt novērotājos.* (Emuāri)

Jautājuma zīmi var lietot savienojumā ar vairākām izsaukuma zīmēm. Jo vairāk izsaukuma zīmju aiz jautājuma zīmes, jo spēcīgākas emocijas izteiktas. Ar pieturzīmju kombināciju izteikts sašutums, nepatīkams pārsteigums:

(2.266) *Davanas esot jaatdod!!!!???* (jauns.lv)

(2.267) *KURŠ DODAS APSKATĪT BAZNĪCAS AR MAZIEM KLIEDZOŠIEM BĒRNIEM!!!!???* (evefrequency.com)

Iekavās vispirms var rakstīt šo pieturzīmju kombināciju un tad iestarpinājumu. Tā pausts teksta autora pārsteigums:

(2.268) *Patents par divriteni (!?), man drīz aptrūksies zīmju, kā izrādīt savu pārsteigumu.* (Emuāri)

Preses izdevumos izklaides sadaļās ievietotās anekdotēs nereti dialoga replikas vietā var parādīties šī pieturzīmju kombinācija. 2.269 piemērā tā norāda uz sarunas dalībnieka spēcīgu pārdzīvojumu, arī neizpratni, apjukumu. Pieturzīme kļūst par simbolu, tiek lietota kā grafiska zīme dažādu izjūtu, parādību apzīmēšanai:

(2.269) *Ārsti:*

– *Jūsu dienas ir skaitītas.*

– *?!?*

– *Rīt uz darbu.* (Kas Jauns, 2017b)

Trīs jautājuma zīmju un trīs izsaukuma zīmju savienojums aizstāj dialoga repliku prozas tekstā. Pieturzīmju savienojums norāda uz neizpratni, apjukumu:

(2.270) – *Ļena, nu nevaru es to tavu vārdu. Īsi sakot, Ļena, es ne par to smejos. Man uzdzen jautrību tas, ka tu te bimbo par veci, bet īstenībā esi laimes bērns.*

– *???!?*

Nē, nē, paklausies! Es te esmu šajā atkritumu bedrē visu jaunību pavadījusi. Kā palika astoņpadsmit, tā mamma, kā jau sētniece, uzoda, ka te brīvs palicis, pierakstīja, ko nebūt samaksāja. Te meitiņa dzima un uzauga. Tu, Ļena, labas dienas esi redzējusi un atkal redzēsi. (Ketnere 2022, 67)

Viens un tas pats virsraksts ar atšķirīgām pieturzīmēm teikuma beigās (portālā jauns.lv lietota izsaukuma izsaukuma zīmes un jautājuma zīmes kombinācija, bet apollo.lv – jautājuma zīme) lietots vairākos interneta portālos. Tas izskaidrojams ar ziņu pārproducēšanu no viena portāla uz otru – informācija abos rakstos pārklājas, lasītāju komentāru nav. Portālā „Jauns.lv” šis raksts ievietots 2019. gada 9. oktobrī (2.271a), bet „Apollo.lv” 2019. gada 8. novembrī (2.271b). Tātad var secināt, ka pirmā teksta autors teikumā paudis arī savas emocijas, bet otrā – uzdevis tikai jautājumu, uz kuru tekstā sniedzis atbildi. Lai novērstu pilnīgu pārklāšanos, mēģināts mainīt pieturzīmes teikuma beigās un aizkola rakstīto tekstu sākt ar mazo burtu:

(2.271a) *Eksperiments: Ko cilvēki patiesībā domā par Paulas Freimanes notievēšanas metodi!?* (jauns.lv)

(2.271b) *Eksperiments: ko cilvēki patiesībā domā par Paulas Freimanes notievēšanas metodi?* (apollo.lv)

Pieturzīmju savienojumiem prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos konstatētas četras funkcijas – emotīvā, intonatīvā, konatīvā un tekstveides funkcija. Fātiskā un references funkcija pieturzīmju savienojumiem pētījumā netika konstatēta. Pieturzīmju kombinācijas var būt divējādas. Pirmkārt, pieturzīmes pastiprina viena otru tajā pašā funkcijā – ja blakus lietotas divas pieturzīmes emotīvā funkcijā, tiek paustas spēcīgākas emocijas, piemēram, emotīvā funkcijā izsaukuma vai jautājuma zīmi var rakstīt pirms daudzpunktes vai aiz tās. Ar izsaukuma zīmi vai jautājuma zīmi pauž emocijas, ar daudzpunkti norāda uz noklusētām teikuma beigām vai autora pārdomām teikuma beigās. Otrkārt, pieturzīmju funkcijas var kombinēties, piemēram, jautājuma zīmes un izsaukuma zīmes savienojumu lieto emotīvā un intonatīvā funkcijā, jo ar to norāda uz emocijām, gan runāta teksta pauzi vai intonāciju. Pieturzīmju savienojumi lietoti emotīvā un konatīvā funkcijā, aicinot uz rīcību vai izsakot pavēli. Tāpat kā izsaukuma zīme un jautājuma zīme, arī pieturzīmju savienojumi var tikt lietoti tekstveides funkcijā teikuma beigās, rādot teikuma robežas.

3. EMOCIJZĪMES UN REĀLIJZĪMES PROZĀ, PUBLICISTIKĀ UN ELEKTRONISKAJOS SAZIŅAS LĪDZEKĻOS

Rakstos izmanto zīmes, piemēram, emocijzīmes un reālijzīmes, ko nevar tieši nolasīt (kodēt), tās var tikai interpretēt. Emociju vai attieksmes paušanai rakstītā tekstā tiek izmantotas no interpunkcijas zīmēm, burtiem un cipariem veidotas emocijzīmes – grafiskas zīmes, kas rakstos atspoguļo autora emocijas un attieksmi un paralingvistiskos līdzekļus (sejas mīmiku un žestus), papildinot vai aizstājot tekstu.

Attīstoties informācijas tehnoloģijai, ir radušās vēl citas grafiskās zīmes – reālijzīmes –, kas palīdz atspoguļot emocijas un attieksmi, prosodiskos un paralingvistiskos līdzekļus, aizstājot visu vai daļu no rakstītā teksta. Reālijzīmēm tekstā ir gan piktogrāfiskas (objektu tiešs attēlojums), gan logogrāfiskas (vārdu aizstāšanas) funkcijas (Danesi 2017, 2, 4). Tātad atšķirībā no emocijzīmēm, kas galvenokārt paredzētas emociju un attieksmes paušanai tekstā (par to liecina arī to nosaukums: emocijzīme – *emotion + icon > emoticon*), ar reālijzīmēm rakstītā tekstā ne tikai mēģina aizstāt žestus, mīmiku, kustības, bet arī reālijas, laikapstākļus, dzīvniekus u. c. apzīmējumus (CD; Novak 2015, 1; Danesi 2017, 2; Siever 2020, 128–129). Kā norāda K. M. Zīvera, saziņu, kurā izmantotas reālijzīmes, var saukt par multimodālu, jo tajā apvienoti divi modi – rakstīts teksts un statisks attēls (Siever 2020, 129). Šim apgalvojumam varētu piekrist, jo multimodālā tekstā var apvienot dažādas valodas un semiotisko resursu, tostarp pieturzīmju, emocijzīmju, reālijzīmju vai citu grafisko zīmju un grafisko līdzekļu, kombinācijas. Šādu tekstu raksturošanai K. M. Zīvera iesaka lietot arī terminu *ikonografētiskā saziņa (iconographic communication)*, jo tas ir šaurāks un ietver tikai tekstus, kuros izmantotas simboliskas vai ikoniskas piktogrāfiskās zīmes, proti, reālijzīmes (Siever 2020, 135). Arī šāds apzīmējums tekstu, kuros ir reālijzīmes, nosaukšanai varētu būt atbilstošs, jo reālijzīmes ir gan simboliskas, gan ikoniskas, gan piktogrāfiskas zīmes.

Jau iepriekš (skat. 1. nodaļu) tika minēts, ka emocijzīmes un reālijzīmes tekstā lieto dažādās funkcijās: 1) emotīvā funkcijā, lai paustu teksta autora sajūtas un attieksmi, 2) fātiskā funkcijā, lai izteiktu sūtītāja attieksmi un uzturētu labas attiecības ar saņēmēju, 3) konatīvā funkcijā, lai ietekmētu saņēmēja rīcību un domas, 4) references funkcijā, lai nodotu saņēmējam ziņojumus un informāciju. Emocijzīmes un reālijzīmes lieto arī tekstveides funkcijā, aizstājot pieturzīmi teksta vienības beigās. Ja reālijzīmes izdaiļo tekstu, tās lietotas ornamentālā funkcijā (skat. 3.4. apakšnodaļu). Reālijzīmes tekstā var lietot arī reakcijzīmes funkcijā, norādot uz patērētāja reakciju. Reakcijzīme ir reālijzīme, kuru izmanto kā tehnisku

līdzekli patērētāju attieksmes parādīšanai vai novērtēšanai sociālo tīklošanās vietņu reklāmās (skat. 5. nodaļu).

Pirmajā šīs nodaļas apakšnodaļā pievērsta uzmanību emocijzīmju un reālijzīmju vēsturei un attīstībai. Emocijzīmju un reālijzīmju tipi un motivācija aplūkota otrajā apakšnodaļā. Emocijzīmju lietojums dažādos tekstos aplūkots otrajā un trešajā apakšnodaļā, bet reālijzīmju lietojums – otrajā un ceturtajā apakšnodaļā. Savukārt piektajā apakšnodaļā veikts selektīvs sociālo tīklošanās vietņu ierakstu salīdzinājums. Sestajā apakšnodaļā sniegti aptaujas „Saziņa sociālajos tīklos” rezultāti, bet septītajā apakšnodaļā – aptaujas „Emodži lietojums saziņā” rezultāti.

3.1. Emocijzīmju un reālijzīmju vēsture un attīstība

Pirmo reizi emocijzīme kā grafiska zīme tika lietota izdevumā „The National Telegraphic Review and Operators Guide” 1857. gada aprīlī, lai informētu par skaitļa 73 izmantojumu Morzes kodā, tādējādi izsakot vārdus „mīlestība un skūpstī” (*love and kisses*). Pirmā zināmā tipogrāfiskā emocijzīme, kas saistīta ar emocijām, piemēram, prieku vai melanholiju, iespējams, parādījās ASV satīriskajā laikrakstā *Puck* 1881. gadā. Savukārt pirmoreiz emociju paušanai to sāka lietot 1982. gadā, kad ASV datorzinātnieks Skots Fālmans (*Scott Fahlman*) radīja emocijzīmes :-) un :-((Ptaszynski et al. 2011, 1160; Evans 2017, 148–149; Giannoulis, Wilde 2020, 3).

Reālijzīmi – dzelteno sejiņu, kas sastāv no diviem punktiņiem un izliektas līnijas –, radījis mākslinieks Hārvijs Bols (*Harvey Ball*) 1963. gadā (WSD). No vienas šādas sejiņas pakāpeniski ir izveidojusies vesela zīmju pasaule. Pirmās reālijzīmes radījis japāņu telekomunikāciju speciālists Šigetaka Kurita (*Shigetaka Kurita*) 1998. gadā ar mērķi ietaupīt vietu telefona ekrānā, izmantojot mazāk rakstzīmju, un atvieglot saziņu. Daļa no reālijzīmēm atspoguļoja emocijas un attieksmi, bet daļa – objektus, vietas u. c. apzīmējumus (Danesi 2017, 2; Evans 2017, 156–159; Giannoulis, Wilde 2020, 3).

Reālijzīmes ir vienīgie vizuālie elementi, kas iekļauti *Unicode* standartā. 2010. gadā simtiem reālijzīmju tika standartizētas Unicode 6.0 versijā kā universāli elementi pasaules valodām. Jaunas reālijzīmes rodas vai ik dienu, tiek iekļautas tiešsaistes vārdnīcās. Šīs grafiskās zīmes var tikt modificētas individuālā vai specifiskā kontekstā (Unicode 1991–2023; Danesi 2017, 25–28; Meletis, Dürscheid 2019, 168). Kopš 2010. gada reālijzīmes ir izplatījušās pa visu pasauli – tās redzamas uz specializētām datora klaviatūrām, reklāmās, politiķu kampaņās, mākslā un citviet (Danesi 2017, 3–4; Giannoulis, Wilde 2020, 5; Freedman 2020, 44). Šķiet, ka grafisko zīmju izmantošana tekstā nākotnē būs arvien

populārāka, jo reālijīmju kļūst aizvien vairāk. Lielai daļai cilvēku vairs nav vēlmes izteikties gari, tāpēc viņi vairs nepiepūlas, lai noformētu domas vārdiem, tā vietā emocijas un attieksmi pauž ar grafisko zīmju palīdzību. Reālijīmju rašanās un izplatība signalizē pārmaiņas rakstībā, lasīšanā un komunikācijā. Reālijīmes iezīmē pāreju no lineāra un burtiska informācijas apstrādes veida uz holistiskāku un tēlaināku. Atšķirībā no drukas rašanās, kas mudināja un pat uzspieda alfabētiskās rakstības lietojumu ziņu veidošanā un rakstībā, interneta laikmets paredz dažādus rakstības veidus (vizuālus un audio) apvienojumā ar alfabētisko (un nealfabētisko) rakstību (*blended writing*). Ir iespējams ziņas padarīt jautrākas un patīkamākas (Danesi 2017, 3–5).

Kā norāda Florians Koulmass (*Florian Coulmas*), tendence lietot saziņā arvien vairāk reālijīmju rada bažas, ka cilvēce lēnām sāk atgriezties pie rakstības pirmsākumiem – piktoģrāfijas jeb bilžu rakstības –, kurā par rakstzīmi izmanto piktoģrammu – stilizētu attēlu vai zīmējumu (Coulmas 1996, 406). Šī tipa grafiskās zīmes pakāpeniski aizstāj iepriekš minētās no interpunkcijas zīmēm veidotās emocijzīmes, piemēram, rakstot :) vai :-), tā automātiski pārveidojas par 😊; ;) vai :-) – 😊; :(vai :-(– 😞 u. tml. Tās ir vizuāli uzskatāmākas, gatavākas, jauna veida mākslīgi radīts, universāli lietojams rakstības kods (Pavalanathan, Eisenstein 2016, 4; Danesi 2017, 4).

Kā liecina šajā nodaļā aprakstītie aptauju dati, vairumam valodas lietotāju emocijzīmes un reālijīmes kļuvušas par neatņemamu ikdienas sastāvdaļu. To pat varētu dēvēt par speciālu elektroniskai saziņai paredzētu valodu. Kad rakstītāji ziņas beigās pievieno smaidošu emocijzīmi vai reālijīmi, lasītāji parasti to neuztver kā rakstības zīmi, kas apzīmē vārdu smaidīgs vai laimīgs, bet drīzāk interpretē iecerēto komunikatīvo nozīmi visa ziņojuma un komunikācijas situācijas kontekstā (Meletis, Dürscheid 2019, 174).

3.2. Emocijzīmju un reālijīmju tipi un motivācija

Aptauju datu un empīriskā materiāla analīze liecina, ka elektroniskajā saziņā cilvēki mēdz izmantot daudz dažādu emocijzīmju, kas sastāv no konvencionālām jeb simboliskām zīmēm – pieturzīmēm. Tā kā tās vizuāli atgādina cilvēka seju, uzskatāmas arī par ikoniskām zīmēm (Tallerman, Gibson 2012, 398–399). Emocijzīmes tiešsaistes saziņā tiek izmantotas jau daudzus gadus, un to skaits ir attīstījies atkarībā no lietojamās valodas, burtu ievades sistēmas vai konsituācijas. Tās var iedalīt trīs tipos: a) rietumu vienrindu tips (*Western one-line type*); b) austrumu vienrindu tips (*Eastern one-line type*) un c) latīņu daudzrindu tips (*Multi-line ASCII art type*). Rietumu tipa emocijzīmes ir pazīstamas ar to, ka tās ir pagrieztas

par 90 grādiem, piemēram, :-) ‘smaidoša seja’ vai :-D ‘smejoša seja’ (Ptaszynski et al. 2011, 1160, 1161; Park et al. 2013, 1). Kols attēlo cilvēka acis, defise – degunu, iekavas – muti. Austrumu tipa emocijzīmes ir izveidojušās Japānā (*kaomoji*, lat. ‘sejas zīmes’), tās var saprast, nenoliecot galvu uz kreiso pusi. Šīs emocijzīmes parasti līdzinās šim (*_*), kur zvaigznītes apzīmē acis, apakšsvītra – muti –, bet apaļās iekavas – pārējās sejas kontūras (Ptaszynski et al. 2011, 1162; Freedman 2020, 50; Kavanagh 2020, 151). Kā norāda Ilarija Mošini (*Ilaria Moschini*), rietumu tipa emocijzīmju veidošanā uzsvars likts uz muti, bet austrumu tipa – uz acīm (Moschini 2016, 20). Austrumu tipa emocijzīmes ir ekvivalents rietumu tipa emocijzīmēm. Pateicoties tehniskajām iespējām, austrumu tipa emocijzīmēm ir vairāk variāciju nekā rietumu tipa emocijzīmēm, jo to kombinācijas ir bezgalīgas (Kavanagh 2020, 148–151), piemēram, simbols @ var apzīmēt dažādas sejas daļas – vai nu vaigus (@^_^@), vai acis ar brillēm (@_@) (Matsuda 2020, 199). Latīņu daudzrindu tipa emocijzīmes ir plašākas (sastāv no vairākām rakstzīmēm) un sniedzas vairākās teksta rindās. Skatoties no attāluma, tās veido attēlu, kas līdzinās sejai vai ķermeņa pozai (Ptaszynski et al. 2011, 1162).

Analizētajos prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos konstatētas rietumu un austrumu tipa emocijzīmes. Ekscerpētajā materiālā biežāk konstatēts rietumu tipa emocijzīmju lietojums (skat. 3.2. apakšnodaļu). Ilustrācijai rietumu tipa emocijzīmes lietojums interneta portālu komentāros (3.1) un forumos (3.2). Kols emocijzīmē :) attēlo cilvēka acis, bet iekavas – smaidošu muti, savukārt =) vienādības zīme attēlo acis, iekava – muti. Šīs grafiskās zīmes parasti izvieto teikuma beigās aiz pēdējās pieturzīmes:

(3.1) *Nu brīnumi! Kad organizācija izjukusi, tad to izdomā aizliegt*) (jauns.lv)

(3.2) *Oficiāli viss ir izpētīts =)* (forums.dieviete.lv)

Pavisam nedaudz emocijzīmju ir iespiestajos prozas tekstos, tajos citēti ieraksti no īsziņām mobilajā telefonā. Mūsdienu prozas tekstos konstatēts austrumu tipa emocijzīmju lietojums. *X_X* nozīmē, ka kādam ir lielas nepatīkšanas vai kauns (UD 1999–2023). *X* attēlo aizvērtas acis, defise – lūpas:

(3.3) *“Man ir drausmīgi milzīgs telefona rēķins. Tev arī? Mamma mani nosītīs.”*

“Man arī. X_X” (Bugavičute-Pēce 2019, 135)

Pētījuma noskaidrots, ka mūsdienās katrai emocijzīmei tekstā ir sava nozīme, jo, izmainot kādu rakstzīmi, tiek izteiktas jaunas emocijas. Emocijzīmes pēc formas ir dažādas. Ir tādas, kas atgādina priecīga vai bēdīga cilvēka seju, mīmiku, piemēram, emocijzīmē :) ar kolu grafiski attēlo cilvēka acis, bet ar iekavām – lūpu kaktiņus (ja cilvēks ir priecīgs, lūpu kaktiņus attēlo uz augšu, ja bēdīgs – uz leju). Negatīvas emocijas tiek marķētas ar kolu un ar vienu vai vairākām uz otru pusi rakstītām apaļajām iekavām. Emocijzīme :(norāda uz to,

ka kāds ir bēdīgs, :(– ļoti bēdīgs, :((((((((((((– ļoti, ļoti bēdīgs (UD 1999–2020). Tātad – jo vairāk apaļo iekavu aiz kola, jo spēcīgākas emocijas izteiktas. Par atšķirību intensitātē mēdz liecināt arī pats izteikums. Līdzības vērojamas arī emocijzīmes :) lietojumā – jo vairāk iekavu aiz kola, jo lielāks prieks izteikts. Reizēm emocijzīme :) var tikt lietota šādi: =), nemainot emocijzīmes nozīmi. Līdzīgi kā iepriekš kols, vienādības zīme attēlo cilvēka acis, iekavas – lūpas. Emocijzīmju veidošanā izmantoti arī alfabēta burti, piemēram, :D, :P vai :O. Kols, līdzīgi kā iepriekš, attēlo cilvēka acis, D burts – lūpas un smaidu, P burts – izbāztu mēli, bet O burts – atplestu muti (UD 1999–2020).

Pētījumā konstatēts, ka reizēm reālijzīmes aizstāj visu rakstīto tekstu sociālās tīklošanās vietnes, emuāra, foruma ierakstā vai interneta portāla komentārā. Ja reālijzīmes papildina tekstu, tās paskaidro, ilustrē vai nostiprina tajās iekodēto nozīmi, bet, ja teksts sastāv tikai no reālijzīmēm, nozīmes saprašana var būt apgrūtināta. Dažus tekstus atkodēt ir salīdzinoši viegli, īpaši tos, kuros reālijzīmes aizstāj atsevišķus vārdus vai izteicienus, bet liela daļa tekstu var būt interpretējami dažādi atkarībā no konteksta un spējas saprast šādus tekstus (Danesi 2017, 141–143). Ar reālijzīmēm iespējams attēlot sejas izteiksmes, žestus, dažādus reālijas, dzīvniekus u. c. apzīmējumus, bet grūtības var sagādāt abstraktu jēdzienu, piemēram, *haoss*, *nodevība*, *pienākums*, *empātija* atspoguļošana grafiskā veidā, jo ne visiem valodas vārdiem ir pieejams savs ekvivalents – reālijzīme. Lielākā daļa pētījumā analizēto un ekscerpētajā materiālā konstatēto reālijzīmju ir viegli vai samērā viegli atkodējamas (piemēram, 😊, 👍), bet daļa – ir interpretējamas dažādi atkarībā no konteksta, piemēram, 🐻, 🧐 vai 🍄. Pie grūti atkodējamām tekstiem noteikti varētu pieskaitīt tos, kuri sastāv tikai no reālijzīmēm. Īsāki teksti ir vieglāk uztverami, bet garāki teksti bez konteksta var būt nesaprotami, piemēram, dzejoļi, kas sastāv tikai no reālijzīmēm. Latvijā izstādē „Emodži dzeja” bija apskatāmi dažādi vizuālās dzejas darbi – klasiku dzejas „tulkojumi” reālijzīmju valodā –, kurus radījuši vairāki mākslinieki, piemēram, Vika Eksta, dzejnieki, piemēram, Preiļu konceptuālisma iedvesmotājs Einārs Pelšs u. c (Buševica 2019; Ķirķis 2019; kultura.riga.lv). Piemēram, Raiņa dzejoli „Sirds kapi” no krājuma „Gals un sākums” (1912) „pārtulkojusi” māksliniece Vika Eksta. Ar mākslinieces atļauju tas iekļauts un analizēts šajā promocijas darbā (skat. 1. attēlu):

I. attēls. Raiņa dzejas „tulkojums” reālijīmju valodā (Buševica 2019)

Kā redzams iepriekš ievietotajā piemērā, dažādā veidā aizstāti vārdi, piemēram, vārds *sirds* aizstāts ar sirds reālijīmi (♥), *kapi* ar krusta (†) un zārka (⚒) reālijīmi. Priedēklis *ne-* aizstāts ar sarkanu krustu (✖), *viens* ar cipara 1 reālijīmi (1), *sāpes* ar reālijīmi, kas apzīmē skumjas (😞). Savukārt darbības vārds *neizzūd* ar burvju nūjiņu, it kā sakot nekas neizzūd *kā uz burvja mājiena, pēc burvja mājiena* ‘ļoti ātri, brīnumainā, pārsteidzošā veidā’ (Tēzauris). Vārds *trūd* aizstāts ar krītošu lapu reālijīmi (🍂), saistot to ar krītošām un trūdošām lapām rudenī. Prievārdiskais savienojums *līdz galam* aizstāts ar bultiņu, kas norāda virzienu pa labi (→) un ar verbālu skaidrojumu (END). *No pašas pirmās bērnības* aizstāts ar vienu vārdu, mazulim simbolizējot bērnību (👶), apstākļa vārds *tur* aizstāts ar reālijīmi, kurā attēlota kaste un bultiņa, darbības vārds *apbedīt* aizstāts ar to pašu reālijīmi, ar kuru lietvārds *zārks*, proti, ⚒. Divdabis *glabātas* aizstāts ar atslēgu, it kā sakot *turēt aiz atslēgas* ‘turēt ieslēgtu’ (Tēzauris). Vārdi *ik brīdis* aizstāti ar pulksteņa reālijīmi (🕒), ar nozīmi ‘visu laiku’. Darbības vārds *ciest* aizstāts ar divām reālijīmēm, kas simbolizē ievainojumus un sāpes – 😞, 😞. Vārdu savienojums *smaga nasta* aizstāts ar reālijīmi, kas attēlo svarcēlāju (🏋️), *viņas* apzīmēts ar sievietes simbolu (♀). Darbības vārds *spiež* aizstāts ar bultiņu uz leju, it kā piespiežot pie zemes – *spiest pie zemes* ‘ietekmēt (kādu) tā, ka tas, parasti pakāpeniski, nonāk nevēlamā psihiskā vai fiziskā stāvoklī’ (Tēzauris). Īpašības vārds *tukšs*

aizstāts ar mākoņa reālijzīmi (☁), kalendāra lapa (📅) simbolizē pagātņi. Īpašības vārds *straujš* aizstāts ar skrienošā cilvēka reālijzīmi (🏃), *sasieta sirds* attēlota ar salauztas sirds reālijzīmi (💔).

Tālāk aplūkotās emocijzīmju un reālijzīmju nozīmes ekscerpētas no vairākām interneta vārdnīcām, piemēram, *Emojipedia*, *Urban Dictionary*. Vārdnīcās reālijzīmes parasti iedalītas vairākās kategorijās: smaidiņi un cilvēki, dzīvnieki un daba, ēdieni un dzērieni, aktivitātes, ceļošana un vietas, reālijas, simboli, karogi (EP). Jāpiebilst, ka reālijzīmju izskats ir atkarīgs no sociālās tīklošanās vietnes, emuāra, foruma, interneta portāla piedāvājuma (Miller et al. 2016, 1). Viena un tā pati reālijzīme var izskatīties dažādi, piemēram, ar 😊, 😏, 😌 attēlots prieks.

Reālijzīmju motivācija var būt dažāda. To tipus iespējams sasaistīt ar Č. S. Pīrsa teorijā izdalītajiem zīmju veidiem – ikoniskajām, indeksālajām un konvencionālajām zīmēm jeb simboliem (Peirce 1955, 98–119). Semiotiski šīs zīmes ir izplūdušas, daudznozīmīgas, tomēr vēstījumam ar reālijzīmēm jābūt saprotamam visiem lietotājiem neatkarīgi no dzimuma, tautības, dzimtās valodas vai kultūras. Viens un tas pats simbols var atšķirties dažādās kultūrās, piemēram, reālijzīme 🙏 austrumu kultūrās (piemēram, japāņu) nozīmē *lūdzu* vai *paldies* vai izmantota kā cieņas, pielūgsmes apliecinājums, bet rietumos ar to attēlo lūgumu, lūgšanu (EP). Tātad nevar droši apgalvot, ka reālijzīmes, kas atgādina objektu, ko tās apzīmē, vienmēr ir ikoniskas. Tām var būt arī simboliska nozīme (kā 🙏 austrumu kultūrā).

Reālijzīmes var būt ikoniskas, jo līdzinās apzīmētajam objektam, piemēram, tās ir saistītas arī ar ķermeņa kustībām – pacelts īkšķis (👍) norāda uz patiku, 🍷 un 🍷 – uz veiksmi vai izsaka vēlmi pēc labvēlīga iznākuma (EP). Reālijzīmju lietojums **references funkcijā** sastopams biežāk nekā pieturzīmju lietojums references funkcijā, jo pieturzīmes daudz retāk aizstāj tekstu, piemēram, dialoga repliku prozas vai publicistikas tekstos (skat. 2. nodaļu):

(3.4) 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷 [turu īkšķus, turu īkšķus, turu īkšķus] (F_F_19)

Reālijzīmes var būt indeksālas, jo tām ir reāla saikne ar apzīmēto objektu. Šīs grafiskās zīmes references funkcijā vizuāli papildina tekstu, piemēram, aizstājot atsevišķus vārdus. Īsuma labad pievieno tādu lietu attēlus, kas asociatīvi saistās ar tekstā aprakstīto notikumu, piemēram, torti 🍰 mēdz pielikt, ja apsveic kādu dzimšanas dienā (līdzīgi kā apsveikuma kartītē, kur ir ne tikai teksts, bet arī attēls). Zīme izsaka arī patstāvīgu vēstījumu, piemēram,

👤 izmanto, lai pateiktu ‘saskandinu glāzes ar tevi’ (EP). 3.5 piemērā ar 💖 aizstāj vārdu *mīlestība*, bet ar 🌞 un 🌻 *saule* un *siltums*. Tālāk redzamās reālijzīmes ir arī ikoniskas, jo tās līdzinās apzīmētajam objektam:

(3.5) *Gribās novēlēt katrai māmiņai un katrai burvīgajai topošajai māmiņai atrast iespēju baudīt vasaru par spīti visiem faktoriem, kas varbūt to ierobežo vai apgrūtina!* 🌞 🌻 💖 [lai jums saule, siltums un mīlestība] (maminuklubs.lv)

References funkcijā reālijzīmes lietotas, lai aizstātu daļu no teksta, piemēram, 🐱 – *cūka*, 🏠 – *siers*, 🐙 – *medus*, 🍷 – *ābols*, 🐛 – *ķirbis*, 🍰 – *kūka*, (EP):

(3.6) *Valdiklu [Valdība] 🐱🐱🐱 [cūkas] sev tūkstošus pieliek, par tautu ņirgājas ka var..* (tvnet.lv)

(3.7a) 🏠 [Siera] un 🐙 [medus] svētki Veccebro! 😊 (F_F_13)

(3.7b) 🍷 [Ābols] un 🐛 [ķirbis] vienā 🍰 [kūkā] (F_F_22)

(3.7c) 🐙 [Medus] 🌙 [mēnesis] ir beidzies! (I_F_7)

(3.7d) *Visos četros braucienos satikām tikai BIG 4 jeb 🐘🐘🐘 [ziloni, degunradzi, zeburu un žirafi]! Ar kaķiem jeb lauvām un leopardiem ir daudz sarežģītāk.* (I_F_7)

Daļa reālijzīmju ir simboliskas, piemēram, sirds (❤️) apzīmē mīlestību, siltu jūtu atspoguļojumu, jo sirds ir plaši pazīstams mīlestības simbols. Dažu zīmju nozīme ir neskaidra, piemēram, reālijzīme 🙈 norāda uz bezrūpību (EP). Ar lauvām mums saistās dažādi priekšstati. Lauvas ir slinkas, laiskas, kad nemedī, tad guļ. Savannā parasti guļ un laiskojas. Iespējams, ka šāds reālijzīmes nozīmes skaidrojums saistīts ar lauvas galvas līdzību bezrūpīgai, mierīgai cilvēka sejai. Savukārt, trīs t.s. gudrie pērtiķi 🐼🐼🐼 simbolizē sakāmvārdu *neredz ļaunu, nedzird ļaunu, nerunā ļaunu* (‘see no evil, hear no evil, speak no evil’), kas bieži tiek interpretēts kā aicinājums ievērot piesardzību vai norāda uz apzinātu nezināšanu (EP). Ja reālijzīmes aizstāj daļu vai visu tekstu, tās lietotas references funkcijā, tādējādi nododot saņēmējam vārdos neizteiktu ziņojumu un informāciju:

(3.8) *Ko man tagad darīt?* 🙈🙈🙈 [nezinu] (la.lv)

Atsevišķi var lietot reālijzīmi, kas simbolizē sakāmvārdu *neredz ļaunu*. Pērtiķa reālijzīme tiek izmantots kā rotaļīgs veids, lai izteiktu *Es nevaru noticēt tam, ko redzu!* vai *Es nevaru izturēt skatienu!* (EP). Teksta autore, iespējams, ir nedaudz nokaunējusies par savu uzvedību:

(3.9) *šīs, lūk, ir vafeles, kuras var ēst kā brokastīs, tā pusdienās un vakariņās arī.*

kraukšķīgas, sierīgas un, jā, baigi labas 🤩 [man kauns/ nokaunējos] (naskoties.com)

Arī šajā piemērā no interneta foruma „Dieviete” lietota iepriekš minētā reālijzīme, lai pateiktu, ka lietotāja nespēj skatīties uz meiteni fotogrāfijā:

(3.10) *Tajā bildē ar Zuti viņa izskatās TIK lēti* 🤩 [Šausmas, nespēju uz viņu skatīties!] *kā viņa pati to neredz?* (forums.dieviete.lv)

Nākamajās šīs nodaļas apakšnodaļās aplūkotas emocijzīmes un reālijzīmes, kas attēlo cilvēka sejas mīmiku un žestus (smaidiņi un cilvēki), kā arī pārējo iepriekš minēto kategoriju reālijzīmes – dzīvnieki un daba, ēdieni un dzērieni, aktivitātes, ceļošana un vietas, objekti, simboli, karogi.

3.3 Emocijzīmes

Emocijzīmju lietojums presē atkarīgs no mērķauditorijas, kurai paredzēts teksts, un konkrēta teksta nolūka. Vairāk emocijzīmju sastopams t. s. dzeltenajā presē, kas specializējusies sensacionāla vai intīma rakstura materiālu publicēšanā. Latvijā šo jomu pārstāv tādi žurnāli kā „Privātā Dzīve”, „Vakara Ziņas” u. c. Reklāmās, citātos un citviet dažādā veidā lietotas šīs grafiskās zīmes. Žurnālos ievietotas lasītāju vēstules periodiskā izdevuma redakcijai. Tajās lasītāji lieto emocijzīmes kā emocionālas ekspresijas rādītāju tekstā. Kā jau iepriekš tika minēts, emocijzīmes veidotas no dažādu **pieturzīmju savienojuma**. Publicistikā emocijzīmes lieto dažādās funkcijās, piemēram, **emotīvā funkcijā**, lai paustu teksta autora sajūtas, aizstājot sejas izteiksmi un prosodiskos līdzekļus runātā valodā. Ar kola un apaļās iekavas savienojumu var izteikt pozitīvas emocijas, piemēram, prieku, sajūsmu. Kā redzams, emocijzīmes novietotas pirms izteikuma beigu pieturzīmes, tātad savā ziņā tās ietilpst izteikumā:

(3.11) *Un raksts par Havaju salām jocīgā veidā iedeva tādu sajūtu, ka arī mēs, tie latvieši tālienē, neesam noslaucīti no kartes, ja jau zina par Havajām. Tātad arī mēs esam :):).* (Lilit, 2017c)

Arī prozas tekstā emocijzīmi mēdz ietilpināt izteikumā:

(3.12) *“Tā izskatās :)” Es trīcēdams piespiežu pogu sūtīt, un man šķiet, ka pirmo reizi kādam esmu atzinies par kaut ko lielāku.* (Bugavičute-Pēce 2019, 135)

Nereti arī paralēli intervijas tekstam pievienots ar intervējamā roku rakstīts novēlējums lasītājiem vai personīgu izjūtu atspoguļojums, kura beigās redzamas dažādas emocijzīmes. Šajā gadījumā emocijzīme novietota aiz teikuma beigu pieturzīmes. Teksta autore paudusi prieku, sajūsmu:

(3.13) *Dzīvot pilnasinīgu dzīvi un just katru brīdi, tas dara laimīgu, un es staroju! :) (Elīna Fūrmane) (Cosmopolitan, 2013)*

Emocionālo papildinformāciju var izteikt vienlaicīgi gan ar vārdiem, gan grafiskiem līdzekļiem. Žurnālos ievietoti arī citāti no sociālajām tīklošanās vietnēm, piemēram, *Facebook*, kur pozitīvas emocijas (sajūsma, pārsteigums) atspoguļotas gan ar vārdiem, gan ar emocijzīmēm:

(3.14) *Biju operā Karmena. :) Nav vārdu kā aprakstīt savu sajūsma, ļoti patika. :) Tas ir labākais, ko mūsu opernamā esmu redzējis, tomēr tā vairs nav tikai opera, tā ir liela, daudzslāņaina izrāde. :) (OK!, 2017)*

Emocijzīmes pozitīvu emociju marķēšanai lietotas arī *Facebook* sarakstē – tiešsaistes tērzētavā. Tā atspoguļo prieku par satikšanos, pārmaiņām dzīvē (3.15a). Divas iekavas aizkola lietotas, atvadoties pirms gulētiešanas (3.15b). Emocijzīme var atrasties izteikuma beigās (3.15a un 3.15b) un aizstāt pieturzīmi, tātad lietota arī tekstveides funkcijā, jo palīdz organizēt tekstu, parādīt tā struktūru. Vienlaikus emocijzīme lietota fātiskā funkcijā, mēģinot uzturēt pozitīvu saikni ar sarunas biedru:

(3.15a) *čau, X :) ir forši, interesanti. Diezgan neirasta situācija - būt vienai, bet arī tas ir vajadzīgs, lai saprastu visādas lietas, vai ne? (F_F_15)*

(3.15b) *Ar labu nakti :) (F_F_16)*

Arī emuāros lietots kola un iekavas savienojums, lai paustu prieku, sajūsma. Arī 3.16c piemērā emocijzīme aizstāj pieturzīmi teksta vienības beigās:

(3.16a) *Lai aktīva vasara! :) (maminuklubs.lv)*

(3.16b) *Tāpēc arī tikko palaidu šūšanas online kursus un yes, Latvijā vēl vairāk sievietēm būs iespējas apgūt šo prasmi! :) (seekthesimple.com)*

(3.16c) *kā romantiskās pasaku filmās :) (Emuāri)*

Pozitīvas emocijas var izteikt arī ar vienādības zīmes un iekavas un savienojumu. Tas redzams gan interneta portālos (3.17), gan emuāros (3.18). 3.17 piemērā emocijzīme lietota pieturzīmju tekstveides funkcijā, visticamāk aizstājot izsaukuma zīmi izteikuma beigās (*Viss štokos!*):

(3.17) *Viss štokos=) (tvnet.lv)*

(3.18) *Momentāli sapratu, ka čeka vietā viņš ir izmetis piečuku, sāku nežēlīgi rēkt ... pārējie arī saprata, kas par lietu pievienojās rēkšanai ... tie vairs nebija vienkārši smiekli. =) (Emuāri)*

Emocijzīme ;) likta iekavās aiz iestarpinājuma. Tādējādi papildinformācija – emocijas un attieksme – izteikta gan ar vārdiem, gan grafiskajām zīmēm:

(3.19) *Šī kūka būs ar izteiktu laima (un varbūt pat laimes ;)) garšu, pamatne kraukšķīga, virspuse krēmīga.* (piektdiena.com)

Smaidu un piemiegtu aci sociālajās tīklošanās vietnēs (3.20) un forumos (3.21) attēlo semikola un apaļās iekavas (;)) savienojums. Emocijzīme rakstīta divējādi – vai nu vispirms rakstīts semikols un tad iekava, vai iekava un tad semikols. Ja vispirms rakstīts semikols un tad iekava, emocijzīmi var saprast, noliecot galvu pa labi (3.20), bet, ja vispirms rakstīta iekava un tad semikols, noliecot galvu pa kreisi (3.21). Pieturzīmju tekstveides funkcija konstatēta arī šajos piemēros – 3.20 tā aizstāj izsaukuma zīmi (*Vietējais Harleyistu klubiņš svin 23šo februāri!*), bet 3.21 – punktu vai izsaukuma zīmi (*Tā veikalā teica. vai Tā veikalā teica!*):

(3.20) *Vietējais Harleyistu klubiņš svin 23šo februāri ;)* (T_M_1)

(3.21) *Tie ir nepamanāmi, bet miega kvalitāte ievērojama. Tā veikalā teica (;* (sieviesuklubs.lv)

Negatīvas emocijas, piemēram, vilšanās, bēdas, tiek marķētas ar kolu un ar vienu vai vairākām uz otru pusi rakstītām apaļajām iekavām. Šāds emocijzīmes lietojums pamanīts gan prozas tekstos (3.22), gan interneta portālu komentāros (3.23a un 3.23b) un emuāros (3.24). Pieturzīmju tekstveides funkciju iespējams konstatēt arī 3.23a un 3.24 piemēros, kur emocijzīme lietota izsaukuma zīmes vai punkta vietā (*Cik nožēlojami, ka arī šodien Latvijas basketbolistiem ir tikai vien forma!; Dažreiz šķiet, ka tā arī to mūžu nodzīvošu ēdot ar vainas apziņu un sevis šaustīšanu!* vai *Dažreiz šķiet, ka tā arī to mūžu nodzīvošu ēdot ar vainas apziņu un sevis šaustīšanu.*). Nereti tekstā trūkst atstarpes starp teikuma beigu pieturzīmi un emocijzīmi (3.23b):

(3.22) *“Ko domā?” es tomēr saņemos pajautāt un tad ilgi, ilgi gaidu atbildi.*

“Neko īpašu. Rīt ģeometrijā kontriķis. Besī! :(“ Es viņu ļoti labi saprotu – mēs esam kā radīti viens otram! (Bugavičute-Pēce 2019, 129)

(3.23a) *Cik nožēlojami, ka arī šodien Latvijas basketbolistiem ir tikai vien forma :(* (apollo.lv)

(3.23b) *Līdz šim, visi nezināja ka esi pamuļķe((* (tvnet.lv)

(3.24) *Dažreiz šķiet, ka tā arī to mūžu nodzīvošu ēdot ar vainas apziņu un sevis šaustīšanu:(* (seekthesimple.com)

Par atšķirību intensitātē var liecināt arī pats izteikums – 3.25a vārdos atspoguļota vilšanās, 3.25b – izteikts žēlums. 3.25a piemērā emocijzīme aizstāj daudzpunkti vai izsaukuma zīmi (*vilšanās mazliet... vai vilšanās mazliet!*). 3.25b piemērā emocijzīme aizstāj punktu (*PalubomY paliks, man zel Ytho.*):

(3.25a) Šī #xfaktors epizode ir visgarlaicīgākā visas trešās sezonas laikā. Neviena neizķer, nav tās odziņas, tās spridzināšanas un visam pa vidu briesmīgi tērpi. vilšanās mazliet :((T_F_2)

(3.25b) PalubomY paliks, man zel Ytho:((#Xfaktors (T_F_3)

Negatīvas emocijas marķētas arī ar semikolu un apaļo iekavu. Tā paustas bēdas, vilšanās:

(3.26) Pūsis nepiekrīt abortam! ;(;(;((forums.dieviete.lv).

Emocijzīme, kas sastāv no kola un apaļās iekavas, lietota arī emotīvā un references funkcijā, piemēram, dialoga replikas vietā, kā atbildi uz foruma komentāru nosūtot emocijzīmi. Vienlaikus paustas arī vārdos neizteiktas teksta autora emocijas:

(3.27) – Cūcenes ir labi,bet mērķtiecīga darba augļi ir saldāki!pie visa ir daudz jāstrādā!nopirkt krutu kātu vai eho ir mazākais!Svens bez gadžetiem ir tas pats kas šņabis bez alus!;D rezultātus mēs redzam!...reti kurš saprot cik vajag nervus un laiku, lai tās lietas ietu roku rokā!.. Ne asakas visiem un-prātīgi uz ledus!

– :) (copeslietas.lv)

Emocijzīmes :) un ;) lietotas **fātiskā funkcijā**, jo replikas beigās norāda uz autora vēlmi parādīt pozitīvu saziņas gaisotni. Kā norāda A. Džana, fātiskā funkcija palīdz adresātam precīzāk saprast adresanta attieksmi pret viņu un labāk izprast saziņas jēgu (Zhang 2020, 3). Ar emocijzīmēm žurnālos var vērsties tieši pie teksta adresāta, piemēram, izsakot aicinājumu lasītājiem (3.28). Arī šajā gadījumā emocijzīme aizstāj pieturzīmi izteikuma beigās, piemēram, punktu (*TAS VIENMĒR TONIZĒ.*):

(3.28) *PIEVIENO MAZLIET DRĀMAS! TAS VIENMĒR TONIZĒ :)* (Lilit, 2017b)

Arī bērnu un jauniešu auditorijai paredzētos žurnālos izmantotas emocijzīmes. Tās lietotas žurnāla komiksu sadaļā un citviet. Šis žurnāls rosina domāt, izzināt, informācija izklāstīta bērniem saprotamā valodā ar mērķauditorijai saprotamiem, saistošiem valodas un grafiskiem līdzekļiem, tāpēc arī saprotams, kāpēc tajā lietotas emocijzīmes – vieni no aktīvākajiem šo grafisko zīmju lietotājiem ir tieši jaunieši. Ar :) paustas pozitīvas emocijas, cerības uz labu iznākumu:

(3.29) *Es to izdarīšu... es beidzot saņemšos un viņu uzaicināšu satīties...*

Čau, Krista! Nāksi ar mani uz randiņu? :) (Ilustrētā Junioriem, 2017)

Šāds :) lietojums pamanīts arī interneta portālos (3.30) un sociālajās tīklošanās vietnēs (3.31a un 3.31b). 3.30 piemērā emocijzīme aizstāj izsaukuma zīmi (*Lai Tev veicās!*), bet 3.31b – punktu (*ja jau Y ir labi noveerteejis, tad vari buutdrosha, ka viss ir ok.*):

(3.30) *Gaišs, sirdsšķāsts cilvēks! Lai Tev veicās:)* (skaties.lv)

(3.31a) *Kad lieku veļu mazgāt vai žāvēt tā meita ir klāt un X tas tik ļoti interesē, ka pacēlu augstāk apskatīties, brālis arī atnāk un saka, ko jūs tur darat, es arī gribu un tā nu mums tapa oriģināls selfijs. :)* (I_F_1)

(3.31b) *X, kaa tu to recenziju sanjeemi- fakultaatee?ja jau Y ir labi noveerteejis, tad vari buutdrosha, ka viss ir ok:)* (F_F_1)

Kola un apaļās iekavas savienojums interneta portālos (3.32) un sociālajās tīklošanās vietnēs (3.33) lietots, lai mēģinātu mazināt tekstā pausto negatīvo informāciju:

(3.32) *Un to nāksies izjust (uz saviem maciņiem) visiem mums! Viss pārējais ir meli un atrunāšanās... :)* (tvnet.lv)

(3.33) *Bet nu būsim reāli, Y tāpat aizies. :))) #xfaktors* (T_F_1)

Arī preses izdevumos ar emocijzīmi mainīta emociju gamma – no negatīvām uz pozitīvām emocijām:

(3.34) *Vienmēr pasmaidu, kad dzirdu radio reklāmā tekstu "BMW tikai par 59.000 eiro..." :)* (Vakara Ziņas, 2017b)

Līdzīgā funkcijā lietota arī emocijzīme, kas sastāv tikai no vairākām apaļajām iekavām. Iespējami divi varianti – 1) teksta autors steigā aizmirsis pievienot kolu pirms iekavām vai 2) šī emocijzīme ir viena no :) variācijām. Tas redzams vairākos interneta portālos. Arī 3.35a piemērā emocijzīme lietota tekstveides funkcijā, jo aizstāj punktu vai vairākas izsaukuma zīmes (uzmanības pievēršanai) izteikuma beigās (*dabaszāze Latvijas iedzīvotājiem sadārdzināsies divas reizes.* vai *dabaszāze Latvijas iedzīvotājiem sadārdzināsies divas reizes!!!*):

(3.35a) *dabaszāze Latvijas iedzīvotājiem sadārdzināsies divas reizes))))* (delfi.lv)

(3.35b) *Kurš nepiekrīt, lai PIRMAIS met man ar akmeni!)))* (pietiek.com)

Emuāros ar :) atspoguļota laipnības izrādīšana. Jo vairāk iekavu aiz kola, jo lielāks prieks:

(3.36) *man interesees cena un ko tieshi tu piedaavaa ! :)))* (Emuāri)

Fātiskā funkcijā lietots arī semikola un iekavas savienojums. Šāds emocijzīmes lietojums konstatēts gan interneta portālu komentāros (3.37), gan emuāros (3.38). Arī 3.37 piemērā var konstatēt emocijzīmes lietojumu tekstveides funkcijā (emocijzīme izsaukuma zīmes vietā – *Veiksmi visiem dalībniekiem!*):

(3.37) *Esi tikpat feins un piezemēts,tad balss skan patīkami ausīm.Veiksmi visiem dalībniekiem;)* (skaties.lv)

(3.38) *Ja patika mans tests, iesaki to saviem draugiem, man tas ir būtiski! ;)* (pipars.lv)

Kola vai semikola un apaļās iekavas savienojums lietots arī emuāra (3.39) vai foruma (3.40) virsrakstā. Ar :) pauž prieku, bet ar ;) – pasmaida un piemiedz aci. Teksta autors, vēloties uzturēt labas attiecības ar adresātu, raksta tam saistošā un saprotamā valodā:

(3.39a) *Anketiņa :) (maminuklubs.lv)*

(3.39b) *bērniņa plānošana :) (calis.delfi.lv)*

(3.39c) *Kad lingvistiskās ainavas pētījumi ierosina citus lingvistiskās ainavas pētījumus ;) (pilsetuteksti.blogspot.com)*

(3.40) *Meitenes, lūdzu Jūsu palīdzību. ;) (forums.dieviete.lv)*

Ar semikola un apaļās iekavas savienojumu arī prozas tekstos mēdz attēlot smaidu un piemiegtu aci. Šajā piemērā tekstveides funkcijā emocijzīme varētu aizstāt jautājuma zīmes un izsaukuma zīmes savienojumu (*Varu jau citreiz arī tev piezvanīt?!):*

(3.41) *Varu jau citreiz arī tev piezvanīt ;) (Bumbiere 2022, 44)*

Arī ar semikola un iekavas savienojumu var mīkstināt tekstā pausto ironiju, sarkasmu. Šajā piemērā emocijzīme tekstveides funkcijā varētu aizstāt jautājuma zīmes un izsaukuma zīmes savienojumu, jo teikums uztverams gan kā izsaukuma teikums, gan kā jautājuma teikums (*Vai tas tik nav zelta vērts atklājums?!),* jo ar jautājuma zīmi norāda uz jautājumu, bet izsaukuma zīmi – uz emocijām:

(3.42) *Bet ko par zeltu , ejot cauri Stokholmas centram , Gustavs sauc , mamma skaties , mikīpele pīpē !! Vai tas tik nav zelta vērts atklājums ;) (Emuāri)*

Emocijzīmes sastāv arī no **pieturzīmēm un alfabēta burtiem**. Arī šī tipa emocijzīmes var lietot dažādās funkcijās, piemēram, **emotīvā funkcijā**. Ar burta D un kola savienojumu var paust ironiju un smieklus (UD 1999–2020). Šī emocijzīme attēlota dažādi – ar kolu starp katru D burtu (:D:D) vai kolu un vairākiem D burtiem (:DDD). Jo vairāk D burtu, jo spēcīgākas emocijas (skaļāki smiekli) izteiktas. Līdzīgi kā no pieturzīmju savienojumiem veidotās emocijzīmes, arī šī tipa emocijzīmes var lietot tekstveides funkcijā, jo tās aizstāj teikuma beigu pieturzīmi, piemēram, izsaukuma zīmi (*Zinu, ka šī tēma šobrīd ir kaitinoša!*) vai punktu (*Domāju, ka pasniedzējs Y ne tas sliktākais variants bijis.*):

(3.43a) *Zinu, ka šī tēma šobrīd ir kaitinoša :D:D:D (F_F_2)*

(3.43b) *Domāju, ka pasniedzējs Y ne tas sliktākais variants bijis :DDD (F_F_2)*

Šo emocijzīmi (:D) lieto arī aiz iekavās ievietota iestarpinājuma. Papildinformācija no pārējā teksta nošķirta ar iekavām:

(3.44a) *Lai radītu dēliem piemērotu vidi, pirms kāda laika sākām arī pārvērtības zēnu istabā (kas, protams,neiet tik ātri, kā cerēts :D), bet jebkurā gadījumā – ir telpa, kuru*

pamazām iekrāsojam kosmosa noskaņās, jo šī mūsu dēļiem ir pamata interese, nu jau var teikt – vairākus gadus. (viensplusviens.lv)

(3.44b) *tumšās vakardienas gaišākā daļa jeb siltas ievārījuma maizītes ar kafiju pa taisno no pannas (pa taiso no pannas bija maizītes, bet kafija no krūzītes :D).* (naskoties.com)

Arī forumu virsrakstos lietots kola un D burta savienojums (skaļi smieklī atspoguļoti jau virsrakstā):

(3.45) *Labs vārds :D:D:D* (forums.dieviete.lv)

Kola un D burta savienojums lietots arī prozas tekstos. Šī emocijzīme papildina tekstu, attēlo smieklus runas plūsmā. Arī prozas tekstos emocijzīme lietota tekstveides funkcijā, aizstājot teikuma beigu pieturzīmi, piemēram, izsaukuma zīmi (*Tas vispār bija konfidenciāls!*):

(3.46) *Zinu to video. Tas vispār bija konfidenciāls :D Bet nu labi. Man bija nereāli jautri.* (Bumbiere 2022, 44)

Kola un D burta savienojums tiek lietots kopā ar citām pieturzīmēm, piemēram, defisi, lai attēlotu lielus smieklus. Rietumu tipa emocijzīmē *:-D* kols attēlo cilvēka acis, defise – degunu, bet D burts – platu smaidu:

(3.47) *Diez Y raudās, kad viņu no #xfaktors izpederēs? :-D (T_M_2)*

Emocijzīmi var veidot arī semikols un D burts (*:D*), attēlojot mirkšķināšanu (UD 1999–2020). Šī emocijzīme lietota emotīvā funkcijā, jo tā palīdz pausta teksta autora emocijas un attieksmi un smieklus. Emocijzīme lietota arī tekstveides funkcijā, jo aizstāj punktu (*Un pat garšīgs.*) vai izsaukuma zīmi (*Un pat garšīgs!*) teksta vienības beigās:

(3.48) *Kā jau visiem bērniem (vairumam noteikti) ūdens ir viens no labākajiem sabiedrotajiem. Ja mammai vien ir pacietība un izturība pēc tam visu slaucīt, tad ūdens darbi ir paši jautrākie, ko kopā ar bērnu var darīt. Vasarā sākām ar kartupeļu mazgāšanu. Jautrs pasākums! Un pat garšīgs;D* (darbotiesmajas.wordpress.com)

Kola un burta P savienojums (*:P*) apzīmē smieklus un izbāztu mēli; šī grafiskā zīme norāda uz ironisku attieksmi, nosodījumu (UD 1999–2020):

(3.49) *ei, labāk neprasi!:P aizliegtā tēma:D...* (F_F_3)

Kols lietots savienojumā ar O burtu. Tā izteikts pārsteigums:

(3.50) *UNIKUMS!!! :o* (forums.dieviete.lv)

Šī tipa emocijzīmes lietotas arī **fātiskā funkcijā**, lai paustu teksta autora attieksmi un uzturētu labas attiecības ar ziņas saņēmēju. Vienā tekstā var būt vairākas emocijzīmes pēc kārtas:

(3.51) Čau ! Es lasu tavu blogu ! " : D : D : D : D Un es pretī : " Hei ! Paldies !... (Emuāri)

Kola un D burta savienojums lietots arī interneta portālu komentāros. Nereti emocijzīme lietota aiz katras teksta vienības. Iespējams, ka autoram teksts bez emocijzīmēm šķiet pārāk neitrāls, sarunas biedram grūti uztverams. Arī šajā piemērā :D aizstāj pieturzīmes tekstā, piemēram, komatu starp teikuma daļām vai punktu teikuma beigās (*Vieniem 25% otriem 75%. idzivotaju skaits vienads. vai Vieniem 25% otriem 75%, idzivotaju skaits vienads.*):

(3.52) Petručio ,paskaidro ko tie arkartas noteikumi nozime ? :D Salidzinasim DAR ar UK ? :D Vieniem 25% nopoteti otriem 75% :D idzivotaju skaits vienads :D (delfi.lv)

Fātiskā funkcijā aiz foruma virsraksta (3.53a–3.53c) un aiz foruma (3.54) vai interneta portāla komentāra (3.55) lietots arī kola un P burta savienojums, kola un O burta savienojums, kā arī citi pieturzīmju (3.54) un pieturzīmju un burtu savienojumi (3.55). Ar :-O attēlo pārsteigumu, bet ar ;-)))) – mirkšķināšanu (UD 1999–2020). Ar kolu attēlo cilvēka acis, o – muti, bet) – zodu vai vaigus (3.55). Reizēm virsrakstos trūkst atstarpes starp emocijzīmi un tekstu (3.53c):

(3.53a) sveiciens :p (forums.dieviete.lv)

(3.53b) Mobilo/datoru remonts un bildes :O (forums.dieviete.lv)

(3.53c) matu saknīte melna:-O (forums.dieviete.lv)

(3.54) p.s. copmanji uz gruntenēm mūsu ciema pusē vairs nesēž jau apm 2 ned, tātad tur sēž. otsos Petrovichs ar savu [čomu biedru Oblomavu ;-)))) (copeslietas.lv)

(3.55) nukā tak rakstīts, ekonomikas atkopšanai pēc kovid krīzes, pilnībā loģisks arguments manuprāt :o) (tvnet.lv)

Ja emocijzīme aizstāj dialoga repliku, tā lietota **references funkcijā** gan prozas tekstos (3.56), gan forumos (3.57). (.)(.) līdzinās austrumu tipa emocijzīmei, ar iekavām un punktu attēlojot vaļā atvērtas acis:

(3.56a) Gatis: “Ak tā. Izdomāšu tad citu vārdu. Bēdz no manis laikam.”

Es: “Nē, taupu kredītu.”

Gatis: “Varu jau citreiz arī tev piezvanīt ;)”

Es: “:D”

Gatis: “Izvairīgā ;)” (Bumbiere 2022, 44)

(3.56b) “Tu guli?” raksta Liene, un sarunu portāls “Pandoras lāde” ir vaļā. Man šķiet, pat īsziņās viņai ir skaists rokraksts...

“(.)(.),” es atbildu. Tas nozīmē, ka manas acis ir plati vaļā un es mazliet smaidu.

“:D” *Liene smejas.* (Bugavičute-Pēce 2019, 129)

(3.57) – *Domāju, ka 90% copmaņu nespēj novērtēt šīs smalkās nianses, tik gudri māj ar galvu un slavē.*

– :D :D :D (copeslietas.lv)

Tekstā pozitīvu emociju un attieksmes paušanai lietotas arī citas emocijzīmes, kuras veido **dažādu grafisko zīmju savienojumi**. Zvaigznītes savienojums ar kolu lietots arī iekavās aiz iestarpinājuma. Teksta autore nosūta skūpstu savam vīram:

(3.58) *Jau kādu laiku vēlējos iegādāties ierīci, ar ko būtu iespējams pagatavot dārzenu nūdeles, un beidzot pie tās arī tiku (paldies, vīram :*)*. (piektdiena.com)

:* lietota arī references funkcijā, aizstājot dialoga repliku un skūpstu:

(3.59) [..] *Mīlestība blīn. Arī tā ir akla.*

“:*” (Bugavičute-Pēce 2019, 135)

Emocijzīmes prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos lietotas emotīvā, fātiskā, references un tekstveides funkcijā. Emocijzīmju lietojums konatīvā funkcijā šajos tekstos netika konstatēts. Emotīvā funkcijā emocijzīmes palīdz paust emocijas un attieksmi, fātiskā funkcijā radīt pozitīvu saziņas gaisotni. References funkcijā tās aizstāj dialoga repliku, bet tekstveides funkcijā – pieturzīmi teksta vienības beigās. Visvairāk emocijzīmes lietotas elektroniskajos saziņas līdzekļos, diezgan daudz to ir arī publicistikā (žurnālos, retāk avīzēs), pavisam nelielā skaitā tās sastopamas prozas tekstos. Tās izmantotas elektronisko saziņas līdzekļu tekstu ierakstos, komentāros un virsrakstos.

No emocijzīmēm veidotam vēstījūmam jābūt saprotamam visiem sociālo tīklu lietotājiem. Cilvēkiem, kas ikdienā saziņai izmanto emocijzīmes, nevajadzētu rasties grūtībām ar to saprašanu – zīmju atšifrēšanu. Savukārt cilvēkiem, kas neizmanto visas digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, reizēm varētu rasties grūtības ar zīmju nozīmes atklāšanu (to varētu uzskatīt par lieku teksta izraibināšanu). Kā liecina ekscerpētais materiāls, emocijzīmes pilnībā nespēj aizstāt visu rakstīto tekstu. Saziņa joprojām iespējama arī bez tām.

3.4. Reālijzīmes

Reālijzīmju un teksta attieksmes ir divējādas, jo šīs grafiskās zīmes gan dublē, gan papildina tekstu. Ja teksts ir neitrāls, ar reālijzīmēm var parādīt pozitīvu attieksmi. Savukārt, ja pašā tekstā jau paustas pozitīvas emocijas, piemēram, prieks, reālijzīmes dublē emocijas. Reālijzīmes tekstā lieto dažādās funkcijās, piemēram, **emotīvā funkcijā**. Sieviešu auditorijai

paredzētajā žurnālā „Lilit” reālijzīmi tekstā var izmantot kā emocionālas papildinformācijas rādītāju. Ar 😊 attēlots prieks (EP):

(3.60) *Rituāls notiek tūkstoš zvaigžņu mirdzumā īpaši tam atvēlētā istabā. Tūkstoš un viena nakts tiek ieteikta kopā ar partneri.* 😊 (Lilit, 2017c)

Daudz retāk nekā publicistikā vai ikdienas saziņā ar mobilā telefona vai datora starpniecību, reālijzīmes var tikt lietotas prozas tekstā. Reālijzīmes lietotas, citējot tekstu no īsziņas mobilajā telefonā. Šī reālijzīme īsziņas tekstā norāda arī uz ironisku attieksmi:

(3.61a) *Man nav savējo, tāpēc paciešu.* 😊 (Krilova 2021, 34)

(3.61b) *Čau! Kas tad nu? Tu prasi man padomu?* 😊 (Krilova 2021, 57)

3.61a un 3.61b piemērā reālijzīmes papildina tekstu, atspoguļo emocijas. Bez konteksta emocijas skaidri var nebūt nolasāmas:

* *Man nav savējo, tāpēc paciešu.*

* *Čau! Kas tad nu? Tu prasi man padomu?*

Prozas tekstā emociju pastiprināšanai lietotas arī trīs reālijzīmes pēc kārtas:

(3.62) *Nēēēēē, neko es necepsu! Lai zinu, kā apgērbties.* 😊 😊 😊 (Krilova 2021, 269)

Prozas tekstos emociju attēlošanai lietotas vēl citas reālijzīmes, piemēram, ar 😊 attēlots prieks vai jautrība (EP) (3.63a un 3.63b)), ar 😏, ka kāda persona ir pievilcīga (EP (3.63c un 3.63d)), ar 😊 – joku, flirtu, pozitīvu attieksmi (EP) (3.63d un 3.63e)), ar 🤔 – smieklus (EP) (3.63f), ar ☐ attēlo sajūsmu, priecīgu notikumu (EP) (3.63g). Kā redzams, 3.63b piemērā reālijzīmes var būt izvietotas arī teksta vienības sākumā. Teksta autors vispirms pasmejas, tad turpina dialoga repliku:

(3.63a) – *Nu, nu, ko saliki?*

– *Kā – ko?! Naudu.* 😊 *Nē, nē.*

Mīlestību, laimi, blaaa blaaaa blaaaa... (Krilova 2021, 6)

(3.63b) – 😊 *Kā tad, skaidra lieta!*

– 😊 *Nuja!* (Krilova 2021, 6)

(3.63c) *Pag, tā nedrīkst – bla bla blaa. Pati teici, ka jāliek konkrēti. Ja uzlīmēsi tikai pliku sirsniņu, domādama dabūt mīlestību, Krisa Evana vietā tiks pie Markusa Rivas. Jāliek ļoti konkrēti! Pati man teici!* 😊 (Krilova 2021, 6)

(3.63d) – *Ā, nu laikam. Es gan tā nevarētu.*

– *Es varu.* 😊

– *Labi, labi. Tas ir, kamēr tev nav savējā.* 😊 (Krilova 2021, 14)

(3.63e) – *Brrr, kā man šitie tekstiņi uzden... rrr!*

– *Vēlāk sapratīsi.* 😊 *Keitija jums šonedēļ ir?* (Krilova 2021, 34)

(3.63f) *Una: Nauda beidzas, ja?*

Linda: Jā. 😊 🙌 😊 (Krilova 2019, 159)

(3.63g) *Una: Čiu!*

Linda: Atā! □ (Krilova 2019, 160)

Reālijzīmes lietotas arī žurnālos, kas paredzēti bērniem. Teksta autors sarunājas arī lasītāju viņam saprotamā valodā. Ar 😊 pauž patiesu laimi un siltas, pozitīvas jūtas, bet ar 😬 – pārsteigumu (EP). Līdzīgi kā emocijzīmes, arī reālijzīmes lietotas tekstveides funkcijā, jo palīdz organizēt tekstu, aizstājot pieturzīmi teksta vienības beigās. M. Danesi šādu reālijzīmju lietojumu sauc par reālijzīmēm pieturzīmju funkcijā, jo tās norāda uz pārrāvumiem (pauzēm) runas plūsmā, aizstājot komatu teksta vienības vidū, vai nobeigumiem runas plūsmā, aizstājot punktu teksta vienības beigās (Danesi 2017, 105):

(3.64a) *Novērtē tuvos sev apkārt un neaizmirsti pateikt paldies! Par ko? Par to, ka viņi ir tavā dzīvē* 😊 (Ilustrētā Junioriem, 2021)

(3.64b) *Braucot rodas troksnis, tāpēc izmantot austiņas un mikrofonus ir ērtāk nekā savā starpā sablaustīties* 😊 (Ilustrētā Junioriem 2023)

(3.64c) *Tas ir vairāk nekā divas reizes aizlidot uz Mēnesi turp un atpakaļ* 😬 (Ilustrētā Junioriem, 2021)

3.64a un 3.64b piemērā bez reālijzīmes emocionālā ziņā nekas daudz nemainītos, izteikuma beigās noderētu izsaukuma zīme (3.64a) vai punkts (3.64b):

* *Novērtē tuvos sev apkārt un neaizmirsti pateikt paldies! Par ko? Par to, ka viņi ir tavā dzīvē!*

Braucot rodas troksnis, tāpēc izmantot austiņas un mikrofonus ir ērtāk nekā savā starpā sablaustīties.

Savukārt, 3.64c piemērā reālijzīme papildina tekstā pausto, tas palīdz atspoguļot pārsteigumu. Bez konteksta emocijas nav skaidri nolasāmas, jo teksts pats par sevi ir neitrāls:

* *Tas ir vairāk nekā divas reizes aizlidot uz Mēnesi turp un atpakaļ!*

Līdzīgi kā emocijzīmes, arī reālijzīmes var būt daļa no izteikuma, jo ievietotas izteikumā pirms beigu pieturzīmes:

(3.65) *Taču atceries, ka zobus labāk iztīrīt arī pēc pirmās ēdienreizes* 😊. (Ilustrētā Junioriem 2023)

Publicistikā izklaides sadaļā mēdz ievietot anekdotes. Tās no pārējā teksta mēdz nodalīt ar reālijzīmēm, it kā parādot, ka tūlīt sekos kas smieklīgs. Šādi reālijzīmes lēnām sāk ienākt arī laikrakstos. Ar 😊 pauž prieku, labu noskaņojumu vai humoru (EP). Tātad – anekdošu nodalīšanai no pārējā teksta izvēlētas atbilstošas reālijzīmes:

(3.66) 😊 😊 😊

Bijušais žonglieris gandrīz noveda līdz infarktā savus pudeles brāļus.

😊 😊 😊

– *Sakiet, vai šī ir jūsu automašīna?*

– *Daļēji!*

– *Tas ir kā?*

– *Tas ir tā, ka reģistrēta uz sievas vārda, brauc ar to dēls, dažreiz meita aizbrauc līdz pilsētai, bet, ja salūst, tad tā ir mana.*

😊 😊 😊 (Druva, 2021c)

Ja sākotnēji interneta portālu komentāros tekstam tika pievienotas emocijzīmes, kas sastāv tikai no pieturzīmju un burtu kombinācijām, tad tagad redzams, ka arī šajā elektroniskajā saziņas līdzeklī tiek lietotas reālijzīmes, kas vizuāli atgādina cilvēka seju. Šādi iespējams izteikt gan pozitīvas, gan negatīvas emocijas un attieksmi. Ar 😊 atspoguļo smieklus līdz pat asarām, 😊 norāda uz pārliecinātību, bezrūpību, kaut ko lielisku, 😊 – ironiju, sarkasmu, joku vai muļķību (EP). Arī šajos piemēros konstatēta pieturzīmju tekstveides funkcija teksta vienības beigās (Viktors.; *Pie reizes, lai neaizmirst pastīties spogulī un konstatēt, ka atspūlgā joprojām ir redzams mērkaķis!; Jebkurš no viņiem ir pelnījis uzvaru, bet es par Grētu.; Nepatīkama, ļoti nepatīkama sieviete Džemma=Linda!;*

(3.67a) Viktors 😊 (skaties.lv)

(3.67b) *Pie reizes, lai neaizmirst pastīties spogulī un konstatēt, ka atspūlgā joprojām ir redzams mērkaķis* 😊 (pietiek.com)

(3.67c) *Jebkurš no viņiem ir pelnījis uzvaru, bet es par Grētu* 😊 (skaties.lv)

(3.67d) *Nepatīkama, ļoti nepatīkama sieviete Džemma=Linda* 😊 (skaties.lv)

3.67a piemērā bez konteksta vai reālijzīmes emocijas būtu grūti nolasāmas: * Viktors. Savukārt nākamajos trīs piemēros reālijzīmes dublē izteikuma emocionāla saturu – 3.67b

rakstītājā tekstā atspoguļoti smieklī par kādu personu, 3.67c izteikts atbalsts „X Faktora” dalībniecei, bet 3.67d – paustas negatīvas emocijas (ironija, sarkasms):

* *Pie reizes, lai neaizmirst pastīties spogulī un konstatēt, ka atspūlgā joprojām ir redzams mērkaķis*

* *Jebkurš no viņiem ir pelnījis uzvaru, bet es par Grētu*

* *Nepatīkama, ļoti nepatīkama sieviete Džemma=Linda*

Reālijzīmes lietotas arī *Facebook* sarakstē – tiešsaistes tērzētavā. Ar 😞 izsaka skumjas, vilšanos (EP). Arī šajā piemērā reālijzīme lietota tekstveides funkcijā, piemēram, aizstājot izsaukuma zīmi teikuma beigās (*Esmu vnk ta iejutusies seit ka neredzu sev nakotni Latvija!*):

(3.68) *Esmu vnk ta iejutusies seit ka neredzu sev nakotni Latvija* 😞 (F_F_12)

Vienā teksta vienībā var būt viena vai vairākas reālijzīmes. Ar 😊 atspoguļo jautrību, muļķību, joku, 😄 – lielus smieklus, bet ar 😏 – smieklus, ironiju (EP). Šeit un turpmākajos piemēros (piemēram, 3.69b–3.70) reālijzīmes lietotas arī tekstveides funkcijā, aizstājot teikuma beigu pieturzīmi:

(3.69a) *Jo sekta tā lika.* 😊 (forums.dieviete.lv)

(3.69b) *Par to nezīnu, bet nesen iepirkos līdzīgā - Coquette showroom vai kaut kā tā. Laikam tajā brīdī pēc pastaigas bija galīgi atsalis deguns un nejutu to, ka kleitas paduses nu traki smird pēc sviedriem, kāda no iepriekšējām mērītājām bija labi iesvīdusi* 😄 *Plus vēl mājās nopirktajai kleitai pamanīju atirušu vīli. Tāda man pieredze* 😊 (forums.dieviete.lv)

Arī vienā foruma komentārā var būt lietotas vairākas reālijzīmes. Ar 🙄 apzīmē apjukumu, aizkaitinājumu, 😊 pozitīvismu, prieku (EP):

(3.70) *Esmu pie viņas šo to nopirkusi, cenas neteiktu, ka lētas, tādas pašas kā veikalos, bet drēbēm gan kvalitāte ir slikta, ādas jakai āda ātri sāka dīrāties nost, džemperī ātri bumbulēties, kostīmi visi ar diegiem un ļoti ātri izstaipījās, bet, kad atradu daudzas tādas pašas mantas aliexpresī, tad sirsniņa vēl vairāk iesāpējās* 🙄 *Kad gāju pie viņas tad attieksme ne pārāk, iedeva uzmērīt un aizgāja darīt savas lietas, ne uzprasīt kā der vai patīk, tik apmēram samaksā un ej projām, netraucē* 😄 (forums.dieviete.lv)

Reālijzīmes var atrasties iekavās aiz iestarpinājuma. Tā iespējams sniegt papildinformāciju par iepriekš pausto ne tikai vārdiski, bet arī grafiski, attēlojot smieklus (3.71 un 3.72) vai ironisku attieksmi (3.73):

(3.71) *Elīna šķiet diezgan neizglītota un tukša meitene, kas neko citu par “ei, meičiņas, kādas man seksīgas kleitiņas,uuu...” nemāk 😊 Tā iemesla (un mega uzaču dēļ 😊) atsekoju viņai IG. (forums.dieviete.lv)*

(3.72) *Izvēloties vietu, kur šaut, pārlicinies, ka tas ir droši un nevienam (protams, izņemot mērķi 😊) netrāpīsi. (Ilustrētā Junioriem 2023)*

(3.73) *Domāju, ka nav tādas labas vai sliktas mūzikas (daudzi nepiekrītis 😊), uzskatu, ka katra veida mūzikai ir sava auditorija un savs klausītājs. (Kivičs 2011, 108)*

Aiz iestarpinājuma ievietota reālijzīme 😊, kas norāda uz neveiklību, spriedzi (EP):

(3.74) *Sakuļ olas (talkā droši ņemam bērņus, manam jaunākajam dēlam (1g. 10mēn.) nu ļoti patīk olas šķaidīt 😊), pieber klāt vaniļas cukuru, kanēli un cukuru (kārtīgu porciju), visu samaisa. (F_F_20)*

Vienlaikus tekstā var lietot gan no interpunkcijas zīmēm veidotās emocijzīmes, gan reālijzīmes. Tā, iespējams, tiek pastiprināta emocionalitāte. Reālijzīme aizstāj izsaukuma zīmi vai kolu (*Līgo, Līgo, Līgo!; Šodien saņēmu diplomdarba recenziju no pasniedzēja Y.*):

(3.75a) *Līgo, Līgo, Līgo 😊(:)))))))))) (F_F_2)*

(3.75b) *Šodien saņēmu diplomdarba recenziju no pasniedzēja Y 😊(:)))))))))))))) (F_F_2)*

Reālijzīmes lieto arī **fātiskā funkcijā**, lai norādītu uz teksta autora attieksmi un uzturētu labas attiecības ar ziņas saņēmēju. 3.76a piemērā tekstā pausta ironiska attieksme, ar reālijzīmi mēģināts mazināt negatīvo toni, 3.76b un 3.76c piemēros norādīts uz pozitīvu attieksmi pret adresātu. 3.76a piemērā reālijzīme lietota tekstveides funkcijā, jo aizstāj teikuma beigu pieturzīmi (*Ceru, ka jūs abas lieliski pavadāt laiku!*):

(3.76a) – *Ai, kas tad tas? Par mums domā! – Grendzene iesaucas un saldēdienam piebāž man pie sejas savu tālruni. Ienākošā SMS. Grendzenei. No Normunda. „Ceru, ka jūs abas lieliski pavadāt laiku 😊” (Eņģele 2016, 135)*

(3.76b) *Labs rīts Jauna gāda! Kad man ir izredze tevi satikties? 😊*

Labs rīts! 😊 Šovakar? (Krilova 2021, 269)

(3.76c) *Paldies par lieliskajām dejām! 😊 (Krilova 2019, 32)*

Ja tekstā nebūtu reālijzīmes, nekas emocionālā ziņā nemainītos, jo īsziņas tekstā jau pausta pozitīva attieksme:

* – *Ai, kas tad tas? Par mums domā! – Grendzene iesaucas un saldēdienam piebāž man pie sejas savu tālruni. Ienākošā SMS. Grendzenei. No Normunda. „Ceru, ka jūs abas lieliski pavadāt laiku”*

* *Labs rīts Jauna gāda! Kad man ir izredze tevi satikties?*

Labs rīts! Šovakar?

* *Paldies par lieliskajām dejām!*

Šī reālijzīme lietota arī aiz foruma virsraksta:

(3.77) *Skaistas čībiņas....ar manu roku siltumu un sirsniņas mīļumu darinātas!* 😊

(sieviesuklubs.lv)

Arī šajā gadījumā bez reālijzīmes varētu iztikt, jo emocionālā papildinformācija (prieks, sajūsma, pozitīva attieksme) jau ir iekļauta tekstā:

* *Skaistas čībiņas... ar manu roku siltumu un sirsniņas mīļumu darinātas!*

Reālijzīmes īsziņas tekstā dublē informāciju – bučas atspoguļotas gan vārdiem, gan ar reālijzīmēm teksta vienības beigās:

(3.78a) *Labi.* 😊 *Bučas tev! Izbaudi mieru, kamēr vari!* 😊 😊 😊 (Krilova 2021, 35)

(3.78b) *Izjūtu milzu mīlestību. Paņemu telefonu un nešauboties atbildu.*

Mammu, paldies! 😊 😊 😊 *Bet mums vēl ir kolikas!* (Krilova 2021, 136)

(3.78c) *Sorrī, nedaudz kavēšu. Mazgāju matus, ģērbjos un tad jau braucu!! Bučas jums, un nesāciet lielās klačas bez manis!!* 😊 😊 (Krilova 2019, 4)

Facebook sarakstē 😊 var liecināt par joku, flirtu, slēptu nozīmi, rotaļīgumu, sirsniņu, ironiju u. tml (EP). Šajā gadījumā attēlota sirsniņa, jo ar reālijzīmi tiek norādīts uz teksta autora attieksmi un uzturētas labas attiecības ar ziņas saņēmēju:

(3.79) *Čau!* 😊 *Man iet labi, daudz mācos, kā tev?* 😊 (F_F_17)

Reālijzīmes lietotas arī emuāros – ar ☐ attēlota mīlestība (EP). Šajā gadījumā ar reālijzīmi, iespējams, mēģināts izveidot ciešāku kontaktu, sirsniņu draudzību ar citām topošajām māmiņām:

(3.80) *Bet laikam jau šīs sajūtas ir tikai normālas, un es ticu, ka ne tikai es tā jūtos, bet arī citas grūtnieces* ☐ (maminuklubs.lv)

Ar 🙄 norāda, ka viss ir kārtībā, ar 😊 norāda uz pozitīvu attieksmi pret sarunas biedru (EP). Kā redzams piemērā, reālijzīmes aizstāj pieturzīmi teksta vienības beigās (piemēram, šādi: *Tāpēc,ka bils geits bija ZIEDOJIS EKSPERIMENTĀLAS VAKCĪNAS Āfrikai!!!*):

(3.81) *Tāpēc,ka bils geits bija ZIEDOJIS EKSPERIMENTĀLAS VAKCĪNAS Āfrikai!* 🙄 😊

(jauns.lv)

Reālijzīmes attēlo ne tikai cilvēka seju, bet arī dažādas ķermeņa kustības – uz augšu paceltus pirkstus vai roku. Tā tiek pievērsta lasītāju uzmanība un norādīts uz teksta autora

attieksmi. 3.82b piemērā reālijzīme varētu aizstāt punktu (*Ierosinu te parunāties par visiem aktuālo tēmu.*):

(3.82a) *Tiessi taa, visiem cilveekiem pamataa ir nauda,* 🤔 *bez taas nekaadiigi nevar iztikt.*
(mammamunteti.lv)

(3.82b) *Ierosinu te parunāties par visiem aktuālo tēmu* 😊 (iauto.lv)

Negatīvas emocijas, piemēram, bēdas un vilšanās atspoguļotas ar 😞 (EP). Šajā piemērā reālijzīme lietota gan emotīvā funkcijā, jo atspoguļo emocijas un attieksmi, piemēram, bēdas, vilšanos, gan references funkcijā, jo aizstāj vārdus, teikumus:

(3.83) – *Vāks. Tizlenis viņš ir!!*

Sorī. Bez emocijām.

Tulkojuma beigas.

– 😞 (Krilova 2021, 134)

Ja iekavās atrodas reālijzīme bez iestarpinājuma, tā lietota **references funkcijā**. Vārdos izsakāmu saturu aizstāj grafiska zīme. Ar šo reālijzīmi attēloti smieklī (EP):

(3.84) *sodien vistas maltaas galjas tako veselīgajaa versijaa, ar pilgraudu tortillaam, avocado, papriku un citiem njam njam daarzenjiem. Super gardi, mazliet veseliigi* (🍴) *un visi prieciigi!* (calis.delfi.lv)

Ar šīm grafiskajām zīmēm ne tikai papildina, bet arī aizstāj visu vai gandrīz visu rakstīto tekstu. Tiek izmantota specifiska neverbālās komunikācijas sistēma, kur kā rakstzīmi lieto piktoqrammu, tādējādi veidojas stāsts zīmējumos. Šāds grafisko zīmju lietojums konstatēts sociālajās tīklošanās vietnēs *Instagram* un *Facebook*, kur viss komentāra teksts vai fotogrāfijas apraksts aizstāts ar grafiskām zīmēm (3.85). Šādi grafiskā veidā vienlaikus attēlo gan vienaldzību, gan prieku (EP), gan siltas sajūtas (EP). Arī prozas tekstos novērots šāds reālijzīmju lietojums – īsziņas teksts sastāv tikai no reālijzīmēm, kas teksta autoram palīdz paust negatīvas emocijas (3.86):

(3.85a) 😊😊😊😊😊😊😊😊😊😊😊😊 (I_M_1)

(3.85b) ✨✨✨✨😊😊😊😊 (F_F_3)

(3.86) – *Visu laiku uzbāžas, lai mēs darām kaut ko kopā. Mani tas tā besī! Un mans tētis brauks prom.* 😞😞😞😞😞😞😞😞

– 😞😞😞😞😞😞

Tas gan nav forši. Pavisam?

– *Es nezinu, man bail, ka jā.* 😞😞😞😞😞

– 😞😞😞😞😞😞

Uz kurieni?

– *Uz Angliju.*

– 😞😞😞😞😞😞

– *Mamma viņu spieda meklēt darbu.* 😞😞😞😞😞 (Krilova 2019, 228)

Lai norādītu, ka kaut kas ir labs vai lielisks, lieto reālijzīmi, kurā attēlots uz augšu pacelts īkšķis (EP). Šī grafiskā zīme izmantota *Facebook*, daloties ar ierakstu par izsludinātu konkursu kādā no lapām (3.87), un interneta portālu komentāros (3.88a un 3.88b). Interneta portālos references funkcijā lietotas vēl citas reālijzīmes, piemēram, ar 😏 norāda uz satraukumu (EP):

(3.87) 🙌 (F_F_4)

(3.88a) 🙌🙌🙌 (skaties.lv)

(3.88b) 😏 (skaties.lv)

Pie reālijzīmēm pieder arī citas grafiskās zīmes – simboli –, piemēram, sirsnīgas, kauss, medaļa u. tml., tos pievieno tekstam kā papildu elementus. Reālijzīmes var saturēt vairāk informācijas nekā minēts tekstā. Arī prozā citātos no īsziņas teksta konstatēts reālijzīmes lietojums references funkcijā. Ar sarkanu sirdi aizstāta dialoga replika, norādot uz pozitīvu, draudzīgu attieksmi pret ziņas saņēmēju:

(3.89) – *Nem par labu! Turies, mīļā! Drīz tu būsi māmiņa!*

– ❤️ [Paldies, mīļā!] (Krilova 2021, 57)

Ja runā par piedalīšanos sacensībās, teksta vienības beigās var pievienot medaļu vai kausu (3.90a). Mīļumu pauž ar sirsnīgu (3.90b):

(3.90a) *Turam īkšķus* 🏆🏆 (skaties.lv)

(3.90b) *Tu esi pats labākais, Tev viss izdodas* 🙌 *Tu uzvarēsi* ❤️ (skaties.lv)

Kā jau iepriekš tika minēts, sirdis var būt dažādās krāsās tostarp melnā (3.91). Ar to vienlaikus var attēlot gan skumjas, gan mīlestību (EP). Mušmires, kā zināms, ir indīgas. Tās varētu simbolizēt nāvi (3.92; interneta portāla rakstā ir informācija par kucēnu nonāvēšanu):

(3.91) *Ilgošanās un plānošana* ❤️ (maminuklubs.lv)

(3.92) *Mans mazais mīļai* ☠️ [mušmires] *mazuli! Vasaras vidū, gurķus plūcot, Muļķa gurķīšus, Vienreiz redzu – gurķos* ☠️ [mušmires] *mazulis guļ. Paņēmu visus gurķus, Arī muļķa* ☠️ [mušmires] *mazuli, Līdz ar citiem tirgū pārdošu tos.* (jauns.lv)

Grafiskās zīmes gan papildina, gan atkārto daļu no iepriekš minētās informācijas.

Runājot par dīzeli, kuru izmanto pārbraucienos, lieto automašīnas simbolu 🚗:

(3.93) *Rīga - Berlīne noteikti nebūs 11h gan. Tomēr jāpiekrīt, jaudīgs dīzēlis garākos pārbraucienos ir super, ir laba paša pieredze* 👍 🚗 (iauto.lv)

Ornamentālā funkcijā reālijzīmes izdaiļo tekstu, piemēram, 3.94 piemērā pievienotas stādu reālijzīmes teksta vienības beigās, 3.95a piemērā izmantoti dažādas produktu (biezpiena plācenis, siers, spināts) reālijzīmes un oranži kvadrāti receptes apraksta nodalīšanai. Aiz virsraksta redzamas trīs reālijzīmes, kas dublē virsrakstu. Vienlaikus emocijzīmes lietotas arī tekstveides funkcijā, jo aizstāj pieturzīmi, piemēram, punktu teksta vienības beigās (*visiem nepacietīgākajiem un zaļumu mīlošajiem dalos ar savu metodi, kā aši uzburt pavasari un nepilnu divu nedēļu laikā nonākt pie viszaļākajiem zirņu dīgstiem.*):

(3.94) *visiem nepacietīgākajiem un zaļumu mīlošajiem dalos ar savu metodi, kā aši uzburt pavasari un nepilnu divu nedēļu laikā nonākt pie viszaļākajiem zirņu dīgstiem* 🌱 🌱 🌱
🌱 🌱 🌱 🌱 (naskoties.com)

(3.95a) **BIEZPIENA PLĀCENĪŠI AR SIERU UN SPINĀTIEM** 🍞 🧀 🥦

Nepieciešams (8 gb., 2 porcijas):

🍞 180g biezpiena

🍞 70g siera

🍞 2 olas (M izm.)

🍞 Sauja spinātu

🍞 45g Smalkais muslis sēklu

🍞 25g kviešu miltu

🍞 Garšvielas, zaļumi

Pagatavošana:

◆ Traukā liek biezpienu, pievieno un samaisa ar olām, tad ar Smalko musli un miltiem. Pievieno garšvielas. Beigās iejauc sarīvētu sieru un spinātus, tos sagriež vai saplucina mazākos gabaliņos. Atstāj mīklu nedaudz savilkties (15-20 minūtes).

◆ Pannā uzkarstētā eļļā cep plācenīšus, ņemot ēdamkarotes daudzuma mīklu. Cep, līdz zeltaini brūniem. Pasniedz ar skābo krējumu, bezpiedevu jogurta, papildina ar svaigiem zaļumiem.

Labu apetīti! ◆ 🍞 ◆ (F_F_23)

3.95b piemērā izmantotas dzīvnieku un dabas reālijzīmes. Iespējams, ka tekstā pieminētais bērniņš ir tik mīļš kā lācis, tāpēc izmantota lāča reālijzīme, un ziedu reālijzīmes izmantotas, jo fotosesija notikusi vasarā. 3.95c piemērā izmantotas tikai lāču reālijzīmes. Arī šajā gadījumā jauki, mīļi cilvēki salīdzināti ar lāčiem (tāpēc izmantotas attiecīgās reālijzīmes). Iespējams, ka lāču reālijzīmes izvēlētas, jo fotosesija notika mežā. 3.95b un 3.95c piemērā reālijzīmes lietotas arī tekstveides funkcijā:

(3.95b) *Mazais, burvīgais Ralfs* 🐾

Katra fotosesija ir ļoti atšķirīga, būtu melots sakot, ka visi mazie ir mierīgi 🌸 Dažreiz paiet laiciņš līdz saproti, kā mazajam patīk vislabāk, kas viņu nomierina 🌸 Tā var būt mammas smarža, viena konkrēta poza, galviņas paijāšana, maiga runāšana, baltais troksnis, siltums, kārtīga puņča izvingrināšana un ir tādi, kas alkst mīlestību ik sekundi 🌸🌸🌸 Ja kādam šķiet mīlestību grib visi, ticiet man ir tādi, kas to grib īpaši vairāk 🌸 Lūk, tik ļoti dažādi! Un katram ir jāatrod sava pieeja 🌸 Vecākiem gan dažreiz šķiet esmu bērnu burve, bet patiesībā iztestēju visu iespējamo līdz saprotu, kas der vislabāk 🌸 (I_F_8)

(3.95c) *Tik, tik, nu ļoti, ļoti burvīga ģimene* 🐾

Viņi man atgādina vasaru 🐾 Kad gājām manā gala pastaigā uz mežu, viņi izvēlējās iet bez apaviem, tur sajutu tādu burvību - sajust vasaru 🐾 Un meitenes savās zilajās, vieglajās vasaras kleitiņās un visi smaidīgi, tik ļoti mīloši 🐾 Pietrūks jau tā vasara, bet prātu jau lēnām aizpilda Ziemassvētku sesijas 🐾 Un noteikti šogad piedāvāšu arī mazās Ziemassvētku sesijas pie sevis mājās, gaidiet jaunumus 🐾 (I_F_8)

Visvairāk reālijzīmju ir elektroniskajos saziņas līdzekļos, mazāk prozas vai publicistikas tekstos. Ar reālijzīmēm grafiski var atspoguļot daudz vairāk runātā teksta nekā ar emocijzīmēm, pie tām pieder arī dažādi simboli, reālijas u. tml. Reālijzīmes var ne tikai papildināt tekstu, bet arī atkārtot jau zināmu informāciju, kā arī daļēji vai pilnībā aizstāt tekstu.

Reālijzīmes prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos lieto emotīvā un tekstveides funkcijā. Prozas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos tām konstatēta arī fātiskā un references funkcija. Elektroniskajos saziņas līdzekļos reālijzīmes lieto arī ornamentālā un konatīvā funkcijā (par reālijzīmēm konatīvā funkcijā lasāms promocijas darba 5. nodaļa). Visos aplūkotajos tekstu veidos reālijzīmes lietotas tekstveides funkcijā, aizstājot pieturzīmes teksta vienības beigās. Emotīvā funkcijā reālijzīmes palīdz atspoguļot

teksta autora emocijas un attieksmi. Tekstveides funkcijā reālijzīmes aizstāj pieturzīmes, bet fātiskā funkcijā – palīdz uzturēt saikni ar ziņas saņēmēju. References funkcijā tās aizstāj dialoga repliku prozas tekstā vai komentāru kādā no elektroniskajiem saziņas līdzekļiem. Ornamentālā funkcijā reālijzīmes izdaiļo tekstu.

3.5. Selektīvs sociālo tīklošanās vietņu ierakstu salīdzinājums

Promocijas darba autore savstarpēji salīdzinājusi dažu sociālo tīklošanās vietņu lietotāju (katrai personai ir konts vismaz divās sociālajās tīklošanās vietnēs) ierakstus *Facebook*, *Instagram* un *Twitter*. Tas tika darīts, lai noskaidrotu, vai autors izmanto vienus un tos pašus grafiskos līdzekļus visos savos sociālo tīklošanās vietņu kontos. Ilustrācijai piemēri no divu sieviešu un divu vīriešu ierakstiem sociālajās tīklošanās vietnēs – *Instagram*, *Facebook* un *Twitter*. Vispirms analizēti sieviešu ieraksti. Jāpiebilst, ka I_F_1 un F_F_4 ir viena un tā pati persona ar atšķirīgu lietotājvārdu katrā no sociālajām tīklošanās vietnēm. Regulāri ieraksti (gandrīz katru dienu) šai personai parādās *Instagram*, bet *Facebook* ar lielāku laika intervālu starp ierakstiem. Vairāk reālijzīmju lietotas *Instagram*, bet mazāk ierakstos *Facebook*, jo *Instagram* ir uz vizuālo informāciju orientēts medijs, kur tekstus mazāk lasa. Tās lietotas gandrīz katrā ierakstā, lai atspoguļotu ne tikai emocijas un attieksmi, bet arī dažādas ikdienas norises. Šajā sociālās tīklošanās vietnes ierakstā reālijzīmes (👍) lietotas **emotīvā funkcijā**, jo norāda uz teksta autora emocijām, un **references funkcijā**, aizstājot atsevišķus vārdus tekstā. Bieži reālijzīmes atkārto jau tekstā minētus vārdus, piemēram, *kūka* un *ķirši* (🍰 🍩), pieminot *bildes*, lietots fotoaparāta simbols – 📷. 100 apzīmē pārliecību, ka kaut kas ir 100 % drošs, lielisks u. tml. (EP). Emocijzīmes, kas sastāv no interpunkcijas zīmju savienojuma, lietotas reti:

(3.96) *Tad nu pateicoties @fika.lv tapa arī jubilā ram izcili tematiska kū ka. 100Y tē tis nav liels kū ku cienūtā js, reti kuru ēd, tač u nogarš o jot šo ķirš u kū ku tik noteica, brā viens cik garš īga un apē da visu gabaliņ u. Tā pateisi bija PERFEKTA! 👍 🍰 🍩 Sirsnīgs paldies par skaisto toperi kū kai arī gribu teikt @kcraftlv Vasarīgā s un saulainā s bildes pateicoties: @X 📷🌞#fika, #ķirsis, #birthdaycake, #myboy, #rockandmouse, #X* ❤️

(I_F_1)

Bieži I_F_1 ierakstiem tiek pievienoti arī komentāri. Arī tajos lietotas reālijzīmes un citas grafiskās zīmes. References funkcijā tās var aizstāt visu tekstu – emocijas paustas ar

grafiskām zīmēm, nevis vārdiem (☺ vai ♥) – vai papildināt to (☺ izmanto, lai svinētu priecīgus notikumus, piemēram, Jauno gadu, dzimšanas dienas) (EP):

(3.97a) ☺☺☺ (I_F_1)

(3.97b) *Bijuši skaisti svētki* ☺ (I_F_1)(3.97c)

Skaisti ♥ (I_F_1)

Arī *Facebook* komentāros redzams līdzīgs grafisko zīmju lietojums. Reālijzīmes aizstāj visu komentāra tekstu. Ar ☺ apzīmē skūpstu uz atvadām, pauž simpātijas (EP), ☺ izmanto, lai pateiktos par kaut ko, izrādītu mīlestību un rūpes vai vispārīgi paustu siltas, pozitīvas jūtas (EP), ☺ ir mīlestības simbols (EP), ar ☺ var pateikt, ka kāds vai kaut kas ir pārsteidzošs, iespaidīgs vai aizraujošs (EP), 🎉 izmanto, lai attēlotu apsveikumus, svinības (EP):

(3.98a) ☺ ☺ (F_F_4)

(3.98b) ☺☺☺ (F_F_4)

(3.98c) ☺🎉 (F_F_4)

Savā *Instagram* kontā I_F_1 darbojas arī kā ietekmētāja, reklamējot dažādas preces un pakalpojumus. Arī šāda veida ieraksti tiek papildināti ar reālijzīmēm un citām grafiskajām zīmēm. Ar 📷 norāda uz svinēšanu:

(3.99) *Ļoti noderīga dāvana dodoties raudzībās!* @honeyp earl.ld 📷 (I_F_1)

Salīdzinājumam piemēri no sociālās tīklošanās vietnes *Facebook*. Ar reālijzīmēm var atspoguļot emocijas, kā arī grafiski attēlot priekšmetus (🐼). Ar sirdi apzīmē mīlestību. Sirdis sociālajās tīklošanās vietnēs grafiski var attēlot dažādās krāsās, tostarp dzeltenas – ♥:

(3.100) *Priekā, māšas!* 🐼 ♥ (F_F_4)

Ar lielajiem burtiem *Instagram* ierakstos izcelta svarīgākā informācija:

(3.101) *Patiesi liels prieks, ka pā rsteigums jubilā ram no @zzklatvia izdevies un dē ls PRIECĪGS.* (I_F_1)

Otra sieviete F_F_11 aktīvi izmanto divu sociālo tīklošanās vietņu – *Instagram* un *Facebook* – kontus. Grafiskā ziņā ieraksti abās sociālajās tīklošanās vietnēs īpaši neatšķiras. Pamatā tie ir savienoti savā starpā – tas, kas rakstīts *Facebook*, redzams arī *Instagram*. *Facebook* reizēm ievietots arī kāds ieraksts, ko radījis cits lietotājs un ar kuru lietotāja

dalījusies ar draugiem, vai kāds apsveikums svētkos (*Instagram* profilā tas nav redzams). Uzmanības piesaistīšanai izmantots gan pieturzīmju blīvējums (vairākas izsaukuma zīmes pēc kārtas), gan reālijzīmes. Šajā gadījumā teksta autore miedz ar aci citiem lietotājiem. Reālijzīmē lietota **fātiskā funkcijā**, lai norādu uz attieksmi un uzturētu labas attiecības ar saņēmēju:

(3.102) *Draugi Liepājnieki, ķeriet iespēju!!!! Iesaku no sirds* 😊 (F_F_11)

Brīžam *Facebook* ierakstos (3.103a), līdzīgi kā *Instagram* (3.103b), @ zīme norāda uz atrašanās vietu:

(3.103a) *Jebkura vieta Kosmosā var būt vienas paciņas "Kosmosa" attālumā. #XNākamās izrādes 6.augustā un 17.augustā. www.bezrindas.lv* (F_F_11)

(3.103b) *Jebkura vieta Kosmosā ir vienas paciņas "Kosmos" attālumā.#X 6. un 17.augustā. @Y@X @Y @Y* (I_F_5)

Ilustrācijai arī piemēri no vīriešu ierakstiem sociālajās tīklošanās vietnēs. Pirmais no tiem biežāk izmanto sociālo tīklošanās vietni *Instagram*, nevis *Facebook* vai *Twitter* (*Twitter* kots savienots ar *Instagram* profilu). Arī šis lietotājs savos ierakstos un tvītos izmanto dažādas reālijzīmes atbilstoši sociālās tīklošanās vietnes piedāvājumam. Arī dažādām reālijzīmēm var papildināt tekstu. Ar 😊 emotīvā funkcijā pauž laimi, siltas, pozitīvas jūtas; ar ☆ references funkcijā apzīmē slavu, panākumus, izcilību (EP). Reālijzīmes references funkcijā atkārto jau minētu informāciju – ar 🏠 attēlo māju. Lai papildinātu ierakstu par 11. novembri (Lāčplēša dienu), pievieno Latvijas karoga simbolu (🇱🇻), runājot par golfu, lieto ⛳. Pricējoties par Latvijas basketolistu uzvaru spēlē, lieto 🏀 un Latvijas karoga simbolu 🇱🇻. Redzams, ka viens un tas pats simbols var vizuāli atšķirties dažādās sociālajās tīklošanās vietnēs (skat. piemērus no *Facebook* un *Twitter*):

(3.104a) *Man pieder namiņš ar skatu Uz kāpām, kurās sapņi dus.* 🏠 😊 #namiņš.kaste.vārdi (F_F_11)

(3.104b) *11* 🇱🇻 *11* (F_F_11)

(3.104c) *Viens no pirmajiem sitieniem* 🏀 #cūcene (I_M_2)

(3.104d) *Latvija - uzvara!!!* 🏀 ☆ ☆ ☆ (T_F_5)

Otrs vīrietis – I_M_3 – aktīvi izmanto divas sociālās tīklošanās vietnes – *Facebook* un *Instagram*. Ieraksti tiek veikti vairākas reizes nedēļā. Ierakstu autors komentāriem mēdz pievienot arī dažādas reālijzīmes, kas lietotas references funkcijā, aizstājot vārdus,

piemēram, apzīmē pārlicību, ka kaut kas notiks ar 100 % precizitāti, nešaubīgi; norāda uz tiešu trāpījumu, precizitāti, atspoguļo mīlestību pret sievu un vasaru (EP):

(3.105a) *NEGATĪVS* (I_M_3)

(3.105b) *@X!! 30.07. plkst. 20.00 No Bullshit Experience ar Y iekš Youtube.* (I_M_3)

(3.105c) *Dubulti.Ideāla diena un persiku saldējuma kokteilis*   (I_M_3)

Sastopami arī ieraksti bez reālijīmēm. Emocijas ir atspoguļotas ar vārdiem:

(3.106) *Tīzeris..@Y Raidījums būs reāli kruts. Pirmizrāde 23.07, 20.00 Youtube kanālā "No bullshit experience ar Y".* (I_M_3)

Šī profila īpašnieks mēdz reklamēt arī dažādas preces un pakalpojumus. Ar references funkcijā apzīmē pateicību (EP). Reizēm produkta reklāma nav papildināta ar reālijīmēm (3.107b):

(3.107a) *Skaistākais šūpulītis pasaulē! Paldies @Y*   *un @X* (I_M_3) (3.107b)

Vēlaties, lai diena kopā ar bērniem palido nemanot, obligāti aizbrauciet uz @Y! Bērni būs laimīgi, garantēju! Bērniem 10€, pueaugušajiem 5€ uz visu dienu! (I_M_3)

Arī šo ierakstu autors izmanto lielos burtus grafiskam izcēlumam. Izmantotas arī reālijīmes. Ar apzīmē histēriskus smieklus, – prieku, mīlestību, – prieku (EP):

(3.108a) *Galvenais tusiņā ir JAUTRĪBA, un te tā ir garantēta 110%!*   LV (I_F_2)

(3.108b) *Paldies MEISTARAM @Y par talantu un unikālo spēju sajust to, ko par visu labo un skaisto, kas ar mums notiek, jūtam mēs* *Pēc mēneša mums būs jauns sākums* (I_M_3)

Salīdzinājumam tālāk pievienoti piemēri no F_M_4 ierakstiem *Facebook*. Ierakstā par

Covid-19 testa rezultātiem *Instagram* tika lietota reālijīme (pacelts īkšķis), bet *Facebook* iztikts tikai ar lielajiem burtiem. Emocijas atspoguļo vārdi, nevis grafiskās zīmes:

(3.109) *NEGATĪVS!* (F_M_4)

Arī *Facebook* ierakstiem pievienotas dažādas reālijīmes. Ar emotīvā funkcijā attēlo nervozitāti, diskomfortu vai pastāsta par tuvojošos notikumu, noslaukot sviedrus no pieres (EP):

(3.110) *Šovakar 22.00 būs dusmīgā tiešraide* (F_M_4)

Arī *Facebook* ierakstos lietots lielo burtu grafiskais izcēlums:

(3.111) *BŪS DAUDZ LAMUVĀRDU, paņemiet popkornu. Sākums 22.00! SHARE, būs interesanti* (F_M_4)

Uzmanības pievēršanai lieto vairākas reālijzīmes un izsaukuma zīmes. Tā ieraksta autors paudis negatīvas emocijas, pievērsis auditorijas uzmanību, norādījis uz situācijas nopietnību. Ar ⚡ fātiskā funkcijā norāda uz dusmām, signalizē par situācijas nopietnību, ar 😞 emotīvā funkcijā apzīmē dažādus dusmu līmeņus, piemēram, naidu vai niknumu (EP). Šī reālijzīme var pat norādīt uz sejas krāsas maiņu dusmu iespaidā – teksta autors kļūst sarkans no dusmām. Tā kā teksta autors ir ļoti dusmīgs, reālijzīme lietota divreiz vienā tekstā. Reālijzīmes references funkcijā atkārtoti iepriekš minētu informāciju. Rakstot par zvanīšanu policijai (policijas izsaukšanu), pievienota telefona reālijzīme – ☎:

(3.112) *Būšu rupjš. ⚡Pie dzemdību nama vakar bija konflikts (izlasiet līdz beigām). 😞Alkatīgā X ģimene, kas privātā sarunā atklāja, ka tas viss ir normāli- pelnīt piķi, fočējot jaundzimušos, neko nesaskaņojot un bildējot no krūmiem. Miskastes žurnāls kas ļauns kārtējo reizi veica reālu emocionālas vardarbības aktu pret mums dienā, kurā visam bija jābūt mierīgi. Atsūtīja kaut kādu veceni, lai brīdī, kad nākam ārā no dzemdību nama, bildē no krūmiem. Lai X nopelnītu kkādu rubulīti. Atņēmu telefonu, lai pasaka kodu, un izdzēš bildes. Mēs izsaucām policiju. Es zināju, ka X ir totālākā nabagmāja, bet, ka jānolaižās tik zemu, tas man ir jaunums!!KasJauns.online žurnāliste bija ielīdusi!! 😞mūsu automašīnā, kur atradās mūsu jaundzimusi meita!? WTF, kas notiek!!!! 100 Paldies Rīgas Dzemdību nams darbiniekiem, kas palīdzēja satrauktajai X izsaukt policiju☎, un aculieciniekiem, kuri iemūžināja bezpriģelu. Max share, lūdzu, lai cilvēki zin, kāds pidars ir X ar ģimīliju patiesībā. Szavanijos. Pohuj viņiem ir viss. (F_M_4)*

Salīdzinājuma mērķis tika sasniegts, jo četru sociālo tīklošanās vietņu lietotāju ierakstu analizē noskaidrots, vai un kā var atšķirties grafisko līdzekļu lietojums vienas personas (sievietes vai vīrieša) sociālo tīklošanās vietņu kontos. Pēc ekscerpēto piemēru analīzes secināts, ka reālijzīmes sociālo tīklošanās vietņu ierakstos lieto gan sievietes, gan vīrieši. Lietotas dažādas reālijzīmes atbilstoši sociālo tīklošanās vietņu piedāvājumam. Grafiskā ziņā var atšķirties viena autora teksti dažādās sociālajās tīklošanās vietnēs. Šajos sociālo tīklošanās vietņu ierakstos reālijzīmes lietotas emotīvā, fātiskā un references funkcijā. Ja teksta autors vēlēties izteikties īsi un konkrēti un paust emocijas vai attieksmi, ar reālijzīmēm aizstāts viss komentāra vai ieraksta teksts. Mazāk vārdu, bet vairāk emociju. Divi no četriem analizēto tekstu autoriem reālijzīmes lieto gandrīz katrā ierakstā. Pirmā sieviete grafiskās zīmes biežāk izmanto *Instagram*, retāk – *Facebook*, otrā sieviete – vienlīdz bieži abās sociālajās tīklošanās vietnēs. Pirmais no vīriešiem savos sociālo tīklošanās vietņu kontos

izmanto reālijzīmes atbilstoši piedāvājumam, bet otrs – biežāk reālijzīmes izmanto *Instagram*, retāk – *Facebook*. Rakstot par vienu un to pašu tēmu *Instagram* un *Facebook*, var atšķirties grafisko zīmju lietojums (nereti *Facebook* reālijzīmes nav lietotas).

3.6. Aptauja „Saziņa sociālajos tīklos”

Īstenojot pētījumu, datu vākšanas procesā tika izmantota sociolingvistiska aptauja „Saziņa sociālajos tīklos” (publicēta 2020. gada 11. martā aptauju portālā visidati.lv, bet slēgta 2020. gada 24. martā; atkārtoti atvērta 2021. gada 6. janvārī, bet slēgta 2021. gada 20. janvārī). Rezultāti pieejami tiešsaistē: visidati.lv/aptauja/1556385938/. Aptaujas mērķis bija noskaidrot, kādi ir respondentu sociālo tīklošanās vietņu (piemēram, facebook.com, draugiem.lv, instagram.com, twitter.com) lietošanas paradumi un vai saziņā tiek izmantotas no interpunkcijas zīmēm veidotas emocijzīmes (skat. 1. un 2. pielikumu). Respondenti sniedza atbildes uz 13 jautājumiem. Aptaujas anketu aizpildīja 171 respondents – 48 vīrieši un 123 sievietes. Dominējošā vecuma grupa sievietēm 20–29 gadi, vīriešiem – 12–19 gadi; dominējošā izglītība, kuru ieguvušas 32 respondentes, – maģistra, 16 respondenti — pamatskolas. Vidējais vecums: 31, 1 gads. Aptaujā izmantoti gan slēgtie, gan daļēji slēgtie jautājumi. Atvērtie jautājumi nav iekļauti. Atbildot uz daļēji slēgto jautājumu, respondenti precizē savu viedokli (Lauze 2008, 33–34). Ņemot vērā respondentu skaitu, atsevišķi analizētas sieviešu un vīriešu atbildes uz aptaujas jautājumiem.

Aptauju portālā visidati.lv veiktajā aptaujā „Saziņa sociālajos tīklos” atbildē uz 1. jautājumu „Cik bieži saziņai internetā izmantojat sociālos tīklus?” tika piedāvāti trīs varianti: katru dienu, reizi nedēļā, dažas reizes mēnesī. Vairums respondentu sieviešu (112) un respondentu vīriešu (37) sniedza atbildi – katru dienu. 7 sievietes un 4 vīrieši sociālās tīklošanās vietnes saziņai izmanto reizi nedēļā, bet 5 sievietes un 6 vīrieši – dažas reizes mēnesī.

Uz 2. jautājumu „Cik daudz laika vidēji dienā pavadāt sociālajos tīklos?” saņemtas šādas atbildes: 32 respondentes un 17 respondenti vidēji dienā sociālajās tīklošanās vietnēs pavada 1 stundu, 46 respondentes un 16 respondenti – 1–3 stundas, bet 44 respondentes un 16 respondenti – 3 stundas un vairāk. Tātad var secināt, ka sievietes sociālajās tīklošanās vietnēs pavada nedaudz ilgāku laiku nekā vīrieši.

3. aptaujas jautājumā „Kurus no minētajiem sociālajiem tīkliem lietojat ikdienā?” respondentiem bija iespēja izvēlēties kādu no pieciem atbilžu variantiem – draugiem.lv, facebook.com, twitter.com, instagram.com un cits. Rezultātu apkopojums liecina, ka vairums sieviešu saziņai ar citiem cilvēkiem izmanto facebook.com (99), bet vīrieši –

instagram.com (29). Sociālo tīklošanās vietņu – *Facebook* un *Instagram* – popularitāte aptaujas dalībnieku vidū nav pārsteigums, jo 2023. gada janvāra statistikas dati liecina, ka *Facebook* šobrīd aktīvi lieto vairāk nekā 2,958 miljardi, bet *Instagram* – 2 miljardi pasaules iedzīvotāju (Statista 2023). Gan sievietes, gan vīriešu dzimuma respondenti aktīvi lieto arī citas sociālās tīklošanās vietnes – *whatsapp* (sievietes: 16–51 gads, vīrietis: 37 gadi), *tik tok* (sievietes: 16–18 gadi, vīrieši: 13–15 gadi), *Snapchat* (sievietes: 15–17 gadi, vīrieši: 13–16 gadi). Dažas sievietes (21–46 gadi) norādīja, ka izmanto vēl citas sociālās saziņas vietnes – *Messenger*, *e-pastu*, *ziņu portālus*, *MS Teams* un *Telegram*, bet daži vīrieši (15–32 gadi) – *youtube.com* un *twitch.com*. Kāds no respondentiem – 58 gadus vecs vīrietis – norādījis, ka saziņai neizmanto nevienu sociālo tīklošanās vietni. Daļa no aptaujas dalībnieku minētajām sociālajām tīklošanās vietnēm iekļuvušas vispopulārāko mobilo saziņas aplikāciju sarakstā. Pēc 2023. gada janvāra statistikas datiem secināms, ka pasaulē populārākā mobilās saziņas lietotne ir *Whatsapp* (2 miljardi lietotāju), tai seko *Facebook Messenger* ar 931 miljonu lietotāju. Savukārt, *Snapchat* – 635 miljoni pasaules iedzīvotāju (Statista 2023).

4. aptaujas jautājumam „Kādiem mērķiem izmantojat sociālos tīklus?” arī tika piedāvāti vairāki iespējamie atbilžu varianti: saziņai, informācijas iegūšanai (aktualitātes, sludinājumi), izklaidei (fotogrāfiju, video u. tml. aplūkošana), informācijas publiskošanai (fotogrāfijas, sludinājumi u. tml.), cits variants. Aptaujas rezultāti liecina, ka sievietes visbiežāk sociālās tīklošanās vietnes izmanto saziņai (107), bet vīrieši – saziņai un izklaidei (34). Divas sievietes sociālās tīklošanās vietnes izmanto arī hobijsam un darbam, bet viena – lai lasītu savu draugu pārdomas un diskusijas (un reizēm arī piedalītos tajās) par dažādām norisēm dzīvē, kultūrā, zinātnē u. c.

Turpmākie aptaujas jautājumi tika veltīti emocijzīmju lietojumam sociālajās tīklošanās vietnēs. 5. jautājumā „Vai saziņai sociālajos tīklos izmantojat emocijzīmes?” 5 sievietes vecumā no 21 līdz 60 gadiem un 6 vīrieši vecumā no 16 līdz 70 gadiem norādīja, ka saziņai sociālajās tīklošanās vietnēs emocijzīmes nelieto vispār. Pārsteidza dažu jaunākās paaudzes respondentu atbildes uz šo aptaujas jautājumu, jo lielākoties tieši jaunieši ir vieni no aktīvākajiem šo grafisko zīmju lietotājiem.

6. aptaujas jautājumā „Kāpēc, Jūsprāt, cilvēki emocijas un attieksmi pauž ar emocijzīmju palīdzību?” 100 sievietes un 40 vīrieši norādīja, ka ar emocijzīmes tekstā var aizstāt žestus un mīmiku, 46 sievietes un 13 vīrieši uzskata, ka tās lietotas pieraduma dēļ, bet 24 sievietes un 10 vīrieši atzīmēja, ka emocijzīmes tiek izmantotas teksta adresāta uzmanības piesaistīšanai. Sievietes sniedza arī citas atbildes, piemēram, *Tas vienā zīmē dažkārt aizstāj rakstisku teikumu atbildei; Lai adresāts nepārprastu, kādā "tonī" uzrakstīts*

teksts u. c. Arī vīrieši izmantoja iespēju sniegt citu atbildi uz aptaujas jautājumu – *Nezinu; Personīgi emocij zīmes izmantoju lai plašāk paustu domu ko vēlos pavēstīt otrai personai.* Respondentu atbildes liecina, ka emocijzīmes sociālajās tīklošanās vietnēs tiek lietotas atkarībā no saziņas situācijas un konteksta, saziņas partneru sociālajām lomām, komunikācijas paradumiem vai citu iemeslu dēļ.

Uz 7. aptaujas jautājumu „Kuru no minētajām emocijzīmēm (:), :(, :D) lietojat visbiežāk?” tika saņemtas šādas atbildes: 63 sievietes atzīmēja, ka visbiežāk izmanto :), 45 – :D, bet 2 – :(. Savukārt 21 vīrietis norādīja, ka visbiežāk izmanto :), bet 19 – :D. Tika sniegtas arī citas atbildes – minētas arī reālijzīmes, piemēram, 😊, 😄, 😁, 😂, Xd, 🥰, 🌟, 😊, 🙌, 🙏, 🙄, 🙅, ♥, 🤩. 😊 nozīmē, ka kaut kas ir ļoti smieklīgs, patīkams. 😊 lieto, lai attēlotu neitrālu noskaņojumu, vieglu aizkaitinājumu vai bažas. Ar 😊 apzīmē nervozitāti, diskomfortu, kā arī lieto, lai nopūstos un noslaucītu sviedrus no pieres. Ar 😊 parāda kaut ko garšīgu. 😊 atspoguļo apmierinātību, mieru, klusumu, atvieglojumu, bet ar uguns simbolu – 🙌 – karstumu. Ar Xd pauž uztraukumu vai sirsnīgus smieklus (EP). Daļa respondentu sniedza arī garākus paskaidrojumus: *Whatsapp emoji; daudzas; FB tiek lietotas ikoniņas - raudošā sejiņa, smieklīgā, izbrīnītā, svētlaimīgā, nevienam nestāsta utt.* Tas liecina, ka daļa respondentu nešķir emocijzīmes no reālijzīmēm. Daži respondenti (gan sievietes, gan vīrieši) emocijas un attieksmi tekstā pauž tikai ar vārdiem, nevis izmantojot šim mērķim paredzētas speciālas grafiskās zīmes.

8. aptaujas jautājumā „Ar :D var izteikt?” respondentiem bija iespēja izvēlēties starp vairākiem atbilžu variantiem – prieku, ironiju, dusmas, pārsteigumu, visu iepriekš minēto – vai sniegt citu atbildi. Vairums sieviešu (54) un vīriešu (29) uzskata, ka ar :D var izteikt prieku. Tika minētas arī citas atbildes, piemēram, *Dažādi - atkarīgs no konteksta; Prieku, ļaunu prieku, ironiju. Un smieklus vispār - neba vienmēr smieklis ir prieks, vienkārši smieklis par joku u. c.*

9. aptaujas jautājumā „Ar :) var attēlot?” visbiežāk gan sievietes (90), gan vīrieši (35) atbildēja, ka ar :) var attēlot prieku. Daļa respondentu sniedza izvērstas atbildes uz šo jautājumu, piemēram, *Smaidu, prieku, laipnību, mīlumu, atsaucību, prieku, ironiju, smaidu; Draudzīgumu, neformālumu. Atbildot "Paldies!" tas izklausās nogriezti, sausi. Atbildot "Paldies! :)” uzreiz šķiet draudzīgāk, atvērtāk, tuvāk. Sevišķi, ja sociālajā hierarhijā smaidiņa lietotājs ir augstāks u. c.* Var secināt, ka :) lietojums atkarīgs no konteksta un saziņas dalībnieku sociālajām lomām.

Sniedzot atbildi uz 10. jautājumu par emocijzīmes :(lietojumu, 114 sievietes un 43 vīrieši norādīja, ka ar :(var attēlot bēdas, bet 1 sieviete un 3 vīrieši – dusmas. Citas atbildes: *Negatīvas emocijas, piemēram, dusmas un bēdas; Nožēlu, arī skumju stāvokli, kas vēl nav bēdas (pārāk kategoriska pakāpe.. pa vidu vēl daudz emociju)*. Tātad var secināt, ka :(lietota, lai paustu negatīvas emocijas atkarībā no sarunas dalībnieka noskaņojuma.

Uz 11. aptaujas jautājumu „Vai, Jūsaprāt, pastāv atšķirība starp :) un :))?” tika saņemtas šādas atbildes: apstiprinoši atbildēja 81 sieviete un 29 vīrieši; noraidoši – 10 sievietes, 7 vīrieši; bet „nezinu” – 27 sievietes un 10 vīrieši. Tika sniegtas arī citas atbildes, piemēram, *Jā, atšķirība ir intensitātē; Otrā vairāk emocionāla; dubultā pastiprina emociju*. Ne visi aptaujas dalībnieki (vīrietis (16 gadi) un sieviete (45 gadi)) ikdienas saziņā lieto :) – *Neesmu redzējis ,kad kāds izmantotu emocijzīmi :) ja arī tā notiek uzskatu ,kad ir sanākusi vienkāršana drukas kļūda; nelietoju un droši vien uztvertu kā kļūdu*.

12. jautājumā respondentiem tika vaicāts: „Vai iespējams sazināties tikai ar emocijzīmju palīdzību un vienam otru saprast?”. Pēc promocijas darba autores domām, atbildes uz šo jautājumu tika sniegtas, ņemot vērā respondentu līdzšinējo pieredzi dažādās saziņas situācijās. Rezultāti: Jā – 51 sieviete, 21 vīrietis; Nē – 51 sieviete, 23 vīrieši. Citu respondentu domas dalās par labu vienam vai otram variantam – *Var, bet ne pilnībā; laikam nebūtu tik kategoriska, bet bildes izsaka vairāk kā teksts, kādās atsevišķās situācijās, kad nav jāpauž sarežģītas emocijas un informācija; īsā dialogā jā (it īpaši, ja abiem sarunbiedriem labi zināms sarunas konteksts); Ar sejiņām var ļoti labi; Reizēm u. c.*

13. aptaujas jautājuma „Vai, Jūsaprāt, nākotnē emocijzīmes varētu pilnībā vai daļēji aizstāt visu rakstīto tekstu?” rezultāti: Jā – 3 sievietes, 2 vīrieši; Nē – 88 sievietes, 36 vīrieši; Iespējams, ka jā – 30 sievietes, 10 vīrieši. Vairākums sieviešu un vīriešu uzskata, ka nākotnē emocijzīmes nevarētu pilnībā vai daļēji aizstāt visu rakstisko tekstu.

Ar sociolingvistisku aptauju tika noskaidrotas 167 respondentu atbildes uz 13 aptaujas jautājumiem. Salīdzinot sieviešu un vīriešu atbildes uz aptaujas jautājumiem, var secināt, ka nav būtisku atšķirību gan sociālo tīklošanās vietņu lietošanas paradumos, gan emocijzīmju lietojumā. Sociālās tīklošanās vietnes saziņai izmanto gan vīrieši, gan sievietes vecumā no 12 līdz 71 gadam. Lielākā daļa respondentu sociālās tīklošanās vietnes saziņai internetā izmanto katru dienu (1 stundu). Sievietes visbiežāk saziņai izmanto facebook.com, bet vīrieši – instagram.com. Sievietes visbiežāk sociālās tīklošanas vietnes izmanto saziņai, bet vīrieši – saziņai un izklaidei. 118 sievietes un 42 vīrieši emocijzīmes lieto, bet 5 sievietes un 6 vīrieši saziņai sociālajās tīklošanās vietnēs emocijzīmes nelieto vispār. Saziņā visbiežāk izmantotā emocijzīme – :) . Nav vienprātības jautājumā par :D lietojumu – daļa respondentu

uzskata, ka ar to var izteikt prieku, daļa – ironiju, pārsteigumu, dusmas, daļa – visu iepriekš minēto. Vairums respondentu norādījuši, ka pastāv atšķirība starp emocijzīmēm – :) un :)). Vairākumam aptaujas dalībnieku šķiet, ka nav iespējams sazināties tikai ar emocijzīmju palīdzību un vienam otru saprast un ka nākotnē tās nevarētu pilnībā vai daļēji aizstāt visu rakstīto tekstu.

3.7. Aptauja „Emodži lietojums saziņā”

Sociolingvistiskās aptaujas „Emodži lietojums saziņā” (publicēta 2022. gada 10. jūnijā aptauju portālā visidati.lv, bet slēgta 2022. gada 21. jūnijā) mērķis bija noskaidrot, vai, kā un kāpēc saziņā ar mobilā telefona un datora starpniecību tiek izmantotas reālijzīmes jeb emodži. Respondenti sniedza atbildes uz 15 jautājumiem. Aptauju aizpildīja 258 respondenti – 42 vīrieši un 216 sievietes. Dominējošā vecuma grupa sievietēm 30–39 gadi, vīriešiem – 30–39 gadi. Vidējais vecums: 40,1 gadi (skat. 3. un 4. pielikumu). Rezultāti pieejami tiešsaistē: visidati.lv/aptauja/1880324885/.

Aptauju portālā visidati.lv īstenotajā aptaujā „Emodži lietojums saziņā” atbildē uz 1. jautājumu „Vai saziņai datorā un telefonā lietojat emodži (😊 u. c.)?” tika piedāvāti divi atbilžu varianti: jā un nē. Gandrīz visas (215) respondentes un 34 respondenti atbildēja Jā, bet 1 respondente un 8 respondenti – Nē. Šīs grafiskās zīmes lieto ļoti daudz cilvēku (gan sievietes, gan vīrieši) neatkarīgi no vecuma. Pārsteidza, ka viens jauniešs (16 gadi) un divi vīrieši vecumā no 20 līdz 29 gadiem saziņā neizmanto reālijzīmes.

Uz 2. jautājumu „Kāpēc lietojat emodži?” saņemtas šādas atbildes: 191 respondente un 28 respondenti lieto reālijzīmes, lai papildinātu tekstu, 53 respondentes un 10 respondenti, lai aizstātu rakstīto tekstu, savukārt 54 respondentes un 20 respondenti, lai ietaupītu laiku un izteiktos īsāk. Tika saņemtas vēl citas atbildes, piemēram, *lai paustu emocijas; lai pastiprinātu emocijas, piemēram, jokus, sarkasmu; Lielākoties tos pielieku klāt, lai lasītājs labāk nolasītu, vai, piemēram, teiktais domāts kā joks, jo rakstītam tekstam intonāciju nedzird; lai interesantāk.* Respondentu atbildes liecina, ka reālijzīmes lieto dažādiem mērķiem, piemēram, lai papildinātu vai aizstātu tekstu, paustu vai pastiprinātu emocijas, aizstātu paralingvistiskos līdzekļus – mīmiku, žestus, intonāciju – un padarītu tekstu interesantāku.

3. aptaujas jautājumā „Kurus no emodži veidiem izmantojat?” 205 sievietes un 34 vīrieši norādīja, ka no reālijzīmju veidiem izmanto smaidīšus un cilvēkus, 112 sievietes un 12 vīrieši – dzīvniekus un dabu, 112 sievietes un 17 vīrieši – ēdienus un dzērienus, bet 148 sievietes un 18 vīrieši – simbolus. Respondenti sniedza vēl citas atbildes, piemēram,

Sarakstoties FB mesendžerī, reizēm arī īkšķa simbolu; Visus minētos un vēl citus, atkarībā no nepieciešamības; Atkarībā no personas, ar kuru sazinās - pārsvarā smaidiņi, bet ar dažiem ģimenes locekļiem daudz palšāks spektrs, arī daba, simboli, priekšmeti; ziedu attēli. Tātad var secināt, ka saziņā tiek izmantotas daudz un dažāda reālijzīmes atkarībā no konsituācijas un saziņas partneru sociālajām lomām.

Uz 4. aptaujas jautājumu „Kurus emodži nelietojat vispār, un kāpēc?” tika saņemtas dažādas atbildes, piemēram, *karogus, transportlīdzekļus, pulksteņa emodži; Lielāko daļu nelietoju. Nav bijusi vēlēšanās; Tādus, kas pauž kaut ko nepieklājīgu un negatīvu; Nav tādu; Lietoju tos emodži, kas saistīti ar ikdienu un/vai konkrēto vēstījumu; pārprotamus; Neaizvietoju tekstu ar dzīvnieku, ēdienu, augu utt. attēliem; Daudzi ir līdzīgi, tos neizmantoju. Kāda respondente (46 gadi) norādījusi, ka reālijzīmes neizmanto oficiālos dokumentos un radošos tekstos, studiju mājasdarbos, bet 20 gadus jauna respondente nelieto reālijzīmes formālos tekstos, epastos. Savukārt, cita respondente (33 gadi) atbildēja šādi: *Tā kā galvenais iemesls emodži lietošanai ir emocionālās nokrāsas pievienošana tekstam, tad reti izmantoju kādas konkrētas bildītes, piem., es rakstītu vārdiem, ka braucu autobusā, nevis meklētu, kur ir autobusa emodži. Arī citas respondentes sniegušas izvērstas atbildes uz šo aptaujas jautājumu: *Vispār nelietoju bieži. E-vēstulēs tikai meitai, ja gribu lai viņa pasmejas, vai arī simboliņš atgādina tikai mums zināmu kontekstu. Darba sapulcēs (Teams, Zoom tērzētavā) - lai mazliet atdzīvinātu vienmuļību, kad visi jau paguruši (sieviete, 62 gadi); Šķiet, ka nav tādu emocijzīmju, kuras nelietotu vispār. Viss ir atkarīgs no tā, ar ko notiek saziņa. Kas der vienai sarakstei, var nederēt citai (sieviete, 37 gadi). Lai gan varētu domāt, ka reālijzīmes tiek lietotas, lai izteiktos īsāk un ietaupītu laiku rakstīšanai, dažu respondentu atbildes liecina par pretējo: *Lietoju mazu daļu no piedāvātajiem. Pārsvarā lietoju tos uzskatāmākos - ne tos, kur jāpiepūlas saskatīt jēgu; Lietoju tikai pašus vienkāršākos, kuri nav speciāli jāmeklē. 45 gadus vecs vīrietis norādījis, ka nesaprot reālijzīmju pielietojumu, bet 19 gadīgs jaunietis neizmanto tās reālijzīmes, kas viņam šķiet neglītas (Man ir savis emodži tops pie kuriem arī pieturos). Savukārt, kāds jaunietis (16 gadi) atbildēja, ka nelieto gandrīz nevienu reālijzīmi. Vairāki no respondentiem (sieviete 64 gadi, vīrieši – 60, 69 gadi) norādījuši, ka pietiek tikai ar rakstīto tekstu, jo cilvēkam jāprot izteikties vārdos. Daži respondenti minēja arī konkrētas reālijzīmes, kuras neizmanto, jo tās nav saistošas un tām nav bijis īstais pielietojums, piemēram, u. c. Ar parāda, ka persona ir muļķīga vai savtīga; – lieto, lai atspoguļotu šoku, izbrīnu, neticību; ar ****

apzīmē fizisku slimību vai riebumu; 🤢 – lieto, lai kādu nobiedētu; ☺ – norāda uz mīlestību, laimi, pateicību; 😊 – attēlo mīlestību, simpātijas; 🙌 🎉 – norāda uz spēku, treniņu; 🙌 🎉 – norāda uz radušos jautājumu; 🙌 🎉 – simbolizē atvērtību, attēlo apskāvienu; 🙌 🎉 – lieto, lai kādu apturētu (“stop!”); 🙌 – apzīmē mieru (EP).

Pēc 5. aptaujas jautājuma „Vai lietojat dažādas emodži kombinācijas? (ja jā, lūdzu, miniet piemērus) Ar kādu nolūku tās lietojat?” atbilžu analīzes noskaidrots, ka daļa respondentu nelieto nekādas reālijzīmju kombinācijas, jo izmanto tikai vienu reālijzīmi vai tās nelieto vispār. Daži respondenti norādīja, ka aiz negatīvas reālijzīmes pievieno priecīgu, lai parādītu, ka emocijas ir paustas ar humoru, tātad reālijzīme lietota fātiskā funkcijā, piemēram, pasakot, ka kaut kas ir pārsteidzoši un smieklīgi vienlaikus 😊 😊; 😊 🙌 (garlaicīgi) 😊 🙌 (super) 😊 🙌 (kad saruna liekas pretīga). Apkopojot respondentu atbildes uz jautājumu, konstatēts, ka reālijzīmes dažādās kombinācijās lietotas arī references funkcijā, mēģinot aizstāt visu vai daļu no teksta ar grafiskām zīmēm: 😊 🙌 🙌 *Lai parādītu, ka viss labi.* vai 😊 🙌 🙌 🙌 *Apsveicot kādu dzimšanas dienā; 🙌 🙌 šis ir daudz laimes svētkos! Kā papildinājums tekstam; 😊 😊 vai 🙌 🙌 vai 😊 🙌, jo tas palīdz vēl labāk parādīt manas emocijas.; Lai parādītu savu reakciju uz tekstu vai bildi; 🙌 🙌 🙌 uzreiz visskaidrs; Ir vairāki emodži, kurus lietoju tikai pa pāriem, piemēram, šādi 😊 🙌, kam laikamtuvākais vārdiskais ietvars varētu būt vārds "interesanti" visās tā nozīmēs; Dažreiz šādas kombinācijas veido nosacītus sižetus, piemēram: 🙌 🙌; 🙌 🙌 “nošaujiet mani”, Apsveikumos lieku vairākus 🙌 🙌 🙌 🙌 vai 🙌 🙌 🙌, 🙌 🙌 aizvietojojt tekstu; 🙌 🙌 laipni atvados, sveicinos, pasakos utml 🙌 🙌 koketesanai 😊 😊 smieklī 🙌 🙌 🙌 🙌 Vaaks, nesaprotu utml; 😊 🙌 es jau neko. 🙌 🙌 labi, paldies. 🙌 🙌 mīļi, paldies; Lietoju arī smieklu emodži kopā ar raudošu emodži, kad gribu pateikt-nezīnu, smieties vai raudāt 🙌 🙌 🙌 Vairākas sejiņas pēc kārtas, lai pastiprinātu efektu 😊 🙌 *Lai sūtītu mīlestību;* 🙌 🙌 🙌 Veidojot dažādus kontekstus un zemtekstus.; 😊 🙌 buča, mīlu 🙌 🙌 🙌 jubilejas apsveikums; 🙌 🙌 🙌 🙌; 🙌 🙌 *Lai pastiprinātu domu - turies un lai Dieviņš palīdz!;* 😊 🙌! (piedod, nezīnu), 😊 🙌 😊 🙌 (esmu slima, ir temperatūra, iesnas, klepus) utt.; Reizēm, bet ne bieži, mēdzu veidot emodži kombinācijas, lai interesantākā veidā atbildētu uz jautājumu. Piemērs: uz jautājumu, ko esmu ēdis pusdienās, atbildēju ar "🙌🙌🙌", tādējādi norādot, ka ēdu 4 karstmaizītes. Reālijzīmes dažādās kombinācijās tiek lietotas arī emotīvā un references funkcijā, lai aizstātu vārdos izsakāmu*

saturu un paustu teksta autora emocijas vai attieksmi: 😊👍👏😏🙄👎! Kombinēju šos divus variantus, jo raksturo manu attieksmi pret sacīto; 😊😊😊😊😊 pozitīvām emocijām; Tad, ja vēlos izteikt vairākas jūtas vai emocijas vienlaikus, piemēram, 🙄💔 (Apskauju, domāju par tevi mīlas un siltas domas, mīlu) vai arī 🙄📺📺🙄 (attālināts sveiciens dzimšanas dienā vai kādos svētkos - lai jautra ballīte, daudz prieka, dāvanu, sirsnīgi sveicieni, apskauju)), vai arī 👍👍 (malacis, lielisks darbs vai jaunumi, aplausi). Var būt arī 🙄🙄👏 (sveiks vai sveika, lai saulains lidojums!), 😏💕, lai pastiprinātu vēstījumu, parādītu pilnu attieksmes gammu; 🙄💔🙄🙄 lai izteiktu emocijas; 🙄🙄🙄. 💔🙄🙄. Secināms, ka ar dažādām reālijzīmju kombinācijām mēģina aiztaupīt vietu tekstā, izteikties īsāk; dažas no tām var būt saprotamas tikai noteiktā kontekstā.

Atbildē uz 6. aptaujas jautājumu „Ko attēlo ar 🙄?” tika piedāvātas vairākas atbildes: ironiju, joku, muļķību vai cits variants. Aptaujas rezultāti liecina, ka 64 sievietes un 11 vīrieši ar šo reālijzīmi pauž ironiju, 75 sievietes un 18 vīrieši – joku, 55 sievietes un 15 vīrieši – muļķību. Tika saņemtas vēl citas atbildes, piemēram, *Smaidu par kaut ko, par ko citi varbūt nesmaidītu..?*; *Reizēm dusmas un aizvainojumu*; *Kaut ko neveiklu*; *Kad jāliek smaidīns, bet ir veesa attieksme*; *Pasīvo agresiju*; *Samierniecisks smaidīnš konfliktā*; *prieku* u. c. Daļa no respondentiem (14 sievietes, 7 vīrieši) norādīja, ka nezina šīs reālijzīmes nozīmi, bet 5 sievietes atzīmēja, ka nelieto šo reālijzīmi. Kāda sievietes (37 gadi) atbildē ierakstīja vārdus, kurus aizstāj ar šo reālijzīmi: *vai ne*. Var secināt, ka nav vienprātības šīs reālijzīmes lietojumā, jo neviens no piedāvātajiem atbilžu variantiem neieguva vairākuma atbalstu un to lieto dažādi dažādos kontekstos.

7. aptaujas jautājumā „Ko attēlo ar 🙄?” respondenti varēja izvēlēties kādu no dotajām atbildēm – histēriskus smieklus, jautrību – vai sniegt citu atbildi. 141 sieviete un 33 vīrieši izvēlējās atbildi histēriskus smieklus, bet 90 sievietes un 9 vīrieši – jautrību. Citas atbildes: *nezinu*; *Smieklī līdz asarām*; *Kārtīgus smieklus, bet ne histēriskus*; *Ļoti "sulīgus" smieklus*; *sarkastisku izsmieklu*; *Būtībā tāpat kā 🙄 un 😏.*; *Jautrību augstākajā pakāpē, galīgs vājprāts*; *izmisumu*, *Reakcija uz joku*. Tātad var secināt, ka ar šo reālijzīmi apzīmē izsmieklu, izmisumu, kā arī smieklus dažādās pakāpēs (no pasmiešanās līdz pat histēriskiem smieklīem).

Uz 8. aptaujas jautājumu „Ko attēlo ar 🙄?” saņemtas šādas atbildes: 197 sievietes un 34 vīrieši uzskata, ka ar šo reālijzīmi var attēlot smieklus, bet 23 sievietes un 4 vīrieši – patiku. Tika saņemtas arī citas atbildes: *smieklus līdz asarām*; *smieklus caur asarām*; *Ja*

rakstīto teiktu mutiski, tad noteikti smietos; pārsmējies līdz asarām; kaut ko smieklīgu; joku. Daži respondenti (gan sievietes, gan vīrieši) norādīja, ka nezina reālijzīmes nozīmi, neatceras to vai nav noskaidrojuši.

Atbildē uz 9. jautājumu „Ko attēlo ar ☹️?” tika piedāvātas piecas atbildes: jautrību, uztraukumu, muļķību, joku vai cits. 42 sievietes un 16 vīrieši uzskatīja, ka ar šo reālijzīmi attēlo jautrību, bet 2 sievietes un viens vīrietis – uztraukumu. Pēc 113 sieviešu un 17 vīriešu domām, ar ☹️ attēlo muļķību, bet 110 sieviešu un 18 vīriešu – joku. Tika saņemtas arī citas atbildes, piemēram, *nezinu, nelietoju; nebēdnību; mēdīšanos; trakulību; pikantu jocīgu; flirtu; atkarībā no konteksta* u. c. Kāda no sievietēm (37 gadi) pieminēja jautājumu “*tu saki?*”, kuru aizstāj ar šo reālijzīmi.

10. aptaujas jautājumā „Ko attēlo ar 😊?” tika sniegtas šādas atbildes: joku (42 sievietes, 9 vīrieši), flirtu (93 sievietes, 20 vīrieši), ko pozitīvu (110 sievietes, 22 vīrieši), ironiju (42 sievietes, 8 vīrieši). Kā arī citas atbildes, piemēram, *Piemiegšanu ar aci - visās tās nozīmes.; piekrišanu; koķetēšanu; Rakstīto neuztvert tik nopietni; Sadarbību; sapratni; Arī personīgu emociju, ko saprot vien divi sarakstē iesaistītie; uzmundrinājumu; sazvērestību; sarkasmu; savējie sapratīs; kacināšanos; Padomu, citreiz pateicību; Paskaidrojot kaut ko otram; uzmanības pievēršanu, atbalstu, pamudinājumu, atgādinājumu; Izbrīnu.* Daļa no respondentiem (vīrietis 45 gadi, sieviete 64 gadi) atzina, ka nezina, ko konkrētā reālijzīme nozīmē. 3 respondentes (sieviete (65 gadi), sieviete (64 gadi), sieviete (22 gadi)) nelieto šo reālijzīmi, jo tā viņām nepatīk. Daži respondenti minēja teksta vienības, kuras aizstāj ar šo reālijzīmi, piemēram, *“lūk, tā”; ok vai čau; viss ok; “Tu jau saproti”; var būt varam kaut ko sarunāt?; “Starp citu”.* Rezultāti liecina, ka šīs reālijzīmes nozīme atkarīga no saziņas situācijas un konteksta, kurā to lieto, un saziņas partneru sociālajām lomām. Ar reālijzīmi mēģina aizstāt vairākas teksta vienības; šāds lietojums, iespējams, saprotams tikai noteiktā kontekstā.

11. aptaujas jautājumā „Ko izsaka ar 😞?” respondenti varēja izvēlēties kādu no piedāvātajām atbildēm – satraukumu, vilšanos, skumjas – vai sniegt savu variantu. 28 sievietes un 5 vīrieši izvēlējās atbildi satraukumu, 114 sievietes un 20 vīrieši – vilšanos, bet 146 sievietes un 31 vīrietis – skumjas. Tika saņemtas vēl citas atbildes, piemēram, *bēdas; nepatīkamu pārsteigumu vai izbrīnu; apjukumu; nepārliicinātību; viss iepriekš minētais.* Vairāki respondenti (trīs sievietes (42, 58 un 59 gadi)) un divi vīrieši (29 un 45 gadi)) norādīja, ka nezina, ko nozīmē šī reālijzīme.

Uz 12. aptaujas jautājumu „Kuru no emodži izvēlaties, lai pateiktu, ka viss ir kārtībā?” tika saņemtas šādas atbildes: 🤔 (78 sievietes un 22 vīrieši), 👍 (174 sievietes un 26 vīrieši), 😊 (33 sievietes un 6 vīrieši). Tātad vienu un to pašu domu var izteikt ar dažādām reālijīmēm atkarībā no situācijas. Respondenti sniedza vēl citas atbildes, piemēram, 😊 😊; *visus iepriekš minētos*; ❤️; 😊 👍 🤖; 😊; ✓; *nelietoju tam emodži; nezinu; rakstu – ok vai viss ok; vairāki īkšķi.*

13. aptaujas jautājumā respondentiem bija jāsniedz atbilde uz jautājumu „Kuru no emodži izvēlaties, lai pateiktu, ka jūtaties slikti, esat nomākts?”. Aptaujas dalībnieki varēja izvēlēties, kādu no piedāvātajiem variantiem – 😞, 😟, 😠 vai 🙄 – vai minēt savu variantu. Rezultāti: 😞 (134 sievietes un 19 vīrieši), 😟 (83 sievietes un 20 vīrieši), 😠 (58 sievietes un 7 vīrieši), 🙄 (30 sievietes un 8 vīrieši). Respondenti minēja vēl šādas atbildes: 😞; 🙄. Daļa respondentu norādīja, ka nemēdz lietot reālijīmes, jo šādas emocijas izsaka ar vārdiem. Kāda no respondentēm (43 gadi) atbildēja, ka lieto ļoti dažādas reālijīmes atkarībā no situācijas. 33 gadus veca respondente šādos gadījumos izmanto emocijzīmi, kas sastāv no kola un slīpsvītras (:/). Secināts, ka respondente nešķir emocijzīmes un reālijīmes, iespējams, abu veidu grafiskās zīmes uzskata par emocijzīmēm.

14. aptaujas jautājumā „Ar kuru emodži atspoguļojat dusmas?” tika piedāvātas divas atbildes – 😡 vai 😠. Lielākā daļa respondentu (130 sievietes un 27 vīrieši) izvēlējās atbildi 😡, daļa no respondentiem (51 sievietes un 10 vīrieši) 😠, bet daļa minēja vēl citus variantus, piemēram, 🙄; 😊; 🤖; 🙄; 🙄; 🙄; 🙄; *emodži, ar kuru attēlo lamāšanos*; 🙄; *zils aizdusmām*; 😞 😊 🙄; 😞; 😡; *rrrrr*. Daži respondenti sniedza izvērstākas atbildes, piemēram, *dusmas izsaku ar vārdiem; Nelietoju. Nešķiet, ka simboli ir labi tekatos, kuri ir ar negatīvu toni.* Var secināt, ka dusmas var atspoguļot dažādi atkarībā no saziņas situācijas un konteksta, kā arī saziņas dalībnieku gaumes.

15. aptaujas jautājumā „Jūsu komentārs” respondenti varēja izteikt savu viedokli par reālijīmju lietojumu saziņā, aptauju u. tml. Daļa respondentu uzskata, ka reālijīmes ir neatņemama saziņas sastāvdaļa: *Ļoti interesanta aptauja. Bez emodži ikdienas sarakstēs visi viens uz otru apvainotos, tās nepieciešamas, lai dzīvi neuztvertu tik nopietni un tvertu to vieglāk; Apzinos, ka tā tas nav, bet jūtos nelāgi, ja kāds smaidīņus nelieto, jo ir sajūta, ka cilvēks ir dusmīgs. Īpaši, ja cilvēks ir jauns.; Bez emoji nemāku izteikties pilnvērtīgi 😊; Praktiski lietoju visu laiku. Dažreiz, ja kāds atraksta pliku "ok", man tas skan daudz skarbāk nekā, ja būtu kāds emodži blakus, bet daļa, ka bez tām var iztikt: Bieži ir grūti atrast sajūtām*

atbilstošāko emocijikonu, īpaši dažādām negatīvajām. Tad vienkārši nelietoju, rakstu vārdiem; Neuzskatu emodži lietošanu par labu stilu, tāpēc tos izmantoju tikai saziņā ar ļoti labi pazīstamiem cilvēkiem, jo tie var padarīt saraksti vieglāku, krāsaināku, gluži kā atsevišķu žargona vai vienkāršrunas vārdu lietojums. Lietišķā saziņā nelietoju tos nekad; Daži emodži tiek lietoti bez pareizas to nozīmes izpratnes; Nepatīk pārāk liela to lietošana un zīmju saņemšana, jo rodas sajūta, ka tiek nevīžīgi uztverta saruna; Daudzus emodži nepārzinu. Daži respondenti uzskata, ka šo grafisko zīmju lietojums ir atkarīgs no konteksta un saziņas partneriem – draugi, paziņas, u. tml.: Šķiet, ka formālajā un neformālajā vidē viena un tā paša smaidiņa lietojums atšķiras, piemēram, formālajā vidē smaidiņu “☺” uztveru kā pieklājības, jaukuma izteikšanu, taču ar draugiem, paziņām šo pašu smaidiņu lietoju, lai parādītu, ka esmu dusmīga, vīlusies.

Ar sociolingvistisko aptauju tika noskaidrots, ka reālijzīmes gan sievietes, gan vīrieši izmanto dažādiem mērķiem atkarībā no saziņas situācijas un konteksta, gaumes un saziņas partneru sociālajām lomām. Reālijzīmes tiek izmantotas daudz un dažādās kombinācijās, kas bez konteksta var arī nebūt saprotamas. Aptaujas rezultāti liecina, ka ne visas reālijzīmes tiek izmantotas, jo tās nav nepieciešamas vai ir daudznozīmīgas. Daļa respondentu reālijzīmes nelieto vispār, nezina, neatceras vai nav noskaidrojuši to nozīmes. Ne vienmēr emocijas tiek paustas ar reālijzīmju palīdzību, jo tās tiek aprakstītas ar vārdiem.

Salīdzinot abu aptauju rezultātus, var secināt, ka emocijzīmes un reālijzīmes lieto gan sievietes, gan vīrieši dažādā vecumā. Ar reālijzīmju un emocijzīmju palīdzību tiek paustas emocijas, rakstos aizstājot žestus un mīmiku. Šīs grafiskās zīmes ir daudznozīmīgas, tās lieto atkarībā no saziņas situācijas un konteksta, kā arī saziņas partneru sociālajām lomām. Domājot par šo grafisko zīmju lomu nākotnē, jau šobrīd iespējams prognozēt, ka tās nevarēs pilnībā vai daļēji aizstāt visu rakstīto tekstu, jo redzams, ka tās ne vienmēr ir saprotamas ārpus konteksta un ir daudznozīmīgas, liela daļa no tām vispār netiek lietotas, jo emocijas un attieksmi joprojām ir iespējams aprakstīt ar vārdiem.

Pēc rezultātu analīzes, secināts, ka abu aptauju respondenti emocijzīmes un reālijzīmes saziņai ar mobilā telefona un datora starpniecību lieto emotīvā, fātiskā un references funkcijā.

4. CITI GRAFISKIE LĪDZEKĻI TEKSTĀ

Šīs nodaļas apakšnodaļās pievērsta uzmanību burtstilam – slīprakstam un treknrakstam –, lielajiem burtiem, burtu atkārtojumam vārdā, teksta grafiskajam izkārtojumam un citām grafiskajām zīmēm, piemēram, @, # un &.

4.1. Burtstils

Lai tekstā ko izceltu, uzsvērtu un pievērstu lasītāja uzmanību, izmantoti dažādi grafiskie līdzekļi, piemēram, slīpraksts, treknraksts, burtu atkārtojums vārdā, lielle burti. Kādas teksta daļas izcelšanai un uzmanības piesaistīšanai tekstā izmanto īpašu grafisku līdzekli – *burtstilu* (AkadTerm). Tekstā lielākoties ir izplatīti divi burtstili – slīpraksts un treknraksts. Tekstā slīprakstu vai treknrakstu var lietot atsevišķi vai savienojumā ar citiem grafiskajiem līdzekļiem – veidojas dubultais izcēlums. Tekstā var slīpināt tiešo runu, nosaukumus, citātus, citvalodu vārdus. Treknrakstu tekstā lieto, lai izceltu ko svarīgu – nodaļas virsrakstu, vārdu u. tml.

4.1.1. Treknraksts

Treknraksts ir burtstils, kurā rakstzīmes veidotas tumšākas, biezākas nekā pārējais teksts. To lieto svarīgākās teksta daļas, piemēram, virsraksta izcelšanai (Skujiņa 2007, 409–410; AkadTerm).

Treknrakstu **tekstveides funkcijā** parasti lieto tekstā vietās, kur sākas kāds jauns saturs. Tas kā grafisks līdzeklis lietots, lai izceltu nosaukumus. Prozas tekstā treknrakstu lieto nodaļu (4.1a) vai monologu (4.1b) nosaukumos:

(4.1a) **Indra** (Aivieksts 2017, 6)

(4.1b) **Leo** (Grietēna 2016, 60)

Treknrakstā var būt izcelts raksta nosaukums (4.2a) vai apakšvirsraksts (4.2b) interneta portālā:

(4.2a) **Covid-19 Latvijā: reģistrēts 271 jauns inficēšanās gadījums; viens mirušais** (tvnet.lv)

(4.2b) **Aleksandra Čaka dzejas vakars** (lsm.lv)

Treknrakstā izcelta arī interneta portāla raksta sākumdaļa (pirmā rindkopa):

(4.3) **Ir noslēgusies šova "X Faktors" ceturtnā sezona, kurā uzvaras laurus plūca Grēta Grantiņa! Uzvarētājs balvā ieguva 10000 eiro, kā arī sadarbības līgumu ar ierakstu kompāniju "Universal Music"! Kā tu vērtē šova finālu? Vai uzvarēja tavš favorīts?** (skaties.lv)

Publicistikā (4.4), emuāros (4.5) un interneta portālos (4.6) treknrakstā izcelti svarīgākie vārdi. Tā tiek piesaistīta lasītāja uzmanība:

(4.4) Volejbolisti Tallinā **šokē igauņus** un ar uzvaru sāk Eiropas čempionātu (Diena, 2021)

(4.5) Nevajag sev pilnībā atņemt lietas, kas ikdienā sagādā prieku, **taču vajag kārtīgi apsvērt, no kā var pamazām atteikties bez pārāk liela diskomforta.** (blog.swedbank.lv)

(4.6) **Luka Dončičs** spēli izlaida potītes diskomforta dēļ. (sportacentrs.com)

Arī foruma ierakstā treknrakstā izcelta svarīgākā teksta daļa. Treknrakstā izceltais vārds tiek īpaši uzsvērts, tātad treknraksts lietots arī **intonatīvā funkcijā**. Tas ir viens no veidiem, kā parādīt uzsvāru, kas rakstu valodā nav, bet runāta valodā ir:

(4.7) Ja kāds saka "Nauda manu ģimenes dzīvi neietekmētu", tad, man šķiet, viņš vēl nekad nav saskāries ar to, kā ir tad, ja naudas **patiešām** nav 😊 (mammamuntetiem.lv)

(4.8) **Vedējiem** - skaistu izšūtu galdautu ar domu, lai vienmēr ir ģimene un draugi kurus ar lielāko prieku uzņem ciemos, lai svētku netrūkst! **Vecākiem** - pārvietojamo pirts un ballas nomu kadiem skaistiem ziemas vakariem, nakšņošanu burvīgā muižā. (precos.lv)

Arī prozā izcelta svarīgākā teksta daļa, piemēram, kādā no romāna „Bergs & relikviju mednieki” lappusēm rakstnieks Arno Jundze lietojis treknrakstu kombinācijā ar lielajiem burtiem:

(4.9) Sieviešu žurnāli par tām vēsta no rīta līdz vakaram – tipiska trīs **K** kombinācija. Liekie **Kilogrami**, **Kūciņas** un **Kompleksi**. (Jundze 2016, 53)

Treknrakstam prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos konstatētas divas funkcijas – tekstveides un intonatīvā funkcija. Tekstveides funkcijā tas izceļ svarīgāko teksta daļu. Ja treknrakstā izceltā teksta daļa ir īpaši uzsvērtā, tas lietots intonatīvā funkcijā.

4.1.2. Slīpraksts

Slīpraksts ir pa labi ieslīpināts, rokrakstam līdzīgs drukas stils, ko galvenokārt izmanto vārda, frāzes vai teksta daļas izcelšanai vai iezīmēšanai uz pārējā teksta fona, piemēram, vārds *laudis* ir 6. deklinācijas lietvārds. Šī rakstu stila apzīmēšanai tiek lietots arī termins *kursīvs*. Cilme: no vācu *Kursiv*, kam pamatā latīņu *cursiva littera* ‘ātrraksts’ (MLVV; Ernst et. al. 1959, 58). Nav īstas konsekvences slīpraksta raksturojumā – tas dēvēts gan par drukas stilu, gan rakstu, gan tipogrāfisko rakstu (Skujiņa 2007, 367–368; MLVV), tāpēc autore darbā, rakstot par slīpraksta lietojumu, izmantos apzīmējumu *burtstils*.

Slīpraksta un pēdiņu lietojumu Latvijas presē aprakstījusi Dace Strelēvica rakstā „Kursīvs un pēdiņas kā «nestandarta» leksikas iezīmētāji Latvijas presē” (Strelēvica 2006, 47). Kursīva un pēdiņu lietojums tekstā ir visai līdzīgs. Ar kursīvu tekstā izceļ vārdus un

frāzes no citām valodām, daiļliteratūrā un publicistikā tas izceļ vārdus, ko runā uzsver ar intonāciju, zinātniskajā un mācību literatūrā – paskaidrojamus terminus, uzskaitītos piemērus utt (Strelēvica 2006, 47; Blinkena 2009, 398). To izmanto arī dažādu nosaukumu, tiešās runas, citātu izdalīšanai tekstā (Strelēvica 2006, 48). Slīpraksts norāda uz valodas lietotāja vērtējumu. Ar to izceļ nevēlamus aizguvumus u. c. vārdus, kas neatbilst literārās rakstu valodas normām (Strelēvica 2002, 449; Strelēvica-Ošiņa 2010, 32). Šajā pētījumā konstatētie gadījumi apmēram sakrīt ar Daces Strelēvicas-Ošiņas novērojumiem.

Prozas tekstā **tekstveides funkcijā** slīprakstu lieto citu valodu vārdu izcelšanai tekstā. Šeit un citviet piemēri ir stāviem burtiem, lai varētu redzēt slīpraksta lietojumu oriģināltekstā:

(4.10a) *S novim godom, tovarišči! S novim ščastjem!* (Ikstena 2015, 41)

(4.10b) Bet paldies Amerikai. *God bless.* Dievs svētī. (Ikstena 2011, 8)

Slīpraksts lietots nosaukumos gan prozas (4.11), gan publicistikas tekstos (4.12):

(4.11) Reizēm Alnis vakaros nāca pie Montas, un tad viņi kopā skatījās *Panorāmu*. (Grietēna 2016, 28)

(4.12) *Dobeles dzirnavniekam* tiek piegādāti bioloģiski audzēti graudi no vairāk nekā 200 saimniecībām Latvijā. (Zaļā Latvija, 2021)

Rakstnieks Jānis Joņevs romānā „Jelgava 94” lietojis pats savu grafiskā izcēluma variantu, proti, slīprakstā izcēlis ārzemju mūzikas grupu nosaukumus, bet dziesmu nosaukumus licis pēdiņās:

(4.13) Skanēja „Incesticide”, mīklainais *Nirvanas* 1992. gada albums. (Joņevs 2013, 25)

Arī daļa no raksta virsraksta var būt izcelta slīprakstā. Slīprakstā izcelts sarunvalodas vārds, kas minēts raksta virsrakstā – *zālīte* ‘narkotikas (parasti marihuāna)’ (Tēzauris):

(4.14) *Zālīti* audzē un tirgo (Druva, 2021a)

Slīprakstā rakstīti arī citāti no radiostacijām, dziesmu tekstiem:

(4.15a) *Šodien Vestportā mainīgs mākoņu daudzums, vietām lietus, ziņoja vietējās radiostacijas dīdžejs.* (Sakss, Liepnieks 2014, 24)

(4.15b) *Es zinu, šie vārdi tev nenāk no sirds!* Ha, ha, ha! Malacis dzejnieks, kas tos sacerējis! (Grietēna 2016, 62)

Rakstnieks Vilis Seleckis slīpinājis romāna varoņu iesaukas:

(4.16) – Kur citur varēju...? *Feļka* atmuka pirmā. (Seleckis 2016, 119)

Slīprakstā rakstīta arī tiešā runa (4.17a). Ar šo burtstilu var izcelt tikai daļu no tiešās runas, lai parādītu, ka kāds no vārdiem ir uzsvērts (4.17b):

(4.17a) *Nepiestāv, galīgi nepiestāv,* – Kate nodomāja. (Judina 2016, 38)

(4.17b) Bet... *kad* viņš? Aptuveni? – Kaķītis ievaicājās, labi zinādams, ka sekos. (Judina 2018, 29)

Brīžiem viss, ko cita persona ir teikusi, ir izcelts slīprakstā. Šeit varētu runāt par noģiedamo runu (4.18a) – citas personas runas vai domu attēlojumu, kas robežojas ar tiešo un netiešo runu (Skujiņa 2007, 255). Arī prozas teksta varoņa pārdomas līdzinās noģiedamajai runai (4.18b). Slīprakstā izceltas arī emuāra autora pārdomas (4.19):

(4.18a) Juris gan purpināja – *ko pa kapiem dauzies, labāk par dzīvajiem būtu rūpējusies, gan tā diena pienāks pati.* (Judina 2018, 8)

(4.18b) Anna juta, ka viņas savaldība un iedzimtā pieklājība pamazām sasniedz vārīšanās temperatūru un sāk iztvaikot. *Ja vēl kāds uzdos šo pašu jautājumu, uhh...! Viņai nudiens bija citas rūpes!* (Judina 2018, 13)

(4.19) Protams, šobrīd karojam ar savu "ES". Šito negribu, šitas negaršo, šito nevilksu! *Laiks ir paskrējis nemanot un mums mājās jau ir divus gadus vecs ziķeris, kas prot sekundes laikā nonest jumtiņu.* Vispār jau nespēju noticēt tam, ka viņš nekad vairs nebūs bēbītis. (maminuklubs.lv)

Slīprakstā rakstīts iestarpinājums (piebilde), kas likts iekavās aiz vārda, uz kuru tas attiecas:

(4.20) Tad, izvilksusi no kabatas šķiltavas (*bet viņa taču nesmēķē!*), aizdedzināja un ilgi raudzījās mierīgi degošajā liesmiņā. (Judina 2016, 46)

Slīprakstā rakstītas hipersaites – pasvītrots vai kā citādi izcelts vārds vai frāze, uz kura novietojot kursoru un noklikšķinot peli, displeja ekrānā tiek parādīts kāds cits dokuments (Tēzaurs):

(4.21) Mainot vidi un darba vietu, man tas arī lieliski izdodas. (*Vismaz man tā šķiet!*) (maminuklubs.lv)

Slīprakstā izcelts sarunvalodas vārds prozā (4.22), publicistikā (4.23), emuāros (4.24):

(4.22) Galu galā, Pāvuls beidzot nošķīra Miku no biroja sieviešu sabiedrības un, runājot ar viņu, piepeši pārvērtās *vecī*. (Stumbre 2017, 15)

(4.23) Ir tādas frāzes, ko bieži izmet savā pārmaiņu procesā apjukusi pusaudži – “visas meitenes ir stulbas”, “tie *učki* neko nejēdz” – vai vēl ko krietni skarbāku un necenzētāku. (Druva, 2021d)

(4.24) Uztaisīju *daudzdieniiti*: caala fileja, cukini, sarkanais pipars, sampinjonsenes - viss sagriezts gabalinos apcepts + kreejuma meerce - apcep siipolu un kiploku, 0.5 saldaiss kreejums, vistas buljona kubinsh, citrona sula, saals, pipari, karote miltu. Visu sajauc kopaa

un paarkaisot ar sieru servee ar *makaroshkaam*. Garshiigi, bet izskataas kaa cuukeediens, taapeec bildi nelikshu. (calis.delfi.lv)

Slīprakstā izceltas vārdu pārnestās nozīmes:

(4.25) Eksperti vērtē, ka rudenī tas var izraisīt kārtējo slimības *sprādzienu*. (Druva 2021d)

Slīpraksts lietots ar mērķi izcelt konkrētus vārdus tekstā. Šāds lietojums pamanīts gan prozas tekstos (4.26), gan publicistikā (4.27):

(4.26) – Ar kādiem?

– Ar *kadiljakiem* un *leksusiem*! No kurienes tiesnešiem tāda nauda, ka viņi var nopirkt miljonāru braucamos? (Seleckis 2016, 11)

(4.27) Kur var saņemt *kovidsertifikātu*, ja nelieto internetu? (Ievas Padomu Avīze, 2021a)

Fātiskā funkcijā slīprakstā izcelta neliterārā leksika – vārdi, kas neatbilst literārās valodas normām, piemēram, *killers* ‘algots slepkava (parasti pasūtījuma slepkavības izpildītājs)’ (MLVV):

(4.28) – Ja tu esi iededzies par kādu ideju, tad ej līdz galam, nedomājot par *killeriem*, ko tev var uzsūtīt, – Māris neatlaidās. (Seleckis 2016, 53)

Slīpraksts ir daudzfunkcionāls. Tas kā grafisks līdzeklis lietots gan prozā, gan publicistikā, gan elektroniskajos saziņas līdzekļos. Slīprakstam prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos konstatēta tekstveides un fātiskā funkcija. Tekstveides funkcijā tas lietots citvalodas vārdu, nosaukumu, sarunvalodas vārdu un pārnesto nozīmju izcelšanai tekstā. Fātiskā funkcijā slīprakstā izcelta neliterārā leksika.

4.1.3. Dubultais izcēlums

Tekstveides funkcijā vienlaikus var lietot abus burtstilus – treknrakstu un slīprakstu. Tad veidojas dubultais (divkāršais) izcēlums. Tulkotāja un dzejniece Eleonora Tjarve šādu grafisku paņēmieni lietojusi gan atmiņu grāmatas „Spēks un smeldze” pirmajā teikumā (4.29a), gan grāmatas daļu nosaukumos (4.29b):

(4.29a) *Pildspalvu* varu noturēt un rakstīt. (Tjarve 2002, 7)

(4.29b) *Pirmā daļa* (Tjarve 2002, 19)

Dubultais izcēlums forumos tiek izmantots, lai tekstā izceltu īpaši svarīgu informāciju: (4.30) *Ieeja koncertā – ar sadarbspējīgiem Covid-19 vakcinācijas sertifikātiem! Līdzī ņemt sertifikātu, personu apliecinošu dokumentu, sejas masku un gaišu sirdi bez neviena melnumiņa.* (sieviesuklubs.lv)

Līdzīgi kā forumos, arī emuāros (4.31) un interneta portālos (4.32) teksta autori mēdz izmantot dubulto izcēlumu, lai piesaistītu lasītāju uzmanību. Dubultais izcēlums ir lieks, pietiktu tikai ar treknrakstu, lai izceltu svarīgāko informāciju:

(4.31) *Seko Delfi arī Instagram vai Telegram profilā – pievienojies, lai uzzinātu svarīgāko un interesantāko pirmais!* (delfi.lv)

(4.32) *** *lūdzu, lūdzu, esiet uzmanīgi, karsta karamele var būt ļoooti sāpīga!!!* (naskoties.com)

Vienā tekstā var apvienot divus burtstīlus – citātā, kas iekļauts emuāra ierakstā, treknrakstā izcelts svarīgākais teksta fragments, bet pārējais teksts slīpināts:

(4.33) *Piemēram, novirzot daļu no brīvajiem līdzekļiem darījumiem ar vērtspapīriem, iedzīvotājiem ilgtermiņā paveras potenciāli labas iespējas pelnīt finanšu tirgos. **Tāpēc Swedbank no šī gada 9.decembra Baltijas biržā tirgoto vērtspapīru darījumiem vairs nepiemēro komisijas maksu par pirkšanu un pārdošanu, nulles komisija piemērota arī Swedbank Grupas pārvaldītajiem ieguldījumu fondiem pirkšanas, pārdošanas, maiņas un fondu daļu turēšanai vērtspapīra kontā.*** (blog.swedbank.lv)

Treknraksts apvienojumā ar pēdiņām arī uzskatāms par dubulto izcēlumu. Nosaukums likts pēdiņās un izcelts treknrakstā:

(4.34) Populārzinātniskais izdevums "**Ceļvedis pilsētu tekstu izpētē**" ir vienlaikus uzziņu līdzeklis lingvistiem, lingvodidaktisks materiāls pedagogiem un papildu mācību līdzeklis skolēniem/studentiem valodniecībā. (pilsetuteksti.blogspot.com)

Arī prozā lietots divkārsšais izcēlums – pēdiņas un slīpraksts –, piemēram, nosaukumos (4.35a) un citātos (4.35b):

(4.35a) „*Dorothea 's*” – tā sauca šo vietu. (Ingremis 2016, 38–39)

(4.35b) – Piemēram, es gribētu dzirdēt latviski iztulkotu krievu teicienu „*Žizņ bjoť kļučom*”. Vai tas būtu – dzīve šit ar atslēgu? (Kūlis 2016, 82)

Reizēm dubultais izcēlums ir lieks, nemotivēts, jo pietiktu ar vienu grafisko līdzekli – vai nu pēdiņām, vai slīprakstu. Šāds dubultais izcēlums konstatēts gan prozā (4.36), gan forumos (4.37):

(4.36) No kāpas nāk dieva kalps, kāpj uz apgāztas laivas, ver vaļā grāmatu un uzsauc pūlī – „*Dīķu Inne, vaļinieks atraitnis no Košraga, ar Trīni, nelaiķa Otu Anša atraitni no Pitraga.*” (Ikstena 2001, 94–95)

(4.37) «*.Galvu augšā, kāds man sacīs, kamēr ledus neielūzt, bet es biju kalnā kāpis, neredzot, kur upe plūst.*” *Atnāc un pavadīsim šo vakaru kopā! Vai tāds vakars vēl būs?*» (sieviessuklubs.lv)

Lai norādītu uz vārdu uzsvērumu, **intonatīvā funkcijā** slīprakstā un ar lielajiem burtiem izcelti atsevišķi vārdi tekstā:

(4.38) Nevar būt, ka abi lielie domāja *TĀ!* (Judina 2018, 55)

Ar lielajiem burtiem treknrakstā izcelta daļa no raksta nosaukuma žurnālā. Šeit un turpmākajos piemēros lietots treknraksts bez slīpraksta – saglabāts oriģināla noformējums:

(4.39) Kad pienāk brīdis kad jāsāk **DOMĀT PAR PANSIONĀTU** (Ievas Padomu Avīze, 2021b)

Treknrakstā izcelts emuāra (4.40) vai grāmatas (4.41) nodaļas virsraksts, ar lielajiem burtiem rakstīts svarīgākais vārds. 4.40 piemērā treknrakstā un ar lielajiem burtiem intonatīvā funkcijā izcelts īpaši uzsvērts vārds:

(4.40) **5** lietas, ko Tev **NEKAD** nevajadzētu apsolīt saviem klientiem (un ko darīt tā vietā) (mozello.lv)

(4.41) **PIRMĀ NODAĻA** (Jundze 2016, 5)

Rakstnieks Māris Bērziņš treknrakstu izmantojis romānā „Svina garša” ievietotajos fragmentos no preses izdevumiem. Treknrakstā un ar lielajiem burtiem rakstījis raksta nosaukumu, izdevuma nosaukumu treknrakstā un pēdiņās. Svarīgākais tekstā izcelts treknrakstā:

(4.42) **NEAIZMIRSTIET APDROŠINĀT MĀJAS INVENTĀRU**

pret ugunsgrēku un citām stichiskām nelaimēm

apdrošinājuma noslēgšanai izsauciet pie sevis mājās aģentu

Aģenti darbojas visās pilsētās un laukos.

LPSR Valsts apdrošināšanas pārvalde Rīgā,

Tālrunis 33240

„**Darbs**”, nr. 173, 25.06.1941. (Bērziņš 2015, 165)

Visos aplūkotajos tekstos slīpraksts tekstveides vai intonatīvā funkcijā kopā ar citu grafisko līdzekli (treknrakstu, pēdiņām, lielajiem burtiem) veido dubulto izcēlumu. Tas izmantots, lai izceltu īpaši svarīgu informāciju, piesaistītu lasītāja uzmanību. Reizēm dubultais izcēlums ir lieks, jo pietiek tikai ar vienu no burtstiliem vai ar pēdiņām.

4.2. Lielie burti

Kā jau iepriekš tika minēts, rakstos ar dažādiem grafiskiem līdzekļiem, piemēram, pieturzīmēm, lielajiem burtiem un burtu atkārtojumu vārdā tiek mēģināts atspoguļot runāto valodu. Ar lielajiem burtiem tekstā izcelts vārds, kas runātajā valodā būtu uzsvērts (Meletis, Dürscheid 2022, 24), tātad lietots **intonatīvā funkcijā**. Fragmenti no ierakstiem sociālajās

tīklošanās vietnēs *Facebook* un *Instagram*. Šajos piemēros nav lietots autors izcēlums (treknraksts plus slīpraksts), bet tikai slīpraksts un lielie burti, jo tie jau vizuāli izceļas tekstā: (4.43a) *Ja pagājušajā gadā kāds man vēlēja laimi, mīlestību, saticību un veiksmi, tad PALDIES - PIEPILDĪJĀS!* (F_F_5)

(4.43b) *Esmu bijusi lielāko portālu – “Delfi” un “Apollo” – SIEVIEŠU sadaļu REDAKTORE, portāla “Intrigante” žurnāliste, ar ko ļoti lepojos, un esmu ļoti daudz rakstījusi par sieviešu problēmām un tabu tēmām* (I_F_2)

Lai pievērstu uzmanību svarīgākajiem vārdiem tekstā, **tekstveides un intonatīvā funkcijā** daļa no ieraksta (abās valodās) izcelta ar lielajiem burtiem. Ierakstam var pievienot vēl citas grafiskās zīmes. Sarkanā sirds apzīmē mīlestību, bet kopā saliktas rokas – pateicību (EP):

(4.44a) *Šī droši vien nebūs vienīgā šī rīta pastaigas bilde, kas prasīt uzprasīsies tapt publicēta. Latvija IR skaista zeme. Katru dienu VAR atrast kaut vienu lietu, par kuru priecāties un būt pateicīgam. Arī tik stresa pilnā laikā kā šis.*** Seems that this won't be the last picture of today's walk begging to be posted on Instagram. Latvia IS a beautiful country. And it IS possible to find at least one thing to feel grateful and happy about. Even in times of these.* (F_F_6)

(4.44b) *[..] Es No SIRDS PATEICOS IKVIENAM, kurš strādā aptiekā, pārtikas veikalā, degvielas uzpildes stacijā, par kurjeru utt. Es noliecu galvu jūsu priekšā. Es gribētu, lai mēs katrs pasakām PALDIES un šo pateicības stafeti nododu tālāk @X @X @X @X @X @YJomums IR jāpasaka PALDIES. No sirds. ❤️🙏... [..] I want to THANK every pharmacist. I want to THANK every medial personnel who help those in need. I wish to thank everyone who delivers - packages, foods, services, and things that make our days tiny bit better. I am THANKFUL from all my heart. You are heroes. You are brave, brave heroes. I would like to nominate everyone to say THANK YOU ❤️🙏* (I_F_3)

Reklāma sociālajās tīklošanās vietnēs ir viens no efektīvākajiem mūsdienu digitālās tirgzinības veidiem. Zinot, ka liela daļa sabiedrības mēdz brīvos brīžus pavadīt sociālajās tīklošanās vietnēs, uzņēmumi izmanto iespēju piedāvāt savas preces un pakalpojumus. Tas ir viens no veidiem, kā panākt zīmola atpazīstamību sabiedrībā. Lai īpaši uzrunātu ziņas lasītāju (potenciālo klientu), ar lielajiem burtiem **konatīvā funkcijā** izcelts saistošākais teksta fragments. Teksta veidotājiem varētu rasties priekšstats, ka šādu sludinājumu lasītājam ir vieglāk pamanīt plašajā piedāvājumu klāstā (it īpaši *Facebook*, kur viss redzams vienuviet – draugu fotogrāfijas, ziņu portālu ieraksti, sludinājumi, konkursi, reklāmas utt.):

(4.45a) *Jebkuram busiņam. Jaunam, vecākam, retro, kravas un pasažieru – MUMS IR DISKI TIEŠI TEV! .. Piemeklēsim PAREIZOS diskus Tavam auto, lai vari braukt bez raizēm.* (F_M_1)

(4.45b) *JAUNS GADS-JAUNS KONKURSS! .. Laimē hennas uzacu procedūru!* (F_F_7)

(4.45c) *Pirmā piegāde BEZ MAKSAS!Veic pasūtījumu katru dienu līdz plkst.: 17:30 un saņem produktus tajā pašā dienā TEVIS izvēlētajā stundā.* (F_M_2)

Visu ierakstu sociālās tīklošanās vietnes profilā var rakstīt ar lielajiem burtiem, tā pievēršot uzmanību visai teksta vienībai kopumā. Raugoties no malas, varētu rasties iespaids, ka tā ir teksta autora rakstības īpatnība (vienmēr veikt ierakstu *Twitter* tikai ar lielajiem burtiem), bet patiesībā – tā teksta autors rīkojies tikai atsevišķos gadījumos. Iespējams, ka 4.46a piemērā sociālās tīklošanās vietnes lietotāja vienlaikus mēģinājusi paust ironiju un norādīt uz to, ka kaut kas ir pašsaprotams un nevienu vairs nepārsteidz, savukārt 4.46b piemērā – atzinīgi novērtējusi muzikālā televīzijas šova „X Faktors” dalībnieces sniegumu:

(4.46a) *MG Y TIKA TĀLĀK VAI KĀDS PAR TO BRĪNĪJĀS OMG WOW #xfaktors* (T_F_2)

(4.46b) *THIS IS A GOLDEN TICKET, X #xfaktors* (T_F_2)

Ne tikai *Facebook* ierakstos, bet arī tiešsaistes tērzētavā lietots lielo burtu izcēlums:
(4.47) *tad jau tu vari pastāstīt, KĀ un KO?* 😊 (F_F_18)

Lielos burtus **emotīvā funkcijā** emuāros var lietot apvienojumā ar vairākām izsaukuma zīmēm. Tā attēlots emocionāls izteikums:

(4.48) *Arvien biežāk ievēroju, ka viņu kaitina vecvecāku un tantiņu teksti par "jums taču vajadzētu mazu bēbīti" tēmām, tās viņu uzvelk un "ES NEGRIBU NEVIENU VAIRS!!!" aug augumā... (maminuklubs.lv)*

Ar lielajiem burtiem var izcelt visu vai daļu komentāra interneta portālos (4.49a un 4.49b) vai forumos (4.50):

(4.49a) *PILNĪGA PATIESĪBA!!!* (tvnet.lv)

(4.49b) *Kur tad palika oficiāli reģistrēto masmēdiju izplatītās VILTUS ZINĀS, ka visas vakcīnas ir vienlīdz labas?* (apollo.lv)

(4.50) *Pie katra tas brīnumiņš atnāk ĪSTAJĀ laikā* 😊 (maminuklubs.lv)

Lielie burti grafiskam izcēlumam lietoti arī prozā (4.51) un publicistikā (4.52):

(4.51) *„Kas? KAS?” mēs uzreiz saspringām kā seteri medībās.* (Nemiera 2016, 220)

(4.52) *Vai par šķirošanas konteineriem IEDZĪVOTĀJIEM JĀMAKSĀ VAIRĀK?* (Ievas Padomu Avīze, 2021c)

Lielajiem burtiem prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos konstatēta emotīvā funkcija. Elektroniskajos saziņas līdzekļos tie lietoti arī tekstveides, intonatīvā un konatīvā funkcijā. Emotīvā funkcijā ar lielajiem burtiem norāda uz emocionalitāti, intonatīvā funkcijā izceļ īpaši uzsvērtus vārdus. Tekstveides funkcijā izcelti svarīgākie vārdi tekstā, bet konatīvā funkcijā ar lielajiem burtiem mēģināts pievērst adresāta uzmanību. Ja teksta adresāts uztver izteiktā jēgu, komunikatīvais nolūks ir sasniegts.

5.3. Burtu atkārtojums vārdā

Burtu atkārtojums rakstos norāda uz patskaņu pagarinājumu vai atkārtotu izrunu. Tā kā tas norāda uz emocionalitāti, lietots **emotīvā funkcijā**. Prozas tekstos redzams līdzskaņu pagarinājums skaņu atdarinājumos:

(4.53) *Es jūtu, kā viņš smaida, telefona klausule man šo smaidu iekož ausī – šššš nodevējs.*
(Gaile 2016, 28)

Rakstnieks Ē. Kūlis romāna „Vainīgais” varoņa Oresta valodas attēlojumam izmantojis burtu atkārtojumu, lai grafiski atspoguļotu runas traucējumus – stostīšanos. Ar defisi vieni no otra atdalīti atkārtoti divskaņi, līdzskaņi un arī zilbes:

(4.54) – ***R-rainis ie-ie-ieķēries** učilkā, – paklusi izstosta Orests, bet visi dzird viņa vārdus.*
(Kūlis 2016, 150)

Prozas tekstā patskaņu un līdzskaņu atkārtojumu vārdā izmanto, lai attēlotu varoņa attieksmi pret notiekošo, emocionālo saturu, kļedzienu u. tml.

(4.55) ***Nēēēēēēēēēē**, es kļiedzu, es kļiedzu, **nēēēē, tēēēēēēti, mammmuuuuuuuuuuu**, es kļiedzu un raudu, no manis plūst kā no ūdenskrituma, **nēēēē, nēēēēē**.* (Gaile 2016, 100)

Skaņas, iespējams, izrunātas uzsvērti garāk, lai parādītu emocionālo saturu (Meletis, Dürscheid 2022, 24):

(4.56) – ***Dināaaa! Diāānūt! Labrūt!** – Esmeralda dziedoši iekvēkšķas aiz sienas. – **Cēēēlies! Mums šodien svarīgāāa dienaāa!*** (Eņģele 2014, 103)

Burtu atkārtojums vārdā redzams arī publicistikā (4.57) un elektroniskajos saziņas līdzekļos – interneta portālu komentāros (4.58), emuāros (4.59), forumos (4.60) un sociālajās tīklošanās vietnēs (4.61). Tā pastiprināta emocionalitāte:

(4.57) *Un, meitenes, kā viņš ar skrubīti samasēja man muguru... **Murrr**....* (Ieva, 2021)

(4.58) ***Āāāāaaaaaa...** murgs* (tvnet.lv)

(4.59) ***Jāāā!*** (maminuklubs.lv)

(4.60) *Man isti nav saprotams-kaa tas ir iespējams un turklat vel uz e-pastiem neatbild. nu jau ir 25 datums gandriz-bet DHL **klusee*** (F_M_5)

Pēc ekscerpēto piemēru analīzes secināms, ka burtu atkārtojums vārdā emotīvā funkcijā izmantots visos iepriekš aplūkotajos tekstos – prozā, publicistikā un elektroniskajos saziņas līdzekļos. Tā atspoguļotas gan runas fonētiskās īpatnības (stostīšanās, neskaidra runa u. tml.), gan emocionālais saturs.

4.3. Teksta grafiskais izkārtojums

Šajā apakšnodaļā pievērsta uzmanība **tekstveides vai emotīvā funkcijā** lietotam teksta grafiskajam izkārtojumam.

N. Ikstena izmantojusi teikuma dalījumu rindkopās. Katru vārdu teikumā sākusi jaunā rindā ar lielo sākumburtu:

(4.61) *Bet viņai ir sastīpota galva!! Ir!! Vai kādam nav stangas, ar ko stīpas pārkniebt!?*

Viņai jāsit galva pret sienu!

Vai

Kādam

Nav

Stangas

Ar

Ko

Stīpas

Pārkniebt

Viņa mokās ar neredzamu spiedēju kā suns ar uzpurni. (Ikstena 2001, 57)

N. Ikstena izmantojusi vēl citu teksta noformējumu veidu – vārdu paradigmas attēlojumu (līdzīgi kā gramatikas grāmatās):

(4.62) *Es plūstu* *Mēs plūstam*

Tu plūsti *Jūs plūstat*

Viņš, viņa plūst *Viņi, viņas plūst* (Ikstena 2001, 62)

Teksta daļas vai nodaļas citu no citas var atdalīt ar vienu, divām vai trim zvaigznītēm. Šāds grafisks paņēmieni līdzinās teksta dalījuma jaunā rindkopā ar atkāpi:

(4.63) *Ķermenī vēl jaudās nogurums, bet viņš juta, ka gaida Aiju no jauna.*

*

Šis mēnesis Aivaram pagāja ātri. (Linde 2016, 13)

Nākamais teksta fragments var turpināties pēc nodaļas numura, divām zvaigznītēm vai lielākas rindstarpes starp teksta daļām. Šāda rindstarpe starp teikuma daļām izmantota tikai

vienreiz romānā. Tātad to var skaidrot divējādi: 1) vai nu autors nākamo rindkopu vēlējies īpaši nodalīt tekstā (izcelt), 2) vai tā ir grafiska kļūda – lieka rindstarpa starp teksta daļām: (4.64) *Pretēji Donovanam nepārprotamajam rīkojumam Makkenna nolēma pistoli pagaidām paturēt.*

Makkenna atkal novietoja mašīnu nojumē, aizvēra vārtus, tad iegāja mājā un aizslēdza aiz sevis durvis. (Ingremis 2016, 361)

Promocijas darba analīzei izvēlētajās grāmatās pārsvarā katra jauna rindkopa sāka ar atkāpi. N. Ikstena grāmatā „Vīrs zilajā lietusmētelītī” pirmo nodaļas rindkopu sākusi bez atkāpes, bet pārējās ar atkāpi rindkopas sākumā:

(4.65) *Tebe, man liekas mans vecaistēvs tagad pabāž roku no viņsaules un rāda – victory. .. Divus mēnešus ģeogrāfiski tagad būšu tev samērā tuvs. ..* (Ikstena 2011, 34)

Tekstā kā viens no grafiskā noformējuma paņēmieniem izmantots vārda vai vārdu grupas atkārtojums teksta posmā – teikumā, rindā, pantā – sākumā jeb anafora (MLVV). N. Ikstena romānā „Jaunavas mācība” izmantojusi pirmo vārdu atkārtojumu jaunas rindas sākumā, lai attēlotu emocionālo saturu:

(4.66) *Ak, kaismīgie slepu skati.*

Ak, saldā oga iekš jūsu dzēriena, kas uzsit asinis.

Ak, atstieptais mazais pirkstiņš, dzerot melnu kafiju. .. (Ikstena 2001, 40)

N. Ikstena iepriekš minētajā romānā izmantojusi baušļu formu, lai atkārtotu vārdus katras jaunas rindas sākumā un attēlotu liriskā varoņa emocijas:

(4.67) *Tev nebūs irties pret straumi.*

Tev nebūs vienreiz nogriezt, septiņreiz nomērīt.

Tev nebūs runāt kā no dieva mutes. .. (Ikstena 2001, 50)

Anafora kā grafiskā noformējuma paņemiens izmantota arī emuāros. Ar vārdiem *Ak, Džūd...* akcentēts emocionālais saturs, teksta autore nopūtas, līdzpārdzīvojums:

(4.68) *Ak, Džūd... Ja vien man būtu vārdi, kas spētu ietvert kaut mazāko emociju pulsoņu manā sirdī pēc 736 lapaspusēm. Man to trūkst. Lai arī pagājuši jau divi mēneši, kopš aizvēru pēdējo vāku, tik un tā nespēju tvert pēc atbilstošākajiem. Tā vietā es atkal atveru pirmo lapaspusi un grimstu sāpju okeānā līdz ar Tevi.*

Ak, Džūd... šis vienlaicīgi ir sāpīgākais un skaistākais stāsts, ko esmu lasījusi. Paldies, Hanja Janagihara. (andasstuff.lv)

Kā izcēlums tekstā var tikt izmantots arī pasvītrojums. Tas tiek izmantots gan publicistikā (4.69), gan elektroniskajos saziņas līdzekļos (4.70):

(4.69) Sēnīšu infekciju veicina sausums mutē, protēzes nēsāšana un tieksme uzturā lietot daudz ogļhidrātu. Cukurs sēnītēm ļoti patīk! (Ievas Veselība, 2021)

(4.70) Pie paša zoo ir milzīga autostāvvietā, kas svarīgi- bezmaksas! (maminuklubs.lv)

Pasvītrojums var būt apvienots ar slīprakstu. Tā veidojas dubultais izcēlums:

(4.71) Vispār šī zoo īpašnieki ļoti atvieglo visu info meklēšanu, jo ir plaši pieejams info gan viņu instagram lapā, gan Facebook kontā! (maminuklubs.lv)

Treknraksts var būt apvienots ar pasvītrojumu, lai vairāk akcentētu informāciju gan emuāros (4.72), gan interneta portālos (4.73):

(4.72) **Kā tad atrast šo vietīnu**- ja brauksi ar savu auto un Waze ierakstīsi “zoo Brieži” tevi noteikti aizvedīs uz īsto vietu. (maminuklubs.lv)

(4.73) **Šis randiņš neizdevās, bet.... kā uzlabot savas izredzes iepazīties internetā (un netērēt laiku)** (jauns.lv)

Emuāra ierakstā vienlaicīgi var izmantot vairākus grafiskos līdzekļus, lai pievērstu lasītāja uzmanību. Iekavās ievietots ar dubulto izcēlumu – slīprakstu un treknrakstu – rakstīts un pasvītrots iestarpinājums. Pasvītrojums ir trešās pakāpes marķējums:

(4.74) *Un šajos komentāros es ļoti gribētu, lai jūs padalāties ar vienu (patiešām vienu!) labāko grāmatu, kas pēdējā laikā izlasīta.* (seekthesimple.com)

Lai nošķirtu teksta segmentus, lieto krāsas. Rindkopas rakstītas dažādās krāsās, izmantots arī slīpraksts. Katrai krāsai ir sava nozīme tekstā. Ar sarkanu krāsu attēlotas teksta autore pārdomas, bet zilu – hipersaites uz dažādām tīmekļa vietnēm:

(4.75) *Kāju izkustināšanas nolūkos nolēmu ielūkoties arī salīdzinoši nelielajā kapsētā. Te lielākoties ir redzami kapu pieminekļi ar dzelzs krusta zīmēm un tekstu vācu valodā; kapsētā dus Pirmā pasaules kara laikā kritušie vācu karavīri. Informāciju uz kapu pieminekļiem veido karavīra iniciāļi, abreviatūras, kas sniedz ziņas par karavīra lomu un darba pienākumiem militārajā dienestā, un miršanas datumu. Tātad piederība vienai vai otrai militārajai vienībai bija būtiska šo cilvēku raksturojumam svešumā. Dzīves ilgums, iespējams, ne visos gadījumos ir atrokams pat rūpīgā izmeklēšanā, taču zināms ir darba attiecību pārtraukšanas jeb miršanas datums.* (pilsetuteksti.blogspot.com)

Pēc dažādo tekstu analīzes secināts, ka grafiskais izkārtojums tekstā ir viens no teksta autora izpausmes līdzekļiem, ar kuriem piesaistīt uzmanību svarīgākajai informācijai tekstā. To var lietot gan tekstveides, gan emotīvā funkcijā. Teksta autori izmanto dažādus grafiskus paņēmienus, piemēram, teksta sadalīšanu rindkopās, zvaigznītes vai atstarpes teksta fragmentu nošķiršanai, pasvītrojumu, iekrāsojumu u. tml. Prozā un emuāros anafora izmantota, lai atkārtotu vārdus teksta sākumā, attēlotu emocijas.

5.5. Citas grafiskās zīmes

Nelielu daļu no empīriskā materiāla veido ekscerpti, kuros redzamas citas sociālajās tīklošanās vietnēs lietotas grafiskās zīmes – @, #. Pirmā no tām (@) **references funkcijā** apzīmē angļu valodas vārdu *at* ‘pie’. Šo zīmi galvenokārt lieto e-pasta adrešu ievadē, tādu sociālo tīklošanās vietņu kā *Twitter*, *StatusNet* un *Facebook* vajadzībām (PCD) un citviet. Tā norāda uz teksta autoru, sociālās tīklošanās vietnes adresi:

(4.76) @Y18 Dec 2016 – *Un tā @Y ir kļuvis par pirmo latviešu mūziķi par kura skaņdarbu #DodPieci kāds ziedojis 2000 eur!* (T_M_3)

Šo zīmi var lietot arī daiļliteratūrā citātos no ierakstiem interneta portālos. Rakstniece Ilze Eņģele romānā „Mazā Mis” ievietoja citātus no www.twitter.com, kur lietota arī @ zīme:

(4.77) *Ar @crixou feinā tusiņā, paldies @mazamis_LV, grāmatiņas jau nogādātas bērniem, jūs esat viss labākie! – un fotogrāfija ar pierādījumu.* (Eņģele 2014, 99)

@ zīme lietota arī prozas tekstā, citējot ierakstu sociālajās tīklošanās vietnēs:

(4.78) *Starp citu, ir kāda informācija par to @Anonymous, kurš Annai paziņoja par Loka nāvi?* (Judina 2018, 119)

Prozas tekstā @ zīme lietota **tekstveides funkcijā**, lai norādītu uz cilvēka identitāti, interneta adresi, kuru izmanto teksta autors. Tas ir veids, kā pie kāda vērsties tieši. Šāda sarakstīšanās ir kļuvusi tik populāra, ka to iekļauj arī daiļliteratūrā:

(4.79) @D: *Tu šodien ļoti aizvainoji savu tēvu, Sabīn.*

@S: *Tā nav jūsu darīšana. Ja es runāju ar savu tēvu, tā ir mana saruna, nebāzieties pa vidu!*

@D: *Bāzīšos gan, jo šī ir mana māja, kurā mēs visi dzīvojam, un tu, jaunkundz, man muti ciet nevērsi, nekliedzi klausulē un izturēsies ar cieņu!* (Judina 2019, 144)

Iepriekš minēto grafisko zīmi **emotīvā funkcijā** var lietot arī kā emocijzīmi, parādot, ka kāds ir par kaut ko dusmīgs, neapmierināts:

(4.80) *„nu lohi jūs esat, pa tv vel iet tas pasākums, *... jums jāliek iekšā jau kurš vinēēja:@”* (jauns.lv)

Emotīvā funkcijā @ zīmi var lietot arī bez kola pirms tās:

(4.81) *paskaties uz Rakovsku @! Feini!@* (la.lv)

Tēmturis (angļu *hashtag*) saukts arī par haštagu, mirklbirku vai atsauces birku, ir vārds vai frāze bez atstarpēm, kas sākas ar # (restītes) zīmi. Tas norāda ziņojuma tematiku vai pieņemto apzīmējumu (Tēzaurs; termini.gov.lv). Tēmturis ir viens no metadatu tagiem (Tēzaurs). Mūsdienās (kopš 2007. gada) tēmturi **tekstveides funkcijā** tiek plaši izmantoti

dažādās mikroblogošanas vietnēs un sociālajās tīklošanās vietnēs, piemēram, *Twitter*, *Facebook*, *Google+* un *Instagram* (OLD):

(4.82) ... *atvēlēs tikai gājējiem un velobraucējiem. Sabiedriskais transports kursēs pēc grafika! :))#magic* (T_M_1)

Tēmturis prozas tekstā lietots, minot informāciju par ierakstiem sociālajās tīklošanās vietnēs:

(4.83) Tā sakot, *#Writerslife* – ar šo atslēgvārdu Laine mēdza atzīmēt savus ierakstus sociālajos tīklos. (Eņģele 2018, 9)

Viss ieraksts sociālajā tīklošanās vietnē *Instagram* var sastāvēt tikai no grafiskajām zīmēm (tostarp no @ un #). Šādi teksta autore bez vārdiem raksturojusi fotogrāfiju un kontekstu – atpūtas mirklis savās mājās (Jaunajā Teikā); fotogrāfija uzņemta vannas istabā – šampanieša vannā –; no vīra saņemtas sarkanas rozes. To attēlo trīs reālijzīmes (👉👉👉), kas lietotas references funkcijā, aizstājot vārdus tekstā:

(4.84) 👉👉👉#home,#jaunateika,#rozes,#sarkanas,#vanna,#champagnebath,#relax,#veuve clicquot,#X♥(I_F_1)

Saikļa *and* ‘un’ apzīmēšanai rakstos **references funkcijā** izmanto speciālu grafisku zīmi – & –, ko var lietot, lai apvienotu divus personvārdus, jēdzienus, piemēram, *Dolce&Gabbana*, radošais vasaras simpozījs „*Māksla&Nauda*” (CD). Interneta ziņu portāls TVNET šo zīmi saikļa un funkcijā izmanto rakstu sadaļas nosaukumā – *Izklaide&Kultūra* (tvnet.lv).

Šī zīme lietota arī daiļliteratūrā. Rakstniece Laima Muktupāvela to izmantojusi romāna „*Mīla. Benjamiņa*” nodaļas virsrakstā, kur tā aizstāj saikli un: (4.85) .. *rozes (sarkanas & baltas), vainagi (lauru & skuju)*.. (Muktupāvela 2005, 357). Rakstnieks Arno Jundze & zīmi lietojis romāna „*Bergs & relikviju mednieki*” nosaukumā (Jundze 2016).

Rakstos bez iepriekš aplūkotajām grafiskajām zīmēm emotīvā, tekstveides vai references funkcijā lieto vēl citas zīmes – @, #, &. @ zīme norāda uz atrašanās vietu, ir emocijzīmes sastāvdaļa, # – ziņojuma tematiku, savukārt & – apzīmē saikli *and* ‘un’. Ne vienmēr šīs grafiskās zīmes atvieglo teksta uztveri, īpaši cilvēkiem, kas tās nelieto ikdienā.

5. DAŽĀDU GRAFISKO ZĪMJU UN GRAFISKO LĪDZEKĻU MIJIEDARBE MULTIMODĀLOS TEKSTOS

Multimodalitāte ir mūsdienu elektronisko saziņas līdzekļu tekstiem raksturīga parādība. Elektroniskajos saziņas līdzekļos izvietotie multimodālie teksti sastāv no dažādiem semiotiskajiem resursiem jeb modiem – attēla, video, rakstīta teksta, simboliem (pieturzīmēm, emocijzīmēm un reālijzīmēm), krāsaina fona u. c. Modi savstarpēji kombinējas, lai izteiktu kopīgu nozīmi (O’Halloran 2004, 1; Doloughan 2011, 19; Murphy 2020). Kā norādījis G. Kress, multimodalitātes pētnieki rakstību (valodas rakstu formu) uzskata par atsevišķu modu, kam ir savi grafiskie resursi (burtveidols, burtu lielums, atstarpes, rāmji, krāsas), kā arī sintaktiskie, tekstuālie un sociosemiotiskie resursi – teikums, rindkopa, tekstkopa, žanrs (Kress 2010, 79).

Semiotiskajiem resursiem jeb modiem tekstā var būt vairākas funkcijas: 1) piesaistīt lasītāja, adresāta uzmanību, 2) paust teksta autora emocijas un attieksmi, 3) izdaiļot tekstu, 4) aicināt iegādāties preces vai pakalpojumus, 5) izcelt svarīgāko informāciju tekstā, 6) aizstāt daļu no teksta utt. Multimodālos tekstos izmantotas gan konvencionālas jeb simboliskas zīmes (pieturzīmes, emocijzīmes un reālijzīmes), gan ikoniskas zīmes (reālijzīmes un emocijzīmes).

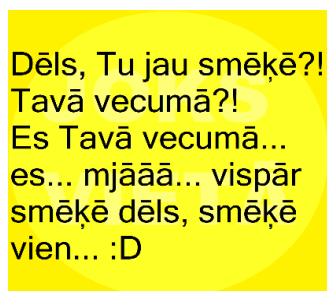
Mūsdienās pieturzīmes, emocijzīmes un reālijzīmes tiek izmantotas kā viens no semiotiskajiem resursiem dažādos multimodālos tekstos, piemēram, interneta mēmēs, reklāmās, sociālo tīklošanās vietņu ierakstos un citviet. Atšķirībā no, piemēram, fotoattēliem vai videoklipiem reālijzīmes darbojas kā integrēta ziņas daļa. Tās atrodas vienā rindā ar citiem simboliem un bieži tos aizstāj (Meletis, Dürscheid 2019, 168, 172). Salīdzinājumam: Fantastiski [aplautsi aplautsi aplautsi] rīta peldes ... apsveicami ,ka ir tāds gribasspēks [aplautsi aplautsi] bravo > (5.1) *Fantastiski* **AAA** *rīta peldes ... apsveicami ,ka ir tāds gribasspēks* **AAA** *bravo* (I_F_6). Turpretī fotoattēls ir novietots atsevišķi. Lai gan tas ir semantiski saistīts ar tekstu, tas atrodas virs vai zem tā (Meletis, Dürscheid 2019, 168, 172).

Arī emocijzīmes raksta vienā rindā ar citiem simboliem, piemēram, :) emotīvā funkcijā lietota *Facebook* ievietotā attēla aprakstā (skat. 2. attēlu), lai paustu prieku. Vienlaikus emocijzīme lietota arī tekstveides funkcijā, jo aizstāj izsaukuma zīmi teksta vienības beigās. Kā semiotiskais resurss lietots arī melnbalts attēls, kas tieši atspoguļo tekstu. Šajā gadījumā nav svarīgi, vai attēls ir melnbalts vai krāsains, galvenais ir kopējais vēstījums – mīlestība ģimenes locekļu starpā –, jo, kā zināms, mūsdienās arī fotogrāfijas var izgatavot dažādos krāsu toņos:

2. attēls. Emocijzīmes :) lietojums attēla aprakstā *Facebook*

Sociālās tīklošanās vietnē *Facebook* anekdošu slejā intonatīvā un emotīvā funkcijā mēdz izmantot dažādus grafisko zīmju, piemēram, jautājuma zīmes un izsaukuma zīmes savienojumus (skat. 3. attēlu). Šī anekdote ir multimodāla, jo teksts ir rakstīts uz krāsaina fona un tajā lietoti simboli (pieturzīmju savienojumi, emocijzīme :D). Šajā *Facebook* lapā ir tradīcija rakstīt anekdotes uz dzeltena fona. Dzeltenā krāsa piesaista uzmanību, uz tās izceļas teksts, kas rakstīts melnā krāsā. Ar emocijzīmi :D konatīvā funkcijā norāda uz joku un to, ka lasītājam jāsmiekas. Iespējams, domāts, ka bez emocijzīmes anekdote nešķitīs laba, neizraisīs smieklus:

3. attēls. Multimodalitāte *Facebook*

Izsaukuma zīmes savienojums ar jautājuma zīmi konatīvā funkcijā uzmanības piesaistīšanai izmantots pārtikas interneta veikals „Barbora.lv” *Facebook* lapā (skat. 4. attēlu). Arī šis attēls ir multimodāls, jo sastāv no rakstīta teksta, simboliem (pieturzīmēm) un trīsdimensionāla attēla, kas ir informatīvs. Attēls sniedz papildinformāciju – satur vairāk informācijas nekā iekļauts tekstā. Tas norāda uz to, ka iespējams, visi produkti vēl nav ielikti pirkumu grozā, tātad pirkums nav pabeigts. Veidojas dialogs starp pakalpojumu sniedzēju un patērētāju, ar jautājumu piesaista klientu uzmanību, atgādina par nepieciešamību iepirkties:

4. attēls. Ekrānuņņēmums no Facebook – reklāma „Barбора.lv” lapā

„Joks Vietā” Facebook lapas anekdošu slejā konstatēts izsaukuma zīmes vai jautājuma zīmes savienojums ar daudzpunkti (skat. 5. attēlu). Emotīvā funkcijā jautājuma zīme pirms daudzpunktes, norāda uz pārdomām, kas radušās izskanot jautājumam. Sarunas biedrs apdomājas pirms atbild. Ja izsaukuma zīme atrodas pirms daudzpunktes, daudzpunkte norāda uz paūzi aiz emocionāla izsaukuma. Līdzīgi kā iepriekš, anekdote ir rakstīta uz dzeltena fona. Iespējams, ka autors vēlējies anekdotes īpaši izcelt, izvēloties krāsainu, nevis baltu fonu. Attēlā redzamais dzīvnieks ir no multiplikācijas filmas „Horton Hears a Who!” (“Hortons”), kurš pēc dabas ir savdabīgs, piemēram, staigā atpakaļgaitā, sarunājas ar putekli, kurš nosēdies uz zieda u. tml. Attēls savā ziņā ilustrē rakstīto tekstu, jo arī viens no sarunas dalībniekiem, šķiet, savdabīgs, iespējams, mēdz iegrimt pārdomās:

5. attēls. Multimodalitāte Facebook lapā „Joks Vietā”

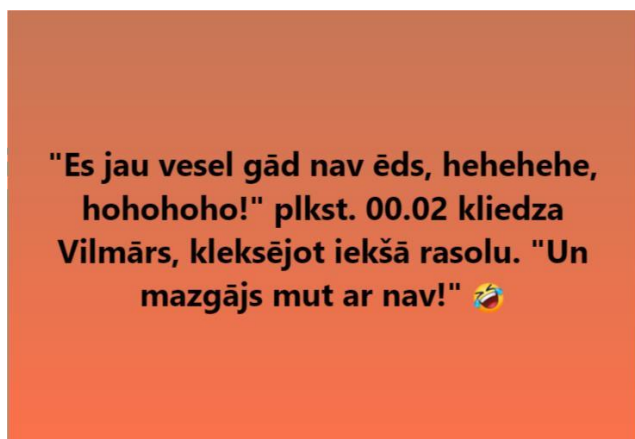
Reālijzīmes var lietot kā daļu no fona mīma ierakstā (skat. 6.–8. attēlu). Mīms var būt asprātīga vai ironiska ideja, attēls, video, kas strauji izplatās internetā, bieži vien caur sociālo mediju platformām (Davidson 2012, 122; Diaz 2013, 97). Mīmi ir multimodāli, jo tajos izmantoti šādi semiotiskie resursi jeb modi: rakstīts teksts, simboli (pieturzīmes, reālijzīmes), krāsains fons. Dzeltens ir koša krāsa, kas piesaista uzmanību. Fonam izmantoti siltie krāsu toņi, jo rada patīkamāku emocionālo fonu. Nav izvēlēts tumšs fons, jo uz tā nevarētu ne saredzēt, ne salasīt tekstu. Visticamāk krāsas izvēle ir apzināta, jo dzeltena krāsa ir ļoti pamanāma un raisa pozitīvas emocijas (saistās ar sauli, gaismu u. tml.). Dzeltenais fons papildināts ar reālijzīmēm. Atkarībā no konteksta (mīlestība, prieks, ironija) lietotas

dažādas reālijzīmes – 😍, 🤪 vai 😊 –, kas izsaka papildinformāciju. Šīs reālijzīmes lietotas konatīvā funkcijā, jo mudina lasītāju smieties, un fātiskā funkcijā, jo pauž teksta autora attieksmi (šķiet, ka autoram pašam izvēlēta anekdote ļoti patīk), raisa līdzīgas emocijas arī lasītājā, tādējādi veidojas pozitīva saikne teksta autoram ar adresātu:

6.–8. attēls. Multimodāli mīmi Facebook

Mīmos reālijzīmes, līdzīgi kā anekdotēs emocijzīmes, konatīvā funkcijā var ievietot teksta beigās, lai paziņotu, ka lasītājam jāsmiekas par joku (skat. 9. attēlu). Ar 🤪 attēloti histēriski smieklī (EP). Aiz tiešās runas teksta emotīvā funkcijā rakstīta izsaukuma zīme, kas pastiprina tekstā pausto ironisko attieksmi. Kā semiotiskais resurss jeb mods izmantots arī krāsains fons, uz tā treknrakstā izcelts teksts lībiskajā dialektā. Arī šajā mēmē izvēlēts siltas krāsas fons, kas raisa patīkamas emocijas, uz tā labi izceļas teksts:

9. attēls. Multimodāls mīms Facebook

Tīklošanās ir mainījusi teksta veidošanu, zīmes tekstā tiek dažādi kombinētas, vēstītājam ir iespēja brīvi un dažādi izpausties, piemēram, ēdienu emuāros tekstam var pievienot dažādus attēlus, kas papildina vai dublē tekstu (skat. 10. attēlu). Attēls ir pilnībā informatīvs, tajā parādīts tikai gatavais produkts. Attēls aicina gatavot, liela uzmanība tiek pievērsta arī noformējumam – skaistas fotogrāfijas, kas piesaista uzmanību, rada asociācijas ar smaržu un garšu. Šajā multimodālajā tekstā reālijzīmes lietotas dažādās funkcijās, piemēram, 🤪 tekstveides funkcijā aizstāj teikuma beigu pieturzīmi vai pieturzīmi, kas

atdala teikuma daļas, □ emotīvā funkcijā attēlo sajūsmu, priecīgu notikumu, 😊🎄 references funkcijā simbolizē Ziemassvētkus. Kā semiotiskais resurss izmantots arī trenkraksts, kas palīdz izcelt virsrakstu un piesaistīt lasītāja uzmanību:

10. attēls. Reālijzīmes lietojums emuārā „Našķoties”

Reālijzīmes lietotas arī receptes aprakstā. Mūsdienās ēdienu receptēs, kas pieejamas digitāli, piemēram, ēdienu emuāros, izplatīts grafisks paņēmieni ir pievienot dažādas reālijzīmes, kas dublē vai papildina tekstu. Šajā multimodālajā tekstā izmantoti dažādi modi – reālijzīmes, burtstils (trenkraksts) un rakstīts teksts (skat. 11. attēlu). Reālijzīmes lietotas references funkcijā, jo aizstāj vārdus, piemēram, 🎄 ir Ziemassvētku simbols, tā ir reālija, kas svētkos tiek izmantota, 🍪 aizstāj vārdu *šokolāde*, 🍪 aizstāj vārdu *bite*. Emotīvā funkcijā 🍪 attēlo sajūsmu (EP). Tekstveides funkcijā 🎄 🍪 🍪 norāda uz teksta beigām, aizstāj beigu pieturzīmi. Izmantotas dažādas reālijzīmes, kas papildina vai dublē tekstu, – 🍪 (bite), 🎄 (Ziemassvētku eglīte) kā atsauce uz svētkiem, 🍪 – šokolāde, 🍪 – apzīmē sajūsmu (EP). Burtstils pievērš uzmanību svarīgākajam vārdam teikumā:

4. Masu izgāž uz cepamā papīra, pārtikas plēves vai bišu vaska lupatiņas (to gan vajadzēs tāda pusgaldauta izmērā, ja nu kas 🍪), tad masu saspaida tādā desveidīgā formā, to kārtīgi satin plēvē/papīrā vai lupatiņā, tad liek ledusskapī uz kādām stundām 3 vai nakti.
5. Kad šokolādes desa savā nodabā ledusskapī sagatavojusies, to iztin un no visām pusēm apviļā nesaldinātā **kakao pulverī** (saldā brunete un tāds rūgtens kakao pulveris, manuprāt, ir burvīga kombinācija), tad šokodesu sagriež šķēlītēs un pasniedz 🎄🍪🍪

11. attēls. Reālijzīmju lietojums receptes aprakstā

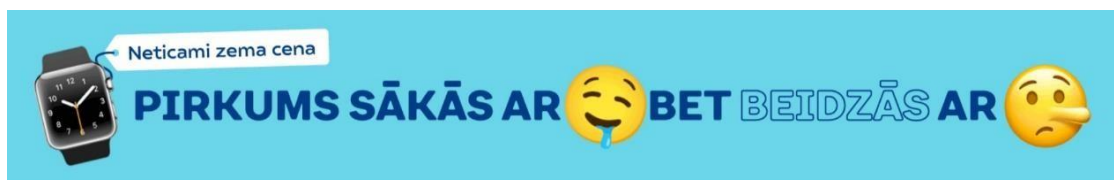
„Patērētāju tiesību aizsardzības centra reklāmās” (ecclatvia.lv/lv/news/perc-gudri-ari-socialajos-tiklos) lietotas dažādas reālijzīmes, kas attēlo emocijas, aizstāj vai papildina tekstu. Visas reklāmas ir savstarpēji saistītas (skat. 12.–16. attēlu), pirmā teksta daļa variējas, otrā daļa paliek nemainīga. Jābūt pietiekami gudram reklāmas lasītājam, adresātam, lai

uztvertu teksta jēgu (atkodētu ziņojumā ieslēpto kodu). Pēc reklāmas teksta ir noprotams, ka patērētāji tiek aicināti uzmanīties no krāpniekiem, iepērkoties sociālajās tīklošanās vietnēs (pārāk lētas preces ir aizdomīgas). Reklāmas ir multimodālas, jo tajās apvienoti dažādi semiotiskie resursi jeb modi, piemēram, rakstīts teksts, simboli (reālijzīmes), gan burtstils un krāsains fons. Uz zilā fona labi izceļas teksts. Reālijzīmes lietotas references funkcijā, aizstājot vārdus tekstā. Ja mēģinātu atjaunot tekstu, tas skanētu šādi: *Pirkums sākās ar prieku, bet beidzās ar bēdām. Pērc gudri arī sociālajos tīklos.* Reālijzīmes lietotas arī tekstveides funkcijā, jo aizstāj pieturzīmi gan teikuma vidū, gan beigās. Šajā reklāmā izmantoti arī reālu lietu, objektu attēli, kas tieši atspoguļo tekstā uzrakstīto, piemēram, soma un iepirkumu ratiņi norāda uz iepirkšanos, smadzenes – gudrību, prātu (skat. 12. un 13. attēlu):

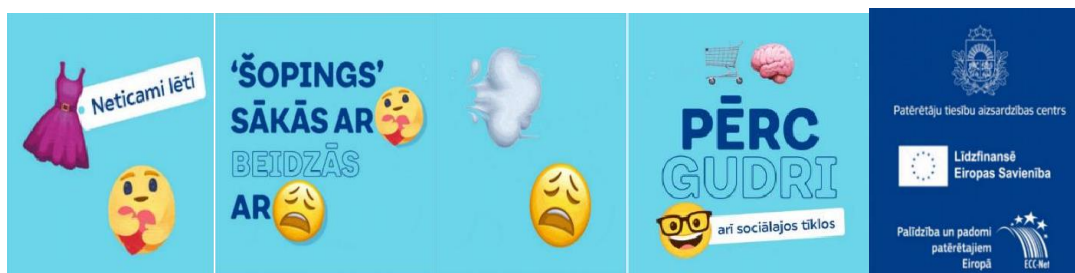
12. un 13. attēls. Reālijzīmes „Patērētāju tiesību aizsardzības centra reklāmās”

Reālijzīmes reklāmās, iespējams, aizstāj frazeologismus (skat. 14. un 15. attēlu), piemēram, *siekalas saskrien mutē*; *siekalas tek* ‘saka, redzot ko garšīgu, kārdinošu vai klausoties par to’ (Tēzaurus); *atstāt ar garu degunu* ‘atstāt tukšā’ (Tēzaurus). Atjaunot pilnu tekstu, tas skanētu šādi: *Pirkums sākās ar siekalām mutē, bet beidzās ar garu degunu. Pērc gudri arī sociālajos tīklos.* Līdzīgi kā iepriekš, arī šajā reklāmā reālijzīmes tekstveides funkcijā aizstāj pieturzīmes (komatu un punktu). Arī šajā reklāmā, līdzīgi kā iepriekš, izmantoti reālu lietu, objektu attēli, kas tieši atspoguļo tekstā uzrakstīto, piemēram, pulkstenis un iepirkumu ratiņi norāda uz iepirkšanos, smadzenes – gudrību, prātu:

14. un 15. attēls. Reālijzīmes aizstāj frazeoloģismus „Patērētāju tiesību aizsardzības centra reklāmās” (1)

Līdzīgi attēloti arī citi frazeoloģismi (skat. 16. attēlu), piemēram, *iepūst miglu acīs* ‘iestāstīt izdomājumus, aplamības’; *pūst (arī laist) miglu (arī dūmus) acīs* ‘melot’ (Tēzauris). Šajā gadījumā atjaunojot tekstu, tas skanētu apmēram šādi: *Neticami lēti. ‘Šopings’ sākās ar mīlestību no pirmā acu skatiena, bet beidzās ar bēdām, jo iepūta miglu acīs. Pērc gudri arī sociālajos tīklos.* 😞 lietota tekstveides funkcijā, aizstājot punktu teikuma beigās. Arī šajā reklāmā lietoti reālu lietu, objektu attēli, piemēram, kleita, kas norāda uz lētu pirkumu, iepirkumu ratiņi – iepirkšanos, smadzenes – gudrību, prātu:

16. attēls. Reālijzīmes aizstāj frazeoloģismus „Patērētāju tiesību aizsardzības centra reklāmās” (2)

Reālijzīmes lietotas arī multimodālās reklāmās, kas izvietotas sociālajās tīklošanās vietnēs. Reklāmās reālijzīmes lietotas **konatīvā funkcijā**, jo teksta autors mēģina ietekmēt ziņas saņēmēja rīcību un domas. Reklāmas ierakstā apvienoti dažādi modi, piemēram, rakstīts teksts, attēls, kas tieši atspoguļo tekstā uzrakstīto, kā arī simboli – reālijzīmes (piemēram, 🌟, 🍷, ✅, 📌). Teksta autors mēģina adresātu ietekmēt, izmantojot sarkanās izsaukuma zīmes, ar kurām pievērsta uzmanību. Vairākkārt tekstā izmantota zemeņu ikona, liekot iztēloties šo ogu smaržu un garšu. Attēls ilustrē nopērkamo precis, tajā ir daudz zemeņu, kas ir skaistas, kārdinošas. Teksta autors cenšas sasniegt komunikatīvo mērķi – uzrunāt lasītāju, veicināt pārdošanu (skat. 17. attēlu):

 Zemeņu Paradīze
2h · 🌐

Trešdienas rītā mūsu stends vienā RUMBĀ! 🍓🍓

✅ Piedāvājam Polijas zemenes zapei
2.50€/kg 🍓
! skaits ierobežots !

✅ Vidēja lieluma zemenes ikdienas ēšanai un vajadzībām
3€/kg 🍓

✅ Zemenes kā no kataloga
5€/kg 🍓

Nem līdzi savus traukus un jau laicīgi gatavojies, lai ziemā varētu baudīt zemeņu zapti kopā ar pankūkām kādā brīvdienā rītā! 🍓🍓

17. attēls. Reālijīmju lietojums Facebook reklāmā

Vienā sociālā tīkla ierakstā var izmantot dažādu kategoriju reālijīmes, tās apvienojot ar rakstītu tekstu un video, veidojas multimodāls teksts (skat. 18. attēlu). Skaņu kā vienu no modiēm tekstā atspoguļo ar video. Izmantotas gan smaidiņu un cilvēku reālijīmes (👍, 👤), gan simboli – 🎭 (EP). Reālijīmes tekstveides funkcijā palīdz organizēt tekstu (👉 norāda uz interneta adresi), gan papildina un dublē to. Ar 📍 konatīvā funkcijā pievērš uzmanību. Ja pārdod biļetes, tātad grib ietekmēt adresātu. Ar 👤 aicina pasākumu apmeklēt visai ģimenei, bet ar 📍 norāda uz to, ka kaut kas ir lielisks (EP):

18. attēls. Dažādu reālijīmju lietojums Facebook reklāmā

Mazliet neparastāks reālijīmju lietojums ir vērojams dažādās Facebook lapās, kurās tiek reklamētas dažādas preces un pakalpojumi. Teksta autori piedāvā izklaidi lapas sekotājiem, aicinot balsot par sev vēlamām precēm un pakalpojumiem, izmantojot piedāvātās reālijīmes (skat. 19. attēlu). Šādi reālijīmes lietotas **reakcijzīmes funkcijā**, jo nepieciešams reaģēt, norādīt uz attieksmi balsojot. Reklāmas tekstā ornamentālā funkcijā lietotas ziedu reālijīmes un tekstveides funkcijā 📄 – rādītīpirkts, kas norāda uz informāciju lejup (EP):

19. attēls. Reālijīmju lietojums „Galerija Centrs” ierakstā Facebook

Tirdzniecības centrs, Līgo svētkus gaidot, aicina sekotājus u. c. interesentus balsot par puķēm, kuras labprāt izvēlētos iepīt vainagā. Balsot iespējams, izmantojot kādu no piedāvātajām reālijīmēm, proti, 👍, ❤️, 😊 vai 😄. Ar 😊 norāda uz patiku, bet 😞 – sajūsmu (EP). Ieraksts ir multimodāls, jo tajā izmantoti vairāki semiotiskie resursi – simboli, rakstīts teksts, attēli –, kas papildina tekstu. Attēli kalpo kā piemērs, jo tieši atspoguļo tekstā uzrakstīto. Balsojuma rezultāti atspoguļoti ar reālijīmēm (skat. 20. attēlu):

20. attēls. Reālijīmes „Galerija Centrs” ierakstā *Facebook*

Pēc multimodālo tekstu analīzes secināts, ka katrs no šiem tekstiem ir unikāls, jo ilustrē dažādu grafisko zīmju un grafisko līdzekļu iekļaušanas iespējas vienā tekstā. Emotīvā funkcijā pieturzīmes, emocijzīmes vai reālijzīmes palīdz izteikt emocijas un attieksmi. Tekstveides funkcijā reālijzīmes vai emocijzīmes palīdz strukturēt tekstu vai aizstāj pieturzīmi teksta vienības vidū vai beigās. Savukārt treknraksts izceļ virsrakstus vai svarīgāko informāciju tekstā. Konatīvā funkcijā grafiskās zīmes piesaista uzmanību, palīdzot reklamēt preces vai pakalpojumus. Reakcijzīmes funkcijā reālijzīmes lietotas, lai aicinātu sekotājus balsot par noteiktu preci vai pakalpojumu. References funkcijā reālijzīmes aizstāj daļu no reklāmas teksta.

SECINĀJUMI

1. Mūsdienu tekstos plaši un daudzveidīgi lieto dažādas grafiskās zīmes, piemēram, pieturzīmes, emocijzīmes, reālijzīmes, kas var aizstāt runātai valodai raksturīgos paralingvistiskos līdzekļus un prosodiju, norādīt uz teksta autora attieksmi un emocijām, kā arī ietekmēt lasītāja rīcību un domas. Šīs grafiskās zīmes ir ļoti būtisks teksta papildinājums, tās kļuvušas par teksta satura daļu un dažkārt var pat aizstāt daļu vai visu rakstīto tekstu.
2. Pieturzīmju lietojums tekstā ir atkarīgs no konteksta un autora komunikatīvā nolūka. Konstatētas un pētījumā analizētas šādas pieturzīmju funkcijas: 1) intonatīvā, kas norāda uz intonāciju un pauzēm runas plūsmā, kā arī uz teikuma komunikatīvo tipu (piemēram, izsaukuma, jautājuma, pamudinājuma vai vēlējuma teikums), 2) emotīvā, kas izsaka teksta autora emocijas un attieksmi, 3) fātiskā, kas uztur saikni ar teksta adresātu un veido pozitīvu saziņas gaisotni, 4) konatīvā, kas palīdz ietekmēt ziņas saņēmēja rīcību un domas, piemēram, aicinot ko izdarīt, pievēršot uzmanību u. tml., 5) tekstveides, kas organizē tekstu un parāda tā struktūru, 6) references, kas palīdz aizstāt kādu sarunas biedriem zināmu informāciju, kas nav verbalizēta, tomēr kontekstā identificējama, 7) ornamentālā funkcija, kas izdaiļo tekstu. Pieturzīmju lietojumā vienlaikus var īstenoties vairākas funkcijas, piemēram, emotīvā un intonatīvā vai emotīvā un tekstveides funkcija. Pieturzīmju lietojums gramatiskā funkcijā, kas arī būtu saistāms ar teksta strukturēšanu, šajā pētījumā nav aplūkots, jo valodniecībā plaši iztirzāts interpunkcijas normu aspektā.
3. Visvairāk funkciju prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos ir daudzpunktei, jo tā lietota emotīvā, intonatīvā, tekstveides, references, elektroniskajos saziņas līdzekļos arī ornamentālā funkcijā. Savukārt vismazāk funkciju konstatēts kolam un punktam, kuri lietoti tikai tekstveides funkcijā.
4. Pieturzīmju lietojumā vērojama gan daudznozīmība (viena pieturzīme lietota dažādās funkcijās), gan sinonīmija (piemēram, ar daudzpunkti, tāpat kā ar iekavām, emotīvā funkcijā nodala papildinformāciju, piemēram, autora komentāru, kas iesprausts varoņa monologā). Pieturzīmju – izsaukuma zīmju, jautājuma zīmju – blīvējums pastiprina pieturzīmei raksturīgo emotīvo vai konatīvo funkciju. Pieturzīmju savienojumi pastiprina emotīvo vai konatīvo funkciju, ja abas pieturzīmes lietotas vienā funkcijā, vai arī norāda uz vairāku funkciju kombinējumu, ja katrai pieturzīmei ir sava funkcija.
5. Elektroniskajos saziņas līdzekļos salīdzinājumā ar prozas un publicistikas tekstiem vērojams daudzveidīgāks pieturzīmju lietojums. Šo saziņas līdzekļu piedāvātās tehniskās iespējas ļauj plašāk lietot grafiskus līdzekļus, kas atvieglo teksta veidošanu, jo vēstījumu nav

nepieciešams noformulēt verbāli. Teksti tiek radīti samērā ātri, ne vienmēr tiek rediģēti, tajos pieļautas apzinātas vai neapzinātas atkāpes no normas, piemēram, izplatīts netradicionālās daudzpunktes lietojums, domuzīmes vietā lietota defīse, plašāk nekā citos funkcionālajos paveidos un bieži nevietā lietotas pēdiņas.

6. Elektroniskajos saziņas līdzekļos biežāk nekā prozā un publicistikā sastopams pieturzīmju lietojums fātiskā (daudzpunkte, pēdiņas) un konatīvā (domuzīme, pēdiņas, izsaukuma zīme, jautājuma zīme) funkcijā. Tas skaidrojams ar elektroniskās saziņas interaktīvo raksturu un dominējošām valodas funkcijām – ne tikai informēt un paust emocijas, bet arī veidot un uzturēt pozitīvu saziņas gaisotni, kā arī ietekmēt saziņas partneri vai partnerus. Lielāka nozīme teksta saturā ir pieturzīmju blīvējumiem.

7. Rakstītā tekstā plaši lieto emocijzīmes un reālijzīmes. Emocijzīmes ir konvencionālas jeb simboliskas, jo sastāv no simboliem – pieturzīmēm – un ikoniskas, jo atgādina smaidoša cilvēka seju. Reālijzīmes ir ikoniskas un indeksālas, jo līdzinās apzīmētajam objektam un tām ir reāla saikne ar apzīmēto objektu, kā arī simboliskas, piemēram, sirds ir mīlestības simbols. Reālijzīmes ir daudzveidīgākas nekā emocijzīmes, ar tām references funkcijā iespējams biežāk aizstāt daļu vai visu rakstīto tekstu. Biežāk tās sastopamas elektroniskajos saziņas līdzekļos, retāk prozā vai publicistikā. Elektroniskajos saziņas līdzekļos emocijzīmju un reālijzīmju funkcijas ir gan līdzīgas pieturzīmju funkcijām (emotīvā, fātiskā, konatīvā, references), gan specifiskas. Piemēram, references funkcijā lietotas reālijzīmes reklāmās pat aizstāj frazeoloģismus. Visai neparasts ir reālijzīmju izmantojums sociālajās tīklošanās vietnēs reakcijzīmes funkcijā.

8. Tekstā dažādās kombinācijās apvienojot lingvistiskus un citus semiotiskus līdzekļus – reālijzīmes, emocijzīmes, attēlus, krāsu –, veidojas multimodāls teksts. Šādu tekstu vēstījums ir ļoti ietilpīgs, tomēr to izpratne un uztvere var būt problemātiska. Tā kā multimodālus tekstus var interpretēt dažādi, ir nepieciešams zināt kontekstu, kādā katrs no semiotiskajiem resursiem jeb modi ir lietots, un saprast, kāpēc vēstījuma autors tos kombinējis. Multimodalitāte ir īpaši raksturīga elektronisko saziņas līdzekļu tekstiem, tajos apvienojas verbālais un vizuālais mods (piemēram, attēls vai video, rakstīts teksts, simboli). Attēls kompaktā veidā raksturo kādu situāciju, sniedz papildinformāciju, rakstītais izsaka to, ko grūti vai neiespējami attēlot citādi, krāsas izceļ informāciju, pievērs adresāta uzmanību, emocijzīmes un reālijzīmes ne tikai aizstāj vārdus, bet arī mudina smieties par mēmi vai anekdoti, pauž teksta autora attieksmi, veido pozitīvu saikni ar ziņas saņēmēju.

9. Selektīvs sociālo tīklu ierakstu salīdzinājums apliecina, ka grafiskā ziņā var atšķirties viena autora teksti dažādās sociālajās tīklošanās vietnēs. Ar sociolingvistisku aptauju

noskaidrots, ka sociālās tīklošanās vietnes sievietes visbiežāk izmanto saziņai, bet vīrieši – saziņai un izklaidei. Lielākā daļa respondentu emocijas un attieksmi izsaka un žestus un mīmiku aizstāj ar emocijzīmēm un reālijzīmēm. Ar reālijzīmēm var gan aizstāt vārdus, gan ilustratīvi papildināt tekstu. Šīs grafiskās zīmes lieto atkarībā no saziņas situācijas, konteksta un saziņas partneru sociālajām lomām. Gan reālijzīmju, gan emocijzīmju piedāvājums ir ļoti plašs, tomēr liela daļa no šīm grafiskajām zīmēm rakstos netiek izmantotas, jo tās ir daudznozīmīgas, tām ir specifiska semantika, un ne tikai ārpus konteksta, bet pat kontekstā tās ne vienmēr ir saprotamas. Pētījumā konstatēts, ka abu aptauju respondenti emocijzīmes un reālijzīmes lieto emotīvā, fātiskā un references funkcijā.

10. Rakstos dažādās funkcijās lieto arī citas grafiskās zīmes, piemēram, ar lielajiem burtiem izceļ svarīgāko teksta daļu, norāda uz emocionalitāti, ar burtu atkārtojumu atspoguļo gan runas fonētiskās īpatnības, gan emocionālu saturu, @ zīme norāda uz atrašanās vietu, # – ziņojuma tematiku, savukārt, & izsaka vienojumu līdzīgi saiklim *un*. Dažādu žanru tekstos kā grafiskais līdzeklis tiek lietots burtstils – treknraksts vai slīpraksts. Treknrakstu lieto svarīgākās teksta daļas izcelšanai vai nosaukumos. Slīprakstam ir daudz funkciju, ar to tekstā ne tikai izceļ dažādus vārdus, piemēram, nosaukumus, sarunvalodas vārdus, neliterāro leksiku utt., bet arī tiešo vai noģiedamo runu, citātus, iestarpinājumus un hipersaites. Ja vienlaikus lieto abus burtstilus, veidojas dubultais izcēlums. Tekstveides vai emotīvā funkcijā izmantots arī grafiskais izkārtojums – dalījums rindkopās ļauj strukturēt tekstu, uz svarīgāko informāciju norāda pasvītrojums un iekrāsojums, bet anafora palīdz atspoguļot emocijas.

TĒZES

1. Mūsdienu tekstos konstatēts daudzveidīgs pieturzīmju lietojums, tās tiek lietotas vismaz astoņās dažādās funkcijās – gramatiskā, intonatīvā, emotīvā, fātiskā, konatīvā, tekstveides, references un ornamentālā funkcijā. Daļa no funkcijām var īstenoties vienlaikus, piemēram, intonatīvā un emotīvā vai emotīvā un tekstveides funkcija. Tekstu autori bieži apzināti vai neapzināti pārkāpj interpunkcijas normas, piemēram, lietojot ne tikai tradicionālo, bet arī netradicionālo daudzpunkti, defisi domuzīmes funkcijā, daudzveidīgus pieturzīmju blīvējumus un kombinējumus, kas papildina vai pastiprina verbāli izteikto vēstījumu.
2. Elektroniskajos saziņas līdzekļos salīdzinājumā ar prozas un publicistikas tekstiem vērojams daudzveidīgāks pieturzīmju lietojums, piemēram, biežāk sastopams pieturzīmju lietojums fātiskā un konatīvā funkcijā, pieturzīmju blīvējumi, lielāks pieturzīmju lietojuma īpatsvars. Šīs atšķirības būtu skaidrojamas gan ar tehnisko līdzekļu piedāvātajām iespējām, gan ar to, ka šis funkcionālais paveids ir vājāk normēts.
3. Tēlaino grafisko zīmju – emocijzīmju un reālijzīmju – lietojums ir atkarīgs no saziņas situācijas, konteksta, saziņas partneru sociālajām lomām un elektronisko saziņas līdzekļu piedāvājuma. Emocijzīmes ir konvencionālo jeb simbolisko zīmju – pieturzīmju – kombinācijas, kas kontekstā var kļūt ikoniskas, jo vizuāli līdzinās cilvēka sejai. Savukārt reālijzīmes ir gan konvencionālas (simboliskas), gan ikoniskas (līdzinās apzīmētajam objektam), gan indeksālas (tām ir reāla saikne ar apzīmēto objektu) zīmes. Emocijzīmes un reālijzīmes dod iespēju izteikt emocijas un attieksmi, palīdz uzturēt saikni ar teksta adresātu un pozitīvu saziņas gaisotni, signalizē par neformālumu saziņas partneru attiecībās, ar tām cenšas ietekmēt saņēmēja rīcību un domas. Reālijzīmes ne tikai ilustratīvi papildina tekstu, izdaiļo to, bet arī aizstāj vārdus, vārdkopas vai pat plašāku tekstu.
4. Emocijzīmes un reālijzīmes ir semantiski atšķirīgas – daļa zīmju izsaka visiem vienādi uztveramu saturu, turpretim citas ir daudznozīmīgas, semantiski izplūdušas un tāpēc var pat apgrūtināt saziņu, jo ne vienmēr ir saprotamas visiem lietotājiem. No visa pieejamā plašā reālijzīmju klāsta lieto smaidiņu un cilvēku, dzīvnieku un dabas, ēdienu un dzērienu reālijzīmes, kā arī simbolus, piemēram, sirdis. Reālijzīmes tiek lietotas arī dažādās kombinācijās atkarībā no konteksta un situācijas.
5. Mūsdienās arvien lielāks īpatsvars tekstu veidošanā ir vizuālajai informācijai. Dažādās kombinācijās apvienojot valodas un semiotiskos resursus jebodus, rodas multimodāls teksts. Multimodalitāte raksturīga īpaši elektronisko saziņas līdzekļu tekstiem,

kur vienu nozīmi izsaka ar attēla/ video, rakstīta teksta, simbolu – pieturzīmju, emocijzīmju, reālijzīmju –, burtstila vai citu grafisko līdzekļu apvienojumu. Vēstījums kļūst kompakts un vienlaikus daudzslāņains, īpaša uzmanība tiek pievērsta teksta grafiskajam noformējumam – burtu lielumam, burtstilam, krāsām, kā arī simboliem un attēliem –, kas mēdz gan tieši ilustrēt jeb papildināt tekstā uzrakstīto, gan sniegt papildinformāciju.

NOBEIGUMS

Darba mērķis – atklāt pieturzīmju, emocijzīmju, reālijzīmju un citu grafisko zīmju funkcijas latviešu prozas, publicistikas un elektronisko saziņas līdzekļu tekstos un šo zīmju lomu tekstveidē – ir sasniegts. Pētījums ir parādījis, ka analīze būtu padziļināma un vēršama plašumā dažādos virzienos.

Piemēram, būtu analizējama dažādu grafisko zīmju un grafisko līdzekļu loma arī lietiskajos un zinātniskajos tekstos, kuros grafisko zīmju lietojums ir šaurāks un vienveidīgāks, tomēr varētu atklāties kādas līdz šim neaprašītas funkcijas. Interesanti būtu citu daiļliteratūras veidu – dzejas un drāmas – pētījumi, jo atšķirīgās teksta struktūras dēļ (dalījums pantos un nepilnas struktūras izteikumi dzejā, dialogi drāmā), iespējams, tiktu konstatētas arī citas grafisko zīmju funkcijas.

Nākotnē varētu apzināt vēl citus elektroniskās saziņas žanus, kā arī īsziņu, mobilo saziņas aplikāciju, piemēram, *WhatsApp* tekstus. Arī citās valodās ir bijuši līdzīgi pētījumi par grafiskajām zīmēm, tāpēc varētu salīdzināt šos tekstus dažādās valodās, piemēram, latviešu un angļu.

Būtu interesanti vērot procesu dinamiku, proti, vai un kā grafisko zīmju un grafisko līdzekļu lietojums ir mainījies laika gaitā, piemēram, vai elektroniskajā saziņā ir pieaudzis emocijzīmju un reālijzīmju īpatsvars vai, gluži pretēji, samazinājies un ir notikusi atgriešanās pie rakstīta teksta bez specifiskām grafiskām zīmēm. Interesanti būtu pētīt, kā saziņu iespaido jaunu tehnoloģiju attīstība, jo nav iespējams prognozēt, kādas pārmaiņas sagaidāmas valodā dažādu tehnoloģiju rašanās dēļ.

Iespējams attīstīt arī multimodalitātes pētījumus, piemēram, pētīt grafisko zīmju un grafisko līdzekļu kombinācijas publicistikas vai vēl promocijas darbā neaplūkotu elektronisko saziņas līdzekļu tekstos.

Būtu pievēršama uzmanība arī interpunkcijas zīmju lietojuma atbilstībai valodas normām un to ietekmei uz teksta uztvērēju. Tā kā šī promocijas darba mērķis nebija pētīt pieturzīmju lietojumu normatīvā aspektā, nākotnē varētu izveidot sociolingvistiku aptauju ar mērķi noskaidrot, vai mūsdienās valodas lietotāji novēro šādas atkāpes un kā tās vērtē. Vērojams arī, ka dažādos elektroniskās saziņas žanos veidojas t.s. nekodificētās normas, īpaši emocijzīmju un reālijzīmju lietojumā, piemēram, tipiski reālijzīmju blīvējumi īsziņas beigās.

PROMOCIJAS DARBĀ IZMANTOTO JĒDZIENU UN TERMINU SARAKSTS

burtstils – īpašs grafisks līdzeklis, kuru izmanto kādas teksta daļas izcelšanai un uzmanības piesaistīšanai (AkadTerm).

citāts – citas personas vai sevis paša runātu vai rakstītu domu atkārtojums (Blinkena 2009, 323).

citruna – citas personas runas vai domu attēlojums (Lokmane 2020, 118, 121).

dekodēšana – nozīmes atšifrēšana (Cruse 2000, 5–6; Danesi 2012, 134; Romanovska 2023).

diskurss – teksts mijiedarbē ar apkārtējo pasauli (sociāliem, psiholoģiskiem, kultūras un citiem faktoriem). Tas ir runātais vai rakstītais teksts kā valodas saziņas akts (Aronoff, Rees-Miller 2001, 428; Crystal 2010, 121; Danesi 2017, 18).

diskursa iezīmētājs – valodas līdzeklis, kas palīdz strukturēt tekstu jeb diskursu, rāda sarunas virzību un runātāju nolūkus. Pie diskursa iezīmētājiem pieder partikulas, darbības vārdi, apstākļa vārdi, leksikalizētas teikuma daļas (Brēde 2004, 323, 330). Arī sarunvalodā lietojams vārds, frāze, kas runātā vai rakstītā tekstā norāda uz pauzēm, kas radušās, personai apdomājoties pirms tālākā teksta, nespējot uzreiz atrast īstos vārdus domas formulēšanai.¹

dubultais izcēlums – divu burtstilu vienlaicīgs lietojums; arī citu grafisko līdzekļu vienlaicīgs lietojums.

emocijzīme – grafiska zīme, kas ir pievienota rakstītam tekstam un paredzēta emociju un attieksmes paušanai biežāk drukātā, retāk ar roku rakstītā tekstā (Ptaszynski et al. 2011, 1159).

fonogramma – rakstu zīme, kas attēlo zilbes, skaņas (Malmkjaer 1991, 497; Coulmas 1996, 405; Malmkjaer 2010, 556; Danesi 2017, 7).

frazāls jeb teikumisks paskaidrojums – paskaidrojums, kuru tekstā piesaista ar kolu vai domuzīmi un kam ir teikuma struktūra (Lauzis 2021, 166–168).

frāžkopa – relatīvi pabeigts saturiski cieši saistīts teikumu, respektīvi, izteikumu kopums (Lokmane 2005, 11, 12).

grafiskā zīme – vizuāla zīme, kas rakstītā tekstā veic kādu funkciju, piemēram, saista teikuma daļas, palīdz izteikt emocijas un attieksmi u. tml.; skat. arī pieturzīme, emocijzīme, reālijzīme.

grafiskais līdzeklis – tehniskais paņēmieni, ko rakstos izmanto teksta daļas izcelšanai, uzsvēršanai vai uzmanības pievēršanai.

¹ Skaidrojumi bez avotu norādēm ir autores veidoti.

ideogramma – rakstu zīme, kas attēlo jēdzienu (Nöth 1990, 253; Coulmas 1996, 224, 406; 7; Danesi 2009, 153; Danesi 2017).

ikoniska zīme – zīme, kuras pamatā ir zīmes un apzīmējamā objekta līdzība (Peirce 1955, 98–119; Cruse 2000, 7; Tallerman, Gibson 2012, 397).

indeksa zīme, indekss – zīme, kurai ir reāla saikne starp zīmi un apzīmēto objektu laikā un telpā (Peirce 1955, 98–119; Cruse 2000, 7; Tallerman, Gibson 2012, 397).

interpunkcija – pieturzīmju kopums gramatisko vai jēdzienisko izsacījuma vienību atdalīšanai rakstos; šo grafisko zīmju lietošanas principi (Blinkena 2009, 8).

izsacījums – izteikums, kura pamatā nav teikuma struktūras un kuru lieto kā gatavu runas formulu noteiktās saziņas situācijās, piemēram, izsaukmes vārds viens pats (Skujiņa 2007, 171).

izteikums jeb komunikāts – minimālā komunikatīva vienība, kas ir intonatīvi pabeigta un ko rakstos norobežo ar teikuma beigu pieturzīmi. Izteikumi ir orientēti uz konkrētu saziņas situāciju (Kārklīš 1972, 447; Lokmane 2005, 10, 11; Kalnača, Lokmane 2021, 385).

kodēšana – nozīmes sadalīšana zīmēs ar nolūku pārraidīt to saņēmējam (Cruse 2000, 5–6; Danesi 2012, 134; Romanovska 2023).

kods – zīmju kombinācija, ko izmanto, lai nodotu nozīmi (Nöth 1990, 207–208; Sebeok 2001, 152).

konsituatīvi saistīts izteikums – izteikums, kam teikuma struktūra ir mainīta vai tās nemaz nav (Lokmane 2005, 11); skat. izsacījums, reducējums.

konsituatīvi nesaistīts izteikums – izteikums, kura pamatstruktūru nav ietekmējis ne konteksts, ne runas situācija (Skujiņa 2007, 190); arī teikums.

konvencionālā zīme jeb simbols – zīme, kuru raksturo brīva saikne starp zīmi un objektu (Peirce 1955, 98–119; Cruse 2000, 7; Tallerman, Gibson 2012, 397).

logogramma – rakstu zīme, kas apzīmē vārdu (Nöth 1990, 254; Malmkjaer 1991, 497; Coulmas 1996, 309; Trask 2007, 326; Crystal 2010, 210; Danesi 2017, 7).

mods jeb semiotiskais resurss – darbība un artefakts, ko mēs izmantojam saziņai neatkarīgi no tā, vai tas tiek radīts fizioloģiski – ar mūsu balsis aparātu; ar muskuļiem, ko izmantojam, lai radītu sejas izteiksmi un žestus utt. – vai ar tehnoloģiju palīdzību – ar pildspalvu, tinti un papīru, datortehniku un programmatūru (Leeuwen 2005, 4); vizuāls, verbāls vai neverbāls līdzeklis, kuru izmanto saziņā.

multimodalitāte – atšķirīgu modu jeb semiotisko resursu izmantojums vienā tekstā (Kress 2010, 54).

multimodāls teksts – teksts, kurā dažādās kombinācijās var tikt apvienoti atšķirīgi lingvistiski un semiotiski līdzekļi ar mērķi izteikt pozitīvu vai negatīvu attieksmi u. tml (Skulte 2019, 87).

netradicionālā daudzpunkte – daudzpunkte, kas sastāv no vairāk nekā trīs punktiem (Ķauķīte 2021e; 2022c).

noģiedamā runa – citas personas runas vai domu attēlojums, kas robežojas ar tiešo un netiešo runu (Skujiņa 2007, 255).

nosaucējvienība – no atsevišķiem vārdiem veidots komunikāts, kas norāda uz teksta galveno domu un nosauc dažādas parādības (Nītiņa 2013, 885–886).

nosaucošais jautājuma teikums – teikums, ko izrunā bez jautājuma intonācijas un kas līdzinās stāstījuma teikuma veidā izteiktam virsrakstam (Blinkena 2009, 155).

paralingvistiskās zīmes/ paralingvistiskie līdzekļi – neverbālie izteiksmes līdzekļi, kas pavada runu un papildina izteikuma saturu, piemēram, žesti, mīmika, pauzes.

parcelācija – teikuma dalīšana atsevišķos izteikumos, kādas tā daļas nošķiršana (Nītiņa 2013, 907).

pieturzīmju blīvējums – vairāku pieturzīmju blakus lietojums, piemēram, vairāku izsaukuma zīmju vai izsaukuma zīmes un jautājuma zīmes blakus rakstījums (Vītola 1997, 91).

piktogramma – stilizēts attēls vai zīmējums (Coulmas 1996, 406).

prosodija – uzsvara, toņa un intonācijas sistēma (Skujiņa 2007, 315).

reakcijzīme – reālijzīme, kuru izmanto kā tehnisku līdzekli patērētāju attieksmes parādīšanai vai novērtēšanai sociālo tīklošanās vietņu reklāmās.

reālijzīme jeb emodži – grafiska zīme, kas palīdz atspoguļot emocijas un attieksmi, prosodiskos un paralingvistiskos līdzekļus, aizstājot visu vai daļu no rakstītā teksta (Danesi 2017, 2).

reducējums – izteikums, kurā konsituācijas ietekmē nav minēts viens vai vairāki strukturāli nozīmīgi teikuma komponenti (Skujiņa 2007, 321–322).

retorisks jautājums – īpaši uzsvērts apgalvojums vai noliegums jautājuma veidā (Skujiņa 2007, 326; arī Liepa 2003, 353).

subfrazāls paskaidrojums – paskaidrojums, ko tekstā piesaista tikai ar domuzīmi un kam nav teikuma struktūras (Lauzis 2021, 166–168).

teikuma komunikatīvais tips – teikuma tips atbilstoši saziņas mērķim (Nītiņa 2013, 774).

tekstveide – saistīta teksta veidošana atbilstoši autora komunikatīvajam nolūkam un funkcionālā stila un runas žanra prasībām (Skujiņa 2007, 393).

tēlaina grafiskā zīme – zīme, kas ir ārēji līdzīga tam, ko tā apzīmē (Cruse 2000, 7–9).

tēmas pieteikums – lietvārda un prievārda *par* savienojums, kas nosauc teksta tēmu.

AVOTU UN IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

Avoti

1. Aivieksts 2017 – Aivieksts, Aivars. *Ielāps uz goda biksēm: viena vakara romāns*. Ugāle: Visual Studio, 2017.
2. AkadTerm – *Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm*. LZA Terminoloģijas komisija. Pieejams tiešsaistē: <http://www.akadterm.lv/> [skatīts 13.03.2023.].
3. *Astes*, 2019 (žurnāls)
4. *Astes*, 2023 (žurnāls)
5. Auziņš 2017 – Auziņš, Arnolds. *Kā toreiz Virdžīnijā*. Rīga: Lauku Avīze, 2017.
6. Ābele 2001 – Ābele, Inga. *Uguns nemodina*. Rīga: Atēna, 2001.
7. Bankovskis 2014 – Bankovskis, Pauls. *18*. Rīga: Dienas Grāmata, 2014.
8. Bauere 2015 – Bauere, Inga. *Mācītājs un viņa dēls*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2015.
9. Bērziņš 2015 – Bērziņš, Māris. *Svina garša*. Rīga: Dienas Grāmata, 2015.
10. Bugavičute-Pēce 2019 – Bugavičute-Pēce, Rasa. *Puika, kurš redzēja tumsā*. Rīga: Latvijas Mediji, 2019.
11. Bumbiere 2022 – Bumbiere, Maija. *Dzirkstelīte*. Rīga: Ezerrozes grāmatas, 2022.
12. Buševica 2019 – Buševica, Anda. *Klasiku dzejas "tulkojumi" emodži valodā jeb mākslinieces Vikas Ekstas eksperimenti*. 2019. Pieejams tiešsaistē: <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/augstak-par-zemi/klasiku-dzejas-tulkojumi-emodzi-valoda-jeb-makslinieces-vikas-ek.a121989/> [skatīts 30.03.2023.].
13. CD – *Cambridge Dictionary*. Cambridge University Press & Assessment, 2023. Pieejams tiešsaistē: <https://dictionary.cambridge.org> [skatīts 06.03.2023.].
14. *Cosmopolitan*, 2013 (žurnāls)
15. *Cosmopolitan*, 2017 (žurnāls)
16. Daudziņa 2021 – Daudziņa, Zane. *Dienasgrāmata*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2021.
17. Daudziņa 2023 – Daudziņa, Zane. *Mans kara gads*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2023.
18. *DDD*, 2020 (žurnāls)
19. *Deko*, 2023 (žurnāls)
20. *Diena*, 2021 (laikraksts)
21. Dreiže 2012 – Dreiže, Laura. *Naktstauriņš*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2012.
22. Dreiže 2017 – Dreiže, Laura. *Tā runāja Zosu māte*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2017.
23. *Druva*, 2021 (laikraksts)
24. Egle 2016 – Egle, Jana. *Gaismā: stāsti*. Rīga: Lauku Avīze, 2016.

25. EP – *Emojipedia*. Pieejams tiešsaistē: emojipedia.org [skatīts 17.04.2023.].
26. Emuāri – *Latviešu valodas emuāru korpuss*. Pieejams tiešsaistē: <https://nosketch.korpuss.lv/#concordance> [skatīts 09.01.2023.].
27. Eņģele 2011 – Eņģele, Ilze. *75 dienas*. Rīga, Zvaigzne ABC, 2011.
28. Eņģele 2014 – Eņģele, Ilze. *Mazā Mis*. Rīga: Lauku Avīze, 2014.
29. Eņģele 2016 – Eņģele, Ilze. *Solo vijolei un termometram*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2016.
30. Eņģele 2018 – Eņģele, Ilze. *Pusnakts saules hronikas*. Rīga: Latvijas Mediji, 2018.
31. Ermlere 2016 – Ermlere, Franciska. *Rīgas buča*. Rīga: Lauku Avīze, 2016.
32. F_F_1 – facebook.com, sieviete, 1. autore
33. F_F_2 – facebook.com, sieviete, 2. autore
34. F_F_3 – facebook.com, sieviete, 3. autore
35. F_F_4 – facebook.com, sieviete, 4. autore
36. F_F_5 – facebook.com, sieviete, 5. autore
37. F_F_6 – facebook.com, sieviete, 6. autore
38. F_F_7 – facebook.com, sieviete, 7. autore
39. F_F_8 – facebook.com, sieviete, 8. autore
40. F_F_9 – facebook.com, sieviete, 9. autore
41. F_F_10 – facebook.com, sieviete, 10. autore
42. F_F_11 – facebook.com, sieviete, 11. autore
43. F_F_12 – facebook.com, sieviete, 12. autore
44. F_F_13 – facebook.com, sieviete, 13. autore
45. F_F_14 – facebook.com, sieviete, 14. autore
46. F_F_15 – facebook.com, sieviete, 15. autore
47. F_F_16 – facebook.com, sieviete, 16. autore
48. F_F_17 – facebook.com, sieviete, 17. autore
49. F_F_18 – facebook.com, sieviete, 18. autore
50. F_F_19 – facebook.com, sieviete, 19. autore
51. F_F_20 – facebook.com, sieviete, 20. autore
52. F_F_21 – facebook.com, sieviete, 21. autore
53. F_F_22 – facebook.com, sieviete, 23. autore
54. F_F_23 – facebook.com, sieviete, 23. autore
55. F_F_24 – facebook.com, sieviete, 24. autore
56. F_M_1 – facebook.com, vīrietis, 1. autors

57. F_M_2 – facebook.com, vīrietis, 2. autors
58. F_M_3 – facebook.com, vīrietis, 3. autors
59. F_M_4 – facebook.com, vīrietis, 4. autors
60. F_M_5 – facebook.com, vīrietis, 5. autors
61. F_M_6 – facebook.com, vīrietis, 6. autors
62. Gaile 2016 – Gaile, Inga. *Stikli*. Rīga: Dienas Grāmata, 2016.
63. Grietēna 2016 – Grietēna, Margarita. *Kuģi lēni apledos: stāsti par mīlu, dzīvi, nāvi un eņģeļiem*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2016.
64. *Ieva*, 2017, 2019, 2021 (žurnāls)
65. *Ievas Padomu Avīze*, 2021 (laikraksts)
66. *Ievas Stāsti*, 2019, 2021, 2023 (žurnāls)
67. *Ievas Veselība*, 2021, 2023 (žurnāls)
68. *Ievas Virtuve*, 2023 (žurnāls)
69. I_F_1 – instagram.com, sieviete, 1. autore
70. I_F_2 – instagram.com, sieviete, 2. autore
71. I_F_3 – instagram.com, sieviete, 3. autore
72. I_F_4 – instagram.com, sieviete, 4. autore
73. I_F_5 – instagram.com, sieviete, 5. autore
74. I_F_6 – instagram.com, sieviete, 6. autore
75. I_F_7 – instagram.com, sieviete, 7. autore
76. I_F_8 – instagram.com, sieviete, 8. autore
77. I_F_9 – instagram.com, sieviete, 9. autore
78. I_F_10 – instagram.com, sieviete, 10. autore
79. Ikstena 2001 – Ikstena, Nora. *Jaunavas mācība*. Rīga: Atēna, 2001.
80. Ikstena 2011 – Ikstena, Nora. *Vīrs zilajā lietusmēteliņā*. Rīga: Dienas grāmata, 2011.
81. Ikstena 2015 – Ikstena, Nora. *Mātes piens*. Rīga: Dienas Grāmata, 2015.
82. *Ilustrētā Junioriem*, 2016, 2017, 2021, 2023 (žurnāls)
83. I_M_1 – instagram.com, vīrietis, 1. autors
84. I_M_2 – instagram.com, vīrietis, 2. autors
85. I_M_3 – instagram.com, vīrietis, 3. autors
86. Ingremis 2016 – Ingremis, Ričards. *Bīstamā patiesība*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2016.
87. Jēruma 2016 – Jēruma, Inga. *Plaisa*. Rīga: Lauku Avīze, 2016.
88. Joņevs 2013 – Joņevs, Jānis. *Jelgava 94*. Rīga: Mansards, 2013.
89. Judina 2016 – Judina, Dace. *Septiņi vakari*. Rīga: Lauku Avīze, 2016.

90. Judina 2018 – Judina, Dace. *Tīrītājs*. Rīga: Latvijas Mediji, 2018.
91. Judina 2019 – Judina, Dace. *Ēnas spogulī*. Rīga: Latvijas Mediji, 2019.
92. Judina 2020 – Judina, Dace. *Dēls*. Rīga: Latvijas Mediji, 2020.
93. Jundze 2016 – Jundze, Arno. *Bergs & relikviju mednieki*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2016.
94. *Kas Jauns*, 2015, 2017 (žurnāls)
95. Ketnere 2022 – Ketnere, Keita. *Ieelpot tumsu*. Rīga: SIA „Virja LK”, 2022.
96. Kivičs 2011 – Kivičs, Andris. *Mana privātā dzīve. Tik atklāti kā vēl nekad*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011.
97. Kļavis 2018 – Kļavis, Aivars. *Bēgšana no čūsku valstības*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2018.
98. Krilova 2019 – Krilova, Gunita. *Driftā tikai lēdijas*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2019.
99. Krilova 2021 – Krilova, Gunita. *Cukursaldā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2021.
100. Kūlis 2016 – Kūlis, Ēriks. *Vainīgais*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2016.
101. Ķirķis 2019 – Ķirķis, Raimonds. *No grieķiem līdz emotikoniem*. 2019.
Pieejams tiešsaistē: <https://www.punctummagazine.lv/2019/09/06/no-grieķiem-lidz-emotikoniem/> [skatīts 17.04.2023.]
102. *Latvijas Avīze*, 2021 (laikraksts)
103. *Lilit*, 2017 (žurnāls)
104. Linde 2016 – Linde, Māris. *Ne tikai pēdas sniegā...* Rīga: Sava grāmata, 2016.
105. Līce 2014 – Līce, Anda. *Lielais lakats*. Rīga: Nordik, 2014.
106. MLVV – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. LU Latviešu valodas institūts, 2003–2023. Pieejams tiešsaistē: <https://mlvv.tezaurs.lv/> [skatīts 12.10.2022.].
107. Muktupāvela 2005 – Muktupāvela, Laima. *Mīla. Benjamiņa*. Rīga: Daugava, 2005.
108. *National Geographic Latvia*, 2015 (žurnāls)
109. Nemiera 2016 – Nemiera, Linda. *Sofijas noslēpums*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2016.
110. *OK!*, 2017 (žurnāls)
111. OLD – *hashtag*. *Oxford Learner's Dictionaries*. Pieejams tiešsaistē: oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/hashtag?q=hashtag [skatīts 07.03.2022.].
112. *Patiesā Dzīve*, 2017, 2021 (žurnāls)

113. PCD – *at sign. Pop culture dictionary*. Pieejams tiešsaistē: dictionary.com/e/pop-culture/at-sign/ [skatīts 07.03.2022.].
114. *Praktiskais Latvietis*, 2021 (žurnāls)
115. *Privātā Dzīve*, 2023 (žurnāls)
116. Repše 2016 – Repše, Gundega. *Bogene*. Rīga: Dienas Grāmata, 2016.
117. Rēdliha 2013 – Rēdliha, Iveta. *Soļi*. Rīga: SIA „BUF”, 2013.
118. Rikmane 2018 – Rikmane, Māra. *Mārdadzis*. Rīga: Latvijas Mediji, 2018.
119. Romanovska 2023 – Romanovska, Alīna. *Semiotika*. 2023. Pieejams tiešsaistē: <https://enciklopedija.lv/skirklis/8068-semiotika-> [skatīts 17.04.2022.].
120. Sakss, Liepnieks 2014 – Sakss, Nils, Liepnieks, Jurgis. *Nāve – tās nav beigas*. Rīga: Zanes grāmatas, 2014.
121. Seleckis 2016 – Seleckis, Vilis. *Meitenes ar eņģeļa tetovējumu*. Rīga: Klio ABC, 2016.
122. *Shape*, 2016 (žurnāls)
123. Statista 2023 – *Most popular social networks worldwide as of January 2023, ranked by number of monthly active users*. Statista. Pieejams tiešsaistē: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/> [skatīts 13.02.2023.].
124. Stumbre 2017 – Stumbre, Lelde. *Fokstrots*. Rīga: Latvijas Mediji, 2017.
125. Tēzaurs – Vārdnīcu sastādījis Andrejs Spektors. LU MII Mākslīgā intelekta laboratorija. Pieejams tiešsaistē: tezaurs.lv [skatīts 13.02.2023.].
126. T_F_1 – twitter.com, sieviete, 1. autore
127. T_F_2 – twitter.com, sieviete, 2. autore
128. T_F_3 – twitter.com, sieviete, 3. autore
129. T_F_4 – twitter.com, sieviete, 4. autore
130. Tjarve 2002 – Tjarve, Eleonora. *Spēks un smeldze: Atmiņu ainas*. Rīgas: Preses nams, 2002.
131. T_F_5 – twitter.com, sieviete, 5. autore
132. T_M_1 – twitter.com, vīrietis, 1. autors
133. T_M_2 – twitter.com, vīrietis, 2. autors
134. T_M_3 – twitter.com, vīrietis, 3. autors
135. UD 1999–2020 – *Urban dictionary*, 1999–2020. Pieejams tiešsaistē: urbandictionary.com [skatīts 03.04.2023.].
136. *Una*, 2017 (žurnāls)

137. Unicode 1991–2023 – Emoji Counts, v15.0. *Unicode, Inc.* Pieejams tiešsaistē: <https://unicode.org/emoji/charts/emoji-counts.html> [skatīts 13.02.2023.].
138. Upmane-Holšteine 2023 – Upmane-Holšteine, Māra. *Piezīmes uz šaubu malām*. Rīga: ASTRO MUSIC, 2023.
139. *Vakara Ziņas*, 2016, 2017, 2023 (žurnāls)
140. WSD – About Harvey Ball. *World Smile Day*. Pieejams tiešsaistē: <https://www.worldsmileday.com/index.php/article-index/item/380-about-harveyball> [skatīts 10.05.2021.].
141. *Zaļā Latvija*, 2021 (laikraksts)
142. *Zemessargs*, 2021 (laikraksts)
143. ecclatvia.lv/lv/news/perc-gudri-ari-socialajos-tiklos – *Pērc gudri arī sociālajos tīklos!* Pieejams tiešsaistē: <https://ecclatvia.lv/lv/news/perc-gudri-ari-socialajos-tiklos> [skatīts 13.02.2023.].
144. alduspress.com/aldusmanutius/ – Aldus Manutius. *Aldus Press*. Pieejams tiešsaistē: alduspress.com/aldusmanutius/ [skatīts 10.10.2022.].
145. andasstuff.lv – emuārs
146. apollo.lv – ziņu portāls
147. autodroms.lv – emuārs
148. blog.swedbank.lv – emuārs
149. blog.lursoft.lv – emuārs
150. blondie.lv – emuārs
151. boot.ritakafija.lv – forums
152. calis.delfi.lv – forums
153. cirkulis.lv – emuārs
154. copeslietas.lv – forums
155. darbotiesmajas.wordpress.com – emuārs
156. delfi.lv – ziņu portāls
157. dghelton.wordpress.com – emuārs
158. diena.lv – ziņu portāls
159. edamvielas.blogspot.com – emuārs
160. estmilis.lv – emuārs
161. evefrequency.com – emuārs
162. forums.dieviete.lv – forums
163. iauto.lv – forums

164. jauns.lv – ziņu portāls
165. krustnaglina.lv – emuārs
166. kultura.riga.lv – *IZSTĀDE EMODŽI DZEJA*. Pieejams tiešsaistē:
https://kultura.riga.lv/lv/kultura?news_item=izstade-emodzi-dzeja-3318&target=news_item [skatīts 20.04.2023.].
167. la.lv – ziņu portāls
168. latvijastalrunis.lv – emuārs
169. lsm.lv – ziņu portāls
170. maminuklubs.lv – emuārs, forums
171. mammamuntetiem.lv – forums
172. monday.lv – emuārs
173. mozello.lv – emuārs
174. naskoties.com – emuārs
175. nra.lv – ziņu portāls
176. piektdiena.com – emuārs
177. pietiek.com – portāls
178. pilsetuteksti.blogspot.com – emuārs
179. pipars.lv – emuārs
180. precos.lv – forums
181. seekthesimple.com – emuārs
182. sieviesuklubs.lv – forums
183. skaties.lv – ziņu portāls
184. spoki.lv – ziņu portāls
185. sportacentrs.com – ziņu portāls
186. sportazinas.com – ziņu portāls
187. tautaruna.nra.lv – ziņu portāls
188. termini.gov.lv – *Termini.gov.lv*. Latvijas Nacionālais terminoloģijas portāls.
 Pieejams tiešsaistē: termini.gov.lv [skatīts 13.02.2023.].
189. topivesels.lv – emuārs
190. tuvuma.lv – emuārs
191. tvnet.lv – ziņu portāls
192. viensplusviens.lv – emuārs
193. visidati.lv/aptauja/1556385938/ – *Aptauja Saziņa sociālajos tīklos*. Aptaujas autore Sintija Ķauķīte. Pieejams tiešsaistē: visidati.lv/aptauja/1556385938/

194. visidati.lv/aptauja/1880324885/ – Aptauja Emodži lietojums saziņā.
Aptaujas autore Sintija Ķauķīte. Pieejams tiešsaistē: visidati.lv/aptauja/1880324885/

Literatūra

1. Abaravičius 2002 – Abaravičius, Juozas. *Skyrybos stilistika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
2. Aronoff, Rees-Miller 2001 – *The World's Writing Systems*. Eds. Mark Aronoff and Janie Rees-Miller. Oxford: Blackwell Publishing, 2001.
3. Asgarova 2021 – Asgarova, Gulnar. Guide to Punctuation in Modern English. *Norwegian Journal of development of the International Science*, 75. 45–48.
4. Austin 1962 – Austin, John. Langshaw. *How to do things with words*. London: Oxford University Press, 1962.
5. Baldry, Thibault 2006 – Baldry, Anthony, Thibault, Paul, J. *Multimodal Transcription and Text Analysis. A multimedia toolkit and coursebook*. London, Oakville: Equinox, 2006.
6. Baltiņš, Druviete 2017 – Baltiņš, Māris, Druviete, Ina. *Ceļavējš cilvēku ciltij. Valoda sabiedrībā*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2017.
7. Baron 2008 – Baron, Naomi. *Always On: Language in an Online and Mobile World*. Oxford: Oxford University Press, 2008. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195313055.001.0001>
8. Beitiņa 2009 – Beitiņa, Maigone. *Mūsdienu latviešu literārās valodas sintakse: lekciju kurss filoloģijas studentiem*. Liepāja: LiePA, 2009.
9. Bergmane, Blinkena 1986 – Bergmane, Anna, Blinkena, Aina. *Latviešu rakstības attīstība: Latviešu literārās valodas vēstures pētījumi*. Rīga: Zinātne, 1986.
10. Biber, Conrad 2009 – Biber, Douglas, Conrad, Susan. *Register, Genre, and Style*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511814358>
11. Blinkena 1969 – Blinkena, Aina. *Latviešu interpunkcija*. Rīga: Zinātne, 1969.
12. Blinkena 2009 – Blinkena, Aina. *Latviešu interpunkcija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009.
13. Bogdan 2012 – Bogdan, Vedran. *Language and the Internet: Exploring the Interaction*. Završni rad. Osijek: Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku: Filozofski fakultet: Preddiplomski studij Engleskog jezika i književnosti i Filozofije, 2012.

14. Bowcher 2007 – Bowcher, Wendy, L. A. *Multimodal Analysis of Good Guys and Bad Guys in Rugby League Week. New Directions in the Analysis of Multimodal Discourse*. Eds. Terry D. Royce and Wendy Bowcher. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2007. 239–274.
15. Brēde 2004 – Brēde, Maija. Diskursa iezīmētāju funkcijas latviešu sarunvalodā dažādos laikposmos. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 8. Liepāja: Liepājas Pedagoģijas akadēmija, 2004. 323–331.
16. Buholcs 2013 – Buholcs, Jānis. *Indivīdu attiecības tiešsaistes sociālajos tīklos*. Promocijas darbs doktora grāda iegūšanai komunikācijas zinātnes nozarē. Apakšnozare: komunikācijas teorija. Rīga: Latvijas Universitāte: Sociālo zinātņu fakultāte: Komunikācijas studiju nodaļa, 2013.
17. Bukelskytė-Čepelė 2017 – Bukelskytė-Čepelė, Kristina. *Nominal Compounds in Old Latvian Texts in the 16th and 17th centuries*. Academic dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy in Baltic Languages. Stockholm: Stockholm University: Faculty of Humanities, Department of Slavic and Baltic Studies, Finnish, Dutch, and German, 2017.
18. Cazden, Cope, Fairclough et al. 1996 – Cazden, Courtney, Cope, Bill, Fairclough, Norman, Gee, James, Kalantzis, Mary, Kress, Gunther, Luke, Allan, Luke, Carmen, Michaels, Sarah, Nakata, Martin. A Pedagogy of Multiliteracies: Designing Social Futures. *Harvard Educational Review*, 66(1). 60–92. DOI: <https://doi.org/10.17763/haer.66.1.17370n67v22j160u>
19. Ceplītis et. al. 1989 – Ceplītis, Laimdots, Rozenbergs, Jānis, Valdmanis, Jānis. *Latviešu valodas sintakse*. Rīga: Zvaigzne, 1989.
20. Chalker, Weiner 1994 – Chalker, Sylvia, Weiner, Edmund. *The Oxford Dictionary of English Grammar*. London, New York, Sydney, Toronto: BCA, 1994.
21. Chandler 2007 – Chandler, Daniel. *Semiotics: The Basics*. London: Routledge, 2007.
22. Coulmas 1996 – Coulmas, Florian. *The Blackwell Encyclopedia of Writing Systems*. Oxford: Blackwell Publishers Inc., 1996.
23. Cruse 2000 – Cruse, Alan. *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*. New York: Oxford University Press, 2000.
24. Crystal 1987 – Crystal, David. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. First edition. Cambridge University Press, 1987.
25. Crystal 2005 – Crystal, David. *How Language Works: How Babies Babble, Words Change Meaning, and Languages Live or Die*. London: Penguin Books, 2005.

26. Crystal 2010 – Crystal, David. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Third edition. Cambridge University Press, 2010.
27. Danesi 2012 – *Encyclopedia of Media and Communication*. Ed. Marcel Danesi. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 2012. DOI: <https://doi.org/10.3138/9781442695528>
28. Danesi 2017 – Danesi, Marcel. *The semiotics of emoji: The rise of visual language in the age of the internet*. London: Bloomsbury Academic, 2017. DOI: <https://doi.org/10.17645/mac.v5i4.1041>
29. Davidson 2012 – Davidson, Patrick. The Language of Internet Memes. *The Social Media Reader*. Ed. Michael Mandiberg. New York: New York UP, 2012, 120–34.
30. Deacon 2012 – Deacon, Terrence W. The symbol concept. *The Oxford Handbook of Language Evolution*. Eds. Maggie Tallerman and Kathleen R. Gibson. Oxford: Oxford University Press, 2012. 393–405.
31. Diaz 2013 – Díaz, Carlos M. C. Defining and Characterizing the Concept of Internet Meme. *Revista CES Psicología*, 6.2. 82–104.
32. Dijk 1991 – Dijk, Jan, van. *De netwerkmaatschappij: sociale aspecten van nieuwe media*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1991.
33. Dijk 2006 – Dijk, Jan, van. *The Network Society*. Second edition. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, 2006.
34. Doloughan 2011 – Doloughan, Fiona J. *Contemporary Narrative: Textual Production, Multimodality and Multiliteracies*. London, New York: Continuum International Publishing Group, 2011.
35. Ernst et. al. 1959 – Ernst, Alfred et. al. *Sprache, Schrift, Buchwesen, Presse, Funk*. Leipzig: Enzyklopädie, 1959.
36. Evans 2017 – Evans, Vyvyan. *The Emoji Code: How Smiley Faces, Love Hearts and Thumbs Up are Changing the Way We Communicate*. London: Michael O’Mara Books Limited, 2017.
37. Fiske 1990 – Fiske, John. *Introduction to Communication Studies*. London: Routledge, 1990.
38. Freedman 2020 – Freedman, Alisa. Cultural Literacy in the Empire of Emoji Signs: Who Is 🗣️? *Emoticons, Kaomoji, and Emoji. The Transformation of Communication in the Digital Age*. Eds. Elena Giannoulis and Lukas R. A. Wilde. London, New York: Routledge, 2020. 44–67.

39. Freimane 1993 – Freimane, Inta. *Valodas kultūra teorētiskā skatījumā*. Rīga: Zvaigzne, 1993.
40. Giannoulis, Wilde 2020 – Eds. Elena Giannoulis and Lukas R. A. Wilde. Emoticons, Kaomoji, and Emoji. The Transformation of Communication in the Digital Age. *Emoticons, Kaomoji, and Emoji. The Transformation of Communication in the Digital Age*. London, New York: Routledge, 2020. 1–23.
41. Guļevska 2002 – Guļevska, Dainuvīte. *Pareizrakstības un pareizrunas rokasgrāmata: latviešu valoda*. Rīga: Avots, 2002.
42. Halliday 2002 – Halliday, Michael, Alexander, Kirkwood. *Linguistic Studies of Text and Discourse*. London, New York: Continuum, 2002.
43. Hjelmslev 1943 – Hjelmslev, Louis. *Prolegomena to a Theory of Language*. Kobenhavn: Bianco Lunos Bogtrykkeri, 1943.
44. Hodge, Kress 1988 – Hodge, Robert, Kress, Gunther. *Social Semiotics*. Cambridge: Polity, 1988.
45. Iedema 2003 – Iedema, Rick. Multimodality, resemiotization: extending the analysis of discourse as multi-semiotic practice. *Visual Communication*, 2(1). 1–57. DOI: <https://doi.org/10.1177/1470357203002001>
46. Jakobson 1960 – Jakobson, Roman. Closing Statement: Linguistics and Poetics. *Style in Language*. New York, London: The Technology Press of Massachusetts Institute of Technology and John Wiley & Sons, 1960. 350–377.
47. Jansone 2018 – Jansone, Ilga. Kad sāka izmantot pieturzīmes? *Ilustrētā Pasaules Vēsture*, 12/18.
48. Jewitt 2006 – Jewitt, Carey. *Technology, Literacy and Learning: A Multimodal Approach*. Oxon; New York: Routledge, 2006.
49. Kalnača 2007 – Kalnača, Andra. Virsraksti interneta portālu ziņās. *Latvijas Universitātes pētniecības projekts Nr. 2006/2-229725 „Latviešu valoda mūsdienu kultūras situācijā”*, 2007. Pieejams tiešsaistē: lu.lv/filol/valoda/ind_3_publ_r_Andras.htm [skatīts 21.12.2020.].
50. Kalnača, Lokmane 2021 – Kalnača, Andra, Lokmane, Ilze. *Latvian Grammar*. Rīga: University of Latvia Press, 2021. DOI: <https://doi.org/10.22364/latgram.2021>
51. Kavanagh 2020 – Kavanagh, Barry. A Cultural Exploration of the Use of Kaomoji, Emoji, and Kigō in Japanese Bog-Post Narratives. *Emoticons, Kaomoji, and Emoji. The Transformation of Communication in the Digital Age*. Eds. Elena Giannoulis and Lukas R. A. Wilde. London, New York: Routledge, 2020. 148–169.

52. Kārklīšs 1972 – Kārklīšs, J. Dažas teksta sintaktiskās struktūras īpatnības. *Veltījums akadēmiķim Jānim Endzelīnam*. Rīga: Zinātne, 1972. 445–456.
53. Kniūkšta, Lyberis 1996 – Kniūkšta, Pranas, Lyberis, Antanas. *Mokomasis lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodynas*. Kaunas: Šviesa, 1996.
54. Kress 2010 – Kress, Gunther. *Multimodality. A social semiotic approach to contemporary communication*. London, New York: Routledge, 2010. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203970034>
55. Kress, Leeuwen 2001 – Kress, Gunther, Leeuwen, Theo. *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. London: Arnold Publishers.
56. Ķauķīte 2017a – Ķauķīte, Sintija. Lielo burtu loma prozas tekstā. *Linguistica Lettica*, 25. 360–384. DOI: 10.22364/lingualet.25
57. Ķauķīte 2017b – Ķauķīte, Sintija. Zīme vārda vietā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 21 (1/2). 72–82.
58. Ķauķīte 2018a – Ķauķīte, Sintija. Runa, rakstība, domāšana. *Nacionālās identitātes sociolingvistiskie aspekti*. Rakstu krājums. Rīga: Latviešu valodas institūts, 2018. 103–138.
59. Ķauķīte 2018b – Ķauķīte, Sintija. Stilistisks pieturzīmju lietojums prozā un publicistikā. *Linguistica Lettica*, 26. 204–235. DOI: 10.22364/lingualet.26
60. Ķauķīte 2019 – Ķauķīte, Sintija. Abreviatūras publicistikā un interneta portālos. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 23 (1/2). 78–87.
61. Ķauķīte 2020a – Ķauķīte, Sintija. Pieturzīmes interneta portālu virsrakstos. *Valoda – 2020. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. 145–150.
62. Ķauķīte 2020b – Ķauķīte, Sintija. Grafiskie līdzekļi sociālajos tīklos Twitter, Facebook un Instagram. *Linguistica Lettica*, 28. 186–218. DOI: 10.22364/lingualet.28
63. Ķauķīte 2020c – Ķauķīte, Sintija. Grafisko līdzekļu lietojums virtuālajā saziņā. *Valoda sabiedrībā: Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 147. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference, 2020. gada 20.-21. februāris: tēzes = Language in society: International Scientific Conference to commemorate the 147th anniversary of the academician Jānis Endzelīns, 20-21 February, 2020: Abstracts*. Rīga: Latviešu valodas institūts, 2020. 41–43. URL: http://lavi.lu.lv/wp-content/uploads/2021/03/Endzelina_tezes_2020.17.02_end-version-4.pdf.
64. Ķauķīte 2021a – Ķauķīte, Sintija. Use of Emoticons in Social Networks. *COMMUNICATION no. 2021: Degradation and/or innovation? : 22nd Annual*

- International Meeting of Young Linguists, 17th–18th May, 2021, Online at ZOOM : Book of Abstracts Filozofická fakulta Univerzity a Palackého v Olomouci, 2021.* 14. URL: <http://mladilingviste.upol.cz/wp-content/uploads/2021/05/Book-of-2021-1.pdf>
65. Ҙауқіте 2021b – Ҙауқіте, Sintija. Graphical means in social networks Twitter, Facebook and Instagram. *7th Language, Linguistics and Life Virtual Conference, April 23, 2021: [Abstracts]*. 1. URL: https://whova.com/web/llalc_202011/
66. Ҙауқіте 2021c – Ҙауқіте, Sintija. Emocijzīmju lietojums sociālajos tīklos. *Valoda - 2021. Valoda dažādu kultūru kontekstā.* 151–157. URL: https://du.lv/wp-content/uploads/2022/03/Valoda_2021_DRUKA.pdf
67. Ҙауқіте 2021d – Ҙауқіте, Sintija. Pieturzīmes senajos latviešu tekstos. *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums*, 25. 83–94. DOI: <https://doi.org/10.37384/VTPA.2021.25.083>
68. Ҙауқіте 2021e – Ҙауқіте, Sintija. Punctuation marks as stylistic markers in Latvian and British corpora. *Baltistica, LVI(1)*. 141–155. DOI: 10.15388/Baltistica.56.1.2420
69. Ҙауқіте 2022a – Ҙауқіте, Sintija. The use of graphical means in blogs. *8th Language, Linguistics, and Life, Virtual Conference, April 22, 2022 ; [Abstracts]*. 1. URL: <https://whova.com/web/c3pyUxpbGoGjDWZDMRpYwJDUfxIjRAaiJayWrObrng8%3D/>
70. Ҙауқіте 2022b – Ҙауқіте, Sintija. The use of emoticons and emojis in blogs. 23. *Mezinārodni setkání mladých lingvistů, 16th–17th May 2022, Olomouc, Czech Republic: Abstrakty příspěvků = Book of Abstracts Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity a Palackého v Olomouci, 2022.* 10. URL: <http://mladilingviste.upol.cz/wp-content/uploads/2022/05/Book-of-2022.pdf>
71. Ҙауқіте 2022c – Ҙауқіте, Sintija. Pieturzīmes emuāros. *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums*, 26. 82–92. URL: <https://dom.lndb.lv/data/obj/765995.html> ISSN 1407-4737
72. Ҙауқіте 2022d – Ҙауқіте, Sintija. Pieturzīmes emuāru virsrakstos. *Valoda – 2022. Valoda dažādu kultūru kontekstā.* 176–181. URL: <https://du.lv/zinatne/zinatniskie-izdevumi/valoda-dazadu-kulturu-konteksta/>
73. Ҙауқіте 2023 – Ҙауқіте, Sintija. Pieturzīmju lietojums tekstveides funkcijā. *Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 150. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences „Endzelīns. Valoda. Laiks”, 2023. gada 22.–23. februāris: tēzes =*

- Endzelīns. Language. Time: International Scientific Conference to commemorate the 150th anniversary of the academician Jānis Endzelīns, 22–23 February, 2023: Abstracts.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2023. 45–46. DOI: <https://doi.org/10.22364/ajeszk.2023.ev1>
74. Lauze 2008 – Lauze, Linda. *Izpētes materiāla vākšana sociolingvistikā: metodiski norādījumi.* Liepāja: LiePA, 2008.
75. Lauzis 2021 – Lauzis, Aldis. Pirms paskaidrojuma, precizējuma, domas izvērsuma: ko signalizē kols un ko – domuzīme? *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*, 16. 166–168.
76. Leeuwen 2005 – Leeuwen, Theo. *Introducing Social Semiotics.* London, New York: Routledge, 2005.
77. Levinson 1983 – Levinson, Stephen C. *Pragmatics.* Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
78. Liepa 2003 – Liepa, Dite. Retoriskās figūras reklāmā latviešu presē 2000. un 2001. gadā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 7. 350–357.
79. Linell 2005 – Linell, Per. *The Written Language Bias in Linguistics: its nature, origins, and transformations.* New York: Routledge, 2005. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203342763>
80. Lokmane 2005 – Lokmane, Ilze. *Konsituatīvo saistījumu tipi mūsdienu latviešu valodā.* Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2005.
81. Lokmane 2020 – Lokmane, Ilze. Citrunas atspoguļojums valodā: sintaktiskais un pragmatiskais aspekts. *Valoda: nozīme un forma 11. Gramatika un valodas normēšana = Language: meaning and form 11. Grammar and language standardization.* 118–129. DOI: <https://doi.org/10.22364/vnf.11>
82. Malmkjaer 1991 – Malmkjaer, Kirsten (ed.). *The Linguistics Encyclopedia.* London, New York: Routledge, 1991.
83. Malmkjaer 2010 – Malmkjaer, Kirsten (ed.). *The Linguistics Encyclopedia.* London: Routledge, 2010.
84. Matsuda 2020 – Matsuda, Risa. Construction of Iconicity in Scenes of Kaomoji. *Emoticons, Kaomoji, and Emoji. The Transformation of Communication in the Digital Age.* Eds. Elena Giannoulis and Lukas R. A. Wilde. London, New York: Routledge, 2020. 197–209.
85. Matthiessen 2007 – Matthiessen, Christian, M.I.M. The Multimodal Page: A Systemic Functional Exploration. *New Directions in the Analysis of Multimodal*

- Discourse*. Eds. T. D. Royce and W. L. Bowcher. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2007. 1–62.
86. Meibauer 2020 – Meibauer, Jörg. How Omission Marks Mark Omission ...: An Inquiry into the Graphematics/Pragmatics Interface. *Punctuation in Context – Past and Present Perspectives*. Eds. Claudia Claridge and Merja Kytö. Bern, Berlin, Bruxelles, New York, Oxford: Peter Lang, 2020. 67–85.
87. Meletis, Dürscheid 2019 – Meletis, Dimitrios, Dürscheid, Christa. Emojis: A Grapholinguistic Approach. *Graphemics in the 21st Century*. Ed. Yannis Haralambous. Brest: Fluxus Editions, 2019. 167–183. DOI: <https://doi.org/10.36824/2018-graf>
88. Meletis, Dürscheid 2022 – Meletis, Dimitrios, Dürscheid, Christa. *Writing Systems and Their Use. An Overview of Grapholinguistics*. Berlin: De Gruyter Mouton, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110757835>
89. Miller et al. 2016 – Miller, Hannah et al. "Blissfully happy" or "ready to fight": Varying Interpretations of Emoji. *International AAAI Conference on Web and Social Media (Conference Paper)*. 1–10.
90. Moschini 2016 – Moschini, Ilaria. The "Face with Tears of Joy" Emoji. A Socio-Semiotic and Multimodal Insight into a Japan-America Mash-Up. *HERMES - Journal of Language and Communication in Business*, 55. 11–25. DOI: <https://doi.org/10.7146/hjlc.v0i55.24286>
91. Moze 1997 – Moze, Marta. *Latviešu valodas interpunkcijas prakse: mācību līdzeklis*. Rīga: LPA, 1997.
92. Murphy 2020 – Murphy, Erin. Multimodality and Social Media. *Medium*. Pieejams tiešsaistē: <https://medium.com/@s4900326/multimodality-and-social-media-ce64ba467ab> [skatīts 21.12.2020.].
93. Nītiņa 2013 – Nītiņa, Daina. Teksta sintakse. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013. 883–954.
94. Norris 2004 – Norris, Sigrid. *Analyzing Multimodal Interaction: A Methodological Framework*. New York: Routledge, 2004.
95. Novak 2015 – Novak, Petra, Kralj. Sentiment of Emojis. *PLoS ONE*, 10(12). 1–21. DOI: 10.1371/journal.pone.0144296
96. Nöth 1990 – Nöth, Winfried. *The Handbook of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press, 1990.

97. O'Halloran 2004 – O'Halloran, K. L. *Multimodal Discourse Analysis: Systemic Functional Perspectives*. London; New York: Continuum, 2004.
98. Otha Wingo 1972 – Otha Wingo, Elvis. *Latin Punctuation in the Classical Age*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH, 1972.
99. Ozols 1965 – Ozols, Arturs. *Veclatviešu rakstu valoda*. Rīga: Liesma, 1965.
100. Ozols 1968 – Ozols, Arturs. *Raksti folkloristikā*. Rīga: Zinātne, 1968.
101. Page 2010 – Page, Ruth. *New Perspectives on Narrative and Multimodality*. New York, London: Routledge, 2010. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203869437>
102. Pan 2015 – Pan, Li. Multimodality and contextualisation in advertisement translation: a case study of billboards in Hong Kong. *The Journal of Specialised Translation*, 23. 205–222.
103. Park et al. 2013 – Park, Jaram, Barash, Vladimir, Fink, Clay, Cha, Meeyoung. Emoticon Style: Interpreting Differences in Emoticons Across Cultures. *International Conference on Weblogs and Social Media (Conference Paper)*. 1–10.
104. Pavalanathan, Eisenstein 2016 – Pavalanathan, Umashanthi, Eisenstein, Jacob. Emoticons vs. Emojis on Twitter: A Causal Inference Approach. *AAAI 2016 Spring Symposium on Observational Studies through Social Media and Other Human-Generated Content (Paper)*. 1–4.
105. Peirce 1955 – Peirce, Charles, S. *Philosophical writings of Peirce*. New York: Dover Publications, 1955.
106. Pošeiko 2018 – Pošeiko, Solvita. Multimodāli teksti latviešu valodas apgūvē: zināšanām, prasmēm, emocijām. *Tagad, 1 (11)*. 100–112. Pieejams tiešsaistē: <http://maciunmacies.valoda.lv/par-latviesu-valodas-apguvi/zurnals-tagad> [skatīts 21.12.2020.].
107. Ptaszynski et al. 2011 – Ptaszynski, Michal, Rzepka, Rafal, Araki, Kenji, Momouchi, Yoshio. Research on Emoticons: Review of the Field and Proposal of Research Framework. *Conference: The Seventeenth Annual Meeting of The Association for Natural Language Processing, At Toyohashi*. 2011. 1159–1165.
108. Rogers, Kincaid 1981 – Rogers, M. Everett; Kincaid, Lawrence D. *Communication Networks: Toward a New Paradigm for Research*. New York: Free Press, 1981.
109. Rūķe-Draviņa 1977 – Rūķe-Draviņa, Velta. *The Standardization Process in Latvian 16th Century to the Present*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1977.

110. Saussure 1959 – De Saussure, Ferdinand. *Course in general linguistics*. New York: Philosophical Library, 1959.
111. Searle 1969 – Searle, John. *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1969.
112. Sebeok 2001 – Sebeok, Thomas, A. *Signs: An Introduction to Semiotics*. Second edition. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 2001.
113. Siepmann 2005 – Siepmann, Dirk. *Discourse Markers Across Languages. A Contrastive Study of Second-Level Discourse Markers in Native and Non-Native Text with Implications for General and Pedagogic Lexicography*. London and New York: Routledge, 2005.
114. Siever 2020 – Siever, Christina, Margrit. ‘Iconographic Communication’ in Digital Media: Emoji in WhatsApp, Twitter, Instagram, Facebook – from a Linguistic Perspective. *Emoticons, Kaomoji, and Emoji. The Transformation of Communication in the Digital Age*. Eds. Elena Giannoulis and Lukas R. A. Wilde. London, New York: Routledge, 2020. 127–148.
115. Sīlis 2012 – Sīlis, Jānis. *Latviešu valoda kā avotvaloda un mērķvaloda valodu kontaktos un virtuālajā saziņā*. Ventspils: Ventspils augstskola, 2012.
116. Skujiņa 2007 – *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Sastādījis autoru kolektīvs V. Skujiņas vadībā. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2007.
117. Skulte 2019 – Skulte, Ilva. Latviešu rakstu valodas pārmaiņas jauno mediju lietojumā un multimodālās rakstīšanas attīstība. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi: populārzinātnisku rakstu krājums, 14*. 79–90.
118. Stērste 1880 – Stērste, Andrejs. *Stērstu Andreja Latviešu valodas mācība: sistēmisks kurss. 3. izdevums*. Rīga: Tērbata: Šnakenburgs, 1880.
119. Strautiņa 1994 – Strautiņa, Vaira. *Latviešu valodas grafētika un ortogrāfija: mācību līdzeklis*. Liepāja: Liepājas pedagoģiskā augstskola, 1994.
120. Strelēvica 2002 – Strelēvica, Dace. Hiperkorekta pašcenzūra vārda lietojumā: ar kursīvu iezīmētā „neliterārā” leksika dažos Latvijas žurnālos. *Vārds un tā pētīšanas aspekti, 6*. 447–454.
121. Strelēvica 2006 – Strelēvica, Dace. Kursīvs un pēdiņas kā „nestandarta” leksikas iezīmētāji Latvijas presē. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi, 2*. 47–58.
122. Strelēvica-Ošiņa 2010 – Strelēvica-Ošiņa, Dace. *Valodas pareizības izpratne un preskriptīvisma cēloņi un sekas: Latvijas un pasaules pieredze*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2010.

123. Tallerman, Gibson 2012 – *The Oxford Handbook of Language Evolution*. Eds. Maggie Tallerman and Kathleen R. Gibson. Oxford: Oxford University Press, 2012.
124. Trask 2007 – Trask, Robert Lawrence. *Language and Linguistics: The Key Concepts*. London: Routledge, 2007.
125. Valdmanis 1985 – Valdmanis, Jānis. Sintakses vienības un to izpētes aspekti. *Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, 9 (558). 62–74.
126. Vītola 1997 – Vītola, Inita. *Interpunkcijas stilistiskās funkcijas latviešu modernisma prozā (19. un 20. gs. mijā, 20. gs. pirmajā trešdaļā)*. Disertācija. Rīga: Latvijas Universitāte, 1997.
127. Vītola 2000 – Vītola, Inita. Interpunkcijas lietojums 20. gs. sākuma impresionisma prozā Latvijā. *Valoda un literatūra kultūras apriņķī: Latvijas Universitātes Zinātniskie raksti*, 624. 159–191.
128. Zhang 2020 – Zhang, Aijing. On the Popularity of Emoticons. *English Language Teaching and Linguistics Studies*, 2(2). 1–4. DOI: <https://doi.org/10.22158/eltls.v2n2p1>

PIELIKUMI

1. pielikums

Aptaujas „Saziņa sociālajos tīklos” paraugs

Dzimums:

- a) sieviete
- b) vīrietis

Vecums:

Izglītības līmenis:

- 1. Cik bieži saziņai internetā izmantojat sociālos tīklus? (Iespējama viena atbilde)**
 - a) katru dienu
 - b) reizi nedēļā
 - c) dažas reizes mēnesī
- 2. Cik daudz laika vidēji dienā pavadāt sociālajos tīklos? (Iespējama viena atbilde)**
 - a) 1 stundu
 - b) 1–3 stundas
 - c) 3 stundas un vairāk
- 3. Kurus no minētajiem sociālajiem tīkliem lietojat ikdienā? (Iespējami vairākas atbildes)**
 - a) draugiem.lv
 - b) facebook.com
 - c) twitter.com
 - d) instagram.com
 - e) Cits variants:
- 4. Kādiem mērķiem izmantojat sociālos tīklus? (Iespējamās vairākas atbildes)**
 - a) saziņai
 - b) informācijas iegūšanai (aktualitātes, sludinājumi)
 - c) izklaidei (fotogrāfiju, video u. tml. aplūkošana)
 - d) informācijas publiskošanai (fotogrāfijas, sludinājumi u. tml.)
 - e) Cits variants:
- 5. Vai saziņai sociālajos tīklos lietojat emocijzīmes? (Iespējama viena atbilde)**
 - a) jā
 - b) nē

6. Kāpēc Jūsprāt cilvēki emocijas un attieksmi pauž ar emocijzīmju palīdzību?

(Iespējamās vairākas atbildes)

- a) tās aizstāj žestus un mīmiku
- b) uzmanības piesaistīšanai
- c) pieraduma dēļ
- d) Cits variants:

7. Kuru no minētajām emocijzīmēm lietojat visbiežāk? (Iespējama viena atbilde)

- a) :)
- b) :(
- c) :D
- d) Cits variants:

8. Ar :D var attēlot:

- a) prieku
- b) ironiju
- c) dusmas
- d) pārsteigumu
- e) visu iepriekš minēto
- f) Cits variants:

9. Ar :) var attēlot:

- a) prieku
- b) ironiju
- c) pārsteigumu
- d) Cits variants:

10. Ar :(var attēlot:

- a) dusmas
- b) bēdas
- c) Cits variants:

11. Vai pastāv atšķirība starp :) un :))?

- a) jā
- b) nē
- c) nezinu
- d) Komentārs:

12. Vai iespējams sazināties tikai ar emocijzīmju palīdzību un vienam otru saprast?

(Iespējama viena atbilde)

- a) jā
- b) nē
- c) Komentārs:

13. Vai Jūsuprāt nākotnē emocijzīmes varētu pilnībā vai daļēji aizstāt visu rakstīto tekstu? (Iespējama viena atbilde)

- a) jā
- b) nē
- c) varbūt
- d) Cits variants:

Paldies par atbildēm!

2. pielikums

Aptaujas „Saziņa sociālajos tīklos” Rezultātu kopsavilkums

Saziņa sociālajos tīklos

Rezultāti Respondenti Excel Nosūtīt rezultātus

Respondentu statistika

Respondentu skaits:	171
Vīrietis:	48
Sieviete:	123
Vidējais vecums:	31.1 gadi

Rezultātu kopsavilkums

1. Cik bieži saziņai internetā izmantojat sociālos tīklus?

katru dienu	149		87.1%
reizi nedēļā	11		6.4%
dažas reizes mēnesī	11		6.4%
Iesniegto atbilžu summa	171		

2. Cik daudz laika vidēji dienā pavadāt sociālajos tīklos?

1 stundu	49		28.7%
----------	----	--	-------

1-3 stundas	62		36.3%
3 stundas un vairāk	60		35.1%
Iesniegto atbilžu summa	171		

3. Kurus no minētajiem sociālajiem tīkliem lietojat ikdienā? (vairākas atbildes iespējamās)

draugiem.lv	25		8%
facebook.com	123		39.5%
twitter.com	22		7.1%
instagram.com	108		34.7%
Cits	33		10.6%
Iesniegto atbilžu summa	311		

4. Kādiem mērķiem izmantojat sociālos tīklus? (vairākas atbildes iespējamās)

saziņai	145		28.9%
informācijas iegūšanai (aktualitātes, sludinājumi)	133		26.5%
izklaidei (fotogrāfiju, video u. tml. aplūkošana)	138		27.5%
informācijas publiskošanai (fotogrāfijas, sludinājumi u. tml.)	79		15.8%
Cits	6		1.2%
Iesniegto atbilžu summa	501		

5. Vai saziņai sociālajos tīklos lietojat emocijzīmes?

jā	160		93.6%
nē	11		6.4%
Iesniegto atbilžu summa	171		

6. Kāpēc Jūsprāt cilvēki emocijas un attieksmi pauž ar emocijzīmju palīdzību? (vairākas atbildes iespējamās)

tās aizstāj žestus un mīmiku	140		55.3%
uzmanības piesaistīšanai	34		13.4%
pieraduma dēļ	59		23.3%
Cits	20		7.9%

Iesniegto atbilžu summa	253
-------------------------	-----

7. Kuru no minētajām emocijzīmēm lietojat visbiežāk?

:)	84		49.1%
:(2		1.2%
:D	64		37.4%
Cits	21		12.3%
Iesniegto atbilžu summa	171		

8. Ar :D var izteikt:

prieku	83		48.5%
ironiju	23		13.5%
dusmas	4		2.3%
pārsteigumu	6		3.5%
visu iepriekš minēto	23		13.5%
Cits	32		18.7%
Iesniegto atbilžu summa	171		

9. Ar :) var attēlot:

prieku	125		73.1%
ironiju	15		8.8%
pārsteigumu	7		4.1%
Cits	24		14%
Iesniegto atbilžu summa	171		

10. Ar :(var attēlot:

dusmas	4		2.3%
bēdas	157		91.8%
Cits	10		5.8%
Iesniegto atbilžu summa	171		

11. Vai Jūsaprāt pastāv atšķirība starp :) un :))?

jā	110		64.3%
----	-----	--	-------

nē	17		9.9%
nezinu	37		21.6%
Cits	7		4.1%
Iesniegto atbilžu summa	171		

12. Vai iespējams sazināties tikai ar emocijzīmju palīdzību un vienam otru saprast?

jā	72		42.1%
nē	74		43.3%
Cits	25		14.6%
Iesniegto atbilžu summa	171		

13. Vai Jūsprāt nākotnē emocijzīmes varētu pilnībā vai daļēji aizstāt visu rakstīto tekstu?

jā	5		2.9%
nē	124		72.5%
iespējams, ka jā	40		23.4%
Cits	2		1.2%
Iesniegto atbilžu summa	171		

3. pielikums

Aptaujas „Emodži lietojums saziņā” paraugs

Emodži lietojums saziņā

Sveicināti! Mans vārds ir Sintija Ķauķīte, es esmu zinātniskā grāda pretendente un LU Latviešu valodas institūta zinātniskā asistente. Šī aptauja ir daļa no mana promocijas darba “Interpunkcijas un grafisko zīmju loma tekstveidē”. Aptauja ir anonīma, un iegūtie dati ir konfidenciāli un tiks izmantoti tikai zinātniskiem mērķiem. Lai aizpildītu aptauju, nepieciešamas aptuveni 10 minūtes. Pateicos par izrādīto interesi un laiku, ko veltījāt aptaujas aizpildīšanai!

Jūsu dzimums:

Jūsu vecums:

1. Vai saziņai datorā un mobilajā telefonā lietojat emodži (😊 u. c.)?

- a) jā
- b) nē

2. Kāpēc lietojat emodži?

- a) lai papildinātu tekstu
- b) lai aizstātu rakstīto tekstu
- c) lai ietaupītu laiku un izteiktos īsāk
- d) cits variants

3. Kurus no emodži veidiem izmantojat? (vairākas atbildes iespējamas)

- a) smaidiņi, cilvēki
- b) dzīvnieki, daba
- c) ēdieni, dzērieni
- d) simboli (sirds, pulkstenis u. c.)
- e) cits variants

4. Kurus emodži nelietojat vispār un kāpēc?

.....

5. Vai lietojat dažādas emodži kombinācijas? (ja jā, lūdzu, miniet piemērus)

.....

6. Ko attēlo ar 🙄?

- a) ironiju
- b) joku
- c) muļķību
- d) cits variants

7. Ko attēlo ar 🤔?

- a) histēriskus smieklus
- b) jautrību
- c) cits variants

8. Ko attēlo ar 😏?

- a) smieklus
- b) patiku
- c) cits variants

9. Ko attēlo ar 😊?

- a) jautrību
- b) uztraukumu

- c) muļķības
- d) joku
- e) cits variants

10. Ko attēlo ar 😏?

- a) joku
- b) flirtu
- c) ko pozitīvu
- d) ironiju
- e) cits variants

11. Ko izsaka ar 😞?

- a) satraukumu
- b) vilšanos
- c) skumjas
- d) cits variants

12. Kuru no emodži izvēlaties, lai pateiktu, ka viss ir kārtībā?

- a) 🙌
- b) 👍
- c) 😊
- d) cits variants

13. Kuru no emodži izvēlaties, lai pateiktu, ka jūtaties slikti, esat nomākts?

- a) 😓
- b) 😞
- c) 🤔
- d) 🗨️
- e) cits variants

14. Ar kuru emodži atspoguļojat dusmas?

- a) 😡
- b) 😾
- c) cits variants

4. pielikums

Aptaujas „Emodži lietojums saziņā” rezultātu kopsavilkums (diagrammas)

Emodži lietojums saziņā

[Rezultāti](#) [Respondenti](#) [Excel](#) [Nosūtīt rezultātus](#)

Respondentu statistika

Respondentu skaits:	258
Vīrietis:	42
Sieviete:	216
Vidējais vecums:	40.1 gadi

Rezultātu kopsavilkums

1. Vai saziņai datorā un telefonā lietojat emodži (😊 u. c.)?

jā	249		96.5%
nē	9		3.5%
Iesniegto atbilžu summa	258		

2. Kāpēc lietojat emodži? (vairākas atbildes iespējamās)

lai papildinātu tekstu	219		56.2%
lai aizstātu rakstīto tekstu	63		16.2%
lai ietaupītu laiku un izteiktos īsāk	74		19%
Cits	34		8.7%
Iesniegto atbilžu summa	390		

3. Kurus no emodži veidiem izmantojat? (vairākas atbildes iespējamās)

smaidiņi, cilvēki	239		35.1%
-------------------	-----	--	-------

dzīvnieki, daba	124		18.2%
ēdieni, dzērieni	129		19%
simboli (sirds, pulkstenis u. c.)	166		24.4%
Cits	22		3.2%
Iesniegto atbilžu summa	680		

6. Ko attēlo ar 🏠? (vairākas atbildes iespējamās)

Ironiju	75		23.2%
Joku	93		28.8%
Muļķību	85		26.3%
Cits	70		21.7%
Iesniegto atbilžu summa	323		

7. Ko attēlo ar 🤪? (vairākas atbildes iespējamās)

histeriskus smieklus	174		59.8%
jautrību	98		33.7%
Cits	19		6.5%
Iesniegto atbilžu summa	291		

8. Ko attēlo ar 😄? (vairākas atbildes iespējamās)

smieklus	231		82.2%
patiku	27		9.6%
Cits	23		8.2%
Iesniegto atbilžu summa	281		

9. Ko attēlo ar 😊? (vairākas atbildes iespējamās)

jautrību	58		15.6%
uztraukumu	3		0.8%
muļķību	130		34.9%

joku	128		34.4%
Cits	53		14.2%
Iesniegto atbilžu summa	372		

10. Ko attēlo ar 😊? (vairākas atbildes iespējamas)

joku	51		13.4%
flirtu	113		29.6%
ko pozitīvu	132		34.6%
ironiju	50		13.1%
Cits	36		9.4%
Iesniegto atbilžu summa	382		

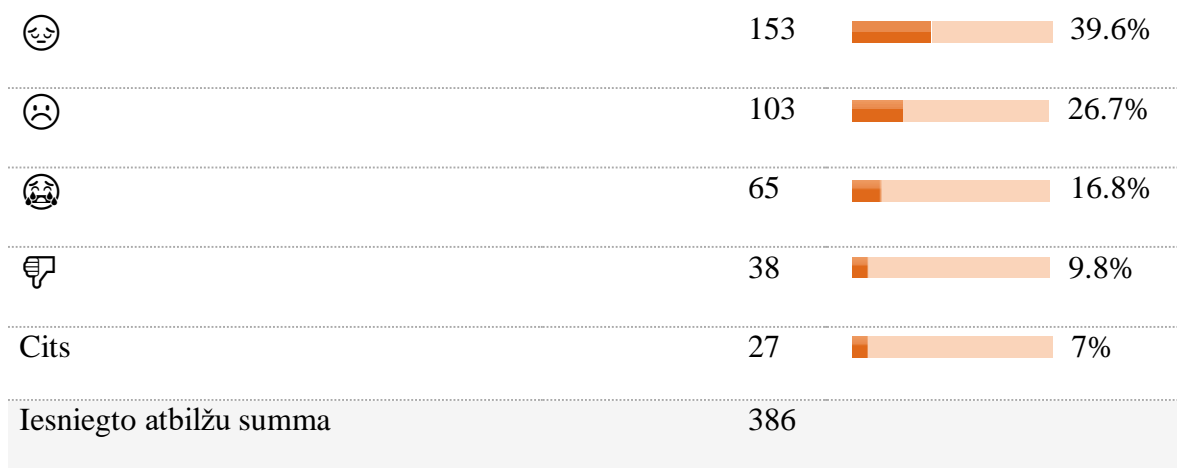
11. Ko izsaka ar 😞? (vairākas atbildes iespējamas)

satraukumu	33		9.1%
vilšanos	134		37%
skumjas	177		48.9%
Cits	18		5%
Iesniegto atbilžu summa	362		

12. Kuru no emodži izvēlaties, lai pateiktu, ka viss ir kārtībā? (vairākas atbildes iespējamas)

👁️	100		28%
👍	200		56%
😊	39		10.9%
Cits	18		5%
Iesniegto atbilžu summa	357		

13. Kuru no emodži izvēlaties, lai pateiktu, ka jūtaties slikti, esat nomākts? (vairākas atbildes iespējamas)

14. Ar kuru emodži atspoguļojat dusmas? (vairākas atbildes iespējamās)

